EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Volumele cuprind şase din cele mai cunoscute nuvele (inedite în româneşte) ale lui Hermann Hesse (1877-1962), unul dintre cei mai de seamă prozatori elveţieni de limbă germană, laureat al Premiului Nobel.

În opera marelui scriitor se abordează, cu o mare fineţe şi o artă bogată în gîndire, cele mai delicate şi mai adînci probleme ale omului.

În nuvelele din aceste volume, Hesse demască rolul şcolii în Germania dinaintea primului război mondial („Sub tăvălug"), societatea care prinde şi striveşte în angrenajul ei un om sensibil şi talentat („Trei povestiri despre Knulp"), critică lipsa de orientare a artiştilor burghezi („Ultima vară a lui Klingsor"), existenţa meschină a micilor burghezi („Acolo unde a fost «Soarele»").

Vol. I şi II Lei 11

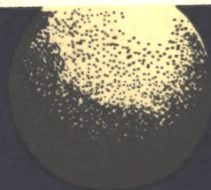
22
1967
★

HERMANN HESSE • NUVELE

CM

HERMANN HESSE

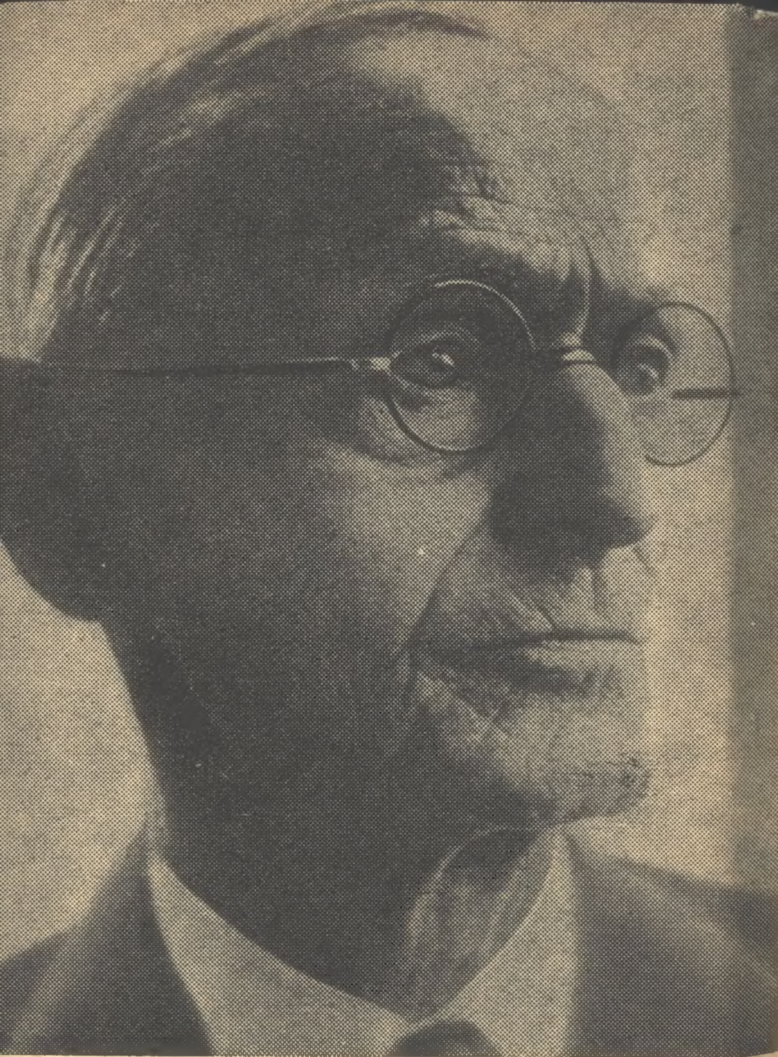
NUVELE

COLECŢIA MERIDIANE

CM

Hermann Hesse

Nuvele

volumul I

În româneşte de
Lazăr Iliescu

Cu o postfaţă de
I. Negoiţescu

Editura pentru Literatură Universală

Bucureşti — 1967

Desenul copertei de *Simona Runcan*

Nuvelele din aceste volume au fost selectate după următoarele ediții :

Trei povestiri din viața lui Knulp
din *Knulp*, Copyright 1946 by Suhrkamp Verlag, Berlin

Acolo unde fusese „Soarele"
Chagrin d'amour
Piticul

din Diesseits, Kleine Welt / Fabulierbuch,
Copyright, 1954 by Suhrkamp Verlag, Berlin

Sub tăvălug
Ultima vară a lui Klingsor

SUB TĂVĂLUG

Capitolul întîi

Domnul Joseph Giebenrath, negustor detailist și misit, nu se deosebea cu nimic de ceilalți concetățeni ai săi. Avea, ca și aceștia, o înfățișare masivă, sănătoasă și un oarecare talent comercial, îmbinate cu o sinceră și netăgăduită venerație a banului ; afară de asta, mai era proprietarul unei căsuțe cu grădiniță și al unui loc de veci pentru întreaga familie. Trebuie să mai știm că era de un bigotism oarecum evoluat, avînd, așa acum se cuvine, un deosebit respect pentru Dumnezeu și pentru stăpînire și că se supunea orbește poruncilor de fier ale modului burghez de viață. Obișnuia, de regulă, să bea cîteva halbe, fără să se îmbete ; făcea, pe de lături, tot felul de afaceri nu tocmai curate, dar niciodată nu împingea lucrurile dincolo de marginile formal îngăduite. Sărăntocilor le spunea coate-goale, iar celor cu stare — mitocani chivernisiți. Membru al Asociației cetățenilor, lua parte în fiece vineri la ședințele de popice de la „Vulturul", precum nu lipsea nici de la întrunirile prilejuite de zilele cînd se cocea pîinea și nici de la acelea ale supelor cu potroace. În timpul lucrului

fuma ţigări ieftine ; după-masa şi duminicile, altele mai de soi.

Ducea o viaţă de filistin. Bruma de sentiment ce-i rămăsese era de mult prăfuită şi se rezuma la un simţ de familie ceva mai pronunţat, aspru, tradiţional, la mîndria ce o simţea pentru persoana fiului său şi la accesul de dărnicie ce-l apuca din cînd în cînd şi care-l îndemna să facă pomeni săracilor. Posibilităţile sale intelectuale nu depăşeau o şiretenie strict mărginită şi o oarecare deprindere cu socotelile, daruri pe care le avea din născare. Lecturile lui se mărgineau la citirea gazetei, iar pentru acoperirea necesităţilor artistice îi erau de ajuns reprezentaţia anuală de amatori a Asociaţiei cetăţenilor şi, din cînd în cînd, un spectacol de circ.

Ar fi putut să-şi schimbe şi numele şi locuinţa cu acelea ale oricăruia dintre vecini, şi nimeni n-ar fi băgat de seamă vreo deosebire. Împărtăşea pe deplin cu toţi ceilalţi părinţi ai urbei sentimentele ce le păstra în adîncul sufletului său, şi anume o neîncredere pururi trează faţă de orice personalitate sau forţă covîrşitoare, precum şi o duşmănie instinctivă, izvorîtă din gelozie împotriva a tot ceea ce depăşeşte banalul, împotriva a tot ce e mai liber, mai fin, mai spiritual.

Destul însă despre persoana lui. Pentru a zugrăvi viaţa asta calpă, cu tragicul ei inconştient, ar trebui pana unui ironist profund. Omul ăsta avea însă un băiat şi despre el vom vorbi.

Nu încape îndoială că Hans Giebenrath era un copil înzestrat ; era destul să-l priveşti cît de fin şi de rezervat ştia să se poarte. Cuibul acela mititel

din Pădurea Neagră nu prea avea obiceiul să dea la iveală asemenea figuri şi nu se întîmplase încă niciodată să iasă de acolo un om cu un orizont mai larg şi preocupări trecînd dincolo de cercul acela atît de strîmt. Dumnezeu ştie de unde moştenise băiatul ochii serioşi, fruntea inteligentă şi umbletul elastic. Poate de la maică-sa, decedată cu mulţi ani în urmă şi la care, cît fusese în viaţă, nimeni nu deosebise vreodată ceva în stare să fi atras cuiva luarea-aminte — afară de faptul că era veşnic bolnăvicioasă şi mîhnită. Cît despre tată, nici vorbă nu putea fi. Aşa că rămîne să ne gîndim la acea tainică scînteie divină care nimerise în cuibul ăsta bătrînesc unde, în decursul celor opt sau nouă secole de cînd exista, atîţia oameni de ispravă văzuseră lumina zilei, dar care nu dăruise lumii nici un talent sau geniu.

Un observator cu cultură modernă, ţinînd seama de constituţia firavă a mamei şi de vechimea respectabilă a familiei, ar fi fost îndemnat să vorbească despre o hipertrofie a inteligenţei, ca simptom al unei degenerări incipiente. Oraşul însă era fericit că nu avea oameni de felul ăsta, şi numai cei mai tineri şi mai deştepţi dintre dascăli şi slujbaşi aflaseră din articole de revistă unele ştiri aproximative despre existenţa „omului modern". Mai puteai să trăieşti acolo şi să treci drept om cu carte, fără să fi auzit de învăţăturile lui Zaratustra [1] ; căsniciile erau trainice şi deseori fericite, după cum şi viaţa, în felul ei, avea o croială incurabil de de-

[1] Aluzie la cunoscuta carte a lui Friedrich Nietzsche „Aşa grăit-a Zaratustra", care apăruse în 1885.

suetă. Locuitorii de baştină — oameni înstăriţi, dintre care, în ultimii douăzeci de ani, mulţi nu fuseseră decît meseriaşi — se preschimbaseră în fabricanţi ; îşi mai scoteau, ce-i drept, pălăriile în faţa slujbaşilor stăpînirii, căutîndu-le prietenia, dar între ei îi numeau coate-goale şi scribi amărîţi. Mai ciudat e că nu aveau totuşi ambiţie mai mare decît să-şi trimită copiii la învăţătură ca să ajungă slujbaşi. Din păcate, dorinţa asta rămînea, de cele mai multe ori, un vis neîmplinit, căci copiii abia dacă izbuteau, cu chiu, cu vai, să treacă prin furcile caudine ale şcolii clasice, poticnindu-se şi întîrziind ca repetenţi.

Nimeni nu se îndoia însă de talentul lui Hans Giebenrath. Învăţătorul, rectorul şcolii, vecinii, pastorul urbei, colegii de şcoală şi oricare dintre locuitorii oraşului ar fi putut confirma că băiatul e în adevăr un cap luminat, ceva cu totul deosebit. Viitorul său era prin urmare hotărît şi stabilit. Căci în ţinuturile şvăbeşti, copiii dăruiţi de la natură nu au, afară de cazul că părinţii lor ar fi bogaţi, decît o singură potecuţă îngustă, şi anume să intre, cu concurs, în seminar, apoi în institutul canonic din Tübingen, iar de acolo să treacă fie în amvon, fie la catedră. An după an, cîte trei sau patru duzini de copii de prin partea locului, abia miruiţi, slabi şi peste măsură de munciţi, se spetesc, pe socoteala statului, să perinde diferitele tărîmuri ale umanisticii, pentru ca apoi, după opt sau nouă ani, să înceapă cea de-a doua parte, de cele mai multe ori mai lungă, a drumului vieţii, în decursul căreia să-şi poată plăti la rîndul lor binefacerile primite din partea statului.

După cîteva săptămîni, urma să aibă loc „examenul de stat". Aşa se numeşte acea hecatombă anuală, cu care prilej „statul" selectează floarea intelectualităţii şi în răstimpul căruia numeroase familii din orăşelele şi satele provinciei îşi îndreaptă suspinele, rugile şi urările spre oraşul unde urmează să se ţină examenul.

Hans Giebenrath era singurul candidat pe care orăşelul intenţiona să-l trimită la concursul acesta atît de greu. Era o cinste deosebită, dar pe care băiatul o merita din plin. După orele de şcoală care durau, în fiecare zi, pînă la patru, lua o lecţie suplimentară de greacă, la rector acasă ; apoi, la şase, domnul paroh avea amabilitatea să adauge o oră de repetiţie la religie şi latină, iar de două ori pe săptămînă, după cină, se mai adăuga o oră de revizie a materiei cu profesorul de matematică. La greacă se punea deosebit preţ, în afară de verbele neregulate, pe importanţa particulelor în alcătuirea frazelor, la latină pe însuşirea unui stil limpede şi concis, mai cu seamă pe cunoaşterea numeroaselor întorsături prozodice, iar la matematică se stăruia asupra celor mai complicate calcule finale. Aşa cum spunea adesea profesorul, acestea, deşi par fără prea mare valoare, sînt foarte preţioase pentru studiile ulterioare şi pentru viaţă în genere. Realitatea dovedeşte că sînt deosebit de importante, ba mai importante chiar decît unele materii principale, fiindcă stimulează capacitatea de a gîndi a omului, fiind temelia oricărei judecăţi limpezi, cumpănite şi valabile.

Pentru a evita însă surmenajul şi pentru ca, din pricina prea marelui efort intelectual, tot ce e su-

flet şi sentiment să nu sufere şi să se ofilească, lui Hans i se îngăduise ca, în fiece dimineaţă, înainte de a se duce la şcoală, să urmeze o oră cursul de miruire pentru confirmanzi, de unde, cu ajutorul Catehismului lui Brenz [1] şi al învăţării pe de rost a întrebărilor şi răspunsurilor, se desprindea un simţ religios plin de prospeţime, ce pătrundea în sufletele fragede ale copiilor. Din păcate, Hans îşi tulbura singur ceasurile acestea înviorătoare lipsindu-se de harul lor căci, în taină, ascundea înlăuntrul catehismului său tot felul de însemnări, conţinînd cuvinte greceşti şi latineşti, sau alte exerciţii şi se gîndea aproape tot timpul la aceste ştiinţe lumeşti. Totuşi, conştiinţa lui nu era încă atît de tocită încît să nu fi simţit, fără întrerupere, o nesiguranţă penibilă şi o oarecare teamă. Cînd parohul se apropia de dînsul sau îl striga pe nume, tresărea de fiecare dată speriat, iar cînd trebuia să răspundă, simţea cum îl trec toate sudorile şi cum bătăile inimii i se înteţesc. Răspunsurile erau însă fără greşeală, la fel ca şi pronunţia, lucru pe care se punea preţ deosebit.

Temele date, fie pentru a fi aşternute în scris, fie pentru a fi învăţate pe de rost — în scopul repetării şi aprofundării materiei, şi care se adunau peste zi de la o lecţie la alta — puteau fi apoi puse la punct, seara, acasă, la lumina prietenoasă a lămpii. Strădania aceasta tăcută, în atmosfera liniştită şi rodnică a casei, strădanie pe care dirigintele clasei o aprecia ca avînd o influenţă deosebit

[1] *Johannes Brenz* (1499—1570), teolog protestant, foarte influent în Suabia.

de adîncă şi de favorabilă, dura marţea şi sîmbăta, de obicei numai pînă la zece, în celelalte seri însă pînă la unsprezece, douăsprezece, şi uneori chiar peste orele acestea. E drept că tatăl cam mormăia, nemulţumit că se consumă prea mult gaz, dar în acelaşi timp se simţea măgulit şi mîndru. Pentru ceasurile libere şi pentru duminicile care alcătuiesc a şaptea parte din viaţa noastră, lectura cîtorva autori care nu puteau fi citiţi la şcoală, precum şi repetarea regulilor gramaticale, erau recomandate cu insistenţă.

— Se înţelege, totul cu măsură, cu măsură ! O plimbare sau două pe săptămînă e necesară şi are efecte miraculoase. Cînd vremea e frumoasă, poţi să mai iei şi o carte cu tine — ai să vezi cît de uşor şi de plăcut e să înveţi cînd te bucuri şi de aerul proaspăt de afară. Oricum ar fi, capul sus !

Hans ţinu aşadar capul cît putu mai sus, folosind chiar şi plimbările pentru a învăţa, strecurîndu-se pe drum, tăcut şi speriat, nedormit şi cu ochii încercănaţi şi obosiţi.

— Ce părere aveţi despre Giebenrath, cred că are să ia examenul, se adresă dirigintele către rector.

— Îl ia, îl ia, izbucni vesel rectorul. Ăsta e unul dintre elevii cu adevărat deştepţi. N-ai decît să-l priveşti atent ; are un chip cu totul spiritualizat.

Spiritualizarea aceasta devenise deosebit de accentuată în săptămîna din urmă. În chipul frumos şi delicat al băiatului ardeau, adînciţi, doi ochi neliniştiţi şi tulburi, pe fruntea lui frumoasă tremurau nişte cute fine, simbol al inteligenţei, iar braţele

şi mîinile lui subţiri şi slabe atîrnau cu un fel de graţie ostenită, care amintea de Botticelli.

Venise timpul. A doua zi de dimineaţă trebuia să plece cu tatăl lui la Stuttgart, pentru ca, la examenul de stat să arate dacă e vrednic să intre pe portiţa îngustă a mănăstirii seminarului. Tocmai fusese la rectorul său, spre a se despărţi de dînsul.

— Astă-seară, îi spusese la urmă, cu neobişnuită blîndeţe stăpînul atît de temut, n-ai voie să mai înveţi. Făgăduieşte-mi. Trebuie să te prezinţi proaspăt şi odihnit la Stuttgart mîine dimineaţă. Du-te de te mai plimbă un ceas şi culcă-te devreme. Tinerii au nevoie de odihnă.

Hans rămase uimit văzînd atîta bunăvoinţă, el, care se temuse că va fi copleşit cu tot felul de sfaturi, şi ieşi răsuflînd uşurat din clădirea şcolii. Teii rotaţi de pe dealul bisericii străluceau mat în lumina fierbinte a soarelui acelei după-amiezi tîrzii, în timp ce în piaţă sclipeau plescăind cele două mari fîntîni arteziene iar pe deasupra liniei frînte a acoperişurilor se vedeau profilîndu-se albaştri-negricioşi munţii apropiaţi acoperiţi cu brazi. Băiatului i se păru o clipă că n-ar mai fi văzut de mult priveliştea asta, totul avînd parcă o înfăţişare neobişnuit de frumoasă şi de ademenitoare. Ce e drept, îl durea capul, dar în seara aceea nu mai era nevoie să înveţe nimic.

Hoinări astfel încet prin piaţă, trecînd prin faţa vechii primării, pe uliţa tîrgului şi pe lîngă cuţitărie, spre podul vechi. Acolo se plimbă cîtva timp în sus şi în jos, apoi se aşeză pe parapetul larg al podului. Săptămîni şi luni întregi trecuse pe acolo zi de zi, de cîte patru ori, fără să fi aruncat

vreo privire micii capele gotice sau cursului apei, stăvilarului şi morii. Nu privise nici poiana scăldătoarei, nici malurile străjuite de sălcii, cu locurile de tăbăcit înşirate unul lîngă altul, unde rîul era adînc, verde şi liniştit ca un lac şi unde crengile îndoite, ascuţite ale sălciilor atîrnau pînă peste oglinda apei.

Îi veni deodată în minte cîte jumătăţi de zile sau chiar zile întregi petrecuse el acolo, cît de des înotase, se cufundase, vîslise şi pescuise. Ah, pescuitul cu undiţa ! Aproape uitase cu totul de pescuit iar cu un an înainte plînsese amar cînd i se interzisese să pescuiască din pricina examenului. Pescuitul ! Fusese cea mai frumoasă îndeletnicire a lui în toţi aceşti lungi ani de şcoală. Umbra firavă a sălciilor, clipocitul apropiat al stăvilarului morii şi apa adîncă, liniştită ! Apoi jocul luminilor pe deasupra apei, unduitul uşor al undiţei celei lungi, tulburarea plină de aşteptări atunci cînd simţi cum peştele apucă nada şi trage, precum şi bucuria deosebită să ţii în mînă un peşte rece, durduliu, care se zbate !

Mulţi crapi gustoşi scosese el din apa aceea, multe albişoare, şi mrene, şi lini, şi obleţi mititei, frumos coloraţi. Privirea îi stărui îndelung asupra apei şi, la vederea întinderii verzi, căzu pe gînduri, întristîndu-se şi simţind cît de departe rămăseseră acum în urma lui toate aceste plăceri frumoase, libere, zburdalnice, băieţeşti. Fără să-şi dea seama, scoase din buzunar o bucată de pîine, începu să facă tot felul de cocoloaşe mari şi mici din miezul ei, aruncîndu-le în apă şi urmărindu-le cum se cufundau şi le prindeau peştişorii. Mai întîi se

iveau peştişorii cei mici, aurii, şi obleţii care apucau cu lăcomie bucăţelele mai mici, împingînd pe cele mari în zigzag înainte, cu gurile lor flămînde. Apoi vedeai cum, încet şi socotit, se apropia cîte un oblete mai mare, a cărui spinare lată şi de culoare închisă se deosebea puţintel de fundul apei, cum ocolea cu grijă bucata de pîine, făcînd-o să dispară deodată în gura lui rotundă, pe care o deschidea brusc. Dinspre rîul curgînd agale se simţea o mireasmă caldă şi umedă, cîţiva norişori alburii se oglindeau vag în apa verde şi netedă, în timp ce înăuntrul morii se auzea gemînd ferăstrăul circular, iar cele două zăgazuri şopoteau rece şi adînc laolaltă. Băiatul îşi aduse aminte de ziua confirmării sale, care avusese loc nu de mult, şi cînd se surprinsese cum, în mijlocul solemnităţii şi emoţiei, începuse să repete în gînd un verb grecesc. Şi cu alte prilejuri i se mai întîmplase aşa, în ultimul timp. Gîndurile i se încurcau şi, în loc să-şi vadă de lucrarea pe care o avea de făcut, începea să se gîndească la cea pe care o făcuse sau la alta de mai tîrziu. Ce examen mai avea să iasă !

Se ridică distrat de la locul lui, nehotărît încotro să pornească. Tresări însă speriat, simţind cum o mînă voinică îl apucă de umăr şi auzind o voce prietenoasă de bărbat :

— Bună vremea, Hans, mergi o bucată cu mine ?

Era meşterul cizmar Flaig, în casa căruia se ducea, mai de mult, pe seară, să mai stea de vorbă cîte un ceas. Hans îl urmă, ascultînd fără prea multă atenţie cele ce-i spunea pietistul acesta evlavios. Flaig aduse vorba despre concurs, îi ură mult

noroc şi căută să-l încurajeze. De fapt, rostul vorbelor sale era să-l convingă că un asemenea concurs nu e, la urma urmei, decît ceva întîmplător şi formal. Nu e nici o ruşine să cazi, e un lucru ce i se poate întîmpla şi elevului celui mai bine pregătit, aşa că, dacă i s-ar întîmpla cumva, să-şi spună că Dumnezeu are intenţiile lui cu fiecare suflet de om, pe care-l îndrumează după voia sa.

Hans nu se simţea cu conştiinţa prea curată faţă de omul ăsta. Îi purta o stimă deosebită pentru felul hotărît şi prezentabil de a se purta în lume, dar auzise atîtea glume pe socoteala pietiştilor şi prea rîsese de ei, uneori chiar în ciuda convingerii sale ; afară de asta, în ultima vreme se ferise atît de mult de cizmar, din pricina întrebărilor cu tîlc ale acestuia, încît acum parcă îi era ruşine de purtarea lui. De cînd ajunsese să fie mîndria dascălilor şi, la rîndul său, devenise niţeluş încrezut, meşterul Flaig îl privise de multe ori cam ciudat, căutînd să-l umilească. Din pricina acestor împrejurări, pietistul, atît de bine intenţionat, scăpase parcă din mîini sufletul băiatului. Căci Hans se afla tocmai în anii aceia în care se dospeşte îndărătnicia şi era sensibil la cea mai neînsemnată atingere neplăcută a părerii ce şi-o făcuse despre sine însuşi. Mergea alături de cizmar şi nu-şi dădea seama cît de plin de grijă şi de bunătate îl privea acesta.

Pe Kronengasse îl întîlniră pe pastorul urbei. Cizmarul îl salută rece şi măsurat şi păru deodată că se grăbeşte, căci pastorul era unul dintre acei oameni de modă nouă despre care se spunea că

nu cred nici măcar în înviere. Pastorul îl luă pe băiat cu dînsul.

— Ei, ce mai faci ? întrebă el. Te bucuri, cred, că în sfîrşit a venit vremea !

— Da, mă bucur.

— Ţine-te bine ! Ştii că toţi ne-am pus nădejdea în tine. La latină aştept un rezultat cu totul deosebit din partea ta.

— Dar dacă ar fi să cad ? zise şoptit şi sfios Hans.

— Să cazi ? Preotul rămase locului speriat. Cu neputinţă să cazi ! De neînchipuit ! Ce idee !

— Bine, dar dacă totuşi...

— Nu se poate, Hans, nu se poate ; fii pe pace. Dă salutări tatii din partea mea şi nu-ţi pierde curajul !

Hans se uită după el, apoi privi în urma cizmarului. Ce-i spusese cizmarul ? Că latineasca nu-i cine ştie ce ; important e să fii un om inimos şi cu frica lui Dumnezeu. Uşor de spus ! Iar acum, pastorul oraşului ! Cum să-i mai iasă ăstuia în cale, dacă ar fi să cadă la examen ?

Se strecură cu sufletul apăsat înapoi, spre casă, şi intră în grădiniţa lor mică şi povîrnită. Acolo era o căsuţă putredă, de lungă vreme nefolosită, unde, mai de mult, potrivise el un fel de coteţ din scînduri în care ţinuse timp de trei ani nişte iepuri de casă. În toamna trecută îi luaseră iepurii, din pricina examenului. Nu mai avusese vreme pentru astfel de îndeletniciri.

Nici în grădină nu mai intrase de mult. Coteţul se dărăpănase, grupul de stalactite din colţul zidului se fărîmase şi rotiţa veche de lemn zăcea

acum, ruptă şi strîmbă, lîngă ţeava de apă. Se gîndi la vremea cînd îşi dăduse, cu atîta bucurie, silinţa să rînduiască şi să cresteze cît mai frumos lucrurile astea. Trecuseră de atunci doi ani — o veşnicie ! Ridică de jos rotiţa, încercă s-o îndrepte, o frînse şi o zvîrli peste gard. Ce mai putea face cu lucrurile astea ? Totul se isprăvise de mult. Îşi aminti însă, în acelaşi timp, de August, prietenul lui de şcoală, care îl ajutase să croiască roata aceea pentru apă şi să cîrpească din scînduri coteţul pentru iepuri. După-amiezi întregi se jucaseră aici împreună, trăgînd cu praştia, fugărind pisicile, ridicînd corturi şi mîncînd sfeclă galbenă, crudă. După aceea însă au venit anii de străduinţă şi August părăsise cu un an în urmă şcoala, ca să intre ucenic la un mecanic. Nu se mai arătase de atunci decît de două ori. Nu mai avea timp nici el, se înţelege.

Peste vale hoinăreau umbre de nori, iar soarele aproape că ajunsese la creasta muntelui. O clipă, băiatului îi veni să se aştearnă la pămînt şi să plîngă. În loc de asta, scoase din şopron o secure, o învîrti în aer cu braţul lui firav şi făcu ţăndări cuşca de iepuri. Aşchiile începură să zboare în jur şi cuiele se îndoiră scîrţîind, scoţînd la iveală nişte resturi putrezite din nutreţul iepurilor, rămase încă din vara trecută. Dădu sălbatic cu barda în toate lucrurile astea ca şi cum astfel şi-ar fi putut stinge tot dorul pe care-l resimţea pentru iepurii săi, pentru August şi pentru vechile jocuri copilăreşti.

— Ei, ei, ei, ce înseamnă asta ? îl auzi pe taică-său, strigîndu-l de la fereastră. Ce faci acolo ?

— Surcele.

Altceva nu răspunse. Zvîrli însă securea, ieşi în grabă din curte şi porni pe uliţa, de-a lungul rîului. În preajma fabricii de bere se aflau două plute legate de mal. Ceasuri întregi plutise el, înainte vreme, cu astfel de buşteni, pe firul apei, în după-amiezile fierbinţi de vară, ascultînd plin de emoţie plescăitul apei între buştenii legaţi laolaltă şi simţind în acelaşi timp cum i se închid pleoapele. Sări peste nişte butuci ce pluteau desprinşi, se culcă apoi pe un trunchi de salcie şi-şi închipui că alunecă la vale cu pluta, cînd mai repede, cînd mai şovăielnic, prin faţa poienilor, ogoarelor, satelor şi marginilor răcoroase ale pădurii, pe sub poduri şi zăgazuri, că stă culcat fără grijă acolo şi că totul e la fel ca odinioară, cînd se ducea pe Kapfberg să adune buruieni pentru iepuri, cînd pescuia pe mal, în dreptul grădinilor tăbăcarilor, şi pe cînd nu ştia nici de dureri de cap, nici de griji.

Se întoarse acasă pentru cină, ostenit şi cătrănit. Tatăl lui era grozav de tulburat din pricina apropiatei plecări la Stuttgart, în vederea examenului, şi-l întrebă de o duzină de ori dacă-şi strînsese cărţile, dacă-şi pregătise hainele cele negre, dacă nu vrea să mai citească pe drum cîte ceva din gramatică şi dacă se simte bine. Hans îi răspunse scurt şi arţăgos, abia atinse mîncarea şi-i spuse curînd noapte bună.

— Noapte bună, Hans. Caută să dormi bine ! Te trezesc eu la şase dimineaţa. N-ai uitat dicţionarul ?

— N-am uitat. Noapte bună !

Rămase încă multă vreme treaz în odăiţa lui. Fusese singura binecuvîntare adusă de examenul pe

care urma să-l dea : odăiţa asta a lui, în care era stăpîn şi unde nu-l tulbura nimeni. Aici petrecuse seri îndelungate cu Caesar şi Xenofon, cu gramaticile, dicţionarele şi problemele de matematică, luptînd din greu cu somnul, cu oboseala şi cu durerile de cap, stăruind, îndărătnic şi ambiţios, uneori deznădăjduind aproape. Dar tot aici petrecuse şi cele cîteva ceasuri pe care le preţuia mai mult decît toate jocurile pierdute ale copilăriei, acele cîteva ceasuri ciudate, ca de vis, pline de mîndrie, de beţie şi de triumf, cînd se simţea deasupra şcolii, a examenelor şi a oricărui lucru, în mijlocul unor făpturi cu totul deosebite şi alese. În clipele acelea simţise în el un fel de presentiment obraznic şi divin, care îl făcea să creadă că ar fi cu totul altceva decît camarazii liniştiţi, cu obrajii lor bucălaţi şi că poate îi va fi dat să-i privească o dată de la cine ştie ce înălţime. Chiar şi acum, răsuflă uşurat, ca şi cum în cămăruţa asta ar fi un aer mai descătuşat şi mai limpede, se aşeză pe marginea patului şi petrecu vreo cîteva ceasuri cufundat în visuri, dorinţi şi presimţiri. Încet, încet, pleoapele albe i se lăsară peste ochii mari, munciţi, se deschiseră încă o dată, clipiră şi iar căzură ; capul palid, de băiat, se aplecă peste umărul firav de copil, iar braţele subţiri se întinseră, trudite. Adormi îmbrăcat şi mîna blîndă, maternă, a somnului potoli valurile ce frămîntau inima neliniştită de copil, netezind cutele subţiri de pe fruntea frumoasă.

Nemaipomenit ! Domnul rector în persoană îşi dăduse osteneala să vină la gară, în pofida orei prea timpurii. Domnul Giebenrath îmbrăcase re-

dingota neagră şi parcă nu-şi mai putea găsi locul de atîta tulburare, bucurie şi mîndrie. Se învîrtea, cu paşi mici, nervos, în jurul rectorului şi al lui Hans, şi-şi trecea cufăraşul dintr-o mînă în alta, în timp ce şeful gării şi ceilalţi funcţionari îi urau drum bun şi noroc la examen pentru fiul său. Îşi proptea umbrela de ploaie ba la subsuoară, ba între genunchi, lăsînd-o să-i scape de cîteva ori. Atunci punea cufăraşul deoparte, ca s-o poată ridica din nou. Ai fi zis că pleacă în America şi nu cu bilet dus şi întors pînă la Stuttgart. În schimb, fiul părea liniştit, deşi simţea cum teama îi usucă gîtlejul.

Trenul sosi, oprindu-se în gară. Se urcară în el, rectorul făcu semn cu mîna şi tatăl îşi aprinse un trabuc, în timp ce trenul pornise la vale, iar oraşul şi rîul rămăseseră departe, în urmă. Călătoria fu un canon pentru amîndoi.

La Stuttgart, tatăl se trezi parcă ; deveni deodată vesel, prietenos şi începu a-şi da aere de om de lume. Îl însufleţea acea încîntare deosebită ce-l apucă pe locuitorul unui orăşel, cînd soseşte pentru cîteva zile în capitala provinciei. Hans, dimpotrivă, devenise mai tăcut, mai timid, parcă îl apăsa zgomotul oraşului, chipurile străine, casele care păreau că se lăfăie, obraznice şi înalte, drumurile lungi, obositoare, în timp ce tramcarele cu cai şi gălăgia de pe străzi îl intimidau şi-l făceau să sufere. Traseră în gazdă la o mătuşă ; acolo, odăile necunoscute, bunăvoinţa exagerată şi limbuţia mătuşii, pierderea de timp precum şi neîncetatele îndemnuri încurajatoare ale tatălui, îl copleşiră pe băiat cu desăvîrşire. Stătea, absent şi pierdut, în odaie şi — cînd vedea înaintea ochilor lucrurile neobişnuite ce-l înconjurau, pe mătuşa lui îmbrăcată în rochie de oraş, tapetul odăii cu desene neobişnuit de mari, pendula cu glob de sticlă, tablourile de pe pereţi, sau cînd privea de la fereastră strada aceea gălăgioasă — i se părea că fusese adus acolo cu sila, că plecase de o veşnicie de acasă şi uitase tot ce învăţase odinioară cu atîta osteneală.

După-amiaza vru să mai repete prefixele greceşti, dar mătuşa îi îmbie la o plimbare. O clipă, lui Hans i se păru că vede înaintea ochilor verdeaţa poienilor şi că aude şopotul tainic al pădurii — şi primi numaidecît, bucuros. Curînd, însă, îşi dădu seama că pînă şi plimbarea — acolo, în oraşul acela mare — însemna cu totul altceva decît la el acasă.

Plecă singur cu mătuşa, deoarece taică-său avea de făcut nişte vizite în oraş. Necazurile începură încă de cum ajunseră în dreptul scării. La catul întîi, întîlniră o doamnă grasă, încrezută, în faţa căreia mătuşa făcu o plecăciune şi care începu numaidecît să trăncănească verzi şi uscate. Lucrul ăsta ţinu cam un sfert de ceas, în care timp Hans rămăsese rezemat de pălimarul scării, mirosit şi mîrîit mereu de căţelul doamnei, dîndu-şi vag seama că vorbeau despre dînsul, căci grăsana cea necunoscută îl măsura din cînd în cînd de sus pînă jos, prin ochelari. Cum ajunseră în sfîrşit pe stradă, mătuşa se şi grăbi să intre într-o dugheană şi trecu o bucată bună de vreme pînă ce o văzu ieşind de acolo. Şi Hans aştepta, sfios, pe stradă, împins încolo şi încoace de trecători şi luat peste picior de ştrengarii de pe uliţă. Cînd mătuşa ieşi din dugheană, îi dădu o bucată de ciocolată, iar el îi mul-

ţumi respectuos, cu toate că ciocolata nu-i plăcuse niciodată. La răspîntia următoare se urcară în tramcar şi vagonul, cu oamenii lui înghesuiţi, o porni bălăngănind neîncetat pe străzi, pînă la o alee mare în preajma unui parc. Acolo se afla o fîntînă arteziană, numeroase brazde cu flori, împrejmuite cu sîrmă şi un iaz mititel unde înotau nişte peştişori aurii. Se plimbară de-a lungul şi de-a latul parcului, apoi îi dădură ocol, amestecîndu-se cu o droaie întreagă de alţi plimbăreţi ; în timp ce respirau aerul cald şi plin de praf, trecură în revistă o mulţime de chipuri străine, în tot felul de haine, elegante sau ponosite. Pînă la urmă se aşezară pe o bancă, alături de alţi oameni. Mătuşii îi mersese tot timpul gura şi acum începuse să ofteze privind pe băiat cu duioşie şi îndemnîndu-l să-şi mănînce ciocolata. Iar el nu se lăsa de loc înduplecat.

— Ei, Doamne, doar nu ţi-o fi ruşine ! Hai, ia şi mănîncă !

Îşi scoase, pînă la urmă, pacheţelul de ciocolată, îşi făcu niţeluş de lucru cu staniolul dinăuntru şi se hotărî în sfîrşit să muşte o bucăţică. Ce să-i faci, dacă nu-i plăcea ciocolata ! Nu îndrăznea totuşi să spună asta mătuşii. În timp ce sugea şi se căznea cu bucăţica pe care o muşcase, mătuşa descoperise în mulţime un cunoscut şi se repezi într-acolo.

— Stai aici, mă întorc numaidecît.

Hans se folosi de prilej ca să zvîrle ciocolata departe, în iarbă. Apoi începu să-şi bălăbănească, în tact, picioarele, holbîndu-se la cei ce treceau pe dinainte-i şi simţindu-se grozav de nenorocit. După

un timp, începu să înşire mormăind verbele neregulate, dar, îngrozit, îşi dădu seama că aproape nu mai ştia nimic. Uitase totul ! Şi mîine, mîine avea loc examenul !

În sfîrşit, mătuşa se întoarse. Aflase între timp că anul acesta numărul candidaţilor ce se prezintă la concurs e de o sută optsprezece. Locuri erau însă numai treizeci şi şase. Băiatul îşi pierdu cu desăvîrşire cumpătul şi pînă se întoarseră acasă nu mai scoase o vorbă. Acasă se văită de dureri de cap, nu vru să mănînce şi fu atît de deznădăjduit, încît taică-său se văzu silit să-l scuture puţin ; pînă şi mătuşă-sa îl găsi nesuferit. Peste noapte dormi greu, un somn adînc, pradă unor vise groaznice. Se văzu în examen, alături de ceilalţi o sută şaptesprezece candidaţi, iar examinatorul — care semăna la chip cînd cu pastorul de acasă, cînd cu mătuşă-sa — îi punea în faţă grămezi de ciocolată, silindu-l să le mănînce. Şi în timp ce, înlăcrimat, mesteca ciocolata, vedea cum ceilalţi se ridicau, unul după altul, dispărînd după o uşiţă. Toţi mîncaseră cîte un munte de ciocolată. Al său însă se făcea din ce în ce mai mare, creştea peste masă şi bancă, şi ameninţa să-l înăbuşe.

În dimineaţa următoare — pe cînd Hans îşi bea cafeaua, neluîndu-şi ochii de la ceasornic de teamă să nu întîrzie la examen — acasă, în orăşelul lui, mulţi se gîndeau la dînsul. Cel dintîi fu meşterul cizmar Flaig care, înainte de gustarea de dimineaţă, la masa unde îşi adunase familia, calfele şi cei doi ucenici, rosti rugăciunea obişnuită adăugînd cuvintele următoare : „O, Doamne, ocroteşte-l pe elevul Hans Giebenrath care intră azi

în examen; binecuvîntează-l şi dă-i putere să poată deveni un bun şi neînfricat propovăduitor al sfîntului tău nume".

Pastorul oraşului nu se rugă, ce e drept, pentru el, dar îi spuse soţiei :

— Acum Giebenrath intră în examen. Din omul ăsta are să iasă odată ceva deosebit. Cei mari au să-şi dea seama de meritele lui, aşa că nici lecţiile de latină pe care i le-am dat nu vor fi fost fără folos.

În clasă, înainte de a-şi începe lecţia, dirigintele grăi către elevi :

— Acum, la Stuttgart, are loc examenul cel mare. Prin urmare, să-i urăm noroc lui Giebenrath. De fapt, n-are nevoie de urări, căci dacă e la o adică se poate măsura, puturoşilor, cu zece ca voi.

Pînă şi şcolarii se gîndiră la dînsul, cu deosebire cei ce făcuseră rămăşaguri dacă are să treacă sau nu.

Şi cum rugăciunile venite din inimă, ca şi simpatia adîncă, se fac cu uşurinţă simţite chiar la mari depărtări, Hans simţi şi el că cei de acasă se gîndesc la dînsul. E drept că, întovărăşit de taică-său, intră cu inima cît un purice în sala de examen, supunîndu-se docil şi speriat dispoziţiunilor pe care i le dăduse omul însărcinat cu ordinea şi privind ca un răufăcător adus în camera caznelor, la sala aceea mare, plină de băieţi cu chipuri ca de ceară. Dar după ce profesorul care intrase le ceru să facă tăcere şi începu să dicteze textul exerciţiului latin de stil, Hans răsuflă uşurat, găsind că totul e caraghios de simplu. Repede, aproape plin de veselie, îşi făcu ciorna, o trecu pe curat încet şi cu

grijă şi fu unul dintre cei dintîi care-şi termină lucrarea. E drept că, ieşind, greşi drumul şi rătăci vreo două ceasuri pe străzile fierbinţi ale oraşului, înainte de a ajunge la casa mătuşii, ceea ce nu-i tulbură prea mult echilibrul sufletesc în sfîrşit redobîndit. Era chiar bucuros că poate să mai scape niţeluş de taică-său şi de mătuşă-sa, şi se credea un aventurier îndrăzneţ, care hoinăreşte pe uliţele necunoscute, gălăgioase ale capitalei. Cînd, cu chiu, cu vai, după ce întrebase de nenumărate ori, ajunse cu bine acasă, toţi îl copleşiră cu întrebările.

— Ei, cum a mers ? Cum a fost ? Ai ştiut ?

— A fost uşor, răspunse el mîndru. Încă din clasa a cincea puteam să fac traducerea asta.

Şi prînzi cu poftă.

După-amiază era liber. Taică-său îl tîrî pe la cîteva rubedenii şi pe la prieteni. În casa unuia dintre aceştia dăduse peste un băiat îmbrăcat în negru, sfios, venit de la Göppingen pentru acelaşi examen. Băieţii, lăsaţi singuri, se priviră sfioşi şi plini de curiozitate.

— Cum ţi s-a părut tema la latină ? Uşoară, nu-i aşa ? întrebă Hans.

— Grozav de uşoară. Dar tocmai aici e buba, tocmai la lucrările astea uşoare faci greşelile cele mai mari. Nu eşti atent. Şi-apoi, sînt sigur că erau destule capcane ascunse şi acolo.

— Crezi ?

— Sigur. Nu sînt ei proşti, domnii ăia !

Hans se sperie puţintel şi căzu pe gînduri. Apoi întrebă şovăind :

— Mai ai textul la tine ?

Celălalt îşi aduse caietul şi amîndoi începură să reconstituie, cuvînt cu cuvînt, lucrarea. Băiatul din Göppingen părea să fie un latinist rafinat. Întrebuinţase de două ori nişte denumiri gramaticale de care Hans nu auzise niciodată.

— Şi ce e la rînd mîine ?

— Greaca şi compunerea.

Băiatul din Göppingen vru să ştie cîţi candidaţi din şcoala lui Hans se înscriseseră la examen.

— Eu singur, răspunse Hans. Numai eu !

— Nu mai spune ! Noi sîntem doisprezece, din Göppingen. Trei sînt foarte deştepţi. Credem că au să iasă printre cei dintîi. Şi anul trecut, primul clasificat a fost tot din Göppingen. Dacă s-ar întîmpla să cazi, te înscrii la liceu ?

Despre asta nu fusese încă niciodată vorba.

— Nu ştiu... Nu cred...

— Aşa ? Eu, chiar de-aş cădea, tot studiez mai departe. Mama a spus că mă trimite la Ulm !

Hans fu foarte impresionat. Începuse să se teamă şi de cei doisprezece de la Göppingen. Desigur că nu se putea măsura cu ei !

Acasă se puse iar pe citit şi repetă verbele ce se termină în *mi*. La latină n-avea de ce să se teamă ; se simţea sigur. Cu greaca însă, i se întîmpla ceva straniu. Limba asta îi plăcea, îl încînta chiar, dar numai s-o citească. Îndeosebi operele lui Xenofon erau atît de frumos şi de viu scrise, totul suna atît de minunat, de senin şi de viguros, răspîndind un spirit liber, cursiv şi foarte uşor de înţeles. De îndată însă ce trecea la gramatică, sau cînd urma să traducă din germană în greceşte, simţea cum se rătăceşte într-un labirint de reguli şi

forme contradictorii şi se temea de limba asta străină tot aşa cum fusese copleşit de teamă la cea dintîi lecţie, odinioară, pe cînd habar n-avea nici de alfabetul grecesc.

În ziua următoare veniră într-adevăr la rînd limba greacă şi apoi compunerea germană. Tema grecească era destul de lungă şi nu prea uşoară, iar compunerea germană foarte dificilă, dînd prilej la interpretări. După ora zece, în sală domnea o atmosferă încinsă şi apăsătoare. Hans avea o peniţă proastă şi prăpădi două coli de hîrtie pînă ce izbuti să transcrie pe curat lucrarea greacă. Cînd tocmai făcea compunerea, se trezi deodată în mare primejdie din pricina unui vecin de bancă îndrăzneţ, care-i împinsese o foaie de hîrtie cu o întrebare şi-l înghioldea să-i răspundă. Orice contact cu vecinii de bancă era interzis cu severitate, călcarea consemnului atrăgînd excluderea din examen. Tremurînd de frică, Hans scrise pe fiţuică : „Lasă-mă în pace“ şi se întoarse cu spatele la vecin. Şi-apoi era tare cald. Pînă şi supraveghetorul — care fără odihnă se plimba în sus şi în jos prin sala de examen — îşi ştergea mereu faţa cu batista. Hans, în hainele lui groase de confirmant, era lac de năduşeală, avea dureri de cap şi dădu în sfîrşit foile lui de hîrtie, nenorocit şi convins că erau pline de greşeli şi că pierduse examenul.

În timpul mesei, nu scoase nici un cuvînt ; se mulţumea să ridice din umeri de cîte ori era întrebat ceva şi avea înfăţişarea unui om care a făptuit cine ştie ce nelegiuire. Mătuşa căuta să-l încurajeze, pe cînd taică-său se supărase şi devenise

urîcios. După-masă, îl luă pe băiat deoparte, căutînd să afle ce s-a întîmplat.

— A mers prost, zise Hans.

— De ce n-ai fost atent ? Ce dracu, omul poate să se și stăpînească !

Hans tăcu, dar cînd taică-său începu să blesteme, se roși la față și zise :

— Tu n-ai habar de greacă !

Partea proastă era însă că la ora două trebuia să se prezinte la oral. De oral se temea grozav. Pe drum, pe caldarîmul fierbinte al străzii, îi veni rău. De atîta durere, teamă și amețeală, aproape că nu mai vedea cu ochii.

Timp de zece minute șezu la o masă mare, verde, în fața a trei domni, tălmăci cîteva fraze latinești și răspunse la întrebări. Apoi rămase alte zece minute în fața altor trei domni, tălmăcind din grecește și chibzuind la alte întrebări care i se puseseră. La sfîrșit, îl întrebară ceva cu privire la o formă aoristică neregulată, dar nu răspunse la întrebare.

— Poți să pleci, ușa de acolo, pe dreapta !

Se ridică să plece, dar, ajuns la ușă, își aduse aminte de forma aoristului și rămase locului.

— Poți să pleci, strigară după el, poți să pleci ! Sau nu te simți bine ?

— Nu, dar mi-am adus aminte de forma aoristului.

Strigă de la ușă răspunsul, văzu cum unul dintrei cei trei domni începuse să rîdă și se repezi pe ușă cu capul înfierbîntat. Încercă după aceea să-și amintească întrebările și răspunsurile sale, dar totul i se învîrtea valvîrtej în minte. Vedea mereu

în fața lui masa aceea mare, cu postavul verde și pe cei trei domni bătrîni, cu chipuri severe, îmbrăcați în redingotă, vedea cartea deschisă și mîna lui tremurîndă deasupra. Doamne, Dumnezeule, cine știe cum răspunsese !

Mergea acum pe stradă și i se părea că trecuseră săptămîni întregi de cînd se afla aici, că nu mai e în stare să plece. Zărea parcă într-o imagine ștearsă, îndepărtată grădina părintească, munții albaștri plini de păduri de brazi, locurile unde obișnuia să pescuiască pe malul gîrlei. Ah, dac-ar putea să plece, deseară chiar, acasă ! Ce rost mai avea să-și piardă aici vremea, cînd tot nu luase examenul ?

Cumpără o franzeluță cu lapte și hoinări toată după-amiaza pe ulițele orașului, numai ca să scape de întrebările lui taică-său. Cînd ajunse acasă, ceilalți îl așteptau îngrijorați și cum arăta ostenit și fără puteri, îi dădură o supă cu zdrențe de ouă și-l lăsară să se culce. Mai avea a doua zi matematica și religia și pe urmă putea iar să ia trenul și să plece.

Totul merse destul de bine a doua zi. Hans resimțea ca o amară ironie faptul că toate îi reușeau astăzi după ce ieri, la principalele materii, avusese atîta ghinion. Oricum ar fi, gata ! De-acum, acasă !

— Examenul s-a terminat. Putem să plecăm acasă, o vesti pe mătușă-sa.

Taică-său voia să mai rămînă o zi. Să plece cu toții la Cannstatt, și după-amiaza să ia cafeaua în parcul băilor. Hans stărui însă atît de mult pe lîngă tatăl lui, încît i se dădu voie să plece, încă în acea zi, singur. Îl întovărășiră la gară, scoțîn-

du-i biletul de călătorie, mătuşă-sa îi dădu o sărutare şi un pacheţel cu de-ale mîncării şi băiatul plecă, stors de puteri şi năucit, spre casă, pe drumul ce se întindea printre dealurile verzi din zare. Abia cînd apărură, albaştri, munţii acoperiţi cu brazi, băiatul începu să-şi vină în fire, bucuros şi descătuşat parcă. Se bucura s-o vadă iar pe slujnica cea bătrînă, să-şi revadă odăiţa, pe rector, sălile vechi şi scunde ale şcolii, şi toate celelalte.

Spre norocul lui, la gară nu întîlni nici un cunoscut curios, aşa că ajunse, grăbit şi nestînjenit de nimeni, acasă.

— A fost frumos la Stuttgart ? îl întrebă bătrîna Anna.

— Frumos ? Crezi cumva că un examen e ceva frumos ? Sînt bucuros că m-am întors acasă. Tata nu vine decît mîine.

Bău un castronel cu lapte proaspăt, îşi luă de pe prichiciul ferestrei pantalonii de baie ce atîrnau acolo şi o şterse de acasă, nu însă în lunca unde se bălăceau ceilalţi de obicei.

Ieşi afară din oraş, pînă la „Cumpănă“, unde apa e adîncă şi curge liniştit printre tufele dese şi înalte. Se dezbrăcă, încercă apa rece mai întîi cu mîna, apoi cu piciorul, se înfioră puţin, apoi, repede, se aruncă în rîu. Tot înotînd încet împotriva curentului, simţea cum toată sudoarea şi teama ce-l năpădiseră în zilele trecute alunecă de pe el şi, în timp ce rîul îi îmbrăţişa trupul firav, răcorindu-l, sufletul lui se împărtăşea iarăşi de bucuria pe care i-o dăruia orăşelul natal atît de frumos. Începu să înoate mai repede, se odihni, porni din nou şi se simţi cuprins de o răcoare şi o oboseală molatice,

binefăcătoare. Culcat pe spate, se lăsă iarăşi dus de firul apei, ascultînd bîzîitul domol al gîzelor ce descriau rotocoale mari, aiurite, şi privind rîndunicile sprintene şi mititele cum despică cerul pe care soarele ce cobora pe după munţi îl vopsise în culori trandafirii. Cînd, în sfîrşit, se îmbrăcă şi porni agale şi visător spre casă, umbrele cuprinseseră de mult valea.

Trecu pe lîngă grădina negustorului Sackmann, de unde, pe cînd era mic, furase, împreună cu alţi copii, prune necoapte. Trecu apoi prin faţa curţii tîmplarului Kirchner, unde zăceau buşteni albi de brad, dedesubtul cărora, odinioară, găsise totdeauna rîmele ce-i trebuiau pentru pescuit. Trecu şi pe dinaintea căsuţei inspectorului Gessler, care avea o fată, Emma, căreia, cu doi ani în urmă, căutase să-i facă curte, la patinaj. Fusese cea mai drăgălaşă şi mai elegantă şcolăriţă din oraş, de o vîrstă cu dînsul şi, o vreme, nu-şi dorise nimic decît să poată sta o dată de vorbă cu ea sau măcar să-i poată întinde mîna. Lucrul ăsta însă nu se întîmplase, din pricină că era prea stîngaci. De atunci, fata fusese trimisă într-un pension şi el aproape că-i uitase chipul. Îşi aducea totuşi aminte de aceste lucruri copilăreşti, care i se înfăţişau atît de vii şi scăldate într-un parfum atît de straniu, cum nu i se mai întîmplase cu nici una dintre amintirile de mai tîrziu. Ce vremuri fuseseră acelea, cînd şedea în poartă la Liese, fata lui Naschold, curăţind cartofi şi ascultînd poveşti, cînd duminicile, dis-de-dimineaţă, cu pantalonii sumeşi şi cu conştiinţa încărcată, se ducea la stăvilar după raci sau după caraşi, pentru ca pe urmă, cînd se întorcea acasă cu

hainele de duminică ude leoarcă, tata să-i administreze o mamă de bătaie ! Pe vremea aceea, cîte lucruri nelămurite nu fuseseră şi cîţi oameni ciudaţi la care nu se mai gîndise niciodată ! Domnul Schuhmacher, cel cu gîtul strîmb, domnul Strohmeyer despre care se ştia sigur că-şi otrăvise nevasta şi năstruşnicul „domn Beck" care cutreiera tot judeţul cu traista în băţ şi căruia toată lumea îi zicea „domnule", pentru că, pe vremuri, fusese bogat şi ţinuse caretă cu patru cai ! Hans nu-şi mai amintea decît de numele lor şi în sinea lui îşi dădea seama că toată această lume obscură, mică era pierdupă pentru el, fără să fi cîştigat în schimb ceva viu şi vrednic de reţinut.

Cum mai era învoit pînă a doua zi, dormi dimineaţa tîrziu, bucurîndu-se de libertate. La prînz îl întîmpină la gară pe taică-său, care era încă fericit de pe urma zilelor petrecute la Stuttgart.

— Dacă ai luat examenul, ai dreptul să-mi spui ce-ţi doreşti, zise el bine dispus. Gîndeşte-te !

— Nu, nu, oftă băiatul. Sînt sigur că am căzut.

— Prostii, ce tot îndrugi ? Mai bine spune-mi ce doreşti, pînă nu mă răzgîndesc.

— Aş vrea să dau iar cu undiţa în vacanţă. Mă laşi ?

— Bine, te las ! Dacă ai trecut examenul !

A doua zi, o duminică, se dezlănţui o furtună şi o ploaie cu găleata aşa că Hans rămase ceasuri întregi pe gînduri şi citind, în odăiţa lui. Se gîndi din nou la răspunsurile pe care le dăduse la Stuttgart şi îşi zise, convins că avusese un ghinion nemaipomenit, că ar fi putut da răspunsuri mai bune. Nu credea că mai e cu putinţă să treacă. Blestemata asta de durere de cap ! Cu încetul, simţi cum îl apasă o teamă crescîndă şi, în cele din urmă, se duse îngrijorat la taică-său.

— Ascultă, tată !

— Ce vrei ?

— Să te întreb ceva. Despre pescuit. Cred că e mai bine să mă las.

— Şi de ce adică ?

— Fiindcă... ah, voiam să te întreb dacă nu cumva...

— Hai o dată ! Ce e comedia asta ? Hai, spune !

— Dacă aş putea să urmez liceul, în caz că n-aş fi luat examenul.

Domnului Giebenrath îi pieri graiul.

— Ce ? Liceu ? izbucni el. Tu la liceu ? Cine ţi-a mai vîrît gogoriţa asta în cap ?

— Nimeni. Ziceam şi eu aşa.

O spaimă ca de moarte i se întipărise pe chip. Taică-său însă nu observă nimic.

— Hai, hai, zise el rîzînd în silă. Astea sînt trăsneli. La liceu ! Crezi cumva că-s cine ştie ce mare angrosist ?

Făcu un semn atît de energic, încît Hans renunţă să mai spună ceva şi ieşi deznădăjduit din odaie.

— Ce băiat sucit, mormăi în urma lui. Acum i s-a năzărit şi de liceu ! Te înşeli, băiete !

Hans stătu o jumătate de ceas pe marginea ferestrei, cu ochii holbaţi la duşumeaua lustruită a tindei, căutînd să-şi închipuie cum ar sta lucrurile dacă n-ar mai fi vorba nici de seminar, nici de liceu şi nici de alte studii. Îl vor băga ucenic în

vreo băcănie sau într-un birou şi ar rămîne toată viaţa unul din oamenii aceia de jos, calici, pe care îi dispreţuia şi în rîndurile cărora nu voia nici în ruptul capului să intre. Chipul său şcolăresc, cu trăsături frumoase şi inteligente, se strîmbă într-o grimasă plină de durere şi de mînie. Sări furios de la locul lui, scuipă, apucă crestomaţia latină care era alături şi o zvîrli cu toată puterea de perete. Apoi se repezi, în ploaie, afară.

Luni de dimineaţă se duse din nou la şcoală.

— Ce mai faci ? îl întrebă rectorul şi-i întinse mîna. Te-am aşteptat să vii ieri. Cum a fost la examen ?

Hans îşi coborî privirea.

— Ei, ce e ? N-a mers ?

— Aşa mi se pare.

— Ai puţintică răbdare, îl îndemnă bătrînul. Cred că primim încă în cursul dimineţii rezultatul de la Stuttgart.

Dimineaţa se scurse foarte anevoios. Pînă la amiază nu sosise încă nici o veste şi, la prînz, Hans aproape că nu putu să înghită nimic. Îi tot venea să plîngă cu sughiţuri.

Cînd, după-amiază pe la două, intră în clasă, dirigintele se şi afla acolo.

— Hans Giebenrath, strigă el cu glas tare.

Hans se apropie de el. Profesorul îi întinse mîna.

— Te felicit, Giebenrath. Ai ieşit al doilea la concurs.

Se făcu o tăcere solemnă. Uşa se deschise şi rectorul intră în clasă.

— Te felicit. Ei, ce mai zici acum ?

Surprins şi bucuros, băiatul rămăsese locului, ca încremenit.

— Nu spui nimic ?

— Dacă aş fi ştiut, izbucni el, atunci aş fi putut să ies şi întîiul.

— Acum du-te acasă, zise rectorul şi spune-i şi lui taică-tău. La şcoală nu mai trebuie să vii. Oricum, peste o săptămînă începe vacanţa.

Băiatul ieşi ameţit pe stradă şi văzu că teii sînt tot la locul lor iar piaţa luceşte la soare ca de obicei, însă mult mai frumos, mai impunător şi mai vesel. Trecuse examenul. Şi ieşise al doilea.

Cînd cel dintîi val de bucurie ce-l covîrşise se potoli, simţi în suflet un profund sentiment de mulţumire. Nu mai avea nevoie acum să se ferească de pastor. Putea în sfîrşit să studieze şi el ! Nu mai trebuia să-i fie frică de taraba cu brînzeturi, nici de birou !

Unde mai pui că putea iar să se ducă la pescuit. Cînd se întoarse acasă, îl găsi pe taică-său aşteptîndu-l în prag.

— Ce mai e ? întrebă el într-o doară.

— Mai nimic. Mi-au dat drumul de la şcoală.

— Cum ? De ce ?

— Pentru că acum sînt seminarist.

— La naiba ! Ce, ai trecut examenul ?

Hans dădu din cap.

— Bine ?

— Al doilea.

Bătrînul nu se aşteptase la asta. Nu mai ştia ce să spună, îşi bătea necontenit băiatul pe umăr, rîdea şi scutura din cap. Apoi deschise gura vrînd

să spună ceva. Nu spuse însă nimic, ci se mulţumi să scuture mai departe din cap.

— Măi, să fie ! izbucni el în cele din urmă. Şi apoi încă o dată : Măi, să fie !

Hans se repezi în casă, urcă în fugă scările pînă la mansarda nelocuită, deschise grăbit un dulap şi începu să cotrobăiască prin el scoţînd tot felul de cutii, gheme de sfoară şi bucăţele de plută. Erau uneltele lui de pescuit. Îi mai trebuia însă, înainte de orice, o vergea lungă şi frumoasă. Coborî iar şi se duse la taică-său.

— Tăticule, împrumută-mi bricegul !

— La ce-ţi trebuie ?

— Vreau să-mi fac o vergea pentru pescuit.

Taică-său vîrî mîna în buzunar.

— Na, zise el bucuros şi măreţ, ţine două mărci. Cumpără-ţi şi tu un briceag. Să nu te duci însă la Hanfried, caută dincolo, la cuţitărie.

Băiatul porni în galop. Cuţitarul îl întrebă de examen, află vestea cea bună şi-i alese un cuţit deosebit de frumos. Devale, pe malul gîrlei, dincolo de podul Brühel, erau tot felul de arbuşti de anin şi de alun ; după ce alese pe îndelete, Hans îşi ciopli o vergea pe cinste, fără noduri şi mlădioasă, apoi se grăbi spre casă.

Roşu la faţă şi cu privirea radiind de fericire, se apucă plin de bucurie să-şi pregătească uneltele, îndeletnicire care îi era aproape tot atît de dragă ca şi pescuitul însuşi. Zăbovi la treaba asta toată după-amiaza şi seara. Sforile albe, cafenii şi verzi fură rînduite, cercetate cu grijă, cîrpite şi nodurile vechi desfăcute. Bucăţile de plută şi tijele penelor, de mărimi şi forme diferite, au fost încercate sau

tăiate din nou, bucăţelele de plumb mai uşoare sau mai grele fură ciocănite, rotunjite, prevăzute cu crestături şi menite să dea greutate sforilor. După aceea veni rîndul undiţelor, din care se mai găseau cîteva şi care fură prinse, fie de o aţă neagră de cusut împletită în patru, fie de vreo coardă de maţ, fie de nişte fire împletite de păr de cal. Către seară, totul fu în sfîrşit gata şi Hans era acum încredinţat că nu se va mai plictisi în răstimpul celor şapte lungi săptămîni de vacanţă. Căci, dacă avea undiţa în mînă, era în stare să rămînă zile întregi singur pe marginea apei.

Capitolul al doilea

Aşa trebuie să fie vacanţele de vară ! Peste culmile munţilor un cer albastru ca genţiana ; săptămîni de-a rîndul, o zi mai luminoasă şi mai fierbinte decît alta şi numai din cînd în cînd o furtună scurtă, repezită. Rîul, cu toate că îşi tăia drum printre atîtea stînci de gresie, prin umbra răcoroasă a brazilor şi prin mulţime de văiugi înguste, era totuşi atît de încropit, încît te puteai scălda pînă seara, tîrziu. Plutea în jurul orăşelului o mireasmă de fîn şi de otavă, panglicile înguste ale celor cîteva ogoare semănate cu grîu deveniseră galbene şi rumene, în preajma pîraielor se ridicau, înalte cît un stat de om, tot felul de plante cu floricele albe ca nişte umbreluţe, înlăuntrul cărora mişunau gîngănii mititele şi din a căror tul-

pînă găunoasă puteai să-ţi croieşti flaute şi fluiere. În poienile din marginea pădurilor se lăfăiau maiestoase rînduri întregi de lumînărici pufoase şi gălbui, în timp ce răchitanii şi pufuliţele se legănau cu tulpinile lor mlădioase şi tari, acoperind povîrnişurile cu mantia lor roşcat-violetă. În inima pădurilor, printre brazi, înflorea frumos şi sever degeţelul, cu frunzele lui argintii, păroase şi late, cu tulpina tare şi cu potirele de un roşu aprins. Şi pe lîngă ei nenumărate ciuperci, muscarul roşu, lucios, mînătărca bolfoasă, barba-caprei, creasta-cocoşului şi sparanghelul moliftului, incolor, umflat şi bolnăvicios. De-a lungul numeroaselor haturi, între păduri şi livezi, galbene ca flacăra izbucneau tufele de drobiţă, se întindeau întîi benzi lungi şi liliachii de buruiană, apoi largul poienilor aflate înainte de al doilea cosit, potopite de braniţă, de neghinele, de salvie, şi muşcatul-dracului, în jocul lor multiplu de culori. În pădurea cu copaci rotaţi, cîntau neîncetat piţigoii, prin cea de brazi săreau din creastă în creastă veveriţe roşcovane, iar printre răzoare, ziduri şi şanţuri uscate, şopîrle verzi, lucitoare răsuflau întinse în căldura dulce a soarelui, în timp ce peste livezi şi poieni se auzea fără întrerupere ţîrîitul subţire, răsunător, neostenit al greierilor.

Pe vremea asta oraşul nu se deosebea prea mult de sat. Pretutindeni, pe uliţe, care de fîn, iar în aer miros proaspăt de fîn cosit, ciocănit de coase. De n-ar fi fost cele două fabrici, te-ai fi crezut la ţară.

În dimineaţa celei dintîi zile de vacanţă, Hans se afla, nerăbdător, în bucătărie, aşteptînd cafeaua, la un ceas cînd bătrîna Anna abia se deşteptase. Puse şi el mîna să-i ajute la aţîţat focul, dădu fuga la brutar după pîine, goli repede cana de cafea în care turnase lapte rece, proaspăt, vîrî o bucată de pîine în buzunar şi o şterse de acasă. Se opri pe taluzul căii ferate, scoase din buzunar o cutie rotundă de tinichea, şi începu, sîrguincios, să prindă lăcuste... Trenul trecu prin faţa lui, nu vijelios — linia fiind acolo în urcuş stăruitor — ci încet şi domol, cu ferestrele deschise şi cu puţini călători, fluturînd în urma lui un steag lung şi vesel de fum şi abur. Hans îl urmări cu privirea şi văzu cum fumul se învălătuceşte în rotocoale albicioase şi se risipeşte curînd în aerul limpede şi strălucitor al dimineţii. Cîtă vreme trecuse de cînd nu mai fusese pe acolo! Trase adînc aerul în piept, ca şi cum ar fi vrut să recîştige îndoit toate zilele frumoase pe care le pierduse şi să poată fi iarăşi liber şi nepăsător ca un copil.

Simţi o încîntare tainică şi o adîncă plăcere de vînător încălzindu-i inima în clipa cînd, cu undiţa nouă şi cu tinicheaua plină de lăcuste, păşi peste pod, îndreptîndu-se de-a lungul grădinilor spre Bulboana Calului, locul cel mai adînc al gîrlei. Era acolo un tăpşan unde, rezemat de trunchiul unei sălcii, puteai să pescuieşti mai bine decît în orice altă parte. Desfăşură aţa, legă un grăunte de alică, apoi, fără pic de milă prinse de cîrlig o lăcustă dolofană şi făcu vînt undiţei departe, spre mijlocul rîului. Jocul vechi şi binecunoscut începu numaidecît. O puzderie de obleţi se repeziră după momeală, căutînd să apuce lăcusta de pe cîrlig. Nu trecu mult şi o şi înghiţiseră. O a

doua lăcustă veni la rînd, şi încă una, şi o a patra, şi o a cincea, deşi le prindea cu tot mai multă grijă. În cele din urmă, îngreună aţa cu încă o alică. Acum, în sfîrşit, veni şi cel dintîi peşte cumsecade să încerce nada. Trase puţintel de ea, îi dădu drumul şi mai încercă o dată. Acum muşcă momeala. Un pescar bun simte mişcarea cum trece prin aţă şi undiţă, pînă la degetele sale. Hans smuci, apoi începu, grijuliu, să tragă aţa. Peştele era în cîrlig şi Hans văzu că prinsese o roşioară. O cunoscu numaidecît după pîntecul ei lucios, albgălbui, după capul în trei colţuri şi rădăcinile roşietice ale aripioarelor. Cît să fi cîntărit oare? Dar pînă să-şi dea seama, peştele se smuci deznădăjduit, se rostogoli fricos peste luciul apei şi o luă razna. Îl puteai vedea cum se învîrteşte de trei, patru ori în apă, după care, ca un fulger de argint, se înfipse în adînc, pierzîndu-se. Nu apucase destul de bine nada.

Pescarul simţea cum se deşteptase în el obişnuita patimă şi tulburare pescărească. Privirea îi era acum aţintită asupra locului unde firul de aţă, cafeniu şi subţire atingea apa, obrajii i se rumeniseră, iar mişcările îi erau scurte, repezi şi sigure. O a doua roşioară se prinse de nadă, apoi un crăpcean mititel, de care ţi-era mai mare mila, apoi, unul după altul, trei porcuşori. Porcuşorii îl bucurau în mod deosebit, fiindcă ştia cît de mult îi plăceau lui taică-său. Au un pîntec gras cu nişte solzi mici, un cap gros cu o barbă albă, caraghioasă, ochi mici şi o coadă subţire. Culoarea lor e verde-cafenie, şi cînd sînt traşi pe uscat, au luciri de oţel.

Între timp, soarele se înălţase, spuma din preajma zăgazului era albă ca neaua, aerul cald parcă tremura peste oglinda apei, iar cînd ridicai privirea puteai să vezi deasupra muntelui Muck cîţiva norişori cît pumnul, sclipind în lumină. Se făcuse cald de tot. Nimic nu arată căldura unei zile limpezi şi fierbinţi de vară mai bine decît norişorii aceia mititei, pe care-i zăreşti, liniştiţi şi albi, dedesubtul albastrului de pe cer, atît de plini de lumină încît ochiul omului nu-i poate privi multă vreme. Dacă n-ar fi ei, poate că deseori nu ne-am putea da seama cît e de cald, nici după albastrul cerului, nici după sclipirile argintii ale rîului. Dar de îndată ce vedem aceste corăbioare cu pînze albe ca spuma şi strînse pumn, parcă simţim numaidecît văpaia soarelui, ne vine să căutăm un loc umbros şi ne trecem cu mîna peste fruntea umedă de sudoare.

Hans începu să fie mai puţin atent la undiţă. Ostenise oarecum şi apoi, pe la amiază nu se prea prinde peşte. Pe vremea asta, obleţii, chiar cei mai bătrîni şi mai mari, ies la suprafaţă să se încălzească la razele soarelui. Plutesc visători în cîrduri lungi şi întunecate, în susul apei, chiar sub luciul ei, se sperie uneori pe neaşteptate fără vreun motiv vizibil şi nu muşcă nada.

Lăsă sfoara să atîrne în apă peste o creangă a salciei, se aşeză şi privi îndelung apa verde a rîului. Peştii se ridicau încetişor pînă sus, pe oglinda apei spinările lor întunecate se vedeau apărînd, una după alta, ca nişte convoaie ce înotau încet, ademenite la suprafaţă şi vrăjite de căldură. Ce bine trebuie să se fi simţit ei în apa aceea

caldă ! Hans se descălţă şi-şi muie picioarele în apa care, deasupra, era încropită. Se uită la peştii pe care-i prinsese şi care înotau acum într-o stropitoare largă, plescăind arar şi încetişor. Ce frumoşi erau ! Albi, cafenii, verzi, argintii, albaştri, aurii, toate culorile străluceau în solzii şi aripioarele lor cînd se mişcau. Domnea o tăcere deplină. Abia dacă se mai auzea zgomotul căruţelor trecînd peste pod şi uruitul morii din depărtare. Doar şopotul mereu domol al stăvilarului alb mai stăruia liniştit, răcoros şi adormitor, precum şi clipocitul potolit al apei curgătoare, lovindu-se de stîlpii plutei.

Greaca şi latina, gramatica şi stilistica, istoria şi matematica, împreună cu tot vălmăşagul unui an lung, chinuit, neliniştit, se cufundară încet, încet în pacea adormitoare a ceasului acestuia fierbinte. Hans simţea că-l doare puţin capul, nu însă atît de tare ca de obicei, aşa că putea să stea pe malul apei, urmărind curentul înspumat care se fărîmiţa lovindu-se de zăgaz şi clipind mereu în urmărirea firului undiţei, în timp ce, alături, peştii pe care-i prinsese se zbăteau în stropitoare. Cît de bine se simţea ! Între timp, îşi aduse aminte că reuşise la examen, că ieşise al doilea. Începu să plescăie cu picioarele goale în apă, îşi vîrî amîndouă mîinile în buzunare şi prinse să fluiere un cîntec. De fapt, nu prea ştia să fluiere, ceea ce îl necăjise totdeauna şi-l făcuse de batjocura camarazilor de şcoală. Abia dacă izbutea să fluiere încet şi printre dinţi. Pentru el însă, pentru trebuinţele lui era de ajuns — şi apoi, acum tot n-avea cine să-l audă. Ceilalţi erau în clipa asta la şcoală,

la ora de geografie. Numai el era liber de capul lui. Îi întrecuse, îi lăsase în urmă. Îl chinuiseră destul ; pentru că, afară de August, nu se împrietenise cu nimeni şi nu se bucurase niciodată să ia parte la joaca şi la încăierările lor. Acum, n-aveau decît să se mişte după el, coteii ! Îi dispreţuia atît de mult încît, o clipă, încetă să fluiere ca să-şi strîmbe gura a dispreţ. Apoi îşi cercetă sfoara undiţei şi văzu că nu mai rămăsese pic de momeală în cîrlig. Dădu drumul lăcustelor ce se mai aflau în cutie şi le văzu cum se zvîrcolesc ameţite şi fără noimă prin iarba măruntă. În apropiere, la tăbăcărie, se lăsase lucrul. Se făcuse amiază şi era timp să se ducă şi el la masă.

În timpul mesei, aproape că nu scoase o vorbă.

— Ai prins ceva ? îl întrebă taică-său.

— Cinci bucăţi.

— Ei, nu ! Bagă de seamă să nu-l prinzi pe ăl bătrîn, că pe urmă nu mai găseşti nici puiet de peşte.

Încolo, nu izbutiră să vorbească nimic. Era atît de cald ! Şi ce păcat că nu putea să se ducă, numaidecît după-masă, la scaldă ! Dar, la urma urmei, de ce ? Cică nu-i sănătos ! Ce mai vorbă şi asta ! Hans ştia bine de cîte ori se dusese, cu toate că n-avea voie. Nu se mai putea însă. Pentru astfel de necuviinţe era acum prea mare. Nu-i spuseseră oare la examen „dumneata“ ?

La drept vorbind, nu era de loc rău să te tolăneşti un ceas sub cetina din grădină. Era umbră deasă şi puteai să citeşti sau să urmăreşti zborul fluturilor. Aşa că rămase acolo pînă la două şi puţin a lipsit ca să nu aţipească. Acum însă, la scaldă ! În poiană nu erau decît cîţiva băieţaşi

dintre cei mici ; cei mari erau toţi la şcoală şi Hans se bucura pe socoteala lor. Îşi lepădă încet de tot hainele şi intră în apă. Ştia ce trebuie să faci ca să te îmbăiezi cum se cuvine, cum să te răcoreşti şi apoi să te încălzeşti iar ; înota o bucată, apoi ieşea plescăind la suprafaţă, după care se întindea la mal, pe burtă, simţind cum pielea i se usucă repede şi se înfierbîntă la soare. Băieţii mai mici umblau respectuoşi în jurul lui. Acum era cineva ! Şi apoi chiar arăta altfel decît ceilalţi. Gîtul subţire, ars de soare, sprijinea un cap vioi, elegant şi fin, cu chipul inteligent şi privirea pătrunzătoare. Încolo, trupul îi era slab, cu mădulare subţiri şi firave, pe piept şi pe spate puteai să-i numeri coastele, iar picioarele nu prea aveau pulpe.

Aproape întreaga după-amiază şi-o petrecu între soare şi apă, hoinărind. După ceasurile patru, începură să se ivească, grăbiţi şi gălăgioşi, băieţii din clasa lui.

— Ehei, Giebenrath ! Bine mai trăieşti !

El se întinse lenevos :

— Merge !

— Cînd începe seminarul ?

— Abia în septembrie. Acum e vacanţă.

Îi făcea plăcere să se simtă invidiat. Nu se supără nici chiar cînd auzi, ceva mai departe, cuvinte de batjocură şi pe cineva fredonînd :

Ce bine-ar fi şi eu
Să trîndăvesc mereu
Ca Lisaveta-n pat
Dar, zău, nu pot... Păcat !

Rîse. Între timp, băieţii se dezbrăcară. Unul dintre ei sări de-a dreptul în apă, în timp ce alţii, mai prevăzători, se răcoriră întîi, iar alţii se întinseseră în iarbă. Avură cuvinte de laudă pentru unul dintre băieţi, care înota frumos. Pe un altul, fricos, îl îmbrînciră pe la spate în apă unde începu să ţipe şi să se zbată. Se luau la întrecere, alergau, înotau şi stropeau pe cei ce stăteau lungiţi pe marginea apei. Văzduhul răsuna de plescăituri şi strigăte, şi toată oglinda rîului, cît era de lată, strălucea de mulţimea trupurilor goale, albe şi ude.

După vreun ceas, Hans se depărtă. Se apropiau ceasurile călduţe ale amurgului, cînd peştii încep iar să se dea la momeală. Stînd pe pod, dădu cu undiţa, dar pînă la ora cinei nu prinse mai nimic. Peştii se îndesau lacomi în preajma undiţei, şi apucau mereu momeala, dar nici unul nu rămase agăţat. Pusese nişte cireşe în cîrlig, dar se vede treaba că erau prea mari sau prea moi. Se hotărî să încerce încă o dată.

La cină, află că îl căutaseră o mulţime de cunoscuţi ca să-l felicite. Îi arătară numărul din ziua aceea al gazetei săptămînale unde, la rubrica „Ştiri oficiale“, era publicată o notiţă :

„Cu prilejul examenului de admitere în cursul inferior al seminarului teologic, oraşul nostru a prezentat un singur candidat şi anume pe Hans Giebenrath. Spre bucuria noastră, ne parvine în momentul acesta ştirea că la acest examen numitul a reuşit al doilea.“

Luă gazeta, o împături şi o vîrî în buzunar fără să spună nimic, deşi îi venea să joace de bucurie şi de mîndrie. Apoi se duse iar să pes-

cuiască, luînd ca momeală de data asta cîteva bucățele de brînză. Peștilor le place brînza și în umbra amurgului o pot desluși foarte bine. Lăsă acasă vergeaua, luînd cu dînsul numai o undiță simplă, de mînă. Așa îi plăcea să pescuiască ; să țină astfel în mînă sfoara, fără trestie și fără plută, încît toată undița să nu fie decît sfoară și cîrlig. E ceva mai greu, dar mai amuzant. Poți să stăpînești cea mai mică mișcare a nadei, simți fiecare încercare a peștelui de a mușca și în tremurul sforii poți să observi peștii, ca și cum i-ai avea în fața ochilor. Bineînțeles, trebuie să te pricepi să pescuiești așa, să ai degete dibace și să fii cu ochii-n patru ca un spion.

În văiuga strîmtă, adîncă și întortocheată a rîului, amurgul cobora foarte de timpuriu. Sub pod, apa era neagră și liniștită, iar la moara din vale se aprinsese lumina. Pe poduri și pe ulițe se auzeau glasuri și cîntece, aerul era înăbușitor, iar în apă nu era clipă să nu vezi vreun pește întunecat făcînd o săritură scurtă în înălțime. În asemenea seri, peștii sînt de obicei foarte tulburați, sar în zigzag încolo și încoace, se aruncă în aer, se ibzesc de sfoara undiței și se reped orbește asupra momelii. Cînd cea din urmă bucățică de brînză fusese înghițită, Hans văzu că prinsese patru crăpceni mai mititei. Avea de gînd să-i ducă, a doua zi, pastorului.

Un vînt căldicel bătea spre vale. Se lăsase un întuneric greu, cu toate că cerul era încă luminos. Din întregul orășel cufundat în umbră, doar turnul bisericii și acoperișul castelului se zăreau înfigîndu-se, negre și ascuțite, în slava limpede. Undeva,

departe, părea că se dezlănțuise furtuna — se auzea din cînd în cînd un bubuit molcom, surd.

Cînd, pe la zece seara, Hans se urcă în pat să se culce, capul și mădularele îi erau atît de somnoroase și covîrșite de o oboseală atît de plăcută cum nu-și mai amintea să fi simțit de mult. Un șir întreg de zile frumoase, libere, de vară îl așteptau, pașnice și ademenitoare, zile în care putea să hoinărească, să meargă la scaldă, la pescuit și să viseze. Un singur lucru îl rodea : nu reușise primul la examen.

Dis-de-dimineață, Hans se și afla cu peștii în tinda parohiei. Tocmai atunci, pastorul ieșea din odaia lui de lucru.

— Ei, Hans Giebenrath ! Bună dimineața ! Felicitări ! Te felicit din toată inima ! Dar ce ai acolo ?

— Numai cîțiva pești. Am fost ieri la pescuit.

— Ia te uită ! Mulțumesc. Intră puțintel !

Hans intră în odaia pe care o cunoștea atît de bine. Nu arăta de fapt așa cum arată de obicei o odaie de preot. Nu mirosea nici a ghivece de flori, nici a tutun. În biblioteca mare și impunătoare se vedeau aproape numai cotoare de cărți noi, frumos lustruite și aurite și nu, așa cum întîlnești de obicei în bibliotecile parohiale, cărți șterse, strîmbe, mucegăite și mîncate de cari. Dacă te uitai mai de aproape vedeai și din titlurile cărților acestora frumos rînduite că aici domnea un spirit nou, cu totul altul decît cel ce-i însuflețea de obicei pe venerabilii domni de modă veche ai generației care se stingea. Onorabilele exemplare de lux din

bibliotecile vechi, parohiale, ai căror autori erau Bengel, Ötinger și Steinhofer [1], precum și cîntecele sfinte pe care Mörike [2] le laudă atît de frumos, lipseau ori se pierdeau în noianul cărților moderne. Totul însă, așa cum era, cu mapele pentru reviste, cu pupitrul și cu biroul cel mare pe care erau o mulțime de foi scrise, dădea o impresie de mare seriozitate și cultură. Și nu încape vorbă că aici se și lucra mult, nu atît la predici, cateheze și studii biblice, cît mai ales la cercetări și articole pentru reviste savante și la studii preliminarii pentru cărți proprii. Misticismul visător și meditațiile întemeiate pe presimțiri nu-și aveau locul aici, după cum n-avea ce căuta nici acea teologie naivă, personală care, pe deasupra abiselor pe care le deschide știința, caută să se apropie cu milă și cu dragoste de sufletul însetat al poporului. În locul acestora, aici se făcea, cu multă rîvnă, critică biblică, în căutarea personajului „istoric" al lui Cristos.

Cu teologia se întîmplă același lucru ca și cu alte discipline. Există o teologie care este artă, și o alta care e știință sau cel puțin tinde să fie. Din totdeauna a fost așa și oamenii de știință, din pricina a ceea ce era nou, uitau de vinul cel vechi, în timp ce artiștii, stăruind fără grijă pe lîngă cine știe ce eroare exterioară, au dăruit multora mîngîiere și bucurie. E același vechi conflict inegal

[1] *Bengel, Ötinger, Steinhofer,* teologi și pietiști suabi din secolul al XVIII-lea.

[2] *Eduard Mörike* (1804—1875), poet și prozator german, originar din Suabia.

între critică și creație, între știință și artă, în care cea dintîi are totdeauna dreptate, fără ca aceasta să fie de vreun folos cuiva, dar în care cealaltă continuă să sădească sămînța credinței, a dragostei și a mîngîierii, a frumuseții și a ideii eternității, găsind totdeauna teren fertil. Căci viața e mai tare decît moartea și credința e mai puternică decît îndoiala.

Hans stătea pentru întîia oară acolo, pe canapeaua mică de piele, între pupitru și fereastră. Pastorul era deosebit de prietenos cu el. Îi povestea așa, ca unui coleg despre viața în seminar, despre cum se trăiește și se învață acolo.

— Cel mai nou și mai important lucru pe care ai să-l înveți acolo, zise el la sfîrșit, are să fie introducerea în limba greacă a Noului Testament. Ți se va deschide o lume nouă, o lume plină de greutăți, dar și de bucurii. La început, limba are să-ți dea mult de furcă; nu mai e greaca atică, ci un alt idiom, creat de un alt spirit, mai nou.

Hans asculta atent și se simțea parcă mîndru că poate intra în tainele adevăratei științe.

— Introducerea didactică în această lume nouă, continuă pastorul, îi răpește, desigur, mult din farmecul ei. Pe urmă, s-ar putea ca și ebraica să-ți ia, la început, prea mult timp. Dacă-ți face plăcere, am putea totuși să facem o mică încercare în vacanța asta. Cînd vei fi la seminar, ai să fii bucuros să-ți cruți vremea și puterile pentru alte materii. Am putea să citim împreună cîteva capitole din Evanghelia lui Luca și cu prilejul ăsta ai să înveți limba, ca o nimica toată. Pot să-ți împrumut și un dicționar. Ai lucra cam un ceas,

cel mult două pe zi. În nici un caz mai mult, căci, înainte de orice, meriţi să te bucuri de odihnă. E, bineînţeles, numai o propunere — n-aş vrea să-ţi tulbur nicidecum vacanţa.

Se înţelege că Hans fu de acord. E drept că ora aceasta pentru Evanghelia lui Luca îi apărea ca o umbră uşoară pe cerul albastru şi vesel al libertăţii sale, dar îi era ruşine să spună că nu primeşte. Şi apoi, să înveţi, aşa pe de lături, încă o limbă, în timpul vacanţei, însemna desigur mai mult o plăcere decît o muncă încordată. Oricum îl zgîndărea oarecare teamă cînd se gîndea la mulţimea de materii noi pe care urma să le înveţe la seminar, şi mai cu seamă la ebraică.

Era mulţumit cînd se despărţi de pastor ; şi o luă de-a lungul molifţilor înşiraţi pe drumul ce ducea în pădure. Îi trecuse şi supărarea care începuse să-l rîcîie şi cu cît chibzuia mai mult, cu atît ideea pastorului i se părea mai acceptabilă. Căci îşi dădea bine seama că dacă voia să-şi întreacă şi la seminar colegii, trebuia să muncească mai mult încă şi cu şi mai multă rîvnă. Şi nu încăpea îndoială că voia asta. De ce însă ? Nici el nu ştia. De trei ani de zile, toţi aveau ochii aţintiţi asupra lui ; profesorii, pastorul, taică-său şi mai cu seamă rectorul, toţi îl imboldiseră şi-l susţinuseră. Toţi anii aceştia, începînd din clasa întîi şi pînă acum, ieşise mereu primul. Încetul cu încetul ajunsese să-şi pună toată ambiţia în joc ca să fie cel dintîi şi să nu rabde pe nimeni alături de el. Acum, teama aceea prostească de examen, care-l năpădise, trecuse şi ea.

Se înţelege că nimic nu era mai frumos decît să te poţi bucura de vacanţă. Ce minunată era pădurea în ceasurile acestea ale dimineţii, cînd nu vedeai nici ţipenie de om pe acolo ! Ca nişte stîlpi erau înşiraţi, unii lîngă alţii, molizii, aplecîndu-şi şi boltindu-şi crengile verzi-albastre într-o imensă, nesfîrşită hală. Desişuri se aflau foarte puţine, abia ici şi colo cîte un zmeuriş mai mare ; în schimb, ceasuri întregi puteai să mergi pe întinderea moale, acoperită de muşchi şi smălţată de buruieni şi tufe de afine. Roua se zvîntase şi printre trunchiurile ce stăteau înşirate, drepte şi ţepene, trecea legănătoare acea îmbiere caldă ce se simte dimineaţa în mijlocul pădurii şi care — amestec de răşină, de ace de brad, de miros de muşchi, de căldură solară, de rouă şi de ciuperci — îţi învăluie uşor simţurile, ameţindu-le. Hans se culcă pe pătura de muşchi, culese boabele negre ale afinelor, ascultă ici şi colo ciocănitul gheonoaiei în trunchiurile copacilor şi cîntecul gelos al cucului. Printre coroanele verzi, întunecate ale brazilor, se vedea oglindindu-se cerul de un albastru adînc şi fără pată, în timp ce mai departe mii şi mii de trunchiuri drepte alcătuiau un perete sever, cafeniu, iar printre muşchi apărea, ici şi colo, cîte o pată galbenă, luminoasă de soare.

La drept vorbind, Hans avusese de gînd să facă o plimbare mai mare, cel puţin pînă la Lützeler Hof sau la Krokuswiese. Acum însă, şedea printre muşchi, mînca afine şi privea alene în văzduh. Începuse să se mire singur de ce ostenise. Înainte vreme, o plimbare de trei, patru ceasuri, era pentru el o nimica toată. Hotărî să-şi adune puterile şi

să străbată o bună bucată de drum. Făcu cîteva sute de paşi. Se trezi însă iarăşi în iarbă, nu ştia nici el cum se întîmplase — şi acum se odihnea. Rămase aşa, culcat pe pătura de muşchi, cu privirea clipind rătăcită printre trunchiurile şi crestele arborilor. Aerul acesta îl obosea.

Cînd, la amiază, se întoarse iarăşi acasă, simţi din nou dureri de cap. Pe deasupra, îl mai dureau şi ochii. Pe cărarea din pădure, soarele fusese nespus de puternic. Rămase necăjit acasă, aproape jumătate din timpul după-amiezii. Abia tîrziu, după ce se scăldă, se simţi iarăşi mai proaspăt. Era timpul cînd trebuia să se ducă la parohie, să-l întîlnească pe pastor.

Cizmarul Flaig, care şedea la fereastră pe scăunelul lui cu trei picioare, îl văzu trecînd şi-l chemă înăuntru.

— Încotro, fiule ? Nu te mai arăţi de loc !

— Mă duc pînă la parohie.

— Tot te mai duci ? Păi examenul l-ai trecut.

— Da, dar acum vin altele la rînd. Noul Testament. Testamentul ăsta nou e scris în greceşte, dar în cu totul altă grecească decît am învăţat. Şi tocmai pe asta trebuie s-o învăţ.

Cizmarul îşi împinse şapca pe ceafă, în aşa fel încît pe fruntea lui lată de gînditor se iviră nişte cute groase, şi oftă din greu.

— Hans, îi vorbi el încetişor, am să-ţi spun ceva. Pînă acum, din pricina examenului, am tăcut. Acum însă vreau să-ţi dau un sfat. Trebuie să ştii că parohul orăşelului nostru e un necredincios. Are să-ţi spună şi are să te facă să crezi că Sfînta Scriptură e falsă şi mincinoasă, aşa că dacă ai să studiezi cu el Noul Testament ai să-ţi pierzi şi tu credinţa şi n-ai să mai ştii ce să mai crezi.

— Dar bine, domnule Flaig, e vorba numai de limba greacă. Şi-apoi, la seminar tot va trebui s-o învăţ !

— Aşa spui tu. Nu-i însă totuna, dacă înveţi Biblia cu nişte oameni credincioşi şi cu frica lui Dumnezeu sau cu cineva care nu mai crede.

— Bine, dar nu se ştie dacă nu crede şi el în Dumnezeu !

— Ba da, Hans, din păcate, se ştie.

— Ce să fac ? M-am înţeles cu el că am să mă duc.

— Atunci trebuie să te şi duci, nici vorbă. Dar dacă ai să-l auzi spunînd despre Biblie că e făcută de oameni, că e plină de minciuni şi că nu purcede de la sfîntul duh, atunci vino la mine şi vorbim noi despre asta. Vrei ?

— Da, domnule Flaig. Dar n-are să fie desigur aşa cum bănuieşti dumneata !

— Ai să vezi ; gîndeşte-te la mine !

Pastorul nu se întorsese încă acasă şi Hans trebui să-l aştepte în bibliotecă. În timp ce cerceta titlurile aurite ale cărţilor, simţea cum nu-i dau pace vorbele cizmarului. Asemenea păreri despre parohul orăşelului şi despre preoţii din ziua de astăzi mai auzise el. Dar acum se simţea el însuşi, pentru prima oară amestecat în lucrurile astea şi era încordat şi curios în acelaşi timp. Nu i se păreau, e drept, atît de grave şi de importante cum le socotea cizmarul. Se aştepta mai degrabă să aibă putinţa de a pătrunde în cine ştie ce taine vechi şi uriaşe. În cei dintîi ani de şcoală, întrebările cu

privire la atotprezenţa lui Dumnezeu, la soarta sufletelor, la existenţa diavolului şi a iadului îl frămîntaseră şi-l îndemnaseră la tot felul de fantasmagorii. Toate preocupările acestea adormiseră însă în anii din urmă, ani grei şi plini de rîvnă, şi numai în discuţiile sale cu cizmarul mai venise vorba despre credinţa lui, aşa cum îi fusese ea împărtăşită la şcoală. Îi venea să rîdă cînd îl compara în gînd pe cizmar cu pastorul orăşelului. Băiatul nu putea înţelege dîrzenia aceea aspră pe care cizmarul şi-o însuşise în decursul unui lung şir de ani grei. Încolo, Flaig era un om cuminte, însă simplu şi mărginit, pe care mulţi îl luau peste picior din pricina pietismului său. În adunările fraţilor săi întru credinţă, se înfăţişa ca un judecător sever şi ca un îndîrjit interpret al Sfintei Scripturi, organizînd adunări de reculegere şi prin satele din împrejurimi. Încolo, era şi el un mic meseriaş, tot atît de mărginit ca şi ceilalţi. Parohul, dimpotrivă, nu numai că era un om iscusit şi un predicator abil, dar mai era şi un savant serios şi plin de rîvnă. Hans privea cu adînc respect la scoarţele cărţilor aşezate pe rafturi.

Pastorul sosi curînd, îşi scoase redingota, îmbrăcă în locul ei o haină neagră, uşoară, de casă, dădu elevului său un text grecesc al Evangheliei lui Luca şi îl pofti să citească. Fu cu totul altfel decît în orele de latină de odinioară. Citiră doar cîteva propoziţii, pe care le tălmăciră cu deosebită grijă. Apoi profesorul, slujindu-se de cîteva exemple cît mai simple, începu să-i lămurească spiritul deosebit al acestei limbi, îi vorbi despre epoca şi felul în care luase naştere cartea, împărtăşind băiatului, într-un singur ceas, o cu totul altă părere despre ceea ce înseamnă studiu şi lectură. Hans începu să-şi dea seama de tainele şi rosturile ascunse în fiecare cuvînt şi în fiecare verset, de străduinţele atîtor mii de învăţaţi şi cercetători care, în decursul veacurilor, căutaseră să aducă lumină în atîtea şi atîtea chestiuni şi i se păru că în ceasul acesta intrase şi el în rîndul căutătorilor de adevăr.

Căpătă cu împrumut un dicţionar şi o gramatică şi, întors acasă, continuă să înveţe toată seara. Acum abia începu să simtă peste cîte culmi depărtate, la care nu ajungi decît prin muncă grea, duce drumul către ştiinţă şi adevărata cercetare — şi era hotărît să răzbată cu orice preţ, însuşindu-şi tot ce va fi de trebuinţă pentru asta. Cît priveşte cizmarul, deocamdată nici nu se mai gîndea la el.

Cîteva zile n-avu vreme decît pentru lucrurile acestea noi. Se ducea în fiecare seară la pastor şi în fiecare seară adevărata învăţătură i se părea mai frumoasă, mai grea şi mai vrednică de însuşit. În ceasurile timpurii ale dimineţii pornea la pescuit, iar după amiaza în poiană, la scaldă. Încolo, aproape că nu ieşea din casă. Ambiţia de odinioară, care se potolise o dată cu temerile şi cu satisfacţiile pe care i le dăduseră examenul, se deşteptă iar, sîcîindu-l şi nedîndu-i pace. Începu din nou să simtă acea senzaţie ciudată, care îl bîntuise atît de des în lunile din urmă — şi care nu era o senzaţie de durere, ci un fel de impuls triumfător al bătăilor inimii sale şi al unor energii puternic tulburate, o sete năvalnică de a merge

înainte. Bineînţeles, după asta veneau durerile de cap, dar atîta timp cît ţinea febra aceea, lectura şi strădania lui făceau progrese furtunoase ; citea atunci, ca o nimica toată, cele mai grele pasaje din Xenofon, pentru care, de obicei, avea nevoie de cîte un sfert de ceas ; le citea fără dicţionar, trecînd repede şi bucuros şi cu deosebită înţelegere peste pagini întregi cu conţinut dificil. O dată cu această rîvnă înfierbîntată şi cu această sete de cunoaştere, îl covîrşea şi un sentiment deosebit de mîndrie, care îl făcea să i se pară că şcoala, şi profesorii, şi anii de studiu au rămas de mult în urma lui şi că acum calcă pe un drum propriu, spre culmile cunoaşterii şi ale ştiinţei.

Starea aceasta îl cuprinsese acum din nou, o dată cu un somn uşor, deseori întrerupt de nişte visuri deosebit de clare. Cînd, peste noapte, se trezea simţind dureri uşoare de cap, şi nu mai era în stare să adoarmă, îl apuca o nerăbdare ciudată de a merge înainte şi în acelaşi timp şi o mîndrie impunătoare, gîndindu-se cu cît îşi depăşise el colegii şi cu cîtă stimă şi chiar admiraţie îl priviseră profesorii şi rectorul.

Rectorului îi făcuse o deosebită plăcere să îndrumeze şi să încurajeze această frumoasă ambiţie, pe care el o deşteptase. Cine spune că dascălii n-au inimă şi că sînt nişte pedanţi ruginiţi şi fără suflet ? Nu-i adevărat ! Cînd un dascăl vede cum talentul unui copil, aţîţat multă vreme zadarnic, izbucneşte totuşi deodată, cum copilul zvîrle cît colo sabia de lemn, şi praştia, şi arcul, împreună cu celelalte jucării, cum începe să-şi arate strădania ţintind mai departe, cum seriozitatea pe care o dă

munca face dintr-un ţînc cu obraji bucălaţi un băiat subţire, serios, aproape ascetic, cum chipul lui se maturizează spiritualizîndu-se, cum privirea i se adînceşte devenind mai hotărîtă, cum mîna i se face mai albă, potolindu-se — atunci îşi simte inima rîzînd de bucurie şi de mîndrie. Datoria lui şi meseria pe care i-o încredinţează statul e să înfrîneze şi să stîrpească în copilul ce i-a fost încredinţat forţele şi poftele crude ale naturii, altoind şi cultivînd în locul lor idealuri liniştite, măsurate şi recunoscute de stat. Fără străduinţele şcolii, cîţi dintre cei care astăzi sînt cetăţeni mulţumiţi şi slujbaşi plini de rîvnă, n-ar fi ajuns nişte novatori aiuriţi şi fără temei sau cine ştie ce visători sterili ! E în copil ceva sălbatic, dezordonat, necioplit care trebuie mai întîi fărîmat, o flacără primejdioasă care trebuie mai întîi stinsă şi înăbuşită. Omul, aşa cum l-a făcut natura, e ceva incalculabil, opac, primejdios. E asemeni unui torent ţîşnit dintr-un munte necunoscut, e o pădure virgină fără drumuri şi rînduieli. Şi, întocmai cum o pădure virgină trebuie rărită, curăţată şi îngrădită cu orice preţ, tot astfel şi şcoala trebuie să frîngă, să îngenunche şi să pună frîu omului natural. Sarcina ei este să facă din om, potrivit unor principii aprobate de autoritatea statului, un membru folositor societăţii, deşteptînd în el calităţile pe care disciplina plină de grijă a cazărmii urmează să le desăvîrşească.

Ce frumos se dezvoltase micul Giebenrath ! Se lăsase, aproape singur, de hoinăreală şi de jocuri, de mult se dezbărase de rîsul acela idiot ce-l apuca

uneori în timpul lecţiilor, iar grădinăritul, iepurii de casă şi pescuitul nu-l mai interesau.

Într-o seară, domnul rector se abătu el însuşi pînă acasă la Giebenrath. După ce scăpă de bătrînul Giebenrath, care se simţea nespus de măgulit, intră în odaia lui Hans şi îl găsi pe băiat aplecat asupra Evangheliei lui Luca. Îl salută cum nu se poate mai prietenos :

— Foarte frumos că eşti atît de silitor, Giebenrath ! Dar de ce nu te mai arăţi ? Te-am aşteptat în fiecare zi.

— Aş fi venit, se scuză Hans, dar voiam să vă aduc măcar un peşte mai frumuşel.

— Peşte ? Ce fel de peşte ?

— Ei, vreun crap, sau aşa ceva !

— Aha ! Te duci iar la pescuit ?

— Niţeluş. Mi-a dat tata voie.

— Hm ! Şi-ţi face mare plăcere ?

— Mda !

— Bine, foarte bine. Ce-i drept, meriţi vacanţa. Atunci, se vede că nu prea ai multă poftă să mai şi înveţi cîte ceva ?

— Am, domnule rector, am !

— N-aş vrea să te silesc să faci ceva la care nu-ţi dă inima brînci !

— Ba zău, îmi face plăcere !

Rectorul răsuflă de cîteva ori adînc, îşi mîngîie barba rară şi se aşeză pe un scaun.

— Ascultă, Hans, zise el. Iată cum stau lucrurile : Se ştie că, de multe ori, după un examen strălucit urmează o schimbare bruscă în rău. La seminar, elevul trebuie să înveţe o mulţime de materii noi. Mai totdeauna, un număr oarecare de

elevi se prezintă cu unele cunoştinţe pe care şi le-au însuşit în cursul vacanţei. De obicei, tocmai aceia care n-au prea strălucit la examen. Şi astfel, tocmai aceştia o iau înainte, în dauna celor care, în timpul vacanţei, s-au culcat pe laurii cîştigaţi.

Şi suspină din nou.

— Aici, la şcoala noastră, ţi-a fost uşor să fii mereu întîiul. La seminar însă, ai să dai de alţi colegi, toţi băieţi deştepţi sau foarte sîrguincioşi, care nu se lasă întrecuţi cu una, cu două. Înţelegi ?

— Da, sigur !

— Voiam să-ţi propun să lucrăm puţintel din noile materii, în vacanţa asta. Cu măsură, se înţelege ! Ai tot dreptul şi ai şi datoria să te odihneşti cumsecade. Mă gîndeam însă că un ceas sau două pe zi nu ne-ar strica. Fără asta, îţi pierzi deprinderea şi-ţi trebuie pe urmă săptămîni întregi ca să te pui iar pe roate. Ce zici ?

— Sînt gata, domnule rector, dacă vreţi să aveţi această bunăvoinţă...

— Bine. După ebraica, ai să vezi cum Homer îţi deschide o lume nouă. Ai să-l citeşti cu îndoită plăcere şi cu îndoită înţelegere, dacă ne vom sili de pe acum să găsim o temelie solidă studiului acestuia. Limba lui Homer, vechiul dialect ionic, împreună cu prozodia homerică este ceva cu totul deosebit, ceva unic, care cere sîrguinţă şi seriozitate, dacă vrei să te bucuri cu adevărat de farmecul acestor poeme.

Se înţelege că Hans se arătă foarte bucuros să pătrundă şi în lumea aceasta nouă, făgăduind că-şi va da toată silinţa.

Dar ce fu mai greu veni la sfîrşit. Rectorul tuşi uşor dregîndu-şi glasul, apoi continuă foarte prietenos :

— La drept vorbind, mi-ar plăcea să te văd repetînd cîteva ceasuri şi la matematică. Nu eşti tocmai slab la această materie, dar, oricum, matematica n-a prea fost calul tău de bătaie. La seminar va trebui să începi algebra şi geometria, aşa că n-ar fi rău dacă ai lua cîteva lecţii preparatorii.

— Da, domnule rector !

— La mine eşti întotdeauna binevenit, asta o ştii. Pentru mine e o chestiune de onoare să fac din tine un om de ispravă. Dar în ce priveşte matematica, ar trebui să-l rogi pe tata să te lase să iei nişte lecţii particulare la domnul profesor. Vreo trei-patru ceasuri pe săptămînă.

— Da, domnule rector !

Hans se apucase iarăşi cu multă rîvnă de învăţătură şi dacă totuşi, din cînd în cînd, se mai ducea la pescuit sau la plimbare cîte un ceas, simţea cum îl mustră conştiinţa. Iar profesorul de matematică îşi fixase lecţiile tocmai la ora cînd Hans avea obiceiul să se ducă la scaldă.

Cu toată sîrguinţa lui, Hans nu socotea orele de algebră drept o plăcere. Era amar de tot ca, în plină după-amiază fierbinte, în loc să te duci în poiană la scaldă, să te vîri în odaia încropită a profesorului şi, cu mintea ostenită şi glasul uscat, să calculezi în aerul acela îmbîcsit de praf şi plin de bîzîit de ţînţari, pe *a* plus *b* şi pe *a* minus *b*. Era o atmosferă apăsătoare, plină de tristeţe, care în unele zile se schimba în jale şi deznădejde. Cu

matematica i se întîmpla ceva foarte ciudat. Hans nu făcea parte dintre acei şcolari pentru care matematica e o carte închisă cu şapte peceţi, cu neputinţă de înţeles ; dimpotrivă, uneori găsea soluţii bune, chiar elegante, care îi dădeau mari satisfacţii. Îi plăceau matematicile, care nu admit rătăciri, nici înşelăciuni, nedîndu-ţi posibilitatea să te depărtezi de temă şi să umbli pe tărîmuri vecine, eronate. Tot din acelaşi motiv însă, îi plăcea latina, limba aceasta limpede, sigură, cu un singur înţeles şi nedînd loc la îndoieli. Dar dacă, ori de cîte ori era vorba de calcule, rezultatele erau exacte, nu puteai totuşi spune că obţinuse cine ştie ce mare lucru. Lucrările acestea matematice, ca şi orele pe care le răpeau i se păreau aidoma unei drumeţii pe o şosea netedă : ajungi mereu mai departe, în fiecare zi pricepi cîte ceva nou, dar nu ajungi niciodată sus, pe o culme de unde să ţi se deschidă orizonturi largi, îndepărtate.

Lecţiile în casa rectorului erau, dimpotrivă, ceva mai vii. E drept că preotul ştia să scoată din greaca degenerată a Noului Testament ceva mai atrăgător şi mai minunat decît era în stare rectorul să scoată din limba lui Homer, plină de prospeţime şi de tinereţe. Dar, la urma urmei, după greutăţile începutului, Homer ne oferă numaidecît o mulţime de surprize şi de plăceri, îndemnîndu-ne irezistibil să-l urmărim mai departe. Hans şedea de multe ori nerăbdător şi plin de încordare în faţa vreunui vers, şi i se părea că nu găseşte destul de repede în dicţionar cheia care să-i deschidă porţile acestei grădini paşnice şi vesele.

Teme de lucrat acasă i se dădeau destule şi uneori, seara, rămînea pînă tîrziu pironit la masă, în căutarea vreunei soluţii. Bătrînul Giebenrath era mîndru de sîrguinţa fiului său. În capul lui greoi încolţea vag idealul atîtor oameni mărginiţi : de a vedea crescînd din trunchiul lui un ram care să se ridice la o înălţime pe care el o admira cu un adînc respect.

În ultima săptămînă de vacanţă, rectorul şi pastorul se arătară iarăşi deosebit de îngăduitori şi de îngrijoraţi. Trimiseră băiatul să se plimbe, îşi întrerupseră lecţiile şi-i amintiră mereu cît de important e să-şi reînceapă proaspăt şi odihnit învăţătura.

Hans mai avu de cîteva ori prilejul să pescuiască. Îl durea capul şi şedea cam neatent pe marginea rîului, în care, acum, se oglindea seninul luminos al unei toamne timpurii. Nu înţelegea de ce odinioară aştepta cu atîta bucurie vacanţa de vară. Acum îi părea bine că trecuse şi că intră în seminar, ca să înceapă o viaţă nouă şi o altă învăţătură. Cum pescuitul nu-i mai spunea nimic, nu-şi mai dădu nici silinţa să prindă ceva, şi cînd taică-său, într-o zi, făcu o glumă pe socoteala lui, nu se mai duse la pescuit şi cără iarăşi uneltele în dulapul de la mansardă.

Abia în ultimele zile îşi aduse aminte că nu mai trecuse de cîteva săptămîni pe la cizmarul Flaig. Dar acum se hotărî anevoie să-l viziteze. Se duse pe înserat şi-l găsi şezînd la fereastra odăii sale de locuit, ţinînd pe fiecare genunchi cîte un copilaş. În ciuda ferestrei deschise, toată locuinţa

mirosea a talpă şi a cremă de ghete. Hans îşi puse stingherit mîna în mîna mare şi noduroasă a meşterului.

— Ei, cum mai merge ? îl întrebă acesta. Te-ai dus regulat acasă la pastor ?

— Da, am fost zilnic la el şi am învăţat multe.

— Ce ai învăţat ?

— Mai mult greceşte, dar afară de asta, şi alte lucruri.

— Şi pe la mine n-ai mai vrut să treci !

— Am vrut eu, domnule Flaig, numai că nu s-a potrivit de loc. În fiecare zi un ceas la pastor acasă, două ceasuri la rector şi de patru ori pe săptămînă lecţii la profesorul de matematică.

— Cum ? În timpul vacanţei ? Ce prostie !

— Nu ştiu. Aşa au vrut învăţătorii mei. De altfel, învăţătura nu mi se pare prea grea !

— Se poate, zise Flaig, apucîndu-l pe băiat de braţ. Cu învăţătura să zicem că e bine, dar ia te uită la braţele astea subţirele. Şi-apoi, eşti cam tras şi la faţă. Te mai doare capul ?

— Din cînd în cînd.

— E o prostie, Hans, şi e şi un păcat. La vîrsta ta, ai mare nevoie de aer, de mişcare şi de odihnă la vreme potrivită. Pentru ce vi se dă vacanţa ? Cred că nu ca să vă închideţi în casă şi să tociţi mai departe. Nu mai eşti decît piele şi oase !

Hans începu să rîdă.

— Ştiu, o scoţi tu la capăt. Dar ce-i prea mult nu-i bine. Ei, şi cum au mers lecţiile la pastor acasă ? Ce spunea ?

— Spunea el multe, dar nimic rău. E grozav de învăţat !

— N-a vorbit niciodată urît despre Biblie ?

— Nu, niciodată.

— Asta-i bine. Căci, să ştii una : mai bine să-ţi prăpădeşti trupul de zece ori, decît să te atingi de suflet. Tu vrei să te faci preot. E o idee minunată dar grea, care cere cu totul altfel de oameni decît sînteţi voi, tinerii. Poate că tu eşti cel chemat şi vei ajunge să fii un ajutor şi un sfătuitor al sufletelor. Îţi doresc lucrul ăsta din inimă şi am să mă rog ca dorinţa mea să se împlinească.

Se ridicase de pe scaun şi pusese amîndouă mîinile pe umerii băiatului.

— Rămîi cu bine, Hans, şi mergi pe calea cea dreaptă. Domnul să te binecuvînteze şi să te păzească ! Amin !

Aerul solemn, rugăciunea şi vorbele acestea spuse în limba curată a cărţilor, îl impresionară şi-l apăsară pe băiat. Preotul nu-i vorbise aşa cînd se despărţise de dînsul.

Cele din urmă zile de vacanţă trecură repede şi agitate din pricina pregătirilor de plecare şi a despărţirii de ai săi. Trimiseseră, din timp, un cufăr cu aşternutul de pat, cu îmbrăcăminte, rufe şi cărţi ; acum mai pregătiră sacul de călătorie ; şi într-o dimineaţă răcoroasă, tatăl şi fiul plecară împreună spre Maulbronn. Era totuşi un simţămînt ciudat şi apăsător să-ţi părăseşti locul unde te-ai născut şi casa părinţilor tăi, şi să te duci printre străini, la şcoală.

Capitolul al treilea

În nord-vestul provinciei, printre dealuri acoperite cu păduri şi în preajma unor lacuri mici, liniştite, se află marea mănăstire a călugărilor cistercieni din Maulbronn [1]. Vaste, trainice şi bine păstrate, clădirile impunătoare, bătrîneşti care o alcătuiesc ar fi un loc minunat de odihnă, datorită frumuseţii zidirilor şi a podoabelor dinăuntrul lor precum şi cadrului de vegetaţie, care s-a îmbinat atît de armonios cu ele în decursul veacurilor. Cel ce vrea să viziteze mănăstirea trebuie să intre pe o poartă pitorească ce se deschide în mijlocul unui zid înalt, pentru a trece mai departe, pînă ce ajunge într-un fel de piaţetă largă, foarte liniştită. Acolo se află o fîntînă şi nişte copaci bătrîni şi severi, iar de o parte şi de alta nişte clădiri vechi de piatră, iar în fund de tot apare frontispiciul bisericii principale, cu porticul ei postromanic cunoscut sub numele de „Paradis", de o graţie şi o frumuseţe fără pereche. Călare pe acoperişul masiv al bisericii se află un turnuleţ caraghios, ascuţit ca un ac, pe care, cînd îl vezi, te întrebi cum e în stare să poarte un clopot. În gangul boltit şi bine conservat, lucrare de artă foarte frumoasă, se află o minunată capelă, cu o fîntînă curgătoare, un adevărat giuvaer ; refectoriile cu nobilele lor bolţi în cruce, oratoriul larg, parlatoriul, locuinţa stareţului precum şi încă două biserici alcătuiesc un ansamblu

[1] Mănăstirea Maulbronn, fondată în secolul al XII-lea de călugări din Ordinul cistercienilor, a fost transformată în secolul al XVI-lea în seminar evanghelic.

cuprinzător. Împrejurul acestor clădiri vechi, masive se împletesc, ca o cunună, o mulțime de ziduri pitorești, foișoare, porți, grădinițe, o moară și mai multe case de locuit. Piața largă, din față, se întinde liniștită și tăcută, cicălindu-se în somn cu umbra copacilor ei ; numai în ceasul ce urmează amiezii pare că o viață trecătoare, aparentă o însuflețește o clipă. Atunci o ceată de tineri iese din mănăstire, risipindu-se pe întinderea deșartă, aducînd cu ea puțină mișcare, și rîsete, și vorbe, înfiripînd vreun joc cu mingea pentru ca, după trecere de un ceas, să dispară repede și fără urmă, îndărătul zidurilor. Aflîndu-se în locul acesta, cîți nu și-au închipuit că aici trebuie să fie tărîmul predestinat vieții și fericirii, unde oamenii buni și chibzuiți pot să dea frîu liber bucuriilor și ideilor sănătoase și să creeze lucruri frumoase și pline de seninătate ?

De multă vreme, mănăstirea aceasta minunată, ascunsă de lume îndărătul șirurilor de dealuri și a pădurilor, fusese afectată elevilor seminarului teologic protestant, pentru ca tinerele vlăstare să se poată bucura de un cadru frumos și liniștit. În același timp, sufletele acestea, atît de susceptibile, erau puse la adăpost de eventualele înrîuriri pe care le-ar fi putut avea asupra lor orașele și viața de familie, fiind cruțați de a veni în contact cu laturile dăunătoare ale traiului zilnic. În felul acesta, se dădea putință tinerilor să privească ani de zile studiul limbilor ebraică și greacă precum și al altor materii secundare, drept țel suprem al vieții, îndrumînd toată setea sufletelor lor pe făgașul învățăturilor și plăcerilor celor mai ideale și mai curate. Se mai adăuga la aceasta, ca factor deosebit

de important, viața de internat, imperativul autoeducației și sentimentul apartenenței la un colectiv. Așezămîntul, pe cheltuiala căruia seminariștii erau întreținuți ca să învețe, a avut grijă ca protejații săi să fie educați în așa fel, încît să poată fi oricînd identificați — un fel de însemnare fină și sigură cu fierul roșu. Cu excepția caracterelor mai neastîmpărate, care se rup cînd și cînd de această colectivitate, seminariștii suabi pot fi recunoscuți, toată viața lor, ca atare.

Cel care, la intrarea în seminar, mai avusese o mamă, se va gîndi toată viața lui cu recunoștință și duioșie la vremurile acelea. Hans Giebenrath nu era dintre aceștia, așa că n-a avut de ce să se înduioșeze ; a avut totuși prilejul să observe o mulțime de mame ale altor elevi, și a rămas cu o impresie ciudată.

În așa-zisele „dormente“, coridoare mari, de pereții cărora erau rezemate niște dulapuri încăpătoare, întîlneai pretutindeni cufărașe și coșuri ale noilor veniți, și băieții împreună cu părinții trebăluiau de jur împrejur la despachetarea și rînduirea bulendrelor pe care le aduseseră de acasă. Fiecare își avea dulăpiorul lui numerotat, după cum, în odăile de lucru, primeau fiecare și cîte un raft pentru cărți, avînd și el un număr de ordine. Copiii și părinții îngenuncheaseră ca să poată despacheta mai ușor, în timp ce pedagogul se plimba ca un prinț de colo-colo, dînd pretutindeni, unde era nevoie, cîte un sfat prietenesc. Se întindeau haine ce fuseseră scoase din cufărașe, se pătureau cămășile, cărțile se așezau în stive, se aranjau ghetele și pantofii. În general, echipamentul era

aproape uniform, cantitatea minimă de rufe pentru corp şi numărul celorlalte accesorii principale fiind prescrise de la bun început. Se vedeau ivindu-se lighene de tablă pe care se zgîria un nume şi care erau duse apoi la spălător, punîndu-se alături de ele buretele, săpuniera, pieptenele şi peria de dinţi. Fiecare mai adusese cîte o lampă, un bidon pentru gaz şi un tacîm pentru masă.

Băieţii se aflau în treabă şi erau cît se poate de tulburaţi. Taţii zîmbeau, încercau să dea o mînă de ajutor, se uitau mereu la ceas, se plictiseau şi încercau să o şteargă de acolo. Sufletul întregii activităţi erau însă mamele. Luau în mînă bucată cu bucată hainele şi rufele, netezeau cutele, îndreptau ce era de îndreptat şi împărţeau lucrurile cu o deosebită grijă, aşezîndu-le cît mai rînduit şi mai practic în dulapuri, împărţind în acelaşi timp îndemnuri, sfaturi şi mîngîieri :

— Ai grijă de cămăşile cele noi, au costat trei mărci şi cincizeci.

— Rufele să le trimiţi în fiecare lună acasă cu trenul — şi dacă e urgent, cu poşta. Pălăria neagră s-o porţi numai duminicile.

O femeie grasă, comodă, şedea pe o ladă înaltă, învăţîndu-şi băiatul cum se cos nasturii.

— Cînd ţi-o fi dor de-acasă, se auzea în altă parte, scrie-mi. La urma urmei, nu mai e cine ştie cît pînă la Crăciun.

O femeie frumoasă şi încă destul de tînără privi dulapul bine umplut al băieţaşului ei, trecînd mîngîietor cu mîna peste grămăjoara de rufe, hăinuţe şi pantaloni. După ce termină, începu să-şi mîngîie pe obraz băiatul, un copil dolofan, cu

umerii laţi. Băiatului îi era ruşine şi se ferea, stingherit şi rîzînd, de aceste alintări. Mai mult încă, îşi vîrîse amîndouă mîinile în buzunarele pantalonilor ca nu cumva să arate prea copilăros. Despărţirea era pentru mamă mai dureroasă decît pentru copil.

La alţii era însă altminteri. Priveau zăpăciţi şi descumpăniţi la mamele lor şi dădeau impresia că ar fi preferat să se întoarcă şi ei acasă. La toţi însă se vedea bine cum teama despărţirii şi sentimentul de adîncă afecţiune şi devotament erau în luptă grea cu frica de a nu se da în spectacol şi cu cea dintîi firavă afirmare a bărbăţiei. Cîte unii care ar fi vrut mai degrabă să plîngă, luau o înfăţişare nepăsătoare, ca şi cum cele ce se întîmplau nu i-ar fi privit şi pe ei. Şi mamele îi priveau şi zîmbeau.

Mai toţi îşi aduseseră în cufăraşe, pe lîngă lucrurile de primă necesitate şi cîteva obiecte de lux, un săculeţ cu mere, un cîrnat afumat, un coşuleţ cu prăjituri şi alte de-al de astea. Unii îşi luaseră cu ei şi patinele. Ba, un băiat cu o mutră tare şireată stîrni senzaţie pentru că adusese cu el o şuncă întreagă, pe care nici nu se gîndea s-o ascundă de vederile celorlalţi.

Puteai numaidecît să deosebeşti care dintre băieţi veneau de-a dreptul de acasă şi care mai fuseseră şi înainte în vreun institut sau vreun pension. Totuşi, chiar şi aceştia erau agitaţi şi plini de încordare.

Domnul Giebenrath dădu o mînă de ajutor fiului său la despachetat şi făcu lucrul ăsta într-un mod cît mai înţelept şi mai practic. Terminase înaintea celorlalţi şi acum stătea în dorment, plic-

tisit şi neajutorat, împreună cu Hans. Cum în jurul lui nu vedea decît taţi şi mame străduindu-se să dea îndemnuri şi sfaturi copiilor lor care ascultau cu inimile strînse, găsi şi el nimerit să spună cîteva cuvinte de aur care să-l însoţească pe Hans pe drumul vieţii. Chibzui mai întîi îndelung, învîrtindu-se chinuit în jurul băiatului care nu scotea o vorbă, apoi, deodată, îşi dădu drumul, scoţînd la iveală o culegere de cuvinte solemne, pe care Hans, uimit, le ascultă în tăcere, pînă ce văzu cum, în preajma lui, un pastor zîmbea amuzat de cele ce auzea. Ruşinat, Hans îl trase pe taică-său la o parte.

— Aşa e că ai să faci cinste părinţilor şi ai să asculţi de mai-marii tăi ?

— Desigur, tată, zise Hans.

Tatăl tăcu şi răsuflă uşurat. Începuse să se plictisească. La rîndul său, şi lui Hans i se părea că se pierduse pe undeva şi începu să privească pe fereastră — cînd spre gangul boltit de jos, a cărui străveche demnitate şi linişte eremitică distona ciudat cu viaţa tînără şi gălăgioasă din catul de sus, cînd cu oarecare sfială spre colegii săi care încă nu terminaseră şi pe care nu-i cunoştea. Colegul lui de examen, din Stuttgart, în ciuda cunoştinţelor sale rafinate de latină, se părea că nu reuşise, cel puţin Hans nu-l descoperea nicăieri. Fără nici o prejudecată, Hans îi măsură pe viitorii lui colegi. Oricît de asemănător era echipamentul lor, puteai totuşi foarte uşor să-i deosebeşti pe tîrgoveţi de fiii de ţărani şi pe cei bogaţi de cei nevoiaşi. E drept că rareori intrau fii de bogătaşi în seminar, lucru care ne dă putinţa să tragem concluzii pe

de o parte cu privire la îngîmfarea sau judecata mai profundă a părinţilor, iar pe de altă parte cu privire la inteligenţa copiilor, cu toate că, din cînd în cînd, tot se mai întîmpla ca vreun profesor sau vreun înalt slujbaş al statului, în amintirea propriilor ani petrecuţi la mănăstire, să-şi trimită băiatul la Maulbronn. De aceea, dacă se puteau observa în rîndul celor patruzeci de uniforme negre atîtea deosebiri în ce priveşte postavul şi croiala lor, şi mai mult încă se deosebeau tinerii în privinţa manierelor, dialectului şi ţinutei. Cei din Pădurea Neagră erau de obicei slabi, cu mădularele parcă ţepene, cei de prin regiunea Alb, plinuţi, cu părul de culoarea paiului şi cu gura mare, cei din Ţara de jos sprinteni, prietenoşi şi veseli, cei din Stuttgart mai şlefuiţi, purtînd ghete cu vîrful ascuţit şi vorbind un dialect stricat, adică o limbă, să zicem, mai subţire. Aproape o cincime din floarea acestui tineret purta ochelari. Unul dintre ei, de fel din Stuttgart, slăbuţ, aproape elegant, un fel de „puiul mamei“ purta pe cap o pălărie fină, tare, de pîslă, avea purtări distinse şi habar n-avea că podoaba aceea neobişnuită îi va îndemna încă din prima zi pe colegii săi mai îndrăzneţi la tot felul de cicăleli şi brutalităţi.

Un privitor mai perspicace ar fi putut uşor să-şi dea seama că acea mică mulţime sfioasă nu însemna o alegere tocmai proastă de elemente din tineretul ţării. Alături de unele capete de o inteligenţă mijlocie, în care, de departe, recunoşteai pecetea Nürnbergului, nu lipseau nici firile de o strînsă subtilitate ; îndărătul frunţilor lor netede poate că se frămînta, ca în vis încă, o altă viaţă

spirituală, superioară. Poate că între acei băieţi se afla, cine ştie, şi vreunul dintre acele capete şvăbeşti, dîrze şi deştepte care, din cînd în cînd, în decursul vremilor, au ştiut să pătrundă în vălmăşagul lumii, făcînd din ideile lor, aproape totdeauna concise şi îndărătnice, sîmburele unor noi şi puternice sisteme filozofice. Căci Suabia nu numai că se aprovizionează pe sine şi lumea întreagă cu teologi bine pregătiţi, dar se mîndreşte şi cu capacitatea ei tradiţională pentru tot ce e speculaţie filozofică, speculaţie care a dat la iveală mulţi profeţi de seamă, sau şi alţii care au stăruit să predice erezia. Astfel, ţara asta fertilă, de ale cărei mari tradiţii politice astăzi nimeni nu mai ţine socoteală, mai are putinţa să-şi exercite influenţa asupra restului lumii, cel puţin pe tărîmul intelectual, al învăţăturii divine şi al filozofiei. Pe lîngă asta, poporul mai păstrează încă din timpuri străvechi o tragere de inimă deosebită pentru tot ce e formă frumoasă şi poezie visătoare, ceea ce face ca, din cînd în cînd, din sînul său să iasă cîntăreţi şi poeţi nu tocmai dintre cei de pe urmă.

Din punct de vedere exterior, în organizarea şi în obiceiurile seminarului de la Maulbronn nu se vedea nimic tipic şvăbesc ; dimpotrivă, pe lîngă numele latineşti, rămase încă din vremea fostei mănăstiri, se mai adăugase în timpul din urmă şi o anumită etichetă clasică. Odăile în care fuseseră repartizaţi internii se numeau : Forum, Hellas, Athena, Sparta, Acropolis. Faptul că cea mai mică şi cea din urmă dintre odăi purta numele „Germania“ voia pare-se să indice că existau motive ca din actualitatea germană să se facă, pe cît e cu putinţă,

un fel de viziune greco-romană. Totuşi, chiar şi această măsură nu avea decît un sens aparent căci, dacă e să spunem adevărul, nişte denumiri ebraice ar fi fost mult mai nimerite. Aşa, de pildă, hazardul cel şugubăţ făcuse ca în odaia Athena să se nimerească nu cei mai elocvenţi şi mai inimoşi dintre băieţi ci, dimpotrivă, cîţiva indivizi foarte cumsecade şi plicticoşi, iar în Sparta să nu locuiască oameni căliţi, războinici şi asceţi, ci o mînă de elevi veseli şi zburdalnici. Hans Giebenrath fusese repartizat în camera denumită Hellas, laolaltă cu alţi nouă colegi.

Îşi simţi inima foarte împovărată cînd, seara, intră pentru prima oară, împreună cu ceilalţi nouă, în dormitorul rece şi sărăcăcios mobilat, ca să se culce pe laviţa îngustă ce ţinea loc de pat. O lanternă mare, alimentată cu petrol, atîrna de tavan ; la lumina ei roşiatică băieţii trebuiau să se dezbrace, căci la zece şi un sfert pedagogul avea grijă să o stingă. Rămîneau atunci culcaţi unul lîngă altul. Între două paturi se afla cîte un scăunel pe care îşi puneau hainele iar de stîlp atîrna frînghia cu ajutorul căreia, dimineaţa, se trăgea clopoţelul. Doi sau trei băieţi care se cunoscuseră de mai înainte, schimbară pe şoptite cîteva cuvinte între ei, amuţind însă numaidecît, în timp ce ceilalţi se simţeau străini, zăcînd cu inima grea şi muţi în paturile lor. Cei ce adormiseră răsuflau adînc în somn ; cîte unul îşi mişca braţul în aşa fel încît se auzea foşnetul păturii de bumbac ce-l acoperea. Cine era încă treaz stătea în pat fără să scoată o vorbă. Multă vreme, Hans nu izbuti să adoarmă. Asculta răsuflarea celor ce se aflau în preajma lui şi, după

un timp, auzi un vaiet ciudat, parcă de teamă, venind dinspre al doilea pat. Acolo stătea culcat un băiat care plîngea cu pătura trasă peste cap — şi pe Hans hohotul acesta sugrumat, venit parcă din depărtări, îl tulbură adînc. Lui nu îi era dor de acasă, doar îi părea rău de odăiţa lui liniştită ; în afară de asta, simţea o oarecare teamă de acea viaţă nouă, nesigură ce-l aştepta, precum şi de colegii numeroşi cu care urma să trăiască împreună. Nu bătuse încă miezul nopţii şi nimeni nu mai era treaz în sală. Băieţii dormeau toţi unul lîngă altul, cu obrazul cufundat în perna vărgată, făpturi triste sau îndărătnice, vesele sau sfioase, toate covîrşite de acelaşi dulce sentiment de linişte şi de uitare. Peste vechile acoperişuri ascuţite, peste turnuri şi turnuleţe, peste foişoare, peste crestele zidurilor şi peste bolţile ascuţite ale galeriilor se vedea lucind lumina palidă a unei felii de lună. Şi lumina asta se agăţa de chenare şi de praguri, se revărsa peste ferestre gotice şi portaluri romanice, ca să-şi oglindească aurul şters, tremurător, în tipsia mare şi nobilă a fîntînii din gangul boltit al mănăstirii. Cîteva dungi gălbui şi cîteva pete de lumină se strecurau şi prin cele trei ferestre din Hellas, înfrăţindu-se cu visurile băieţilor adormiţi, tot aşa cum se înfrăţiseră odinioară cu acelea ale atîtor generaţii de călugări.

Primirea solemnă a noilor veniţi avu loc a doua zi, în marea sală a oratoriului. Profesorii asistau, îmbrăcaţi în redingote, eforul ţinu o cuvîntare, elevii şedeau pe scaune, gînditori şi încovoiaţi, căutînd din cînd în cînd să tragă cu ochiul spre părinţii

lor, aşezaţi mai în fund. Mamele, răscolite de gînduri, se uitau la ei zîmbind, în timp ce taţii căutau să se ţină cît mai drept, urmărind cuvîntările şi privind cu seriozitate şi hotărîre. Li se umfla pieptul de atîta mîndrie, speranţe şi nobile sentimente, fără ca vreunuia dintre ei să-i fi trecut prin minte că-şi vindea copilul pentru un folos bănesc. La sfîrşit, elevii fură strigaţi pe nume unul după altul şi ieşiră din rînd, obligîndu-se în faţa eforului, printr-o strîngere de mînă, să-şi împlinească îndatoririle. În felul acesta, dacă se purtau cum trebuie, aveau să fie hrăniţi şi îngrijiţi de stat pînă la capătul vieţii lor. Că lucrul ăsta poate că nu era de tot gratuit, nu se gîndea nici unul dintre ei şi nici măcar vreunul dintre părinţi.

Mult mai serioasă şi mai mişcătoare li se păru însă clipa cînd trebuiră să se despartă de părinţi. Unii pe jos, alţii cu diligenţa, alţii cu tot felul de vehicule dibuite în grabă, dispărură din faţa băieţilor. Multă vreme se văzură încă fluturînd batistele în aerul blînd de septembrie, pînă ce pădurea înghiţi pe cei ce plecaseră şi băieţii se întoarseră, tăcuţi şi gînditori, în cuprinsul mănăstirii.

— Aşa, acum domnii părinţi au plecat, zise pedagogul.

Începură atunci să se privească mai bine şi să se cunoască între ei, mai întîi cei din fiecare odaie în parte. Umplură călimara cu cerneală, turnară gaz în lampă, rînduiră cărţile şi caietele şi căutară să se deprindă cu noua lor locuinţă. Se priveau curioşi, înfiripau cîte o conversaţie, se întrebau de locul de baştină, de şcoala pe care o urmaseră şi îşi aminteau de sudorile ce-i trecuseră cu prilejul exa-

menului pe care-l dăduseră toţi odată. Ici şi colo, în jurul cîte unui pupitru, se alcătuiau grupe care discutau, ici şi colo se auzea răsunînd cutezător rîsul limpede al vreunui băiat, iar cînd coborî seara, colegii de cameră se cunoşteau mai bine decît pasagerii unui vapor la sfîrşitul unei călătorii pe mare.

Dintre cei nouă camarazi care locuiau împreună cu Hans în odaia denumită Hellas, patru erau capete ceva mai acătării, restul fiind inteligenţe mai mult sau mai puţin mediocre. Era printre ei, în primul rînd, Otto Hartner, fiul unui profesor din Stuttgart, inteligent, liniştit, sigur de sine şi cu o purtare exemplară. Solid, bine făcut şi bine îmbrăcat, făcea impresie asupra celorlalţi camarazi ai săi, mulţumită felului său iscusit şi hotărît de a se purta.

Era apoi Karl Hamel, fiul primarului unui sătuc de munte de prin părţile albiene. Ca să-l cunoşti bine îţi trebuia vreme mai îndelungată, căci era plin de contradicţii şi nu ieşea decît foarte arar din starea lui de nepăsare flegmatică, aparentă. Atunci devenea violent, dezlănţuit şi brutal, îşi revenea însă repede şi nu puteai şti dacă de fapt era un observator liniştit sau un prefăcut.

O apariţie mai bătătoare la ochi, deşi mai puţin complicată, era Hermann Heilner, un băiat de familie de prin Pădurea Neagră. Încă din prima zi aflaseră cu toţii că era poet şi iubitor de literatură. Se spunea chiar că la examen îşi scrisese teza în hexametri. Îi plăcea să vorbească mult şi cu însufleţire, cînta la vioară şi era o fire superficială, o fire în care predomina un amestec tineresc, nematurizat, de sentimentalism şi de uşurinţă. Cu

toate acestea, avea, deşi mai puţin vizibil, şi o oarecare profunzime. Era, la trup şi la suflet, mai matur decît i-ar fi îngăduit vîrsta şi încerca uneori să meargă pe propriile sale drumuri.

Dar cel mai curios locuitor din Hellas era Emil Lucius, un omuleţ prefăcut, bălăior, încăpăţînat, sîrguincios şi uscat ca un moşneag de la ţară. În ciuda staturii şi a trăsăturilor lui necoapte, nu făcea o impresie copilărească, ci, dimpotrivă, avea ceva matur în fiecare mădular al lui, ca şi cum n-ar mai fi fost nimic de împlinit la dînsul. Chiar în prima zi, în timp ce elevii ceilalţi se plictiseau, trăncăneau verzi şi uscate şi încercau să se deprindă cu noua lor viaţă, el se cocoşase liniştit şi răbdător peste cartea de gramatică, îşi astupase urechile cu policarii şi tocea ca şi cum ar fi trebuit să înveţe acum, în grabă, materia mai multor ani.

Abia cu timpul izbutiră să se lămurească cu privire la tertipurile şmecherului ăstuia tăcut. Descoperiră în el un individ de o avariţie şi de un egoism atît de rafinate încît tocmai din pricina perfecţiunii acestor vicii începură parcă să-l stimeze sau cel puţin să-l tolereze. Avea un sistem al lui, foarte rafinat, de economie şi profit, ale cărui isteţimi nu ieşiră decît cu timpul la iveală, uimindu-i pe toţi. Totul începea de dimineaţă, o dată cu deşteptarea, cînd Lucius intra cel dintîi sau cel de pe urmă în spălător, aşa fel încît să se poată folosi de ştergarul şi, dacă era cu putinţă, şi de săpunul altuia. În felul acesta izbutea să-şi păstreze ştergarul curat timp de două sau chiar mai multe săptămîni. Ştergarele trebuiau însă înlocuite în fiecare săptămînă, şeful pedagog făcînd în fiecare luni

înainte de amiaza un control. Lucius aşadar atîrna şi el luni dimineaţa un ştergar curat în cuiul ce purta numărul său, luîndu-l însă, în timpul pauzei de prînz, iarăşi de acolo, ca să-l păturească bine şi să-l vîre în dulap, apoi atîrna în loc ştergarul vechi, ce fusese cruţat. Săpunul lui era vîrtos şi nu făcea spumă, aşa că ţinea luni de zile. Totuşi, nu se putea spune că Lucius ar fi arătat neîngrijit ; dimpotrivă, era întotdeauna curat, îşi pieptăna cu minuţiozitate părul rar şi blond şi îşi cruţa cum nu se putea mai bine hainele şi rufăria.

De la spălător, elevii treceau în sala de mese. Primeau la micul dejun o ceaşcă de cafea, o bucată de zahăr şi o chiflă. Cei mai mulţi nu se prea săturau, căci tinerii obişnuiesc să aibă, după un somn de opt ore, o foame respectabilă. Lucius însă era mulţumit : îşi lua de la gură bucata de zahăr şi găsea totdeauna cumpărător ; lua un pfenig pentru două bucăţi sau un caiet pentru douăzeci şi cinci. Nu mai spunem că seara, ca să economisească gazul, lucra la lumina unor lămpi străine. Şi nu era nicidecum un copil de părinţi săraci ; dimpotrivă, se trăgea dintr-o familie destul de înstărită ; de altfel, copiii oamenilor de tot nevoiaşi rareori ştiu cum să gospodărească şi să facă economie ci cheltuiesc tot ce au, neştiind ce înseamnă să mai pui şi de o parte.

Emil Lucius îşi aplica sistemul nu numai la bunurile materiale şi palpabile, ci căuta să tragă foloase de oriunde putea, chiar din cele spirituale. Totuşi, era destul de deştept ca să-şi dea seama că orice bun spiritual nu are decît o valoare relativă ; de aceea, nu-l interesau cu adevărat decît acele materii a căror cultivare putea să-i fie de folos la vreun examen, la celelalte materii mulţumindu-se, modest, cu note mediocre. Tot ce învăţa şi tot ce făcea, măsura întotdeauna prin comparaţie cu ceea ce făceau colegii lui — şi ar fi preferat oricînd să fie întîiul cu jumătăţi de cunoştinţe, decît al doilea cu cunoştinţe de două ori mai adînci. Iată de ce îl vedeai seara stînd liniştit şi făcîndu-şi temele, pe cînd ceilalţi colegi îşi petreceau timpul cu tot felul de jocuri şi lecturi. Gălăgia pe care o făceau ceilalţi nu-l stingherea de loc ; dimpotrivă, uneori le arunca, fără invidie, o privire amuzată. Căci dacă şi ceilalţi ar fi lucrat, truda lui ar fi fost de prisos.

Acestui ambiţios nimeni nu-i lua în nume de rău şiretlicurile şi tertipurile. Dar, aşa cum se întîmplă celor ce exagerează şi prea sînt lacomi de cîştig, nu trecu mult şi iată că făcu şi el o prostie. Cum toată învăţătura la mănăstire era gratuită, îşi zise că n-ar strica să ia şi lecţii de vioară. Nu doar că ar fi avut cumva cunoştinţe, un auz deosebit sau vreo urmă de talent, sau măcar un pic de sensibilitate pentru muzică. Dar gîndea că şi vioara poţi s-o înveţi tot aşa cum se învaţă latina sau matematica. Muzica, aşa auzise el, putea fi de folos în viaţă, aducînd omului simpatie şi dragoste. Şi apoi, toată tărăşenia nu-l costa nimic, căci seminarul îi punea la dispoziţie pînă şi vioara ca să înveţe.

Profesorului de muzică, Haas, i se făcu părul măciucă văzînd că Lucius vine la el ca să ia lecţii de vioară. Îl cunoştea de la cor, unde talentele lui Lucius e adevărat că îi bucurau pe colegii lui, dar în schimb, pe el, ca profesor, îl scoseseră din să-

rite. Căută să-l convingă să renunțe, dar nu-și găsise omul. Lucius avu un zîmbet fin și modest, stărui asupra dreptului său și spuse că simte pentru muzică o atracție irezistibilă. I se dădu deci cea mai proastă scripcă pe care o aveau, i se fixară două lecții pe săptămînă și putu să facă exerciții în fiecare zi cîte o jumătate de ceas.

După cea dintîi oră de exerciții, colegii de cameră îi declarară că nu mai admit cu nici un preț scîrțîitul acela groaznic. De atunci, Lucius rătăcea fără tihnă cu scripca lui prin mănăstire, căutînd un loc liniștit și ferit ; de acolo se auzeau apoi niște sunete ascuțite și niște scîncete care băgau în răcori pe cei ce se aflau primprejur. Aveai impresia, așa cel puțin spunea Heilner, poetul, că vioara cea bătrînă, chinuită, țipa din toate mădularele ei mîncate de cari, implorînd să fie cruțată. Cum însă nu se putea constata nici un progres, profesorul, sîcîit, deveni nervos și chiar grosolan, în timp ce Lucius se trudea și mai deznădăjduit, grija întipărindu-și pe fața lui, pînă atunci atît de mulțumită de sine, cutele ei adînci. A fost o adevărată tragedie, căci, atunci cînd, în cele din urmă, profesorul îi spuse că e cu totul inapt și refuză să-i mai dea lecții, învățăcelul acesta aiurit se hotărî să încerce pianul și se chinui iarăși, fără rezultat, cîteva luni care păreau că nu se mai sfîrșesc, pînă ce se dădu bătut și renunță în tăcere. Mai tîrziu însă, după ani, de cîte ori venea vorba despre muzică, nu scăpa prilejul să lase să se înțeleagă că și el învățase, odinioară, să cînte la vioară și la pian și că numai din pricina unor împrejurări renunțase la instrumentele astea atît de frumoase.

Iată de ce camera Hellas avea deseori prilejul să se amuze pe socoteala celor ce locuiau într-însa. Pînă și Heilner, așa-zisul „spirit ales“, era cîteodată pricina unor scene caraghioase. Karl Hamel făcea pe ironicul și pe zeflemistul. Era cu un an mai mare decît ceilalți, ceea ce-i dădea o oarecare superioritate, fără să fi izbutit totuși să joace vreun rol. Era plin de toane și simțea aproape în fiecare săptămînă nevoia de a-și încerca puterile în cîte o încăierare. Atunci se arăta cît putea fi de sălbatic și de crud.

Hans Giebenrath privea uimit la toate și-și vedea de treabă, fiind un școlar bun, dar foarte liniștit. Era sîrguincios, aproape la fel de sîrguincios ca Lucius, și se bucura de stima colegilor de cameră, cu excepția lui Heilner a cărui maximă era ușurința genială și care își bătea deseori joc de dînsul sub cuvînt că ar fi un ambițios. În general însă, toți băieții aceștia, aflați în plină dezvoltare, se înțelegeau destul de bine între ei, cu toate că nu rareori, seara, prin dormente se iscau încăierări. De fapt, căutau cu toată rîvna să simtă că s-au făcut mari și să dovedească, prin seriozitate și bună purtare, că acel „dumneata“ neobișnuit cu care li se adresau profesorii e îndreptățit. De altfel, priveau îndărăt la gimnaziul pe care tocmai îl părăsiseră, cel puțin cu aceeași trufie și milă cu care privește la liceul său cel ce e pe cale de a deveni student. Totuși, cînd și cînd, seriozitatea aceasta artificială era străbătută de cîte o izbucnire sinceră, ștrengărească. Atunci dormentele răsunau de tropăieli și de înjurături piperate.

Pentru conducătorul sau profesorul unei asemenea instituţii trebuie să fi fost foarte instructiv şi amuzant să observe cum, după cîteva săptămîni de viaţă în comun, ceata aceasta de băieţi începe să se asemene cu o soluţie chimică în curs de limpezire şi în care se văd concentrîndu-se nori şi filamente, ce se desfac apoi, pentru a lua alte înfăţişări, pînă ce ne trezim cu un număr oarecare de forme cristalizate. După ce prima sfială s-a risipit şi după ce toţi au prins să se cunoască mai bine, a început un du-te-vino şi o căutare reciprocă. Se formară grupuri şi se născură antipatii şi prietenii. Foarte rareori cei de pe aceleaşi meleaguri şi cei ce urmaseră la aceeaşi şcoală se întruneau laolaltă. Cei mai mulţi căutau să facă noi cunoştinţe : orăşenii cu fiii de ţărani, cei de la munte cu cei de la şes, împinşi parcă de un instinct tainic ce-i îmboldea spre diversitate şi completare. Fiinţele acestea tinere orbecăiau căutîndu-se, alături de conştiinţa egalităţii făcîndu-se simţită dorinţa diferenţierii ; la mulţi băieţi începură să apară cei dintîi germeni ai unei personalităţi pe cale de a se trezi din somnul ei copilăresc. Se petrecură mici scene indescriptibile de simpatie sau de gelozie, se încheiară legături strînse, prieteneşti, sau se puseră temeliile unor duşmănii înverşunate, concretizate unele în raporturi strînse şi preumblări amicale, altele în încăierări crunte şi lupte îndîrjite.

Aparent, Hans nu lua parte la întîmplările astea. Cînd Karl Hamel îi propuse făţiş şi înflăcărat prietenia, se ferise speriat. Hamel se împrieteni atunci, fără să stea mult pe gînduri, cu un alt elev din camera Sparta şi Hans rămase singur. Un

sentiment puternic îl îmboldea parcă domol spre tărîmul prieteniei, care i se arăta în zare înveşmîntat în cele mai frumoase culori. Dar o sfială nedefinită parcă îl ţinea în loc. În anii copilăriei lui, ani aspri, lipsiţi de dragostea maternă, darul acela firesc al omului de a se apropia cu duioşie de cineva se topise la el aproape cu desăvîrşire, aşa că ajunsese să-i fie groază de orice manifestare entuziastă. La astea se mai adăuga mîndria lui băieţească şi, în cele din urmă, ambiţia supărătoare care-l rîcîia. Hans nu era ca Lucius, pe el îl rodea cu adevărat dorinţa de a cunoaşte, dar, la fel ca şi celălalt, căuta să se ţină departe de tot ce ar fi putut să-l înstrăineze de la cele pe care le avea de făcut. Rămase dîrz legat de pupitrul lui, simţind totuşi şi invidie şi dorinţă, cînd vedea cum alţii se bucură de prietenia ce o înfiripaseră. Hamel nu fusese tocmai cel mai nimerit, dar dacă un altul s-ar fi apropiat de el şi ar fi încercat într-adevăr să-l atragă, fără îndoială că l-ar fi urmat cu plăcere. Ca o fetiţă sfioasă rămînea la locul lui şi aştepta să vadă dacă nu cumva totuşi se va arăta cineva care să-l îmbie, cineva mai tare şi mai îndrăzneţ, care să-l tragă după dînsul şi să-l silească să fie fericit.

Cum, în afară de treburile astea, lecţiile, îndeosebi cele de ebraică, le dădeau de furcă băieţilor, cele dintîi luni li se părură că trec repede. Numeroasele eleştee şi iazuri care împrejmuiesc Maulbronnul oglindeau în ele — în afară de cerul palid al toamnei tîrzii — frunzele îngălbenite ale frasinilor, mestecenilor şi stejarilor, precum şi mulţimea lungilor amurguri întunecate. Prin pădurile mari

şi frumoase, se desfăşura gemînd şi chiuind de bucurie cel din urmă dans vestind sosirea iernii, iar pe alocurea o velinţă uşoară de brumă se şi aşternuse de cîteva ori.

Liricul Hermann Heilner, care se străduise zadarnic să cîştige un prieten potrivit, acum, după ora de ieşire, colinda în fiecare zi de unul singur coclaurile, ducîndu-se mai ales la eleşteul din pădure, un eleşteu melancolic, ruginiu, împrejmuit de stufăriş şi umbrit de coroanele îngălbenite ale copacilor bătrîni din jurul lui. Colţul acesta frumos şi trist de pădure îl atrăgea mereu pe visătorul nostru. Cu nuiaua lui putea să descrie cercuri mari în oglinda liniştită a apei, să citească apoi „Cîntecele păpurişului" de Lenau şi, culcat în stuful mărunt de pe mal, să-şi îndrepte gîndurile spre subiectul tomnatic al morţii şi pieirii, în acordurile melancolice ale frunzelor ce cădeau şi al foşnetului crestelor pleşuve ale arborilor. Îşi scotea atunci cîteodată un caieţel mic, negru din buzunar şi, cu creionul, scria cîte un vers sau două.

Aşa făcuse şi într-o amiază înnorată de octombrie, tocmai cînd se întîmplase ca Hans Giebenrath, care şi el ieşise singur la plimbare, să treacă pe acolo. Îl zări pe poetul şcolii şezînd pe puntea de scînduri din faţa zăgazului, cu caieţelul pe genunchi şi învîrtind, gînditor, vîrful creionului în gură. Alături se afla o carte deschisă. Hans se apropie încetişor.

— Salve, Heilner ! Ce faci ?

— Citesc din Homer. Da' tu, Giebenrath ?

— Nu cred. Ştiu eu ce faci !

— Da ?

— Sigur. Faci poezii.

— Crezi ?

— Sigur.

— Ia şezi colea !

Giebenrath se aşeză pe punte, lîngă Heilner, bălăbănindu-şi picioarele deasupra apei şi privind cum ici şi colo cîte o frunză pălită se desprindea şi, învîrtindu-se prin văzduhul rece, cădea uşor, fără zgomot pe oglinda ruginie a apei.

— Ce trist e aici, zise Hans.

— Da, da !

Amîndoi se întinseseră acum pe spate, încît din toată împrejurimea tomnatică abia dacă mai vedeau cîteva creste aplecate. În schimb, aveau înaintea ochilor tot cerul albastru, luminos pe care pluteau liniştit cîteva insule de nori.

— Ce nori frumoşi, zise Hans, privind în tihnă norii.

— Da, Giebenrath, oftă Heilner, ah, de-am putea fi nişte nori ca ăştia !

— Ei, ce-ar fi atunci ?

— Atunci am pluti şi noi acolo, sus, cu pînzele noastre, peste păduri şi sate, peste provincii şi ţări, departe, aşa, ca nişte corăbii frumoase. Ai văzut în viaţa ta vreo corabie ?

— Nu, Heilner. Dar tu ?

— Eu da. Ei, dragă Doamne, dar ce înţelegi tu din asta ! Pe tine nu te interesează decît să înveţi, şi să toceşti, şi să năzuieşti mai departe !

— Va să zică mă socoteşti tîmpit ?

— N-am spus asta.

— Nu-s aşa de prost pe cît mă crezi. Dar mai povesteşte-mi cîte ceva despre corăbii.

Heilner se întoarse și fu cît pe ce să cadă în apă. Acum sta lungit pe burtă, cu bărbia adîncită în amîndouă mîinile și sprijinit în coate.

— Am văzut corăbii în timpul vacanței, pe Rin. Odată, într-o seară de duminică, avusesem muzică pe punte și se aprinseseră o mulțime de lampioane colorate. Luminile se oglindeau în apă și noi pluteam la vale, în timp ce muzica ne cînta. Lumea bea vin de Rin și fetele erau îmbrăcate în rochii albe.

Hans asculta fără o vorbă. Închisese însă ochii și parcă vedea cum corabia plutește în noaptea de vară pe dinaintea lui, cu lumini roșii și cu fete în rochițe albe. Celălalt însă grăi mai departe :

— Pe-atunci era altfel decît acum. Habar n-are aici nimeni de lucrurile astea. Niște inși plicticoși și prefăcuți ! Se spetesc muncind și nu știu decît de alfabetul ebraic. Nici tu nu ești altfel !

Hans nu răspunse. Heilner ăsta era totuși un om ciudat. Un visător, un poet. De mult se mira de el. După cum știau toți, Heilner muncea foarte puțin și totuși știa mult, știa să dea răspunsuri bune și cu toate astea disprețuia cunoștințele.

— Îl citim pe Homer, zise el ironic, ca și cum „Odiseea" ar fi o carte de bucate. Două versuri pe ceas, pe urmă rumegăm fiecare cuvînt și-l cercetăm pînă ce ne lehămetim de el. La sfîrșitul lecției însă ni se spune mereu : „Vă puteți da seama cît de dibaci a întors-o poetul. Ați putut să aruncați și voi o privire în taina creației poetice !" Asta așa, ca un fel de sos în care se moaie prefixele și aoristele, ca nu cumva să ne rămînă în gît. Decît așa, mai bine mă las păgubaș de Homer. Și, la

urma urmei, la ce ne trebuie nouă toată greceasca asta veche ? Dacă vreunuia dintre noi i-ar trece prin minte să încerce cît de puțin să trăiască grecește, numaidecît ar fi zvîrlit cît colo. Și cînd te gîndești că odăii noastre îi zice „Hellas !" Curată batjocură ! De ce nu i-o fi zicînd „Lada de gunoi", sau „Cușca sclavilor" sau „Jobenul" ? Tot zarzavatul ăsta clasic nu-i decît înșelătorie !

Și scuipă în vînt.

— Spune-mi, scriai versuri adineauri ? îl întrebă Hans.

— Da !

— Despre ce ?

— Despre lacul ăsta și despre toamnă.

— Arată-mi-le !

— Nu sînt încă gata.

— Dar cînd or fi gata ?

— Fie !

Se ridicară amîndoi și porniră încet înapoi, spre mănăstire.

— Ia spune, îl întrebă Heilner în timp ce treceau prin fața „Paradisului", ai observat ce frumos e aici ? Halele astea, ferestrele cu ogive, gangurile boltite, refectoriile gotice și romanice, atît de bogat și de artistic lucrate. Și tot farmecul ăsta, pentru cine ? Pentru vreo trei duzini de băieți care vor să se facă preoți. Statul are de unde !

Hans trebui să se gîndească toată după-amiaza la Heilner. Ce fel de om mai era și ăsta ? El nu știa de grijile și dorințele ce-l frămîntau pe Hans, ci trăia parcă o viață mai caldă, mai liberă, era bîntuit de unele suferințe ciudate și părea că n-are decît dispreț pentru tot ce era în jurul lui. Înțe-

legea în schimb întreaga frumusețe a coloanelor și a zidurilor, poseda acea artă ciudată și tainică de a-și oglindi în versuri sufletul și de a-și crea, cu ajutorul imaginației, o lume a sa, proprie și aievea. Era vioi și neastîmpărat și făcea într-o zi mai multe glume decît Hans într-un an întreg. Era melancolic și părea că se înfruptă din propria sa tristețe așa cum te înfrupți din ceva străin, de o frumusețe delicioasă, neobișnuită.

În seara aceleiași zile, Heilner dădu întregii camere o probă a firii lui atît de variate și de deosebite. Unul dintre colegii lui, un băiat lăudăros și mărginit la minte, pe nume Otto Wenger, îi căuta gîlceavă. Heilner rămase cîteva clipe calm, ironic și superior, pînă cînd, nemaiputîndu-se reține, îi trase o palmă. Și cei doi adversari, înlănțuiți cu înverșunare, începură să se lovească și să se împingă prin Hellas ca o corabie fără cîrmă, izbindu-se de pereți, sărind peste scaune, tăvălindu-se pe jos fără să scoată un cuvînt, gîfîind, clocotind de mînie și făcînd spume la gură. Ceilalți băieți se țineau încordați deoparte, ferindu-și picioarele, pupitrele și lămpile, așteptînd curioși și veseli să vadă sfîrșitul luptei. După cîteva minute, Heilner se ridică greoi, se desprinse de celălalt și rămase răsuflînd locului. Arăta jumulit de tot, avea ochii roșii, gulerul cămășii rupt și pantalonii sfîșiați în dreptul genunchilor. Adversarul lui voi să se repeadă iar, dar el rămase liniștit, cu brațele încrucișate și zise mîndru :

— Nu mă mai bat — dacă vrei, n-ai decît să lovești !

Otto Wenger se depărtă atunci înjurînd. Heilner se rezemă de pupitrul său, potrivi lampa, își vîrî mîinile în buzunare și păru că vrea să-și amintească de ceva. Deodată însă ochii i se împăienjeniră și lacrimile începură să-i curgă din ce în ce mai abundente. Era ceva nemaipomenit, dat fiind că plînsul e privit ca fiind tot ce poate fi mai înjositor pentru un seminarist. Și Heilner nu încercă de loc să-și ascundă lacrimile. Nu ieși din odaie, rămase liniștit la locul lui, cu chipul palid întors spre lumina lămpii, neîncercînd să-și șteargă lacrimile și fără să-și scoată mîinile din buzunare. Ceilalți stăteau în jur, curioși și plini de dușmănie, pînă cînd Hartner se proțăpi în fața lui și-i spuse :

— Măi Heilner, nu ți-e de loc rușine ?

Plîngărețul privi încet în jurul său, ca și cum tocmai s-ar fi deșteptat dintr-un somn adînc.

— Să-mi fie rușine ? Mie ? Rușine de voi ? răspunse el apăsat și plin de dispreț. Nu, amice !

Își șterse fața, zîmbi acru, suflă ca să-și stingă lampa și ieși din odaie.

Cît timp durase încăierarea, Hans Giebenrath rămăsese la locul lui, trăgînd doar cu ochiul, uimit și speriat, spre Heilner. Abia după un sfert de ceas îndrăzni să iasă după cel ce dispăruse. Îl văzu în dormentul întunecos și rece, șezînd pe prichiciul unei ferestre, nemișcat și privind spre gangul boltit de jos. Privindu-l din spate, umerii și capul lui subțire, pronunțat, aveau o seriozitate ciudată, de loc copilărească. El nu făcu nici o mișcare cînd Hans se apropie oprindu-se în dreptul ferestrei. Abia după un timp, și fără să-și întoarcă fața spre el, zise cu glas răgușit :

— Ce s-a întîmplat ?
— Eu sînt, răspunse Hans, sfios.
— Ce vrei ?
— Nimic.
— Aşa ? Atunci poţi să pleci !

Hans se simţi jignit şi dădu să plece. Heilner însă îl opri.

— Stai, măi, zise el pe un ton ce încerca să fie glumeţ, n-o lua aşa.

Se priviră amîndoi şi poate că acum fiecare dintre ei vedea pentru prima oară adevăratul chip al celuilalt şi încerca să-şi dea seama că, îndărătul acestor trăsături netede şi copilăreşti, palpită o viaţă omenească deosebită, cu ciudăţeniile ei şi un suflet caracteristic.

Hermann Heilner îşi întinse domol braţul, îl apucă pe Hans de umăr şi-l trase spre dînsul, pînă ce chipurile lor se apropiară. Şi, deodată, speriat şi uimit în acelaşi timp, Hans simţi cum buzele celuilalt îi ating gura.

Îşi simţea inima bătîndu-i într-un ritm neobişnuit. Această întîlnire a lor în dormentul întunecos precum şi sărutarea aceasta aveau în ele ceva de aventură, ceva nou, primejdios poate, şi Hans îşi închipui cît de îngrozitor ar fi fost dacă cineva i-ar fi surprins. Un simţămînt profund îi spunea că sărutul ăsta li s-ar fi părut celorlalţi mai ridicol şi mai ruşinos decît lacrimile de adineauri. Nu era în stare să spună nimic, dar îşi dădu seama că sîngele i se urcă la cap şi ar fi vrut neapărat să fugă de acolo.

Pe un adult scena aceasta măruntă poate că l-ar fi bucurat. Ar fi fost martorul unui alint sfios şi neajutorat, al unei dovezi de prietenie timidă, al transfigurării a două chipuri fragede de băieţi, amîndouă plăcute şi pline de promisiuni, avînd încă pe jumătate graţia nevinovată a copilăriei şi pe jumătate dîrzenia frumoasă, plină de sfială a adolescentului.

Încetul cu încetul, tinerii aceştia se obişnuiseră să trăiască laolaltă. Se cunoşteau acum între ei, fiecare avea o oarecare idee şi o părere despre ceilalţi şi se înfiripaseră o mulţime de prietenii. Unele perechi învăţau împreună cuvinte ebraice, altele desenau, făceau plimbări sau îl citeau pe Schiller. Unii, care erau tari la latină şi slabi matematicieni, se alăturau altora, slabi latinişti şi buni la matematică, bucurîndu-se astfel de roadele acestei cooperări. Erau însă şi unele prietenii al căror temei era un alt soi de înţelegere şi de comunitate de bunuri. Aşa, de pildă, mult invidiatul posesor de şunci se întovărăşise cu un fiu de grădinar din Stammheim, care avea cufărul plin de mere frumoase. Într-o zi, fiindu-i sete pentru că mîncase prea multă şuncă, îl rugă pe celălalt să-i dea un măr în schimbul unei bucăţi de şuncă. Se aşezară laolaltă, începură să discute în taină şi aflară — unul, că şunca, odată terminată, era numaidecît înlocuită cu alta, celălalt, că băiatul cu merele putea să primească neîncetat, pînă tîrziu în primăvară, mere de la tatăl lui. În felul acesta, se închegă o legătură care se dovedi mai trainică decît altele, ideale, încheiate cu mult entuziasm.

Foarte puţini rămăseseră de unul singur, şi între aceştia se număra şi Lucius, pe care pasiunea pentru artă continua să-l mistuie.

Erau şi perechi nepotrivite. Cea mai nepotrivită era aceea dintre Hermann Heilner şi Hans Giebenrath ; unul uşuratic, celălalt conştiincios, unul poet, celălalt plin de zel. E drept că amîndoi erau socotiţi printre cei mai inteligenţi şi mai talentaţi ; totuşi, lui Heilner i se spunea, pe jumătate în batjocură, „genialul", iar celuilalt „băiatul model". Erau însă lăsaţi în pace, avînd de furcă fiecare cu propria sa prietenie şi preferînd să rămînă astfel, necăutînd alte legături.

Totuşi, în ciuda acestor interese şi întîmplări personale, învăţătura nu era neglijată. Era, dimpotrivă, temelia şi ritmul vieţii lor, pe lîngă care şi muzica lui Lucius şi poezia lui Heilner şi toate prieteşugurile, certurile şi încăierările întîmplătoare nu însemnau decît mici amuzamente şi nimicuri, care treceau fără urme. Îndeosebi ebraica le dădea cel mai mult de furcă. Această străveche limbă a lui Iehova, asemeni unui copac aspru, uscat şi însufleţit de o viaţă tainică, creştea bizar, noduros şi enigmatic în faţa ochilor acestor băieţi, uimindu-i, datorită încrîngăturilor sale miraculoase şi a florilor cu miresme şi culori fantastice. În crengile, scorburile şi rădăcinile lui îşi făcuseră cuib, înfiorătoare sau zîmbitoare, nişte duhuri milenare ; balauri fantastici, îngrozitori, basme naive şi plăcute, capete smochinite de moşnegi, pline de zbîrcituri, alături de chipuri naive şi fragede de copii, de fete cu ochii senini şi blînzi sau de neveste cîrcotaşe. Ceea ce în Biblia lui Luther avea un iz depărtat şi visător, devenea aici, prin limba adevărată şi aspră, sînge şi glas, devenea viaţă ; ce-i drept, învechită şi greoaie, dar tenace şi înfricoşătoare. Aşa

cel puţin o vedea Heilner care, în fiecare zi şi în fiecare ceas, blestema Pentateucul, descoperind totuşi în el mai multă viaţă şi mai mult suflet cu care să se hrănească decît mulţi învăţăcei răbdători care ştiau pe de rost toate cuvintele şi citeau totul fără greşeală.

După ebraică venea Noul Testament, al cărui conţinut era mai blînd, mai luminos, mai interiorizat şi a cărui limbă — deşi veche, profundă şi bogată — era totuşi animată de un spirit tineresc, visător şi plin de rîvnă.

Apoi „Odiseea", cu versurile ei sonore, viguroase, din desfăşurarea cărora se ivea, asemenea unui braţ rotund şi alb de nimfă, imaginea şi presentimentul unei vieţi demult apuse, limpede şi fericită, descrisă cînd concret şi palpabil cu ajutorul unor expresii crude, cînd abia exprimată prin cîteva cuvinte şi versuri de vis frumos şi de presimţire.

Pe lîngă acestea, istoricii Xenofon şi Titus Livius dispăreau de tot, sau se rînduiau ca nişte lumini minore, şi aproape fără strălucire, mai la o parte.

Hans îşi dădu seama uimit că, pentru prietenul său, toate arătau altfel. Pentru Heilner nimic nu era abstract, el toate şi le putea reprezenta şi înveşmînta în culorile fanteziei. Iar cînd se întîmpla să fie altfel, Heilner nu arăta nici un interes lucrurilor, lăsîndu-le de o parte. Matematica, pentru el, era un sfinx ce ascundea enigmele cele mai viclene şi care, cu privirea lui mînioasă şi rece, avea darul să-şi paralizeze victimele. De aceea se şi ferea cît putea de monstrul acesta.

Prietenia celor doi băieţi era foarte ciudată. Pentru Heilner, ea însemna o plăcere şi un lux, o înlesnire sau, uneori, chiar un capriciu. Pentru Hans, dimpotrivă, devenise foarte curînd un fel de comoară pe care o păzea cu mîndrie sau, alteori, o mare povară, greu de purtat. Pînă acum, Hans se slujea de ceasurile serii ca să înveţe. Acum însă, se întîmpla aproape zilnic ca, atunci cînd Hermann se sătura de toceală, să vină la el, să-i smulgă cartea din mînă şi să-l ia cu dînsul. În cele din urmă, Hans, cu toată dragostea ce o purta prietenului său, ajunsese să tremure numai la gîndul că acesta trebuie să vină şi punea, în orele obligatorii de lucru, de două ori atîta rîvnă şi grabă ca să nu piardă nimic din cele ce erau de învăţat. Totul deveni şi mai penibil pentru el atunci cînd Heilner începu să combată, şi teoreticeşte, rîvna lui.

— Asta e muncă de salahor, îi zicea. Tu nu înveţi cu plăcere şi de bunăvoie, ci numai fiindcă ţi-e frică de profesori sau de bătrînul tău. Ce folos dacă ieşi întîiul sau al doilea ? Eu sînt al douăzecilea, dar asta nu înseamnă că aş fi mai prost decît voi, cei zeloşi !

Pe Hans îl apucă într-o zi groaza văzînd cum umbla Heilner cu cărţile lui de şcoală. Într-o zi îşi uitase în clasă cărţile şi, cum voia să se pregătească pentru ora de geografie, împrumută atlasul lui Heilner. Atunci văzu, îngrozit, că acesta mîzgălise foi întregi cu creionul. Coasta apuseană a peninsulei iberice devenise un profil grotesc al cărui nas se întindea de la Porto pînă la Lisabona în timp ce regiunea din jurul Capului Finister arăta ca nişte cîrlionţi stilizaţi iar Capul Sfîntul Vincenţiu forma vîrful încreţit al unei bărbi. Şi fiecare foaie arăta astfel. Pe dosul hărţilor erau caricaturi şi tot felul de versuri glumeţe. Nu lipseau nici petele de cerneală. Hans, obişnuit să umble cu cărţile ca şi cum ar fi nişte lucruri sfinte, nişte odoare, socoti felul acesta de a umbla cu ele, pe jumătate ca un fel de profanare a unui templu şi pe jumătate ca o faptă, ce-i drept, criminală, dar în acelaşi timp eroică.

S-ar fi părut aproape că bunul nostru Giebenrath nu ar fi fost decît o jucărie agreabilă, un fel de mîţă blîndă pentru prietenul lui şi pînă şi Hans însuşi credea uneori că e aşa. Totuşi, Heilner ţinea la el, deoarece avea nevoie de dînsul. Avea nevoie de cineva căruia să i se destăinuie, care să-l asculte, care să-l admire. Avea nevoie de cineva care să-l asculte liniştit şi cu plăcere atunci cînd îşi ţinea cuvîntările sale revoluţionare cu privire la şcoală şi la viaţă. Şi mai avea nevoie de cineva care să-l consoleze şi pe al cărui umăr să-şi pună capul în clipele de melancolie. Aşa cum se întîmplă cu firile de acest fel, tînărul nostru poet avea şi el cîteodată accese ale unei melancolii mai mult cochete şi neîntemeiate, accese pricinuite parte de transformarea lentă a sufletului său de copil, parte de abundenţa forţelor, presimţirilor şi poftelor ce sălăşluiau într-însul încă fără nici un ţel şi parte de acel impuls întunecat şi încă neînţeles al maturizării bărbăteşti. Atunci simţea o necesitate bolnăvicioasă de a fi compătimit şi alintat. Înainte vreme fusese un copil răsfăţat de maică-sa ; acum, cît încă nu era copt pentru dragoste femeiască, prie-

tenul acesta supus și ascultător avea menirea să-l aline.

Uneori, seara, venea grozav de nenorocit la Hans, răpindu-l de la lucrul său și cerîndu-i să-l însoțească în dorment. Acolo, în încăperea aceea rece, sau în capela înaltă și sumbră se plimbau în lung și în lat, sau se așezau, tremurînd de frig, în firida vreunei ferestre. Heilner începea apoi să se jeluiască în fel și chip, după obiceiul băiețandrilor lirici sau amatori de poezii heiniene, înfășurat parcă în norii unei tristeți copilărești, tristețe pe care Hans nu o prea înțelegea, dar care îl impresiona totuși și uneori îl și contamina. Beletristul sentimental avea, pe vreme urîtă, crizele lui și vaietele și gemetele sale își atingeau culmea de obicei către seară, cînd nori grei de toamnă tîrzie întunecau cerul și — îndărătul lor, urmîndu-și calea ei obișnuită — luna își trimitea prin zăbranicul tulbure și pe alocurea sfîșiat, cîte o rază de lumină. Atunci îl cuprindea un fel de încîntare osianică ce se topea într-o vagă melancolie și se revărsa asupra nevinovatului Hans sub forma unor suspine, cuvîntări și versuri.

Apăsat și chinuit de scenele acestea dureroase, Hans se cufunda, în puținele ore libere ce-i mai rămîneau, cu o rîvnă sporită în materiile pe care le avea de învățat, și care i se păreau din ce în ce mai grele. Nu se mira de loc că îl apucaseră iar vechile dureri de cap. În schimb, îl îngrijora faptul că ceasurile în care, ostenit, nu era în stare să facă nimic, se înmulțeau și că trebuia să se imboldească mereu ca să poată da măcar ceea ce era absolut necesar. E drept că, în mod vag, simțea că prietenia

lui cu omul ăsta ciudat îl sleiește de puteri îmbolnăvindu-i cine știe ce latură încă neatinsă a ființei sale ; dar cu cît celălalt se arăta mai posomorît și mai plîngăreț, cu atît îi era mai mare milă de dînsul și devenea mai afectuos și mai mîndru, conștient fiind că e indispensabil prietenului său.

Pe lîngă toate, simțea că această melancolie bolnăvicioasă nu e decît o izbucnire a unor instincte nesănătoase și inutile, și că nu-și avea locul în firea lui Heilner, pe care îl admira cinstit și nestrămutat. Cînd prietenul îi citea versurile sale sau îi vorbea despre idealurile sale poetice, sau cînd recita, cu pasiune și cu gesturi declamatorii, vreun monolog din Schiller sau din Shakespeare, Hans avea impresia că-l vede plutind în aer, mulțumită unei puteri miraculoase, mișcîndu-se cu o ușurință divină și cu o patimă înflăcărată, depărtîndu-se de el și de ceilalți pămînteni, în zbor, întocmai ca un mesager homeric al cerului. Pînă atunci, universul poeților îi fusese necunoscut și nici nu-l interesase. Acum însă, simțea deodată, fără să se poată apăra, acea putere amăgitoare a cuvintelor ce sună frumos, a imaginilor ce înșală și a rimelor lingușitoare ; și această venerație pentru noul univers descoperit se însoțise cu admirația pentru prietenul său, într-un singur și cuprinzător sentiment.

Între timp, sosiră și zilele sumbre, furtunoase ale lui noiembrie, în care numai cîteva ore pe zi se putea lucra departe de lumina lămpii, și acele nopți negre, în timpul cărora furtuna gonea munți întregi de nori — rostogolindu-i printre dealurile întunecate din împrejurimi — și se izbea, gemînd

sau blestemînd, de zidurile bătrîne și dîrze ale mănăstirii. Copacii erau acum desfrunziți ; numai stejarii, cu crengile lor noduroase și puternice, stăpînii acelui ținut cu o vegetație atît de bogată, mai foșneau cu crestele lor veștejite, mai tare și mai îmbufnat decît copacii ceilalți. Heilner era posomorît de tot și, în loc să-l mai caute pe Hans, prefera acum să facă exerciții cu vioara, într-o sală de tot depărtată sau să caute zîzanie camarazilor lui.

Într-o seară, cînd se aflase tocmai în sala aceea, îl găsi pe Lucius în fața unui pupitru pentru note, făcînd exerciții la vioară. Supărat, plecă de acolo și se întoarse abia după o jumătate de oră. Lucius ținea încă vioara în mînă.

— Ai putea să termini o dată, se răsti Heilner. Mai vor să repete și alții. Scîrțîiala ta e și-așa o pacoste !

Dar Lucius nu voia de loc să înceteze și Heilner deveni grosolan. Văzînd că celălalt își continuă liniștit scîrțîiala, izbi cu piciorul în pupitru în așa fel, încît notele se risipiră prin odaie iar pupitrul îl lovi pe violonist în obraz. Lucius se apleacă să culeagă notele de pe jos.

— Am să te reclam eforului, zise el.

— Bine, răspunse furios Heilner, atunci să-i spui că ți-am mai tras și un picior, așa, ca unui cîine.

Și încercă să și facă acest lucru.

Lucius sări grăbit la o parte și fugi spre ușă. Celălalt se luă după el. Începu o goană înfierbîntată și gălăgioasă de-a lungul coridoarelor și sălilor, peste scări și prin tinde, pînă în cea mai depărtată

aripă a mănăstirii unde, într-un cadru de o noblețe plină de modestie, se afla locuința eforului. Heilner nu-l ajunse pe Lucius decît la ușa camerei de lucru a eforului — și ușa tocmai se deschisese, după ce fugăritul bătuse într-însa. În această ultimă clipă, Lucius primi piciorul făgăduit și fără să mai aibă vreme să închidă ușa, zbură de-a dreptul, ca o bombă, în sfîntul sanctuar al stăpînului locuinței.

Fusese ceva nemaipomenit. În ziua următoare, eforul ținu o cuvîntare strălucită despre gradul de degenerare a tineretului. Lucius ascultă gînditor și mulțumit, iar Heilner fu pedepsit cu carceră grea.

— De mulți ani, continuă supărat eforul, nu s-a pomenit aici o asemenea pedeapsă. Voi avea grijă să-ți amintești și peste zece ani de ea. Vouă, celorlalți, vă atrag atenția să vă feriți de acest exemplu hidos care e Heilner.

Întreaga promoție trăgea speriată cu coada ochiului la cel ce stătea palid și îndărătnic în fața lor, necăutînd de loc să se ferească de privirea eforului. Pe ascuns, mulți dintre băieți îl admirau. Totuși, după lecție, cînd toți se revărsară zgomotoși prin coridoare, el rămase singur și ostracizat de toți, ca un lepros. Mult curaj i-ar fi trebuit acum celui care ar fi vrut să-i țină partea.

Nici Hans Giebenrath nu-i ținu partea. Ar fi fost de datoria lui — își dădea bine seama — și suferea de pe urma lașității sale. Nefericit și rușinat, se vîrî în bolta unei ferestre, neîndrăznind să-și ridice ochii. Ceva îl îmboldea spre prietenul său și ar fi dat orice ca să poată face asta, nevăzut de nimeni. Numai că un elev pedepsit o dată

cu carcera, e socotit ca stigmatizat. Toată lumea ştie că acel ins va fi în mod deosebit supravegheat şi că e periculos, ba, pe deasupra îţi mai iese şi nume rău dacă ai a face cu el. „Binefacerilor pe care statul le acordă şcolarilor pe care-i întreţine, aceştia trebuie să le răspundă cu o disciplină aspră şi severă", aşa li se amintise în cuvîntarea solemnă, ţinută cu prilejul serbării de început de an. Hans ştia şi el asta. Şi căzu învins în lupta dintre datoria faţă de prieten şi ambiţia sa personală. Idealul său fusese odinioară să meargă înainte, să dea examene strălucite şi să joace un rol în viaţă, în nici un caz însă un rol romantic şi primejdios. Aşa că acum stătea aşteptînd fricos în colţişorul lui. Ar mai fi putut să iasă de acolo, să fie îndrăzneţ ; dar cu fiecare clipă ce trecea, lucrul devenea mai greu şi, înainte să-şi fi dat bine seama, îşi trădase definitiv crezul.

Heilner observase cele ce se petreceau. Firea pătimaşă a băiatului acestuia simţea cum e ocolit şi înţelegea de ce. Pe Hans însă, e drept că se bizuise. Faţă de durerea şi revolta care-l măcinau acum, simţămintele jalnice, lipsite de conţinut ce-l frămîntaseră înainte i se păreau goale şi ridicole. O clipă se opri locului, lîngă Giebenrath. Era palid la faţă şi părea plin de trufie. Apoi îi zise încet :

— Eşti un laş ordinar, Giebenrath, să-ţi fie ruşine !

Şi plecă mai departe, cu mîinile în buzunarele pantalonilor şi şuierînd încet printre buze.

Noroc că tinerii noştri aveau alte idei şi ocupaţii. La cîteva zile după întîmplarea aceea, începu să ningă, apoi se lăsă ger şi cerul deveni

limpede. Puteau să se bată cu bulgări de zăpadă şi să se dea cu patinele pe gheaţă, în aşteptarea sărbătorilor de iarnă şi a vacanţei. Lui Heilner nu i se mai dădea atîta atenţie. Îl vedeai umblînd tăcut şi îndărătnic, ţinînd capul sus, cu o mutră trufaşă, nevorbind cu nimeni şi scriind din cînd în cînd versuri într-un caiet cu scoarţe de muşama neagră, pe coperta căruia se putea citi : „Cîntecele unui călugăr".

Ţurţuri în forme delicate, fantastice atîrnau pe crengile stejarilor, aninilor, fagilor şi sălciilor pline de brumă. Pătura străvezie de gheaţă de deasupra eleşteelor pîrîia din pricina gerului ce se lăsase. Curtea mănăstirii, cu gangurile ei boltite părea o tăcută grădină de marmură. O tulburare uşoară, veselă, sărbătorească domnea prin odăi şi bucuria premergătoare Crăciunului împărtăşea pînă şi celor doi profesori integri şi cumpăniţi un pic de indulgenţă şi de seninătate. Sărbătorile nu lăsau indiferent pe nici unul dintre profesori sau elevi. Pînă şi Heilner începu să se arate mai puţin îndîrjit şi prăpădit, iar Lucius chibzuia ce cărţi şi care pereche de ghete să ia cu el în vacanţă. Scrisorile de acasă erau pline de tot felul de promisiuni, de întrebări cu privire la ceea ce-şi doresc băieţii, cu ştiri despre cozonacii ce se pregătesc, cu aluzii la anumite surprize şi la bucuria revederii.

Înainte de a pleca în vacanţă, promoţiei respective şi îndeosebi elevilor din camera „Hellas" le fu hărăzit să fie martorii unei scene amuzante. Hotărîseră să invite întregul corp profesoral la o seară festivă, ce urma să aibă loc în „Hellas",

aceasta fiind cea mai încăpătoare dintre camere. Programul prevedea o cuvîntare ocazională, două declamații, un solo de flaut și un duo de vioară. Trebuia totuși, cu orice preț, să introducă în program și un număr umoristic. Se sfătuiră și se tocmiră, se făcură tot felul de propuneri, dar nu putură ajunge la o înțelegere. Atunci Karl Hamel zise, așa, într-o doară, că, după părerea lui, numărul cel mai amuzant ar fi un solo de violină cîntat de Emil Lucius. Propunerea fu acceptată și, prin rugăminți, făgăduieli și amenințări, ajunseră să-l convingă pe nenorocitul amator de muzică să primească. Așa că, pe programul care era trimis cu o invitație amabilă corpului profesoral stătea scris, printre altele, ca număr special : *„Noapte sfîntă,* solo de violină executat de Emil Lucius, virtuoz violonist". Calificativul din urmă îl datora sîrguinței cu care repeta în odaia aceea depărtată.

Eforul, profesorii, repetitorii, maestrul de muzică și pedagogul-șef fuseseră invitați și veniseră să asiste la serbare. Maestrul de muzică simți cum îl trec toate sudorile în clipa cînd Lucius își făcu apariția într-o redingotă pe care i-o împrumutase Hartner, frezat și pus la punct, cu zîmbetul lui blînd și modest. Chiar de la început, din felul cum se prezentă, înclinîndu-se în fața publicului, stîrni rîsul. Și cîntecul „Noapte sfîntă" deveni sub degetele sale un bocet înduioșător, o expresie dureroasă, un geamăt răscolitor al durerii. El începu cîntecul de două ori, sfîșie și fărîmiță melodia, călcînd tactul cu picioarele și semănînd mai mult cu un țăpinar care lucrează, pe ger, în pădure.

Domnul efor clătină vesel din cap privindu-l pe maestrul de muzică, a cărui față se învinețise de indignare.

Cînd Lucius începu cîntecul pentru a treia oară și văzu că se poticnește și de data asta, lăsă vioara din mînă și, îndreptîndu-și fața către auditori, își ceru iertare.

— Nu vrea să meargă. De fapt nu cînt la vioară decît din toamna trecută.

— E bine, Lucius, strigă eforul, îți mulțumim pentru sîrguința ta. Caută de studiază mai departe. *Per aspera ad astra !* [1]

Încă de la trei dimineața, în ziua de douăzeci și patru decembrie, toate dormitoarele erau pline de viață și de zarvă. Pe geamuri înfloriseră straturi groase de flori de gheață, apa de spălat înghețase și de-a lungul curții mănăstirii bătea un vînt subțire, tăios și înghețat. Totuși, nimeni nu se speriase. În sufragerie, marmitele mari, pline cu cafea, scoteau aburi și, nu mult după aceea, înfofoliți în mantale și fulare de lînă, grupe întunecate de școlari se îndreptau, peste cîmpul alb, abia luminat și prin pădurea cufundată în tăcere, spre stația de cale ferată. Vorbeau, făceau glume, rîdeau cît puteau de tare și totuși fiecare își avea dorințele sale negrăite, bucuriile și așteptările sale. Știau bine că pretutindeni, pe tot întinsul țării, în orașe, sate și ferme singuratice erau așteptați cu odăi bine încălzite și împodobite sărbătorește de părinții, frații și surorile lor. Pentru cei mai mulți, erau primele sărbători pe care, venind de printre străini, urmau

[1] Peste dificultăți, către stele ! (L. latină)

să le petreacă acasă — şi cei mai mulţi dintre ei ştiau că sînt aşteptaţi cu dragoste şi mîndrie.

În mica gară, aşezată în mijlocul pădurii troienite, aşteptau, pe gerul acela tăios, sosirea trenului şi parcă niciodată nu fuseseră atît de veseli, de împăcaţi şi însufleţiţi de aceleaşi gînduri. Numai Heilner rămăsese deoparte, tăcut, şi cînd trenul opri în gară, aşteptă mai întîi ca ceilalţi colegi să se urce, şi numai după aceea se urcă şi el, căutîndu-şi un loc în alt vagon. Cînd, la staţia următoare, trebui să coboare ca să schimbe trenul, Hans îl zări încă o dată, dar tulburarea şi bucuria călătoriei spre casă îi risipiră curînd acel vag sentiment de ruşine şi de căinţă care încercase o clipă să-l copleşească.

Acasă îl găsi pe taică-său zîmbitor şi mulţumit. Îl aştepta o masă bine împodobită cu daruri. De fapt, în casa Giebenrath nu era obiceiul să se ţină cu adevărat sărbătorile de Crăciun. Lipsea muzica, lipsea entuziasmul, lipsea o mamă, lipsea şi bradul tradiţional. Domnul Giebenrath nu cunoştea arta sărbătorilor. Era totuşi mîndru de fiul său şi de data asta căutase să nu fie zgîrcit cu darurile. Şi nici Hans nu era altfel deprins, aşa că nu duse lipsă de nimic.

Găsiră că arată rău, că e prea slab şi prea palid la faţă şi-l întrebară dacă nu cumva la mănăstire mîncarea e pe sponci. Hans îşi dădu silinţa să-i convingă că nu e de loc aşa, că îi merge bine, dar că are deseori dureri de cap. În privinţa asta, pastorul căută să-l încredinţeze că şi el, în tinereţe, avusese astfel de dureri. Şi toate se liniştiră.

Rîul era alb, îngheţat bocnă şi, ca întotdeauna de sărbători, plin de tineret ce se dădea pe gheaţă. Hans rămase aproape toată ziua pe afară, îmbrăcat într-un costum nou, cu şapca verde de seminarist pe cap, despărţit acum de foştii săi colegi, care îl socoteau intrat într-o altă lume, nouă şi vrednică de invidie.

Capitolul al patrulea

După cum dovedeşte experienţa, în timpul celor patru ani petrecuţi în mănăstire, din fiecare promoţie de seminarişti se pierd de obicei unul sau mai mulţi. Uneori se întîmplă să moară unul şi e înmormîntat cu cîntece sau trimis sub paza vreunui prieten, ca să fie înmormîntat acasă. Alteori un elev face ce face şi pleacă, numai să scape de acolo sau e exclus pentru anumite păcate. Se mai întîmplă, foarte rar însă şi numai printre cei mai vîrstnici, ca un băiat sau altul, descumpănit, să caute să pună capăt frămîntărilor sale tinereşti, alegînd un sfîrşit scurt şi întunecat, trăgîndu-şi un glonte sau azvîrlindu-se în apă.

Şi din promoţia lui Hans Giebenrath s-au pierdut astfel cîţiva camarazi şi, printr-o stranie coincidenţă, toţi aceştia făcuseră parte din camera denumită „Hellas“.

Printre locuitorii ei se afla şi un omuleţ blond, modest, pe nume Hindinger, poreclit Hindu, fiu al unui meşter croitor din unul dintre satele risi-

pite prin Allgäu. Era un băiat liniştit şi care numai prin plecarea lui făcuse să se vorbească puţintel despre dînsul. În orice caz, foarte puţin. Fiind vecin de pupitru cu violonistul camerei, Lucius, fusese ceva mai apropiat de acesta decît de ceilalţi, fără ca, de fapt, să fi avut vreun prieten. Abia cînd n-a mai fost acolo, cei din „Hellas" şi-au dat seama că îl simpatizaseră, fiindcă fusese un coleg bun, fără pretenţii şi un prilej de odihnă în mijlocul vieţii deseori tulburate, a camerei.

Într-o zi de ianuarie, Hindinger se alătură unui grup de băieţi care plecaseră să patineze pe eleşteu. Nu avea patine, voia doar să privească. Pe malul eleşteului, simţi însă deodată că îl ia cu frig şi începu să bată din picioare, ca să se încălzească. Tot bătînd aşa, începu să fugă şi, fără să-şi dea seama, se rătăci departe, pe cîmp, în preajma unui alt lac mititel, care, din pricina izvoarelor sale mai calde şi mai puternice, nu era acoperit decît de o pojghiţă subţire de gheaţă. El porni încet prin stufăriş, dar ajungînd aproape de tot de mal, deşi era mic şi uşor, sparse gheaţa şi începu să se cufunde. Încercă să se zbată, strigă cîtva timp, apoi se pierdu, neobservat de nimeni, în adîncul rece şi întunecat.

Abia după-amiază la două, la prima lecţie, i se observă lipsa.

— Unde-i Hindinger ? întrebă repetitorul.

Nimeni nu răspunse.

— Ia vedeţi dacă nu-i în „Hellas" ?

Acolo, nici urmă de el.

— Poate că a întîrziat, să începem fără el. Am rămas la pagina şaptezeci şi patru, versul al

şaptelea. Vă rog însă foarte mult să nu se mai întîmple. Sînteţi obligaţi să fiţi punctuali !

Cînd ceasul sună trei şi Hindinger tot mai lipsea, repetitorului începu să-i fie teamă şi trimise după efor. Acesta apăru numaidecît, în toată corpolenţa lui, în sala de curs, începu să pună întrebări şi trimise apoi zece elevi, întovărăşiţi de un pedagog şi de un repetitor, să-l caute pe dispărut. Celor rămaşi în clasă li se dictă o lucrare scrisă.

La patru, repetitorul intră în clasă fără să bată în uşă, şi pe şoptite raportă eforului.

— Linişte ! porunci eforul, şi elevii rămaseră nemişcaţi în băncile lor, privindu-l plini de aşteptare. Camaradul vostru, Hindinger, continuă el mai încet, se pare că s-a înecat. Va trebui să daţi o mînă de ajutor ca să-l căutăm. Domnul profesor Meyer are să vă conducă. Trebuie să-l urmaţi şi să-l ascultaţi întocmai, şi să nu întreprindeţi nimic după capul vostru.

Speriaţi şi abia şoptindu-şi, porniră sub conducerea profesorului. Convoiului acestuia grăbit i se alăturară, venind din orăşel, cîţiva bărbaţi cu frînghii, leaţuri şi prăjini. Se lăsase un ger amarnic şi soarele coborîse după zarea pădurilor.

Cînd trupul mic şi ţeapăn al băiatului fu în sfîrşit descoperit şi aşezat pe o targă în mijlocul papurii pline de zăpadă, întunericul se lăsase de mult. Seminariştii stăteau împrejur, asemenea unor păsări speriate, holbîndu-se la hoitul din faţa lor şi frecîndu-şi degetele învineţite şi înţepenite de frig. Şi abia cînd trupul înecatului fu cărat pe targă iar ei îl urmau tăcuţi peste cîmpia înzăpe-

zită, sufletele lor apăsate fură străbătute deodată de un fior şi presimţiră mîna înverşunată a morţii, aşa cum căprioara îşi presimte duşmanul.

În ceata aceea întristată şi degerată mergea din întîmplare, alături de fostul lui prieten Heilner, şi Hans Giebenrath. Amîndoi observaseră în aceeaşi clipă că sînt alături în clipa cînd se poticniseră de acelaşi stei. Se prea poate ca pe Hans înfăţişarea morţii să-l fi copleşit şi să-l fi convins pentru cîteva clipe de zădărnicia oricărui egoism. Fapt este că, văzînd chipul palid al prietenului său atît de aproape, simţi cum îl pătrunde o durere adîncă şi, în emoţia ce-l tulburase, apucă mîna celuilalt. Heilner şi-o retrase supărat şi privi jignit în altă parte ; apoi îşi căută alt loc şi dispăru în rîndurile din urmă ale convoiului.

Şi iată că Hans, băiatul acesta exemplar, simţi deodată cum inima i se strînge, cuprinsă de durere şi ruşine ; în timp ce mergea mai departe, mereu poticnindu-se pe cîmpul acela zgrunţuros şi îngheţat, nu izbuti să-şi stăpînească lacrimile ce-i alunecau pe obrajii învineţiţi de ger. Îşi dădu seama atunci că există păcate şi neatenţii ce nu pot fi uitate şi pe care căinţa nu le poate îmbuna ; o clipă i se păru că în faţă, pe năsălia puţin înălţată, nu zace micuţul fiu de croitor, ci prietenul său, Heilner, care lua cu sine toată durerea şi mînia ce i-o pricinuiseră necredinţa lui, o lua departe, într-o altă lume, unde fiecare e privit nu după certificatele, examenele şi succesele sale, ci numai după conştiinţa lui mai pură sau mai pătată.

Între timp, convoiul ieşise pe şosea şi, după puţin, intră în curtea mănăstirii, unde toţi profesorii, în frunte cu eforul, îl primiră pe Hindinger ; pe Hindinger care, dacă trăia, n-ar fi ştiut cum să fugă ca să scape de această cinste. Profesorii privesc un elev mort cu alţi ochi decît pe unul viu. Îşi dau atunci seama, pentru o clipă, cît preţuiesc fiecare viaţă şi fiecare tinereţe, care, o dată pierdute nu le mai poţi regăsi şi de care îşi bat joc atît de des, fără să stea prea mult pe gînduri.

Pînă seara şi chiar în toată ziua următoare cadavrul acesta neînsemnat împrăştie un soi de vrajă în jurul său, îmblînzind, potolind şi învelind cu un fel de zăbranic faptele şi cuvintele oamenilor, în aşa fel încît în acest scurt răgaz, discordie, mînie, zgomot şi rîsete se ascunseră, asemeni unor nimfe care, pentru cîteva clipe, dispar de la suprafaţa apei, lăsînd-o să pară netulburată şi fără viaţă. Cînd se întîmpla ca doi inşi să vorbească despre cel înecat, îi pomeneau numele întreg, căci în faţa morţii porecla Hindu nu li se părea vrednică. Şi bietul, tăcutul Hindu, care de obicei se pierdea atît de neobservat şi de puţin chemat în mijlocul cetei şcolarilor, acum umpluse toată mănăstirea aceasta imensă cu numele său şi cu ştirea morţii sale.

Hindinger-tatăl, sosit a doua zi, stătu cîteva ceasuri singur în odăiţa unde odihnea băiatul lui, fu poftit apoi la ceai de către efor şi rămase peste noapte la hanul „La cerb".

Urmă înmormîntarea. Sicriul fusese expus în dorment şi croitorul din Allgäu veghea lîngă el, urmărind tot ce se petrece. Era o figură specifică de croitor, peste măsură de sfrijit şi tras la faţă, cu o redingotă neagră bătînd în verde şi nişte bieţi pantaloni peste măsură de strîmţi. Ţinea în

mînă un cilindru destul de învechit. Faţa lui mică, vlăguită părea îndurerată, tristă şi slabă, ca o lumînărică în vînt şi omul nu ştia cum să se poarte mai frumos şi mai plin de respect faţă de efor şi de domnii profesori.

În clipa de pe urmă, înainte ca sicriul să fie ridicat pe braţe, omuleţul ăsta trist se mai opri o dată în faţa lui şi, cu un gest sfios şi stingherit de dragoste, îşi trecu mîna peste capac. Apoi rămase locului, neajutorat, luptîndu-se cu lacrimile ce-l năpădeau ; stînd în mijlocul acelei săli mari şi tăcute, ca un biet copac subţire şi uscat în toiul iernii, atît de părăsit de toţi, atît de deznădăjduit şi de părăsit în voia sorţii, era o adevărată jale să-l vezi. Pastorul îl luă de mînă şi rămase lîngă el. Şi omul nostru îşi puse atunci cilindrul pe cap şi porni cel dintîi în urma sicriului, să coboare scara trecînd apoi prin curtea mănăstirii, prin poarta veche şi peste cîmpul alb de zăpadă, de-a lungul zidului scund al cimitirului. La groapă, seminariştii care cîntau un coral nu prea se uitau, spre marele necaz al maestrului de muzică, la mîna lui care bătea tactul, ci la statura părăsită, ştearsă, a micuţului meşter croitor ce stătea, trist şi îngheţat, în mijlocul zăpezii, ascultînd cu capul plecat cuvîntările pastorului, eforului şi şefului promoţiei, făcînd instinctiv semne cu capul către băieţii care cîntau şi încercînd uneori, cu mîna stîngă să dibuiască batista ascunsă în pulpana hainei, fără să o poată scoate totuşi la iveală.

— Mă gîndeam, zise după aceea Otto Hartner, cum ar fi fost, dacă în locul lui s-ar fi întîmplat să stea tatăl meu.

Şi toţi ceilalţi răspunseră într-un glas :

— Da, şi eu m-am gîndit la acelaşi lucru.

Eforul intră mai tîrziu, însoţit de tatăl lui Hindinger, în camera „Hellas" şi întrebă :

— Care dintre voi a fost prieten cu defunctul ?

La început nu răspunse nimeni şi tatăl lui Hindu privi fricos şi îndurerat la feţele băieţilor. Pînă la urmă însă, Lucius ieşi din rînd şi Hindinger îi luă mîna, o strînse cîteva clipe în mîna sa, dar nu izbuti să spună nimic şi ieşi curînd afară, clătinînd doar o dată din cap, plin de umilinţă. Apoi plecă numaidecît şi trebui să călătorească o zi întreagă prin peisajul iernatic şi luminos, înainte de a ajunge acasă, ca să poată povesti soţiei sale în ce colţişor zace îngropat Karl al lor.

Între timp, la mănăstire, vraja ce domnise o clipă se risipise. Profesorii îşi certau iar şcolarii, uşile se trînteau iar şi puţini îşi mai aduceau din cînd în cînd aminte de „hellas"-istul dispărut. Cîţiva dintre ei răciseră stînd atunci prea îndelung lîngă eleşteul acela trist şi acum zăceau la infirmerie sau umblau de colo pînă colo prin săli, în papuci de pîslă şi înfăşaţi la gît. Hans Giebenrath scăpase teafăr la gît şi la picioare, dar din ziua aceea nenorocită arăta mai serios şi mai îmbătrînit. Ceva se schimbase în el, băiatul se transformase în adolescent şi sufletul său parcă emigrase într-o altă ţară, pe unde flutura fricos şi speriat, neştiind încă în ce locuri poate să poposească. Vinovată de aceasta nu fusese nici sperietura grozavă prin care trecuse, nici părerea de rău după blîndul

Hindu, ci numai brusca deşteptare în sufletul lui a conştiinţei că avea o vină faţă de Heilner.

Acesta zăcea, împreună cu alţi doi seminarişti, la infirmerie, trebuind să înghită ceaiuri fierbinţi şi avînd vreme destulă să-şi poată rîndui impresiile pe care i le lăsase moartea lui Hindinger în vederea unei eventuale tratări poetice. Totuşi, prea mare preţ nu părea să pună pe ele. Arăta rău şi suferind, şi abia dacă schimba o vorbă cu bolnavii din celelalte paturi. Izolarea ce-i fusese impusă de cînd cu pedeapsa încarcerării sale, rănise adînc firea sa simţitoare şi comunicativă şi-l amărîse. Profesorii îl supravegheau de aproape, cu severitate, socotindu-l drept un ins nemulţumit şi răzvrătit, elevii se fereau de el, pedagogul îi arăta o amabilitate batjocoritoare iar prietenii săi Shakespeare, Schiller şi Lenau îi înfăţişau o altă lume, mai puternică şi mai grandioasă decît aceea în care trăia, o lume care-l apăsa şi-l umilea. „Cîntecele unui călugăr" pe care le scrisese la început pe un ton melancolic, solitar, deveniră cu timpul o culegere de versuri amare şi pline de ură împotriva mănăstirii, a profesorilor şi a colegilor. Simţea în izolarea lui o plăcere acidă de martir şi o deosebită satisfacţie ştiindu-se neînţeles şi se credea, datorită versurilor sale necruţătoare şi lipsite de respect, un mic Juvenal.

La o săptămînă după înhumare, cînd ceilalţi doi colegi se însănătoşiseră iar Heilner mai rămăsese, singur, în infirmerie, Hans veni să-l vadă. Dădu sfios bună ziua, trase un scaun lîngă pat, se aşeză şi apucă mîna bolnavului, care, supărat, se întoarse cu faţa la perete, nevrînd în nici un chip

să stea de vorbă. Totuşi, Hans nu se dădu bătut. Ţinea bine mîna pe care o apucase şi-l sili pe fostul său prieten să-l privească. Acesta îşi desfăcu, supărat, buzele.

— Ce vrei de la mine ?

Hans nu dădu drumul mîinii pe care o apucase.

— Trebuie să mă asculţi, zise. E drept că, atunci, te-am părăsit ca un laş. Ştii însă cum sînt eu. Ţineam cu orice preţ ca, în seminar, să rămîn mereu în frunte şi, dacă se poate, să ajung întîiul. Tu ai numit felul meu de a fi ambiţie, poate pe drept cuvînt. Dar, ce să-i faci, acesta era pentru mine idealul, aşa cum îl concepeam eu ; ceva mai bun nu cunoşteam.

Heilner închisese ochii şi Hans continuă, încet de tot :

— Vezi, îmi pare rău. Nu ştiu dacă vrei să mai fim prieteni, dar ştiu că trebuie să mă ierţi.

Heilner tăcea şi nu deschidea ochii. Tot ce avea bun şi senin într-însul se îndrepta plin de bucurie spre prietenul său ; prea se obişnuise însă să facă pe omul aspru şi singuratic, aşa că deocamdată mai păstra masca aceasta. Hans însă continuă :

— Trebuie, Heilner ! Prefer să ajung ultimul în clasă decît să mai alerg aşa după tine. Dacă vrei, hai să fim iarăşi prieteni şi să le arătăm celorlalţi că n-avem nevoie de ei.

Simţi cum Heilner răspunde strînsorii mîinii sale şi-l văzu deschizîndu-şi ochii.

După cîteva zile, părăsi şi el patul şi infirmeria — iar noua lor prietenie iscă nu puţină tulburare în cuprinsul mănăstirii. Pentru ei însă, săptă-

mînile ce au urmat au fost cu totul stranii, fără cine ştie ce evenimente propriu-zise, dar pline de acea fericire pe care o dăruie sentimentul unei afinităţi desăvîrşite şi al unei înţelegeri trainice, care nu are nevoie de cuvinte. Era cu totul altceva decît fusese înainte. Despărţirea, care durase atîtea săptămîni, îi schimbase pe amîndoi. Hans devenise mai afectuos, mai plin de căldură, mai visător, iar firea lui Heilner era parcă mai energică, mai bărbătească. Fiecare simţise în timpul din urmă atît de mult lipsa celuilalt, încît această regăsire era pentru amîndoi un eveniment deosebit şi un dar nespus de preţios.

Amîndoi băieţii aceştia precoci încercau în prietenia lor, cu o sfială plină de presimţiri şi fără să-şi dea seama, ceva din dulcile taine ale celei dintîi iubiri. Pe lîngă aceasta, legătura lor avea ceva din farmecul aspru al virilităţii în devenire şi din parfumul, tot atît de aspru, împrăştiat de acea îndărătnicie pe care o arătau faţă de toţi ceilalţi colegi, care nu-l iubeau pe Heilner şi nu-l înţelegeau pe Hans, colegi ale căror numeroase prietenii de atunci erau încă nişte biete şi nevinovate jocuri de copil.

Cu cît Hans se simţea mai strîns şi mai fericit legat de prietenia lui, cu atît se înstrăina însă de şcoală. Sentimentul acesta de fericire trecea fierbînd ca un vin nou prin sîngele şi prin gîndurile sale şi, în acelaşi timp, Titus Livius şi Homer îşi pierdeau din importanţă şi strălucire. Profesorii însă observară îngroziţi cum Giebenrath, elevul eminent de pînă atunci, se schimbă într-o făptură problematică, pradă influenţei nefaste a dubiosului

Heilner. De nimic nu le e mai mare groază profesorilor ca de acele simptome curioase ce se manifestă în fiinţa băieţilor precoci, la acea vîrstă primejdioasă cînd începe fermentaţia specifică maturizării lor. În ceea ce-l privea pe Heilner, se speriaseră dintru început de anumite trăsături geniale pe care i le bănuiau — între geniu şi tagma profesorală e, de cînd lumea, o adîncă prăpastie, iar cei ce vin din rîndurile celor dintîi în şcoli sînt, de la bun început, un obiect de groază pentru profesori. Pentru ei, geniile sînt acele elemente nedisciplinate care n-au respect faţă de ei, care la paisprezece ani încep să fumeze, la cincisprezece se îndrăgostesc, la şaisprezece colindă tavernele, citesc cărţi interzise, scriu obrăznicii în caiete, îi privesc ironic pe profesori şi sînt notaţi în cataloage ca instigatori şi candidaţi la carceră. Un dascăl preferă să aibă în clasă mai degrabă cîţiva măgari, decît un singur geniu ; şi, dacă ne gîndim bine, are dreptate, căci sarcina lui nu e să formeze nişte spirite extravagante, ci buni latinişti, matematicieni şi oameni de treabă. Cine însă pătimeşte mai mult de pe urma celuilalt — dascălul din pricina elevului sau invers — care din amîndoi e mai tiran, mai sîcîitor şi care din amîndoi e cel ce distruge şi pîngăreşte sufletul şi viaţa celuilalt, lucrul ăsta nu poate fi cercetat fără să ne aducem aminte cu mînie şi ruşine de propria noastră tinereţe. Dar asta nu e treaba noastră şi avem mîngîierea să ştim că la geniile adevărate rănile se cicatrizează aproape totdeauna şi că din rîndurile lor ies tocmai acei oameni care, în ciuda educaţiei primite în şcoală, creează opere folositoare şi care,

mai tîrziu, după ce au murit şi sînt aureolaţi cu nimbul depărtării, sînt prezentaţi altor generaţii de către dascălii acestora, drept modele ilustre şi exemple nobile. Se repetă astfel, de la o şcoală la alta, spectacolul luptei dintre lege şi spirit — şi mereu vedem statul şi şcoala străduindu-se din răsputeri să frîngă chiar de la rădăcină acele cîteva inteligenţe mai profunde şi mai valoroase care se ivesc în fiece an. Şi totuşi, tocmai cei se sînt mai urîţi de către profesori, cei năpăstuiţi cu tot felul de pedepse, cei ce-şi iau lumea în cap şi cei izgoniţi din şcoli sînt, de obicei, acei ce îmbogăţesc mai tîrziu tezaurul de cultură al poporului nostru. Unii însă — şi cine poate şti cîţi ? — se consumă într-o încăpăţînare tacită şi se prăpădesc.

Conform bunelor, vechilor principii didactice, de îndată ce începură să fie bănuiţi, celor doi tineri cu purtări ciudate li se arată nu mai multă dragoste, ci de două ori mai multă severitate. Singur eforul, care îl socotea pe Hans drept cel mai sîrguincios ebraist şi era mîndru de el, făcu o încercare stîngace de a-l salva. Îl chemă în cancelaria lui, acea cameră pitorească, din foişorul fostei locuinţe a stareţului, unde, aşa cum spune o veche legendă, vestitul doctor Faust, de fel din apropiatul Knittlingen, dăduse pe gît multe bărdace cu vin de Elfingen. Eforul nu era un om neînţelegător ; dimpotrivă, avea şi înţelegere, şi simţ practic, ba chiar şi oarecare bunăvoinţă faţă de băieţii ce-i fuseseră încredinţaţi şi pe care îi plăcea să-i tutuiască. Marele lui cusur era pronunţata lui vanitate, care uneori, cînd se afla în clasă, îl împingea la tot felul de chiţibuşării şi de fanfaronade

şi care nu-i îngăduia să admită ca autoritatea lui să fie cît de puţin pusă la îndoială. Nu putea să sufere nici o obiecţiune, după cum nu voia să-şi recunoască nici o greşeală. În felul acesta, elevii lipsiţi de voinţă sau chiar cei necinstiţi se înţelegeau de minune cu el, dar cei înzestraţi cu caracter şi bine pregătiţi o duceau mai greu, căci o simplă încercare de a-l contrazice îl scotea din sărite. Avea o virtuozitate deosebită în a face pe prietenul ce dă sfaturi părinteşti cu o privire îmbietoare şi cu glasul înduioşat, aşa cum se pregătea să facă şi acum.

— Ia loc, Giebenrath, zise el prietenos, după ce strînse cu putere mîna băiatului care intrase plin de sfială. Aş vrea să stau de vorbă cu dumneata. Sau, îmi dai voie să te tutuiesc ?

— Vă rog, domnule efor.

— Cred că şi tu ţi-ai dat seama, dragă Giebenrath, că în timpul din urmă nu-ţi mai dai atîta silinţă la învăţătură, cel puţin la ebraică. Erai pînă acum, cred, cel mai bun ebraist ; de aceea îmi pare rău să constat o scădere bruscă în această privinţă. Poate că ebraica nu-ţi mai face atîta plăcere.

— Ba da, domnule efor !

— Gîndeşte-te bine ! Asemenea lucruri se întîmplă cîteodată. Poate că ţi-ai îndreptat străduinţa spre o altă materie ?

— Nu, domnule efor.

— Să fie adevărat că nu ? Atunci să căutăm ce alte motive ar putea să fie ? Vrei să mă ajuţi să găsim cauza ?

— Nu ştiu... mi-am făcut întotdeauna lecţiile...

— Sigur, dragul meu, sigur. Dar *differendum est inter et inter.*[1] Desigur că ţi-ai făcut lecţiile ce ţi s-au dat, ceea ce, de altfel, era şi de datoria ta. Dar înainte vreme făceai mai mult. Cred că erai mai sîrguincios, puneai poate mai multă rîvnă în toate. Mă întreb de unde această bruscă slăbire a rîvnei tale ? Nu cumva eşti bolnav ?

— Nu !

— Sau ai poate dureri de cap ! Nu prea arăţi sănătos.

— Da, e drept. Am uneori dureri de cap.

— Munca de fiecare zi ţi se pare prea grea ?

— O, nu, nicidecum !

— Sau poate că citeşti prea multe alte cărţi, străine de şcoală ? Spune cinstit !

— Nu, domnule efor. Nu citesc mai nimic !

— Atunci nu mai pricep, tinere prieten. Undeva trebuie totuşi să fie ceva. Vrei să-mi făgăduieşti că ai să-ţi dai toată osteneala ?

Hans puse mîna lui în dreapta pe care preaputernicul său efor i-o întinsese şi care-l privea cu o indulgenţă plină de seriozitate.

— Aşa e bine, aşa e bine, dragul meu. Nu trebuie să ne lăsăm biruiţi. Altfel ajungem sub tăvălug.

Strînse mîna lui Hans care porni, răsuflînd uşurat, spre uşă. Deodată însă îl chemă înapoi.

— Încă ceva, Giebenrath. Umbli mult împreună cu Heilner, nu-i aşa ?

— Da, destul de mult.

[1] Să facem deosebire între una şi alta. (L. latină.)

— Mai mult decît cu ceilalţi, cred. Sau mă înşel ?

— E adevărat. Mi-e prieten.

— Cum s-a întîmplat asta ? Că doar sînteţi firi cu totul deosebite !

— Nu ştiu ! Dar mi-e prieten !

— Tu ştii că nu-l prea iubesc pe prietenul tău. E o fire mereu nemulţumită şi neastîmpărată ; se prea poate să fie un băiat talentat, dar nu învaţă şi nu are o bună înrîurire asupra ta. Mi-ar face mare plăcere dacă l-ai frecventa mai puţin. Ce zici ?

— Nu pot să fac asta, domnule efor !

— Nu poţi ? Şi de ce nu ?

— Pentru că e prietenul meu. Şi nu mă pot despărţi de el aşa dintr-o dată !

— Hm ! Da, dar te-ai putea apropia ceva mai mult de ceilalţi. Tu eşti singurul care te laşi influenţat de Heilner ăsta. Urmările am şi început să le vedem. Ce te leagă atît de mult de dînsul ?

— Nici eu nu ştiu. Ţinem însă unul la altul şi ar fi o josnicie din partea mea dacă l-aş părăsi !

— Aşa, aşa. Ei, nu vreau să te silesc. Nădăjduiesc însă că, încetul cu încetul, ai să te descotoroseşti de el. Mi-ar face plăcere ! Mare plăcere !

Ultimele cuvinte nu mai aveau nimic din blîndeţea de mai înainte ; Hans putea prin urmare să plece.

Din ziua aceea, începu din nou să se chinuie cu învăţătura. Oricum însă, nu mai făcea progrese ca odinioară ; era doar o silinţă trudnică de a ţine pasul cu ceilalţi şi a nu rămîne prea mult în urmă. Îşi dădea seama că, în parte, asta i se trăgea de

la prietenul lui. Dar, departe de a socoti această prietenie ca o povară sau ca o piedică, o considera, dimpotrivă, ca o comoară ce cîntărea mai greu decît renunțările — căci însemna o viață cu un conținut mai înalt și mai cald, cu care în nici un caz nu se putea compara traiul searbăd, impus de pînă atunci. Era și el în acea stare sufletească pe care o au tinerii îndrăgostiți : se simțea capabil de mari fapte eroice, dar incapabil de a săvîrși munca de toate zilele, măruntă și plicticoasă. Trăgea la jug, oftînd deznădăjduit. Nu se simțea în stare să învețe ca Heilner, adică să citească superficial, însușindu-și repede și aproape silit ceea ce era mai necesar. Cum prietenul său îi răpea, seară de seară, orele lui libere, se silea să se scoale dimineața cu un ceas mai devreme, ca să se lupte cu gramatica ebraică așa cum te lupți cu un dușman. Nu-i mai făceau adevărată plăcere decît Homer și ora de istorie. Dibuind vag cu sentimentul lumea homerică, se apropia de înțelesul ei, în timp ce eroii istoriei încetau treptat să mai fie doar niște nume sau niște date. Acum priveau parcă din apropiere, cu ochii strălucitori, avînd fiecare buzele sale roșii, vii, fiecare chipul și mîinile sale — unul mîini roșii, groase, aspre, altul mîini liniștite, reci, de piatră și altul mîini înguste, fierbinți, cu vinișoare fine.

Uneori se întîmpla ca și la citirea evangheliilor în text grecesc să se simtă deodată surprins sau chiar copleșit de claritatea și apropierea cu care îi apăreau figurile. Mai cu seamă odată, în capitolul al șaselea al evangheliei lui Marcu, acolo unde Isus părăsește corabia cu ucenicii săi și stă

scris : εὐθὺς ἐπιγνόντες αὐτόν περιέδραμον („Îl cunoscură numaidecît și se grăbiră să vină la dînsul"). Atunci i se păru că și el îl vede pe Fiul Omului coborînd din corabie și-l recunoscu numaidecît — nu după chip și înfățișare, ci după ochii săi mari, plini de dragoste și de strălucire adîncă, precum și după un ușor semn de îmbiere, mai bine zis de chemare pe care-l făcea mîna lui subțire, frumoasă, brună, care părea că fusese creată de un suflet fin și totuși dîrz, sălășluind într-însa. O clipă văzu înaintea ochilor țărmul unei ape tulburate și ciocul unei bărci grele — pentru ca apoi întreaga nălucire să piară ca o răsuflare fierbinte într-o zi de iarnă.

Din cînd în cînd se mai întîmpla cîte ceva asemănător, astfel că din paginile cărților izbucnea cu lăcomie vreo figură sau vreun fapt istoric dornic să mai trăiască o dată și să-și oglindească privirea în lumina unui ochi viu. Hans le recepționa, rămînea uimit și simțea cum vederea acestor apariții scurte, mereu fugare îl transformă adînc și straniu, ca și cum ar fi zărit prin pămîntul negru printr-o sticlă străvezie sau ca și cum însuși Dumnezeu l-ar fi privit pe el. Clipele acestea de încîntare soseau nechemate și dispăreau fără regrete, asemeni unor pelerini și oaspeți plăcuți, cărora nu îndrăznim să le vorbim și pe care nu-i silim să mai rămînă, deoarece au în jurul lor ceva străin și dumnezeiesc în același timp.

Întîmplările astea Hans le păstră pentru sine și nu-i povesti nimic lui Heilner. Cît despre acesta, melancolicul de odinioară se preschimbase într-un spirit neliniștit, tăios, care nu făcea decît să critice

mănăstirea, și profesorii, și colegii, și timpul ce domnea, și traiul oamenilor, și existența lui Dumnezeu, uneori dînd naștere la certuri sau la cine știe ce glume neașteptate și de prost-gust. Cum trăia cu totul despărțit de ceilalți și în contrast cu ei, își dădea silința, dintr-o mîndrie necugetată, să înăsprească și mai mult acest contrast, transformîndu-l în niște relații de dîrză și îndărătnică dușmănie, în care Giebenrath, care nu se gîndise să le împiedice, se văzu încurcat ; astfel că cei doi prieteni erau asemeni unei insule bătătoare la ochi, privită cu dușmănie și despărțită de mulțimea celorlalți. Cu vremea, Hans se simți din ce în ce mai puțin stingherit în situația asta. Numai de n-ar fi fost eforul, de care avea o teamă nelămurită. Odinioară, Hans fusese elevul favorit al eforului ; acum însă, eforul se purta cît se poate de rece cu el, neglijîndu-l intenționat. Și tocmai pentru ebraică, tocmai pentru materia pe care o preda eforul, pierduse Hans, cu timpul, tot interesul ce-l avusese altădată.

Era amuzant să vezi cît de mult se schimbaseră și ca înfățișare și ca fire cei patruzeci de seminariști, cu excepția doar a cîțiva. Și aceasta numai în patru luni. Mulți crescuseră în înălțime, în dauna grosimei, și acum își scoteau încheieturile mîinilor și picioarelor mult de tot din hainele care nu voiseră să crească și ele. Fețele lor aveau toate nuanțele, variind între chipul pe cale de a-și lepăda înfățișarea copilărească și cel care începea, sfios încă, a se făli cu tuleiele bărbăției. Cei ale căror trupuri nu apucaseră încă să îmbrace formele colțuroase specifice acestei vîrste, căpătaseră

totuși și ei, datorită studiului Cărților lui Moise, cel puțin o umbră provizorie de seriozitate bărbătească pe fruntea lor netedă. Obrajii bucălați deveniseră acum cu adevărat o raritate.

Hans se schimbase și el. Ca statură și înfățișare era acum egalul lui Heilner, ba chiar arăta mai în vîrstă. Fruntea lui, odinioară ușor străvezie, devenise mai pronunțată, ochii erau mai adînciți, fața avea o culoare nesănătoasă, iar mădularele și umerii erau numai piele și oase.

Cu cît era mai puțin mulțumit de notele ce le căpăta, cu atît mai aspru se izola, sub influența lui Heilner, de ceilalți colegi. Cum nu mai era un elev model și un viitor cap de promoție, îngîmfarea cu care-i privea nu-i ședea bine. Nu putea totuși să le ierte că-i dădeau să înțeleagă lucrul ăsta care, de fapt, îl îndurera și pe el. Se luă de mai multe ori la ceartă cu impecabilul Hartner și cu obraznicul Otto Wenger și cînd, într-o zi, acesta din urmă îl batjocori și-l supără, Hans își ieși din fire și-l lovi cu pumnul. Urmarea fu o încăierare groaznică. De fapt, Wenger era un fricos, dar un adversar atît de slab ca Hans nu era prea greu de biruit, așa că dădu în el fără milă. Heilner nu era acolo, iar ceilalți priveau în liniște, nepăsători și se bucurau de bătaia pe care o primise Hans. Plin de vînătăi, curgîndu-i sînge din nas și cu coastele cotonogite, nu putu să doarmă toată noaptea de rușine, durere și mînie. Nu spuse nimic prietenului său, dar de aci înainte se izolă cu desăvîrșire de tovarășii lui de cameră și aproape că nu mai schimbă cu ei nici un cuvînt.

Cu apropierea primăverii, sub înrîurirea amiezelor şi duminicilor ploioase precum şi a lungilor amurguri, în viaţa mănăstirii se iviră noi iniţiative şi activităţi. Camera „Acropolis", printre locuitorii căreia se aflau un bun pianist şi doi flautişti, puse la cale, cu regularitate, două serate muzicale ; în camera „Germania" se înfiinţă o asociaţie de lectură dramatică, iar cîţiva tineri pietişti înfiinţară un cerc de citire a Bibliei, unde, în fiecare seară, se citea cîte un capitol, împreună cu notele din Biblia de la Calw [1].

Heilner ceruse să fie primit ca membru în asociaţia de lectură a camerei „Germania", dar cererea îi fu respinsă. Fierbea de mînie. Ca să se răzbune, se înscrise în cercul de lectură biblică. Nu voiseră să-l primească nici acolo, dar se impuse cu sila şi prin cuvîntările sale îndrăzneţe şi aluziile lui păgîne dădu naştere la certuri şi discordii în sînul acestei frăţii modeste. Curînd însă se plictisi şi de gluma asta, păstrînd totuşi multă vreme încă în vorbire un ton biblic-ironic. Nu i se mai dădu însă nici o atenţie, promoţia fiind acum în dîrdora unor activităţi înfrigurate, pline de iniţiative.

Acum cel mai mult se vorbea despre un „spartan" deştept şi plin de haz. Acesta urmărea nu numai să-şi cîştige un oarecare renume, ci să aducă şi puţină viaţă între ai săi, astfel ca, prin tot felul de fleacuri hazlii, să mai uşureze niţeluş viaţa atît de uniformă a muncii de toate zilele. Era poreclit

[1] E vorba de Biblia tipărită la Calw de către o societate misionară.

Dunstan [1] şi găsise un mijloc original de a stîrni senzaţie şi de a face ca lumea să vorbească de el.

Într-o dimineaţă, cînd elevii ieşiseră din dormitoare, zăriră o hîrtie lipită pe uşa spălătorului ; sub titlul „Şase epigrame din Sparta", erau ironizaţi, în nişte distihuri foarte spirituale, vreo cîţiva colegi, împreună cu poznele, glumele şi prieteniile lor. Printre alţii se lovea şi în perechea Giebenrath-Heilner. O uriaşă tulburare se iscă în comunitatea aceea măruntă ; toţi se înghesuiau în faţa uşii ca la teatru şi întreaga ceată se împingea, şuşotea şi zbîrnîia ca un roi de albine a cărei regină se pregăteşte să părăsească stupul.

În dimineaţa următoare, uşa întreagă era împănată cu epigrame şi xenii [2], cu riposte, vorbe de aprobare şi noi atacuri fără ca cel care provocase scandalul să facă prostia de a mai participa la spectacol. Îşi atinsese scopul, zvîrlise adică fitilul aprins în hambar şi acum îşi freca mîinile. Cîteva zile, aproape toţi elevii participară la războiul acesta al xeniilor, fiecare umbla preocupat de colo pînă colo, chibzuind ce distih să iscodească şi poate că Lucius era singurul care îşi vedea nepăsător de treabă, ca totdeauna. Pînă la urmă, unul dintre profesori interzise continuarea acestui joc aţîţător.

Şiretul Dunstan însă nu se culcase pe laurii cîştigaţi, ci pregătise între timp principala sa lovitură. Scoase primul număr al unei gazete, hectografiată pe hîrtie de concept de format mic, pentru

[1] *Dunstan* (924—988), arhiepiscop de Canterbury, a introdus în Anglia monahismul benedictin.
[2] Distihuri epigramatice.

care adunase săptămîni întregi materialul trebuincios. Gazeta se intitula „Ariciul“ şi era, în cea mai mare parte, umoristică. Bucata de nădejde a primului număr era o convorbire hazlie între autorul cărţii lui „Iosua“ şi un elev al seminarului din Maulbronn.

Succesul a fost hotărîtor şi Dunstan, care împrumută de aici încolo mutra şi purtarea unui redactor şi editor extrem de ocupat, ajunse să se bucure în cuprinsul mănăstirii aproape de acelaşi renume îndoielnic ca odinioară faimosul Aretino [1] în republica Veneţiei.

Deosebită uimire stîrni faptul că Hermann Heilner se alătură cu pasiune redactării acestei gazete, exercitînd, alături de Dunstan, o aspră cenzură satirică, pentru care avea şi umorul, şi veninul necesar. Vreme de patru săptămîni, gazetuţa asta ţinu întreaga mănăstire cu răsuflarea tăiată.

Giebenrath îşi lăsă prietenul să facă ce voia, el neavînd nici tragere de inimă şi nici talent pentru astfel de lucruri. Ba, la început, nici nu observase că Heilner îşi petrecea atîtea seri în „Sparta“, deoarece de cîtva timp alte lucruri prinseseră să-l preocupe. În timpul zilei umbla alene şi neatent, lucra foarte încet şi fără plăcere şi o dată, în ora dedicată lui Titus Livius, i se întîmplă chiar ceva foarte ciudat.

Profesorul îl strigă, ca să traducă un pasaj. El însă nu se ridică din bancă.

[1] *Pietro Aretino* (1492—1556), celebru pamfletar al Renaşterii.

— Ce înseamnă asta ? De ce nu te ridici, strigă mîniat profesorul.

Hans nu se mişcă. Şedea drept, în bancă, îşi plecase puţin capul şi închisese pe jumătate ochii. Chemarea profesorului îl trezise parcă dintr-o visare şi nu-i auzea glasul decît venind parcă de undeva, de departe. Simţi cum vecinul său de bancă îl înghiontea cu putere. Dar nu-i păsa. Era înconjurat de alţi oameni, auzea cum alte glasuri îi vorbeau de aproape, încet, glasuri sonore, care nu rosteau cuvinte, ci şopteau doar domol, răspicat, asemeni unor cîntece de izvoare. Şi o mulţime de ochi îl priveau, ochi străini, plini de presimţiri, ochi mari, strălucitori. Poate că erau ochii vreunei mulţimi populare romane, despre care tocmai citise în Titus Livius, poate că erau ochii unor necunoscuţi, pe care îi visase sau îi văzuse vreodată în cine ştie ce ilustraţii.

— Giebenrath ! strigă profesorul, dormi ?

Elevul deschise încet ochii, îi aţinti uimit asupra profesorului şi clătină din cap.

— Ai adormit ? Sau poţi să-mi spui la ce propoziţie am rămas ? Ei ?

Hans arătă în carte, cu degetul. Ştia foarte bine unde rămăseseră.

— Nu găseşti că trebuie să te scoli în picioare ? întrebă ironic, profesorul.

Şi Hans se ridică în picioare.

— La ce te gîndeşti ? Uită-te la mine !

Hans îl privi pe profesor. Acestuia însă nu-i plăcu privirea, căci dădu mirat din cap.

— Ţi-e rău, Giebenrath ?

— Nu, domnule profesor !
— Aşază-te acum, dar vino, după lecţie, la mine în cameră !
Hans se aşeză, aplecîndu-se peste Titus Livius. Era de tot treaz şi înţelegea totul ; însă ochiul său sufletesc urmărea mulţimea chipurilor străine ce se depărtau încet, tot mai mult, ţinîndu-şi ochii mereu aţintiţi asupra lui, pînă ce dispăreau, cufundîndu-se într-o ceaţă adîncă. În acelaşi timp, vocea profesorului şi aceea a elevului care traducea, pînă şi cel mai neînsemnat zgomot din clasă, toate se auzeau din ce în ce mai aproape şi erau iarăşi tot atît de reale şi de prezente ca adineauri. Băncile, catedra, pereţii, tabla, erau la locul lor, ca de obicei, la perete atîrna compasul cel mare de lemn şi teul, împrejur şedeau toţi colegii şi mulţi se uitau chiondorîş şi obraznic la el. Şi Hans se sperie foarte tare.
„Vino după lecţie la mine în cameră" i se spusese. Doamne, Dumnezeule, dar ce oare s-a întîmplat ?
După oră, profesorul îi făcu semn să vină şi-l luă cu dînsul, trecînd printre ceilalţi elevi care se holbau la el.
— Ei, acum spune-mi ce s-a întîmplat cu dumneata ? Va să zică, nu adormiseşi ?
— Nu !
— Atunci de ce nu te-ai ridicat cînd te-am strigat pe nume ?
— Nu ştiu.
— Sau poate nu m-ai auzit ? Eşti cumva surd ?
— Nu ! Vă auzisem !

— Şi nu te-ai ridicat. E adevărat că după aceea aveai o privire atît de ciudată. La ce te gîndeai ?
— La nimic. Voiam să mă ridic.
— Şi de ce n-ai făcut-o ? Va să zică tot îţi era rău !
— Nu cred. Nu ştiu ce era.
— Te durea capul ?
— Nu.
— Bine. Poţi să pleci.
Înainte de masă fu din nou chemat şi adus în dormitor. Acolo se aflau eforul şi medicul de plasă. Fu examinat şi chestionat, fără să se constate totuşi ceva limpede. Doctorul rîse binevoitor, şi luă lucrurile uşor.
— Astea sînt mici accese nervoase, domnule efor, chicoti el cu blîndeţe. O stare trecătoare de slăbiciune, un fel de ameţeală uşoară. Trebuie grijă ca tînărul să iasă în fiecare zi la aer. Iar pentru durerile de cap, am să-i prescriu nişte picături.
De aci încolo, Hans trebui să iasă în fiecare zi după-masă un ceas la aer. N-avea nimic împotrivă. Rău era însă că eforul îi interzisese categoric ca, în plimbările sale, să fie însoţit de Heilner. Acesta era furios şi nu ştia cum să mai înjure, dar trebui să se supună. În felul acesta, Hans ieşi mereu singur şi plimbările îi făcură plăcere. Se desprimăvăra. Pe deasupra dealurilor molcome şi frumos ondulate, se întindea asemenea unui val subţire şi luminos verdeaţa abia încolţită, copacii se dezbrăcau de haina lor de iarnă, ruginie şi colţuroasă, împletindu-se parcă laolaltă cu frunzele lor tinere şi jucăuşe şi pierzîndu-se în amestecul de culori

ale peisajului, ca un văl imens şi verde ce se mişca, însufleţit parcă.

Înainte vreme, pe cînd era la gimnaziu, Hans privise primăvara cu alţi ochi. Acum o vedea mai viu, mai amănunţit şi cu mai multă curiozitate. Observase păsările ce se întorceau din iernat, o speţă după alta, urmărise perioadele de înflorire ale pomilor şi pe urmă, cînd venea luna mai, îşi lua undiţa şi pleca la pescuit. Acum însă nu-şi mai dădea osteneala să deosebească speciile de păsări sau să cunoască arbuştii după chipul mugurilor lor. Vedea numai cum în jurul lui totul se însufleţeşte, vedea culorile ce izbucneau pretutindeni, respira mireasma proaspătă a frunzişului, simţea gustul moale al aerului care parcă fermenta şi umbla plin de mirare de-a curmezişul cîmpiilor. Ostenea repede, îi venea mereu să se odihnească, să se culce şi să adoarmă, şi vedea aproape mereu tot felul de alte lucruri decît cele înconjurătoare. Ce erau acele lucruri, nici el nu ştia şi nici nu-şi dădea osteneala să afle. Erau visuri luminoase, firave, neobişnuite care se adunau în jurul lui asemeni unor imagini, sau unor alei de arbori cu înfăţişare stranie, şi unde nu se întîmpla nimic. Simple imagini, bune doar să le priveşti, dar însăşi vederea lor însemna un eveniment. I se părea că e răpit spre alte zări şi spre alţi oameni. Era un fel de peregrinare pe pămînt străin, pe un pămînt moale şi uşor de călcat, unde respirai un aer străin, îmbibat de miresme şi de visări. Uneori, în locul acestor imagini, îl năpădea un simţămînt nelămurit, cald şi tulburător, ca şi cum o mînă uşoară ar fi lunecat, abia atingîndu-l, peste trupul lui.

Îi venea foarte greu să fie atent cînd citea şi cînd îşi făcea temele. Tot ce nu-l interesa, aluneca asemeni unei umbre, din mîinile sale, iar cuvintele ebraice, dacă voia să le ştie şi la lecţie, trebuia să le memoreze abia în ultima jumătate de oră. Foarte des totuşi avea momente de intuiţie cînd, citind un pasaj dintr-un text, vedea cum, deodată, tot ce fusese descris prindea viaţă şi se mişca în faţa ochilor săi, mai real şi mai viguros decît viaţa înconjurătoare. Şi în timp ce, deznădăjduit, îşi dădea seama că memoria lui se împotriveşte a mai fi împovărată şi că devine, pe zi ce trece, mai slabă şi mai nesigură, simţea uneori cum amintiri mai vechi îl copleşeau cu o minuţiozitate neliniştitoare, minuţiozitate care i se părea atît de stranie, încît îl înspăimînta. Cîteodată, în timpul vreunei lecţii sau al unei lecturi, îi venea în minte tatăl lui, sau bătrîna Anna, sau vreunul dintre foştii lui profesori sau colegi de şcoală. Îi vedea stînd în faţa lui, răpindu-i întreaga atenţie. Uneori retrăia scene de pe vremea şederii lui la Stuttgart, din timpul examenului dat acolo, sau din zilele vacanţei ; se vedea cu undiţa, şezînd pe malul rîului, simţea în nări aburul apei încălzite de soare şi, în acelaşi timp, i se părea că vremea la care visa era departe, cu mulţi ani în urmă.

Într-o seară căldicică, umedă şi întunecoasă, se preumbla cu Heilner prin dorment, povestind despre cei de acasă, de taică-său, de pescuitul cu undiţa şi despre şcoală. Prietenul său era neobişnuit de tăcut ; îl lăsa să vorbească, dînd uneori din cap sau lovind îngîndurat de cîteva ori în vînt cu linia mică de desen, cu care îi plăcea să se joace

toată ziua. Cu timpul, Hans tăcu şi el ; se făcuse noapte şi se aşezară pe prichiciul unei ferestre.

— Ascultă, Hans ! zise pînă la urmă Heilner, cu glas şovăitor şi tulburat.

— Ce ?

— Nimic.

— Hai, vorbeşte !

— Mă gîndeam doar... fiindcă mi-ai povestit atîtea...

— Ce anume ?

— Spune-mi, Hans, nu te-ai ţinut niciodată după vreo fată ?

Se făcu tăcere. Despre asta nu vorbiseră încă niciodată. Lui Hans îi era teamă de acest lucru şi totuşi tărîmul acesta enigmatic îl atrăgea ca o grădină din basme. Simţi că se făcuse roşu la faţă iar degetele îi tremurau.

— Doar o singură dată, răspunse el pe şoptite, eram încă un mucos.

Din nou tăcere.

— Dar tu, Heilner ?

Heilner oftă.

— Hai s-o lăsăm. E mai bine să nu vorbim despre astea, nu face !

— Ba da, ba da.

— Eu am o iubită.

— Tu ? Adevărat ?

— Acasă. A vecinului. Şi-n iarna asta am sărutat-o.

— Ai sărutat-o ?

— Da. Ştii... se întunecase. Eram împreună seara, pe gheaţă şi m-a lăsat s-o ajut să-şi scoată patinele. Ei, şi atunci am sărutat-o.

— N-a spus nimic ?

— N-a spus nimic. Dar a fugit.

— Şi pe urmă ?

— Pe urmă ? Nimic.

Oftă iar şi Hans se uită la el ca la un erou descins din cine ştie ce grădini interzise altora.

Tocmai atunci sună clopotul şi trebuiră să se ducă la culcare. Şi după ce lanterna se stinsese şi totul se cufundase în întuneric, Hans rămase treaz mai mult de un ceas, gîndindu-se la sărutarea pe care Heilner i-o dăduse iubitei sale.

Avea de gînd ca a doua zi să-i mai pună şi alte întrebări ; îi fu însă ruşine, iar celălalt, văzînd că Hans nu-l întreabă nimic, se temu să mai deschidă vorba.

La şcoală, lui Hans îi mergea din ce în ce mai rău. Profesorii începură să se încrunte şi să-l privească straniu, eforul era şi el încruntat şi supărăcios, iar colegii observaseră de mult că Giebenrath căzuse de la locul înalt pe care-l ocupase altădată şi încetase a mai căuta să fie primul din clasă. Numai Heilner nu observa nimic, dat fiind că, personal, şcoala nu însemna cine ştie ce pentru el, iar Hans deşi vedea tot ce se petrece cu el, nu dădea nici o atenţie acestui lucru.

Între timp, Heilner se săturase să mai redacteze gazeta şi se întoarse iarăşi, în întregime, la prietenul său. În ciuda opreliştei, îl întovărăşi de mai multe ori pe Hans în plimbările sale zilnice, se întindea cu el la soare şi visa, îi citea versuri sau făcea glume pe socoteala eforului. Hans nădăjduia mereu că celălalt într-o bună zi va continua cu destăinuirile aventurilor sale de dragoste, dar pe zi

ce trecea era tot mai puţin hotărît să pună întrebări. În ceea ce-i priveşte pe colegi, îi simpatizau pe amîndoi tot atît de puţin ca şi înainte căci, cu glumele lui răutăcioase de la „Ariciul", Heilner nu izbutise să cîştige încrederea nimănui.

Cam tot pe vremea aceea, gazeta încetă să mai apară ; îşi trăise traiul şi nici nu fusese scoasă decît pentru săptămînile plicticoase dintre iarnă şi primăvară. Acum însă, începutul anotimpului frumos oferea destule alte distracţii, ca de pildă, alcătuirea de ierbare, plimbări şi jocuri în aer liber. În fiecare zi, la amiază, curtea mănăstirii era plină de viaţă şi larmă. Elevii se strîngeau acolo să facă gimnastică, să lupte, să alerge şi să se joace cu mingea.

Pe lîngă aceasta, trebuie să mai adăugăm şi noua mare senzaţie stîrnită de acelaşi cap al răutăţilor, Hermann Heilner.

Eforului îi ajunsese la ureche că Heilner îşi bate joc de opreliştea hotărîtă şi că în fiecare zi îl întovărăşeşte la plimbare pe Giebenrath. De data asta îl lăsă în pace pe Hans şi îl chemă în cancelarie doar pe principalul vinovat, pe vechiul său duşman. Heilner nu-i îngădui să-l tutuiască. Şi cînd eforul îl învinui că nu dă ascultare ordinelor lui, Heilner răspunse că e prieten cu Giebenrath şi că nimeni nu are dreptul să-i oprească a fi împreună. Avu loc o scenă penibilă, în urma căreia Heilner trebui să stea cîteva ceasuri la carceră, interzicîndu-i-se în acelaşi timp, cu cea mai mare severitate, să mai iasă cu Giebenrath.

Prin urmare, a doua zi Hans îşi făcu plimbarea oficială, neînsoţit de nimeni. Se întoarse înapoi la două, alăturîndu-se celorlalţi, în clasă. Cînd începu

lecţia, se observă lipsa lui Heilner. Era întocmai ca atunci, cînd cu dispariţia lui Hindu ; numai că de data asta, nimeni nu se mai gîndea la vreo întîrziere. La ora trei, întreaga clasă însoţită de trei profesori porni în căutarea celui ce lipsea. Se împărţiră în grupe alergînd şi ţipînd prin păduri, ba doi dintre profesori socotiră chiar că o sinucidere n-ar fi de tot exclusă.

Pe la cinci după-amiază, telegrafiară tuturor posturilor de poliţie ale ţinutului iar seara trimiseră o scrisoare urgentă tatălui lui Heilner. Se făcuse tîrziu şi încă nu se descoperise nici o urmă ; chiar după ce se înnoptase, tot se mai şoptea şi şuşotea în dormitoare. Cei mai mulţi dintre elevi erau de părere că trebuie să se fi aruncat în apă, în timp ce alţii socoteau că plecase pur şi simplu acasă. Se constatase totuşi că nu era cu putinţă ca dispărutul să fi avut bani la dînsul.

Toţi îl priveau pe Hans ca şi cum el ar trebui neapărat să ştie cum stau lucrurile. Totuşi nu era aşa ci, dimpotrivă, Hans era cel mai speriat şi mai necăjit dintre toţi ; şi cînd, peste noapte, în dormitor îi auzi pe ceilalţi cum întrebau bănuitori, pălăvrăgeau şi făceau glume, el îşi vîrî cît mai adînc capul sub plapumă şi rămase aşa ceasuri în şir, temîndu-se şi suferind pentru prietenul său. Îşi simţi inima cuprinsă de o presimţire care îi spunea că prietenul său nu se va mai întoarce — şi întreaga lui făptură fu copleşită de un simţămînt de teamă şi de durere, pînă ce, sleit şi adînc mîhnit, închise ochii şi adormi.

Cam în acelaşi timp, Heilner stătea ascuns într-o pădurice, la o depărtare de cîteva mile. Îi era

frig și nu putea să doarmă, răsufla însă mai puternic, cuprins parcă de un simțămînt adînc de libertate, și își întindea mădularele, ca și cum ar fi scăpat dintr-o colivie. Fugise încă de la amiază, se oprise la Knittlingen să cumpere pîine, și acum mușca din cînd în cînd cîte un dumicat, contemplînd prin rămurișul primăvăratic, întunericul nopții, stelele și pînzele de nori ce lunecau grăbite. Nu-i păsa unde avea să ajungă pînă la urmă ; cel puțin scăpase de mănăstirea aceea pe care o ura, și-i arătase eforului că voința lui e mai tare decît toate poruncile și opreliștele.

Îl căutară zadarnic toată ziua următoare. El își petrecu a doua noapte în apropierea unui sat, printre niște snopi de paie de pe cîmp. Cînd se lumină de ziuă, se strecură iar în pădure și tocmai către seară, cînd voia să intre într-un alt sat, căzu în mîinile unui jandarm. Acesta îl primi cu o prietenie batjocoritoare și-l duse la primărie unde, prin lingușiri și tot felul de glume, izbuti să moaie inima primarului care-l luă să doarmă la el acasă și-l îndopă din belșug cu șuncă și cu ouă înainte de culcare. A doua zi, taică-său, care fusese înștiințat, veni și-l luă de acolo.

Tulburarea la mănăstire fu nespus de mare cînd fugarul fu adus înapoi. El ținea totuși capul sus, ca și cum nu s-ar fi căit de loc de mica și geniala călătorie pe care o făcuse. Îi pretinseră să-și ceară iertare, dar el refuză și se prezentă în fața tribunalului secret al corpului profesoral fără pic de sfială sau de respect. Avuseseră de gînd să-l păstreze în seminar, dar acum întrecuse măsura. Fu eliminat în mod rușinos și plecă încă în aceeași

seară cu taică-său, spre a nu se mai întoarce niciodată. Nu putu să se despartă de prietenul său Giebenrath decît printr-o strîngere de mînă.

Ce cuvîntare frumoasă și plină de avînt rosti după aceea domnul efor, cu privire la acest extraordinar caz de indisciplină și degenerare ! Cu mult mai blînd, mai obiectiv și mai potolit fu însă textul raportului pe care-l trimise autorităților superioare din Stuttgart. Seminariștilor li se interzise orice schimb de scrisori cu monstrul care plecase, interdicție pe care Hans Giebenrath o întîmpină cu un zîmbet. Săptămîni întregi nu se mai vorbi despre nimic atît de mult ca despre Heilner și fuga lui. Depărtarea și timpul aduseră însă oarecare schimbări în ceea ce privește părerea generală, și mulți dintre seminariștii care odinioară nu știau cum să se ferească de cel ce fugise, se gîndeau acum la el, asemuindu-l cu un vultur ce-și luase zborul ca să scape de cușcă.

În camera „Hellas" erau acum două pupitre goale, iar colegul pierdut acum în urmă nu fu atît de curînd uitat ca cel dintîi. Numai eforului i-ar fi plăcut să-l știe și pe al doilea undeva, în pace și siguranță. Totuși, Heilner nu făcea nimic ca să tulbure liniștea mănăstirii. Prietenul său așteptă îndelung, dar niciodată nu primi vreo scrisoare de la dînsul. Era bun plecat și dispărut, iar figura și dispariția lui deveniră cu timpul poveste și, pînă la urmă, legendă. După multe alte isprăvi geniale și rătăciri, suferințele vieții îl supuseră pe băiatul acela atît de pătimaș la grele încercări și scoaseră pînă la urmă din el, dacă nu un erou, în orice caz un bărbat.

Toată bănuiala căzuse acum asupra lui Hans, care, aşa se pretindea, ar fi ştiut de fuga lui Heilner. Lucrul acesta îl făcu să piardă şi ce-i mai rămăsese din bunăvoinţa profesorilor. Unul dintre ei îi spuse într-o zi, cînd nu putuse să răspundă la mai multe întrebări :

— De ce n-ai plecat mai bine cu drăguţul dumitale de prieten Heilner ?

Eforul nu se mai interesă de el, privindu-l pieziş şi plin de milă, aşa cum îl privise fariseul pe vameş. Giebenrath ăsta nu mai însemna nimic. Era un biet lepros.

Capitolul al cincilea

Aşa cum se menţine hîrciogul în viaţă mulţumită proviziilor adunate, tot aşa se mai ţinu şi Hans cîtva timp la suprafaţa apei datorită cunoştinţelor ce şi le însuşise înainte vreme. După aceea urmă o epocă de o lîncezeală penibilă, întreruptă doar de reveniri scurte şi lipsite de vlagă, a căror inutilitate îl făcea să zîmbească. În aceste condiţii hotărî să nu se mai trudească, îl zvîrli pe Homer după Pentateuc şi algebra după Xenofon, privind, fără să se tulbure, cum bunul renume pe care şi-l cîştigase la profesorii săi se iroseşte, decăzînd de la foarte bine la bine, de la bine la mediocru şi de la mediocru la zero. Cînd se întîmpla să n-aibă dureri de cap, se gîndea la Heilner, se cufunda în visările sale uşoare, cuprinzătoare şi rămînea aşa

ceasuri întregi, picotind, cu gîndurile doar pe jumătate înfiripate. Mustrărilor din ce în ce mai numeroase ale profesorilor, el le răspundea acum doar printr-un zîmbet blajin, umil. Repetitorul Wiedrich, un tînăr profesor prietenos, era singurul pe care zîmbetul acesta neajutorat îl făcea să sufere şi care, milos din fire, căuta să-l cruţe cît mai mult pe băiatul acesta ce rătăcise calea. Ceilalţi profesori erau indignaţi şi-l pedepseau nedîndu-i în clasă nici o atenţie sau încercau cîteodată să-i redeştepte ambiţia adormită, zgîndărindu-l prin tot felul de întrebări ironice.

— Ne daţi voie, dacă nu cumva dormiţi, să vă rugăm să ne citiţi propoziţia asta ?

Solemn indignat era eforul. Omul ăsta vanitos îşi făcea iluzii despre puterea privirii sale şi devenea nervos cînd vedea că ori de cîte ori îşi rotea ameninţător globurile ochilor, Giebenrath îi răspundea printr-un zîmbet umil şi respectuos, care îl scotea din fire.

— Nu mai zîmbi atît de idiot. Mai degrabă ai avea motive să plîngi !

Mult mai multă impresie făcu asupra lui o scrisoare a lui taică-său care, înspăimîntat, îl conjura să se îndrepte. Eforul îi scrisese lui Giebenrath-tatăl şi acesta se speriase. Scrisoarea lui către Hans era un adevărat pomelnic al tuturor expresiilor de dojană şi de încurajare existente pe care omul acesta de ispravă le cunoştea, şi care, fără să vrea, făcuseră totuşi o impresie adîncă asupra fiului, îndurerîndu-l.

Toţi aceşti mentori zeloşi ai tineretului, de la efor şi pînă la Giebenrath-tatăl, profesori şi repe-

titori, vedeau în Hans un fel de piedică în calea dorinţelor lor, un ins încăpăţînat şi leneş, care trebuie constrîns şi adus cu sila pe făgaşul cel bun. Nimeni, afară poate de repetitorul cel tînăr şi milos, nu vedea că, îndărătul zîmbetului neajutorat al acestui băiat slăbuţ, se află un suflet bolnav pe cale de a se pierde şi care priveşte cu teamă şi deznădejde în jurul său. Nimeni nu se gîndea însă că numai şcoala şi ambiţia barbară a unui părinte şi a cîtorva profesori aduseseră în halul acesta biată făptura asta plăpîndă. De ce trebuise el, în anii cei mai şubrezi şi mai primejdioşi ai copilăriei sale să muncească zi de zi, pînă în noapte ? De ce îi luaseră iepuraşii, de ce îl înstrăinaseră cu tot dinadinsul de camarazii săi de la gimnaziu, de ce îl opriseră să pescuiască şi să umble hoinar, în schimb sădind în el idealul găunos şi josnic al unei ambiţii urîte, istovitoare ? De ce nu i-au îngăduit, nici după ce-şi dăduse examenul, să se bucure şi el de vacanţa atît de binemeritată ?

Acum, bietul căluţ, gonit şi hăituit peste puterile lui, zăcea în drum şi nu mai era bun de nimic.

Către începutul verii, medicul de plasă declară încă o dată că e vorba doar de un acces nervos de slăbiciune, caracteristic vîrstei. Hans să fie bine îngrijit în timpul vacanţei, să mănînce destul şi să umble mult prin pădure. Aşa are să-i treacă.

Din păcate, recomandaţia doctorului fu de prisos. Căci, cu trei săptămîni înainte de vacanţă, se întîmplă că profesorul îi făcu lui Hans nişte observaţii deosebit de severe. Şi în timp ce profesorul continua să-l certe, Hans căzu în bancă, începu să tremure înspăimîntat şi izbucni într-un

plîns spasmodic care nu mai înceta şi care întrerupse lecţia. După aceea trebui să zacă o jumătate de zi în pat.

În ziua următoare, la ora de matematică, fu scos la tablă să deseneze o figură geometrică şi să demonstreze ceva. El ieşi din bancă dar, ajungînd în faţa tablei, îi veni ameţeală, începu să umble anapoda cu creta şi cu linia pe suprafaţa tablei, le lăsă să-i cadă din mînă şi cînd se aplecă să le ridice, căzu în genunchi pe podea şi nu mai fu în stare să se ridice.

Medicul fu grozav de supărat că pacientul lui îşi îngăduia asemenea glume. Se exprimă cît putu de prudent, prescrise o învoire pentru motive de sănătate, recomandînd să fie consultat şi psihiatru.

— Pe ăsta o să-l apuce boala copiilor, îi şopti el eforului, care dădu din cap şi crezu de cuviinţă să-şi schimbe expresia supărăcioasă a feţei, luînd o înfăţişare mai părintească, plină de compătimire, ceea ce nu-i fu prea greu şi care-l prindea deosebit de bine.

Eforul şi medicul scriseră cîte o scrisoare tatălui lui Hans, scrisori pe care i le vîrîră băiatului în buzunar, şi-l trimiseră acasă. Supărarea eforului se transformase într-o adîncă îngrijorare : ce va zice autoritatea şcolară, alarmată din pricina cazului Heilner, de această nouă nenorocire ? El renunţă, spre uimirea tuturor, să mai ţină şi o cuvîntare despre cele întîmplate, ba chiar, în zilele din urmă, se arătă deosebit de binevoitor cu Hans. Că acesta nu se va mai întoarce din concediul medical ce-l primise era limpede ; şi apoi, chiar dacă s-ar însănătoşi, băiatul, care rămăsese

mult în urmă cu materia, tot n-ar mai fi putut recupera lunile, sau fie chiar şi săptămînile, pierdute. E drept că la plecare se despărţi de el cu un cît mai sincer „la revedere“, dar de cîte ori se întîmpla să intre în camera „Hellas“, cînd dădea cu ochii de cele trei pupitre goale, nu se simţea tocmai bine şi-i venea greu să-şi alunge gîndul că poate totuşi e şi el întrucîtva vinovat de dispariţia a doi dintre cei mai înzestraţi elevi ai seminarului. Dar, cum era un bărbat curajos şi cu un înalt simţ moral, nu-i veni prea greu să alunge din sufletul său aceste îndoieli sumbre şi inutile.

În urma seminaristului ce plecase cu sacul lui de călătorie, mănăstirea, — cu bisericile, poarta, acoperişurile ţuguiate şi turnurile ei, cu pădurile şi cu şirurile de dealuri ce-o împrejmuiau — se pierdu în umbră, în locul ei răsărind livezile roditoare aşezate la graniţa badenză, după care veni oraşul Pforzheim şi, numaidecît după el, munţii acoperiţi de brazi ai Pădurii Negre, cu umbrele lor vinete-albăstrii, străbătute de văi şi pîraie numeroase şi părînd în arşiţa zilei de vară, mai albaştri, mai răcoroşi, mai plini de umbră. Băiatul contempla cu vădită plăcere priveliştea aceasta care, pe măsură ce se schimba, îi aducea mai mult aminte de meleagurile sale natale, pînă cînd, ajuns în apropierea locului său de baştină, îşi aduse aminte de tatăl lui şi simţi cum îl covîrşeşte o teamă nedesluşită gîndindu-se la primirea ce-l aşteaptă ; această teamă îi tulbură toată bucuria ce i-o pricinuise pînă acum călătoria. Îi veni iarăşi în minte călătoria lui de odinioară la Stuttgart, pentru examen, apoi călătoria cealaltă, la seminarul din Maulbronn, şi se gîndi la încordarea şi bucuria plină de teamă pe care o resimţise atunci. La ce folosiseră toate ? Ştia şi el, tot atît de bine ca eforul, că nu se va mai întoarce acolo, că se terminase cu seminarul, cu studiile, cu toate marile lui speranţe. Gîndurile acestea nu-l întristau însă ; îşi simţea doar inima apăsată de teama de a vedea amărăciunea tatălui său, ale cărui speranţe le înşelase. N-avea acum nici o altă dorinţă decît să se odihnească puţin, să doarmă, să-şi verse focul plîngînd, să se lepede de visurile de odinioară şi, după toată cazna pe care o răbdase, să fie, în sfîrşit, lăsat în pace. Şi îi era teamă că acasă, la tatăl său, nu va putea să găsească această odihnă. La capătul călătoriei cu trenul, fu apucat de nişte dureri de cap violente şi nu mai rămase la fereastra vagonului, cu toate că acum trenul îl ducea prin meleagurile pe care le iubise atît de mult, ale căror dealuri şi păduri le cutreierase altădată cu patimă, şi fu cît pe-aci să uite să coboare în gara ce-i era atît de cunoscută.

Stătea acum locului, cu umbrela şi sacul lui de călătorie, în timp ce taică-său îl privea cu atenţie. Ultima scrisoare a eforului strecurase o spaimă nemărginită în sufletul tatălui, dezamăgit şi necăjit din pricina fiului său, pornit pe căi greşite. Şi-l închipuise pe Hans groaznic de prăpădit şi, în loc de asta îl găsea — ce e drept, slăbit şi lipsit de puteri — dar încă întreg şi ţinîndu-se bine pe picioare. Lucrul acesta îl liniştise puţin ; partea rea însă era teama ascunsă, groaza pe care o simţea cînd îşi aducea aminte de scrisorile doctorului şi ale eforului, care vorbeau despre boala grea de

nervi de care suferea băiatul. În familia lui, nimeni nu fusese vreodată bolnav de nervi şi întotdeauna se vorbise despre bolnavii aceştia făcîndu-se haz de ei şi fără pic de înţelegere, aşa cum se vorbea despre nebunii închişi la balamuc. Şi iată că Hans se întorcea acum acasă cu astfel de poveşti.

În ziua sosirii sale, băiatul fu primit cu bucurie şi fără reproşuri. Pe urmă însă, îşi dădu seama că tatăl său caută să-l cruţe pe cît poate, temîndu-se ca nu cumva să-i facă rău. Uneori îl vedea chiar cum îl privea ciudat, cu o curiozitate neliniştitoare, vorbindu-i pe un ton potolit şi nefiresc şi observîndu-l pe furiş. Lucrul acesta îl făcu şi mai sperios, în timp ce un fel de teamă nehotărîtă cu privire la propria lui sănătate începu să-l frămînte.

Cînd vremea era frumoasă, rămînea ceasuri întregi în pădure şi se simţea pe cît se poate de bine. O adiere slabă a fericirii de pe vremea copilăriei sale trecea cîteodată peste sufletul lui bolnav, mîngîindu-l : era bucuria pe care i-o dădeau florile sau gîngăniile, ciripitul păsărilor sau urmele unui vînat. Mîngîierile acestea ţineau însă doar cîteva clipe. De cele mai multe ori, se lungea să trîndăvească pe muşchiul verde al pădurii, cu capul greu, încercînd zadarnic să se gîndească la ceva şi rămînea acolo nemişcat pînă ce visele coborau spre dînsul, răpindu-l cu ele în alte meleaguri.

Odată avu următorul vis : se făcea că-l vede, întins pe targă şi mort, pe prietenul său, Hermann Heilner. Încerca mereu să păşească spre dînsul, dar eforul şi profesorii îl împingeau înapoi, înghiontindu-l dureros de fiecare dată. Erau de faţă nu numai profesorii seminarului şi repetitorii, ci şi

rectorul şi examinatorii lui din Stuttgart, şi toţi îl priveau încruntaţi. Deodată, totul se schimbă ; pe targă era acum Hindu, cel ce se înecase, iar tatăl lui, caraghios cu cilindrul acela înalt, stătea alături, cu picioarele strîmbe şi cu chipul îndurerat.

Apoi alt vis : se făcea că aleargă prin pădure în căutarea fugarului de Heilner. Îl vedea în depărtare, mergînd printre copaci şi mereu, de cîte ori voia să-l cheme, se făcea nevăzut. Pînă la urmă însă, Heilner rămase locului, îl lăsă să se apropie şi zise : „Hans, eu am o iubită". Şi, rîzînd zgomotos, dispăru în mijlocul crîngului.

Văzu un om zvelt, frumos, coborînd de pe o corabie, cu nişte ochi liniştiţi, divini şi cu nişte mîini paşnice, şi alergă spre dînsul. Totul se risipi însă — şi chibzui ce ar putea să fie, pînă cînd îi veni în minte pasajul acela din evanghelie unde stă scris : εὐθὺς ἐπιγνόντες αὐτόν περιέδραμον Şi acum se frămînta să-şi amintească ce formă de conjugare era ἔδραμον şi cum sunau prezentul, infinitivul, perfectul şi viitorul acestui verb. Începu să conjuge la singular, dual şi plural şi-l trecură sudorile de cîte ori simţea că se poticneşte. Cînd însă îşi venea în fire, avea impresia că în capul lui e o rană şi cînd chipul său, fără să vrea, se strîmba într-un fel de zîmbet somnoros, plin de resemnare şi de vinovăţie, îl auzea pe efor exclamînd : „Ce înseamnă zîmbetul ăsta prostesc ? Asta îţi lipseşte, să mai şi zîmbeşti !"

În general, cu toate că în unele zile arăta mai bine, în starea lui Hans nu se vedea nici o schimbare. Părea, dimpotrivă, că merge din rău în mai rău. Medicul familiei — care, pe vremuri, o în-

grijise pe mama lui pînă ce murise și care, din cînd în cînd, venea să-l vadă și pe taică-său, bolnav puțintel de podagră — lăsă nasul în jos și șovăi multă vreme să-și dea părerea.

Abia atunci, în săptămînile acelea, văzu și Hans că în ultimii săi doi ani de gimnaziu nu mai avusese nici un prieten. Camarazii de atunci erau unii de mult plecați, alții alergau de colo pînă colo ca ucenici și de nici unul dintre ei nu se simțea legat, cu nici unul dintre ei n-avea ceva comun și nici unuia dintre ei nu-i păsa de el. Bătrînul rector vorbi în totul de două ori cu dînsul spunîndu-i cîteva cuvinte prietenoase, profesorul de latină și pastorul îi zîmbiră cînd îl întîlniră pe stradă, dar, de fapt, nu mai le păsa de Hans. El nu mai era vasul în care încerci să vîri tot ce vrei, nu mai era ogorul pe care să semeni nenumărate semințe. Nu mai făcea să-ți pierzi prea multă vreme și osteneală cu el. Poate că n-ar fi stricat, dacă pastorul l-ar fi luat puțin în grija lui. Dar ce ar fi putut să facă ? Tot ce putea să-i dea, cunoștințele sau cel puțin meșteșugul de a le căuta, el i le împărtășise odinioară băiatului și altceva nu mai avea de dat. El nu era unul dintre acei preoți a căror învățătură dă prilej la temeinice îndoieli și ale căror predici sînt scoase din izvoare binecunoscute, dar către care te îndrepți atunci cînd ești la ananghie, fiindcă au ochi înțelegători și cuvinte mîngîietoare pentru tot ce înseamnă durere. Și nici bătrînul Giebenrath nu era un prieten sau un duhovnic adevărat, cu toate că își dădea toată osteneala să-și ascundă supărarea ce i-o pricinuia faptul că Hans îi înșelase așteptările.

Iată de ce Hans se simțea părăsit și neiubit de nimeni. Se așeza în mica lor grădiniță, la soare, sau își căuta un loc în pădure, dînd frîu liber visărilor sau gîndurilor ce-l chinuiau. Cărțile nu erau în stare să-l îmbuneze, căci citind începeau să-l doară capul și ochii și, de cîte ori deschidea o carte, vedea cum învie înaintea lui fantoma vremurilor petrecute la mănăstire și teama de trecut îl prindea în gheare, îl țintuia cu privirile ei arzătoare și-l cufunda în înăbușitoare gheene de vis.

În mijlocul acestei deznădejdi și părăsiri, o altă fantomă se apropie de băiatul bolnav, cu mîngîierea ei înșelătoare, devenindu-i, cu timpul, familiară și nelipsită. Această fantomă era gîndul morții. Era ușor să-și procure o armă de foc sau să lege undeva, în pădure, o funie de un ram. Gîndurile acestea îl însoțeau aproape zilnic în drumurile sale și, tot cercetînd unele locuri mai ferite, descoperi pînă la urmă un locșor unde, socotea el, se poate muri frumos și pe care îl alese să fie locul morții sale. Venea mereu acolo să se odihnească și, însuflețit de o bucurie stranie, își închipuia că, odată, îl vor descoperi acolo, mort. Alesese și craca de care urma să lege frînghia cu care să se spînzure, o încercase în privința tăriei ei și chibzui că, în sfîrșit, nimic nu se mai opunea intențiilor sale. Scrise, făcînd mai multe pauze, o scrisoare scurtă pentru tatăl său, și o alta, foarte lungă, pentru Hermann Heilner ; acestea urmau să fie găsite lîngă cadavru.

Pregătirile astea și simțămîntul siguranței care îl stăpînea acum, avură o influență binefăcătoare asupra stării lui sufletești. Tot șezînd dedesubtul

crengii fatale, în unele ceasuri simţea cum toată povara pe care o ducea se risipeşte şi cum îl cuprinde un val de bucurie şi de uşurare.

De ce nu atîrna de mult acolo, de creanga aceea, nici el nu ştia. Gîndul acesta era nestrămutat şi moartea lui era lucru hotărît, dar în acelaşi timp se simţea, deocamdată, bine şi cum în aceste ultime zile era atîta soare, se folosi de vremea frumoasă ca să mai guste din plăcerea visărilor singuratice, aşa cum îţi place să faci înainte de a porni într-o lungă călătorie. De plecat putea să plece oricînd, totul era gata. Afară de aceasta îl mai zgîndărea şi o voluptate deosebită, amară de a se mai mişca puţin prin aceleaşi locuri, de a privi în ochii oamenilor care îl cunoşteau şi care habar n-aveau de gîndurile lui primejdioase. De cîte ori îl întîlnea pe doctor, îşi zicea în gînd: „Las că-ţi arăt eu!"

Soarta îi îngădui să se bucure de intenţiile sale sumbre, şi îl privea cum, în fiecare zi, gusta din potirul morţii cîteva picături întăritoare, de bucurii şi viaţă. Prea mult nu-i păsa de făptura asta tînără şi schiloadă, voia totuşi s-o lase să-şi împlinească zilele ca să nu dispară înainte de a fi putut şi ea să se înfrupte puţin din dulceaţa amară a vieţii.

Închipuirile care îl torturau fără să le poată înlătura deveniră din ce în ce mai rare şi în locul lor fu cuprins de o oboseală lîncedă, de o apatie nedureroasă, în timpul căreia Hans lăsă să se scurgă ceasurile şi zilele fără a se gîndi la nimic, privind indiferent în vag, uneori cufundat într-o toropeală lunatică, alteori părînd că e iar copil.

Într-o astfel de trîndăvie sufletească se afla într-o zi, în grădiniţa lor, la umbra unui brad, îngînînd mereu fără să-şi dea seama o poezie veche pe care o ştia încă din şcoală şi care tocmai îi venise în minte:

Ostenit de moarte
Sînt, şi prăpădit.
Nici de bani n-am parte,
Sacul s-a golit.

Îngîna versurile însoţindu-le de vechea lor melodie şi le îngînă de douăzeci de ori la rînd, fără să se gîndească la nimic. Taică-său însă, care stătea nu departe de fereastră, îl auzi şi se sperie. Firea lui simplă nu putea înţelege cîntecul acesta absurd, fără sens, aşa că oftă adînc, socotindu-l o dovadă a unei debilităţi mintale fără leac. Începu să-l urmărească pe băiat mai îndeaproape iar acesta, bineînţeles, îşi dădu seama şi fu îndurerat, fără ca totuşi să se hotărască să-şi ia funia pentru a o lega de creanga aceea tare pe care o alesese.

Între timp, venise vara; trecuse deci un an de cînd cu examenul de la Stuttgart şi de la vacanţa de atunci. Hans se gîndea uneori la vremea aceea, dar fără deosebită emoţie; simţurile lui se tociseră. Îl trăgea inima să se ducă iar la pescuit, dar nu îndrăznea să se roage de taică-său. Îl rîcîia parcă de cîte ori se afla lîngă apă şi uneori rămînea îndelung pe mal, unde nu-l vedea nimeni, şi cu ochii înfierbîntaţi urmărea mişcările peştilor cu spinările lor întunecate, lunecînd neauziţi. Către seară, se ducea în susul apei o bucată de drum, ca

să înoate ; şi, cum trebuia neapărat să treacă mereu prin faţa căsuţei inspectorului Gessler, află întîmplător că Emma Gessler, care îi plăcuse atît de mult cu trei ani în urmă, se întorsese iar acasă. De cîteva ori o urmări, plin de curiozitate, cu privirea, dar nu-i mai plăcu atît ca odinioară. Pe atunci era o fetiţă firavă, plăpîndă ; acum însă crescuse, avea mişcări dizgraţioase şi umbla cu o frizură necopilărească, modernă, care o urîţea. Nici rochiile lungi nu-i stăteau bine şi încercările ei de a face pe domnişoara nu erau tocmai reuşite. Hans o găsea caraghioasă, dar în acelaşi timp îi părea rău cînd se gîndea ce sentiment dulce, şi cald, şi necunoscut îl încercase odinioară ori de cîte ori o zărea. E drept, pe atunci totul fusese altfel, mult mai frumos, mai vesel, mai plin de viaţă ! După aceea, atîta vreme n-a mai ştiut decît de latină, istorie, greacă, examene, seminar şi dureri de cap. Pe atunci mai existau cărţi cu basme şi cu tot felul de poveşti despre bandiţi, pe atunci îşi făcuse în grădiniţă o moară care se învîrtea, pe atunci asculta seara poveştile de aventuri ale Liesei din poarta lui Naschold, pe atunci credea că vecinul lor, bătrînul Grossjohann, poreclit Garibaldi, e un bandit şi-l visa mereu, şi în fiecare lună, cît ţinea anul, se bucura aşteptînd cîte ceva, fie să iasă la fîn, fie la culesul trifoiului, apoi iar să se ducă la pescuit, la prins raci, la strînsul hameiului, la culesul prunelor, la coptul cartofilor, la treieriş, se bucura de fiecare duminică şi de fiecare zi de sărbătoare. Pe atunci mai erau o sumedenie de lucruri care îl atrăgeau prin vraja lor tainică : uliţe, case, scări, hambare, fîntîni, uluci, fel de fel de oameni şi de animale, toate acestea îi deveniseră dragi, le cunoştea sau îl ademeneau prin caracterul lor enigmatic. Ajutase la culesul hameiului şi ascultase fetele cele mari cîntînd, învăţase şi unele versuri din cîntecele lor, cele mai multe pline de umor, dar altele atît de pline de jale, încît auzindu-le, simţeai cum îţi dau lacrimile.

Toate acestea se cufundaseră şi se sfîrşiseră, fără ca el să-şi fi dat atunci seama. Mai întîi încetaseră serile de poveşti ale Liesei din preajma porţii lui Naschold, apoi pescuitul obleţilor duminicile dimineaţa, pe urmă serile de poveşti şi aşa mai departe, una după alta, pînă şi culesul hameiului şi moara din grădiniţă. Vai, unde dispăruseră toate ?

Şi astfel, copilul acesta, maturizat prea de timpuriu, trăia acum, în aceste zile de boală, o a doua copilărie, ireală. Cu o sete izbucnită pe neaşteptate, firea lui, despuiată la vremea ei de farmecul copilăriei, îşi lua acum zborul înapoi, spre anii aceia frumoşi, nedesluşiţi — şi rătăcea vrăjită într-o pădure de amintiri a căror tărie şi al căror contur erau poate rodul unei închipuiri bolnăvicioase. El le trăia acum cu aceeaşi căldură şi patimă cu care le trăise odinioară în realitate. Copilăria lui, înşelată şi siluită, ţîşnea acum într-însul asemeni unui izvor ce fusese împiedicat vreme îndelungată.

Cînd unui pom i se frînge trunchiul, el obişnuieşte să dea lăstari noi în preajma rădăcinii. Tot astfel şi un suflet care s-a îmbolnăvit, ofilindu-se în timp ce era în floare, tinde înapoi, spre vremea primăvăratică a începutului şi a copilăriei sale bogate în presimţiri, ca şi cum acolo ar putea să descopere noi speranţe şi să înnoade iar firul între-

rupt al vieţii. Lăstarii de la rădăcină cresc lacomi şi grăbiţi, dar viaţa lor e numai o aparenţă astfel că nu mai sînt în stare să se înalţe şi să ajungă copaci adevăraţi.

Cu Hans Giebenrath se întîmplă acelaşi lucru ; iată de ce e nevoie să-l urmăm puţin pe căile lui de vis în ţara copilăriei.

Casa familiei Giebenrath era aşezată în apropierea vechiului pod de piatră, la încrucişarea a două uliţi foarte deosebite. Uneia dintre ele, de care ţinea casa — şi care era cea mai lungă, mai largă şi mai de seamă din oraş — îi zicea uliţa Tăbăcarilor. A doua ducea la deal, într-un urcuş pronunţat şi era scurtă, strîmtă şi murdară. Îi zicea uliţa Şoimului, după o cîrciumă străveche, de mult închisă, pe firma căreia fusese zugrăvit un şoim.

Pe uliţa Tăbăcarilor locuiau, casă după casă, numai oameni aşezaţi şi cu stare, stabiliţi acolo de mult, oameni cu casele lor proprii, cu locurile lor anumite la biserică, şi cu grădinile lor care se întindeau în spatele caselor, la deal, în terase şi ale căror uluci dădeau spre taluzul plin cu tufişuri de grozame galbene al căii ferate construite prin al şaptelea deceniu. Ca distincţie, nu se putea măsura cu uliţa Tăbăcarilor decît piaţa mare a oraşului, unde se aflau biserica, subprefectura, judecătoria, primăria şi parohia, clădiri care, prin curăţenia şi demnitatea lor dădeau impresia de oraş deosebit de nobil. E drept că pe uliţa Tăbăcarilor nu erau instituţii ; în schimb, erau locuinţe vechi şi noi de tîrgoveţi înstăriţi, cu porţi impunătoare, precum şi căsuţe de modă veche frumoase cu frontoane curate şi luminoase ; şi ceea ce îi dădea un aspect cald şi prietenos, de viaţă tihnită şi luminoasă, era faptul că nu poseda decît un singur şir de case, căci, de partea cealaltă a uliţii curgea, la picioarele unui zid prevăzut cu nişte parapete de grinzi, un rîu.

Dacă uliţa Tăbăcarilor era lungă, largă, luminoasă, spaţioasă şi nobilă, uliţa Şoimului era tocmai dimpotrivă. Aici, casele erau aplecate, întunecoase, cu faţadele murdare şi tencuielile cojite, cu frontoanele lăsate, cu uşile şi ferestrele crăpate şi cîrpite, cu hornurile strîmbe şi streşinile găurite. Casele se înghesuiau una într-alta răpindu-şi reciproc spaţiul şi lumina, în timp ce uliţa era îngustă, cu cotituri ciudate, înfăşurate într-o veşnică umbră care, pe vreme ploioasă sau după apusul soarelui, se prefăcea într-o întunecime plină de umezeală. În faţa tuturor ferestrelor, pe vergele şi sfori, atîrnau din belşug, neîntrerupt, tot felul de rufe. Căci oricît de mică şi de sărăcăcioasă ar fi fost uliţa, ea era totuşi locuită de numeroase familii, fără să mai amintim de mulţimea subchiriaşilor şi a celor adăpostiţi peste noapte. Pînă şi cele din urmă unghere ale acestor case strîmbe şi bătrîne erau locuite, iar sărăcia, viciul şi boala îşi aveau acolo sălaşul lor permanent. Cînd izbucnea tifosul, se ştia numaidecît locul unde bîntuia, cînd vreodată se întîmpla vreo crimă, tot acolo trebuia căutată, iar dacă se vorbea de vreun furt în oraş, făptaşii erau mai întîi căutaţi pe „Şoimului". Negustorii ambulanţi acolo trăgeau totdeauna, printre ei fiind şi poznaşul negustor de praf de curăţat

Hottehotte împreună cu tocilarul de foarfeci Adam Hittel, pe seama căruia se puneau toate nelegiuirile şi tot dezmăţul.

În primii săi ani de şcoală, Hans fusese un oaspete foarte frecvent al uliţei Şoimului. Împreună cu o ceată îndoielnică de băieţi zdrenţăroşi şi cu părul ca paiul, venea să asculte poveştile sîngeroase ale vestitei şi răufamatei Lotte Frohmüller. Femeia asta fusese soţia unui mic cîrciumar, se despărţise de el şi făcuse cinci ani de temniţă. Într-o vreme, fusese cunoscută pentru frumuseţea ei, avusese o mulţime de ibovnici printre muncitorii din fabrică şi din pricina ei se stîrniseră multe scandaluri şi încăierări. Acum trăia singură, petrecîndu-şi serile, după ce se termina lucrul la fabrică, făcînd cafele şi povestind tot felul de întîmplări. Cum uşa îi era larg deschisă pentru toată lumea, afară de femeile şi muncitorii tineri, la pragul ei se aduna totdeauna o ceată de copii de prin vecini care îi ascultau vrăjiţi şi înfioraţi poveştile. Pe vatra mică şi neagră de piatră, apa fierbea în ceaun, alături ardea o lumînare de seu care, împreună cu flăcăruia albastră a focului de cărbuni, lumina cu pîlpîielile ei pline de mister odaia întunecoasă, înţesată de oameni, profilînd pe pereţi şi pe tavan, în pete uriaşe, fantomatice, umbrele ascultătorilor.

Băiatul, în vîrstă de opt ani, întîlni acolo pe cei doi fraţi Finkenbein şi, timp de un an, în pofida opreliştii severe a tatălui său, fură buni prieteni. Îi chema Dolf şi Emil şi erau cei mai şireţi ştrengari ai oraşului, vestiţi pentru furturile de

poame din livezile oamenilor şi pentru tot felul de năzbîtii săvîrşite în pădure. În afară de aceste isprăvi, erau cunoscuţi şi ca foarte îndemînatici în pozne şi dibăcii de tot felul.

Făceau, pe lîngă altele, negoţ cu ouă de păsări, cu bile de plumb, cu pui de corb, cu grauri şi iepuri; în timpul nopţii puneau, în locuri oprite, undiţe de prins peşte şi se simţeau în toate grădinile oraşului ca la ei acasă, nici un gard nefiind destul de înalt şi nici un zid destul de presărat cu cioburi de sticlă, ca să-i poată împiedica să sară înăuntru.

Hans se împrietenise însă mai ales cu Hermann Rechtenheil care locuia pe uliţa Şoimului. Era un copil orfan, bolnăvicios, neobişnuit şi precoce. Avea un picior mai scurt şi din pricina asta mergea totdeauna sprijinit în baston neputînd să ia parte la jocurile copiilor, pe uliţă. Era slab şi avea un chip palid, suferind, cu trăsături amare, precoce şi o bărbie ascuţită. Era foarte dibaci în tot felul de îndeletniciri manuale şi arăta o patimă deosebită pentru pescuitul cu undiţa, patimă pe care i-o împărtăşise şi lui Hans. Acesta n-avea încă, pe vremea aceea, permis de pescuit, ceea ce nu-l împiedica totuşi să pescuiască în locuri oprite, şi dacă vînătoarea înseamnă o bucurie, apoi braconajul e, după cum se ştie, o plăcere imensă. Aşa, strîmb cum era, Rechtenheil îl învăţa pe Hans să aleagă nuielele cele mai potrivite, să împletească firele de păr de cal, să vopsească sforile, să răsucească laţurile şi să ascută cîrligele undiţei. L-a învăţat să cunoască vremea, să observe apa, tulburînd-o cu tărîţe, să aleagă cum trebuie momeala,

agăţînd-o cum e mai bine, l-a învăţat să deosebească peştii, să tragă cu urechea la zgomotul pe care-l fac şi să cufunde sfoara atît cît trebuie. L-a învăţat fără multe cuvinte, luîndu-l doar cu dînsul şi arătîndu-i cum se mînuieşte mai bine undiţa şi cum poţi simţi clipa cînd trebuie s-o tragi sau să-i dai drumul. Nu putea să sufere trestiile cele arătoase care se vindeau prin prăvălii, plutele, corzile străvezii şi toate fleacurile de acolo pentru pescuitul cu undiţa, îşi bătea joc de ele şi-l convinsese pe Hans că e cu neputinţă să pescuieşti cu o undiţă dacă n-ai croit-o şi n-ai îmbinat-o tu singur.

Cu fraţii Finkenbein, Hans se certase odată şi se despărţise de ei ; cît priveşte pe liniştitul şi infirmul Rechtenheil, acesta îl părăsi fără ceartă. Se culcase, într-o zi de februarie, în pătucul lui sărăcăcios, îşi pusese cîrja pe scaun, peste haine, simţi cum îl zguduie frigurile şi se stinse repede, în tăcere. Uliţa Şoimului îl uită degrabă ; numai Hans îşi mai aminti multă vreme, cu drag, de dînsul.

Dar afară de el, mai erau încă mulţi locuitori pe uliţa Şoimului care merită a fi pomeniţi. Cine nu-l cunoştea pe fostul postaş Rötteler, dat afară din slujbă din pricina beţiei, care tot la două săptămîni era găsit beat-mort pe stradă sau stîrnea tot felul de scandaluri în timpul nopţii, dar care de altfel era bun ca un ţînc şi zîmbea totdeauna plin de bunăvoinţă ? Îl lăsa pe Hans să tragă tabac pe nas, din tabachera lui ovală, primind de la acesta uneori peşti pe care-i prăjea în unt, poftindu-l şi pe el să guse. Avea în casă un uliu împăiat, cu ochii de sticlă, şi un ceasornic vechi care cînta,

în tonuri subţiri şi fine, vechi arii de dans. Apoi, cine nu-l cunoştea pe bătrînul mecanic Porsch, care veşnic purta manşete, chiar cînd umbla desculţ ! Fiu al unui învăţător de la ţară, om sever şi de şcoală veche, ştia pe de rost jumătate din Biblie şi nenumărate proverbe şi maxime ; dar nici asta, nici părul lui alb ca zăpada nu-l împiedicau să se dea în vînt după toate femeile şi să se îmbete destul de des. Cînd trăgea puţin la măsea, îi plăcea să se aşeze pe piatra de hotar din colţul casei Giebenrath şi să-i strige pe nume pe toţi trecătorii, blagoslovindu-i cu tot felul de proverbe.

— Hans Giebenrath-junior, ascultă fiule ceea ce-ţi spun ! Ştii ce stă scris în Ecleziastic ? Ferice de cel ce nu dă sfaturi rele şi n-are deci de ce să-şi simtă conştiinţa încărcată ! Aşa precum din frunzele verzi ale pomului, unele se desprind şi cad, iar altele cresc din nou, tot aşa şi cu oamenii : unii mor, alţii se nasc. Ei, acum poţi să te duci acasă, afurisitule !

Porsch ăsta, în ciuda proverbelor lui cuvioase, cunoştea nenumărate istorii şi poveşti străvechi şi sumbre despre strigoi şi despre tot felul de vedenii. Cunoştea locurile bîntuite de năluci şi nu ştia nici el dacă să creadă sau nu în propriile lui năzbîtii. De obicei, începea să le povestească pe un ton dispreţuitor, lăudăros, ca şi cum el însuşi n-ar crede nimic din ceea ce spune şi şi-ar rîde de ascultătorii lui ; apoi, încet, încet pe măsură ce povestea, se gheboşa plin de teamă, îşi potolea din ce în ce mai mult vorba şi sfîrşea abia şoptind, cu glasul insinuant şi înfiorat.

Cîte lucruri nepătrunse, misterioase, întunecate, nu ascundea biată ulicioara asta ! Acolo mai locuise, după ce-şi închisese prăvălia şi după ce se irosise şi bruma ce mai avusese în atelierul său neîngrijit, lăcătuşul Brendle. Şedea cîte o jumătate de zi la ferestruica lui, aţintindu-şi privirea întunecată spre uliţa gălăgioasă şi, cîteodată, cînd îi cădea în mînă vreunul dintre copiii murdari şi zdrenţăroşi de prin vecini, îl chinuia cu o plăcere diabolică, trăgîndu-l de păr şi de urechi şi ciupindu-l pînă-l învineţea. Într-o zi, a fost găsit însă spînzurat de scară cu o sîrmă de zinc ; arăta atît de groaznic, încît nimeni nu se încumeta să se apropie de el, pînă ce bătrînul Porsch a tăiat sîrma pe la spate, cu o foarfecă de tinichigiu şi cadavrul spînzuratului s-a rostogolit cu limba scoasă, pe scară, pînă în mijlocul privitorilor speriaţi ce se adunaseră afară.

Ori de cîte ori se întîmpla ca Hans, ieşind din uliţa largă, luminoasă a Tăbăcarilor, să intre în cealaltă uliţă, a Şoimului, întunecoasă şi umedă, simţea cum, o dată cu aerul acela straniu, înăbuşitor de acolo, îl cuprinde o nelinişte şi dulce şi groaznică în acelaşi timp, un amestec de curiozitate, de teamă, de conştiinţă apăsată şi de dor de aventură. Uliţa Şoimului era singurul loc unde se mai putea întîmpla vreo poveste fabuloasă, vreun miracol, sau ceva groaznic şi înfiorător, singurul loc unde mai era cu putinţă să dai peste tot felul de vrăjitorii şi de fantome şi să resimţi în acelaşi timp fiorii dulci şi dureroşi pe care-i încerci atunci cînd citeşti vechile legende sau scandaloasele cărţi

pentru popor tipărite la Reutlingen, pe care profesorii obişnuiau să le confişte şi care povesteau despre nelegiuirile cîrciumarului de la Hanul Soarelui, de Schinderhannes, de Karli cuţitarul, de poştaşul Michel şi de alţi asemenea eroi, bandiţi şi aventurieri, care toţi şi-au luat pedeapsa meritată.

Afară de uliţa Şoimului mai era totuşi încă un loc unde toate erau altfel decît aiurea, unde puteai să mai auzi şi să trăieşti ceva deosebit şi să te pierzi prin poduri întunecoase şi încăperi cu totul neobişnuite. Era tăbăcăria cea mare din apropiere, o clădire veche, uriaşă, în ale cărei poduri cufundate în umbră atîrnau cogeamite pieile, în a cărei pivniţă erau gropi acoperite şi coridoare pe unde n-aveai voie să treci şi unde, seara, Liese obişnuia să spună copiilor poveştile ei, atît de frumoase. Acolo era mai liniştit, mai bine şi mai vesel decît pe uliţa Şoimului — dar încolo, tot atît de enigmatic. Calfele tăbăcăriei aveau un fel cu totul straniu şi ciudat de a-şi face de lucru prin gropi, în pivniţă, în depozitele de tananţi şi pe pardoselile de lut. Bolţile mari, căscate erau tăcute şi pe cît de misterioase pe atît de atrăgătoare, stăpînul atotputernic, morocănos al tăbăcăriei era temut de parcă ar fi vrut să-i mănînce pe toţi oamenii ce-i ieşeau în cale ; prin casa asta ciudată, Liese umbla ca o zînă, ca o mamă bună şi ocrotitoare pentru toţi copiii, păsările, pisicile şi căţeii, ca o mamă cu desaga plină de poveşti şi de cîntece.

Şi iată că gîndurile şi visurile băiatului călătoreau acum prin această lume de care de mult se înstrăinase. Căutînd să pună capăt deziluziilor şi

deznădejdei, încerca să se refugieze în acea vreme bună de odinioară, cînd era încă plin de speranțe și cînd lumea i se părea o pădure vrăjită, uriașă, ascunzînd în adîncurile ei de nepătruns, pe lîngă nespuse primejdii, comori fermecate și castele de cleștar. Izbutise într-adevăr să pătrundă puțin în sălbăticia aceasta, dar ostenise înainte de a fi dat de minunile căutate — și acum stătea iarăși în fața intrării întunecoase și enigmatice, de data asta însă ca un izgonit, copleșit de o curiozitate inutilă.

Hans se întoarse de cîteva ori pe ulița Șoimului. Găsi acolo aceeași umbră de totdeauna, cu aceeași veche duhoare, aceleași cotituri și aceleași colivii ale scărilor. În pragul ușilor ședeau, ca și odinioară, moșnegi, și babe, și o droaie de copii nespălați și cu părul bălai forfoteau țipînd primprejur. Porsch, mecanicul, îmbătrînise și mai tare, nu-l mai cunoscu pe Hans și răspunse la salutul sfios al acestuia printr-un măcăit ironic. Bătrînul Grossjohann, poreclit Garibaldi, murise ; tot așa și Lotte Frohmüller. Mai rămăsese poștașul Rötteler. I se plînse că băieții i-au stricat ceasornicul, îi întinse tabachera ca să tragă tabac pe nas și încercă să-i ceară de pomană. În cele din urmă, îi povesti despre frații Finkenbein, spunîndu-i că unul lucrează acum într-o fabrică de țigări și că bea ca un bețivan de meserie iar celălalt, după o încăierare cu cuțitele la un praznic al hramului bisericii, a șters-o și a dispărut de un an de zile. Totul îi făcea o impresie sărăcăcioasă și jalnică.

Într-o seară se duse pînă jos, la tăbăcărie. Îl îmboldea parcă ceva să intre pe poarta cea mare și să treacă prin curtea plină de umezeală, ca și

cum în clădirea aceea ar fi ascunsă toată copilăria lui, cu toate bucuriile ei pierdute.

Trecînd peste scara strîmbă și tinda pardosită, ajunse la cealaltă scară, întunecoasă, merse mai departe dibuind, pînă la încăperea unde atîrnau pieile și simți acolo cum respiră, o dată cu mirosul tare și acru al pieilor, un convoi întreg de amintiri ce se îmbulzeau ca un nor spre dînsul. Coborî din nou în curtea din dosul clădirii, unde erau gropile cu argăseală și schelele înalte ușor acoperite pentru uscat bulgării de tananți. Și iată că aici, pe banca de lîngă perete, mai ședea încă Liese, avînd lîngă ea un coș cu cartofi pe care-i curăța și, în jurul ei, cîțiva copii care ascultau.

Hans se opri în pragul întunecos și trase cu urechea. O pace adîncă se lăsase peste toată întinderea umbrită a curții. Afară de șopotul ușor al rîului dincolo de zidul ce împrejmuia curtea, nu se auzea decît scrîșnetul cuțitului Liesei care curăța cartofii și glasul ei care povestea. Copiii ședeau ghemuiți, tăcuți și aproape că nu se mișcau. Ea le depăna povestea sfîntului Cristof, pe care un glas de copil îl chemase noaptea de partea cealaltă a rîului.

Hans rămase cîtva timp locului ascultînd, apoi porni iarăși, prin tinda cufundată în întuneric, înapoi spre casă. Simțea că nu mai putea să redevină copil, ca seara să șadă din nou în curtea tăbăcăriei și să asculte poveștile Liesei. De atunci nu mai puse piciorul în clădirea tăbăcăriei, ferindu-se și de ulița Șoimului.

Era acum toamnă tîrzie. În pădurile sumbre de brazi, frunzişul celorlalţi copaci pripăşiţi în desişul brazilor lucea galben şi roşu, asemeni unor făclii, văgăunile erau pline de ceaţă groasă, iar rîul scotea abur în răcoarea dimineţii.

Fostul seminarist — palid, ostenit şi trist — tot mai ieşea încă, în fiecare dimineaţă, să-şi ducă paşii prin împrejurimi, ferindu-se de oricine ar fi putut să se apropie de el. Doctorul îi prescrise picături, untură de peşte, ouă şi spălături reci.

Nu-i de mirare că acestea nu ajutară la nimic. Orice viaţă sănătoasă trebuie să aibă un conţinut şi un ţel, lucruri pe care tînărul Giebenrath le pierduse. Acum taică-său se hotărîse să-l lase să se facă slujbaş în vreo cancelarie oarecare sau să-l dea la meserie. E drept că băiatul era încă slăbit şi trebuia să se mai întremeze puţin, dar, oricum, era timp să se gîndească serios ce era de făcut.

După ce primele impresii tulburătoare se potoliseră şi după ce încetase să mai creadă în necesitatea sinuciderii, Hans trecuse, de la iritantele şi variatele accese de anxietate la o stare de melancolie constantă, în care se cufunda încet şi fără opunere, ca într-un nămol adînc şi subţire.

Cutreiera acum cîmpiile tomnatice, sensibil la influenţa anotimpului. Zilele de sfîrşit de toamnă, căderea liniştită a frunzelor, culoarea ruginie a livezilor, ceaţa deasă pretimpurie, sfîrşirea lentă, ostenită a vegetaţiei, îl făceau să cadă, ca toţi bolnavii, în stări grele de pesimism. Ar fi dorit parcă

să se stingă şi el, să adoarmă la fel ca natura înconjurătoare, să moară odată cu ea, şi suferea din pricină că tinereţea lui se împotrivea acestor dorinţi, agăţîndu-se cu dîrzenie de viaţă.

Privea îndelung arborii ce păleau, luînd culoarea ruginei şi devenind pleşuvi, privea ceaţa alburie, lăptoasă ieşind ca un fum din adîncurile pădurilor, privea livezile unde, după cules, viaţa se stinsese, nimeni nemaiîntîrziind să vadă cum se ofilesc tufănelele multicolore, privea rîul unde nimeni nu se mai ducea la scaldă şi la pescuit, a cărui oglindă era acoperită de frunze uscate şi pe ale cărui maluri friguroase nu mai răbdau decît tăbăcarii, cu pielea lor călită. De cîteva zile, apa rîului ducea mormane de borhot, căci pretutindeni, prin crame se tescuiau strugurii, iar în oraş mirosul mustului se împrăştia dospit de-a lungul uliţelor.

Flaig, cizmarul, închiriase şi el un teasc mic la crama din josul apei şi-l pofti pe Hans la mustărit.

În faţa cramei erau înşirate tot soiul de storcători mari şi mici, căruţe, coşuri, saci plini cu poame, ciubere, hîrdaie, găleţi, butoaie, munţi întregi de borhot, pîrghii de lemn, roabe şi căruţe. Storcătorile lucrau de zor, scrîşnind, ţipînd, gemînd. Cele mai multe erau lăcuite în verde şi verdele acesta împreună cu ruginiul ciorchinelor, cu culorile coşurilor de mere, cu verdele luminos al rîului, cu picioarele goale ale copiilor şi cu soarele strălucitor al toamnei, împărtăşeau tuturor privitorilor o impresie de bucurie ademenitoare, de sete de viaţă şi de belşug. Scrîşnetul merelor strivite avea un răsunet aspru, pofticios ; cine se apropia

şi-l auzea era parcă ispitit să ia repede un măr în mînă şi să muşte din el. Pe gurile ţevilor se scurgea, îngroşat, mustul dulce, galben-roşcat, parcă zîmbind în lumina soarelui. Cine-l vedea curgînd nu se putea să nu ceară un pahar să-l guste, după care rămînea locului, ochii i se umezeau şi simţea cum îl scaldă deodată o dulceaţă şi o tihnă neobişnuită. Şi mustul ăsta dulce umplea tot văzduhul, pînă hăt, departe cu aroma lui delicioasă, tare, jucăuşe. Aroma este, la drept vorbind, tot ce dă anul mai bun şi mai ales ; este chintesenţa pîrguirii şi recoltei, şi e bine ca omul să o soarbă în pragul iernii. Căci astfel îşi aduce aminte cu recunoştinţă de o seamă de lucruri bune şi minunate : de ploile molcome de mai, de cele şopotitoare din timpul verii, de roua răcoroasă a dimineţilor de toamnă, de razele mîngîietoare ale soarelui de primăvară, ca şi de arşiţa atît de fierbinte a verii, de cei dintîi pomi înfloriţi, cu florile lor albe şi trandafirii, ca şi de luciul pîrguit, roşiatic şi brun al pomilor înainte de cules şi, pe deasupra, de toate lucrurile frumoase şi pline de bucurii pe care le-a adus anul.

Erau zile luminoase pentru toată lumea. Cei bogaţi, ca şi cei fuduli şi lăudăroşi, dacă îşi călcau pe inimă şi se arătau poporului, cîntăreau în mînă cel mai frumos măr al lor, numărau duzinile de saci ce le aparţineau şi, cu un păhăruţ de argint pe care-l scoteau din buzunar, gustau băutura, lăudîndu-se în gura mare că în mustul lor nu e nici o picătură de apă. Cei nevoiaşi nu aveau decît un singur sac cu poame, gustau mustul din pahare obişnuite sau din căni de pămînt, mai turnau apă — şi cu toate astea nu arătau mai puţin mîndri şi

bucuroşi decît ceilalţi. Cel ce, dintr-o pricină sau alta, n-avea de unde să scoată mustul, alerga pe la cunoştinţele sau pe la vecini, de la un teasc la altul, şi tot se alegea cu o cană de must sau cu un măr şi nu uita să-şi dea, cu acest prilej, şi el părerea, ca să arate că, oricum, se pricepe şi el la de-alde astea. Mulţimea copiilor însă, bogaţi sau săraci, alergau de colo-colo cu cîte un păhărel în mînă, fiecare muşcînd dintr-un măr şi avînd şi un codru de pîine. Căci, aşa zicea legenda străveche : cel ce, atunci cînd e vremea mustului, mănîncă pîine pe săturate, acela nu mai ştie de dureri de burtă.

O sută de glasuri se întretăiau, în văzduh, fără să mai pomenim de zarva copiilor. Şi toate glasurile astea se îndemnau la treabă, sau erau agitate şi vesele.

— Hei, Hannes, vino-ncoa ! Aici ! Numa' un păhărel !

— Mulţumesc frumos ! Simt că mi s-a lăsat în pîntece !

— Cît ai plătit vadra ?

— Patru mărci. Da' clasa-ntîi ! Ia gustă !

Se mai întîmpla şi cîte un mic accident. Un sac cu mere se desfăcea prea de timpuriu şi toate merele se rostogoleau la pămînt.

— Ptiu, drace ! Merele mele ! Puneţi mîna, oameni buni !

Toţi săreau în ajutor şi numai cîţiva ştrengari încercau să se aleagă cu cîte ceva.

— Nu vîrîţi nimic în buzunare, afurisiţilor ! Puteţi să crăpaţi cît vă ţine gura, dar de băgat în buzunar nu-i voie. Ţi-arăt eu ţie, afurisitule, derbedeule !

— Hei, vecine, nu trece atît de ţîfnos ! Ia gustă de colea !

— Miere ! Miere curată ! Cît ai ?

— Două butoaie, mai mult nu, dar clasa-ntîi !

— Noroc că nu scoatem mustul ăsta în toiul verii, că l-am da tot pe gît !

Şi de data asta veniseră şi cei cîţiva bătrîni morocănoşi care nu se puteau să lipsească. E mult de cînd nu se mai îndeletnicesc cu mustitul, dar ei le ştiu toate mai bine decît ceilalţi şi povestesc de anul nu ştiu cărui sfînt, cînd poamele puteai să le cumperi pe nimica toată. Toate pe vremea aceea erau mai ieftine şi mai bune. Nimeni nu se gîndea să mai adauge zahăr — şi-apoi, ce să mai vorbim ? Pe-atunci altfel rodeau pomii.

— Pe vremea aia puteai să vorbeşti de recoltă. Apăi, eu unul, aveam un merişor pe-atunci, care el singur dădea cam la cinci sute de chile.

Dar, oricum ar fi azi vremurile, bătrînii aceştia tot ajută straşnic la încercatul mustului. Iar pe cei care mai au măsele, îi vezi mestecînd straşnic cîte un măr. Unul a dat gata chiar două cogeamite mere mălăieţe, încît pe urmă l-a apucat o pîntecăraie grozavă.

— Asta-i, continuă el, înainte vreme eram în stare să mănînc zece mere de-astea.

Şi tot aşa, oftînd sincer, îşi aducea aminte de vremurile cînd trebuia să mănînce zece mere mălăieţe ca să-l apuce pîntecăraia.

În mijlocul acestei îmbulzeli îşi avea şi domnul Flaig teascul său, ajutat de cel mai mare dintre ucenici. El îşi procura merele de prin părţile Badenului şi mustul lui era totdeauna de bună calitate.

Omul era bine dispus şi lăsa pe oricine să încerce „o gură“. Şi mai veseli erau copiii săi care se jucau primprejur, amestecîndu-se cu ceata celorlalţi. Cel mai vesel dintre ei însă era ucenicul. Era bucuros că putea şi el o dată să-şi destindă în voie oasele. Căci era de fel dintr-un neam de ţărani săraci, tocmai de sus, de lîngă pădure, şi apoi şi mustuleţul ăsta dulce îi pria cum nu se poate mai bine. Chipul său rumen, de ţăran sănătos, rînjea de parc-ar fi fost masca unui satir, iar mîinile lui de cizmar erau mai curate decît în oricare zi de sărbătoare.

Cînd Hans Giebenrath sosi acolo, părea tăcut şi fricos. Nu venise bucuros. Dar chiar în faţa celui dintîi teasc, cineva îi întinse un pahar. Era Liese a lui Naschold. Duse paharul la gură, şi după cea dintîi sorbitură, o dată cu gustul dulce şi tare al mustului îl copleşiră o mulţime de amintiri vesele din alte toamne ; în acelaşi timp, simţi un imbold sfios de a lua şi el din nou parte la toată această veselie. Cîţiva cunoscuţi îi vorbiră, alţii îi întindeau pahare cu must, iar cînd ajunse lîngă teascul lui Flaig, veselia aceasta generală şi băutura îl şi prinseseră în mreaja lor. Vesel şi bine dispus, dădu bună ziua cizmarului, neuitînd să facă şi el cîteva din obişnuitele glume. Meşterul abia putu să-şi ascundă uimirea, urîndu-i, foarte bucuros, bun-venit.

Nu trecu decît o jumătate de ceas şi o fată îmbrăcată într-o rochie albastră se apropie de ei şi, după ce îi zîmbi lui Flaig şi ucenicului acestuia, se puse şi ea pe treabă, ca să-i dea o mînă de ajutor.

— A, da, zise cizmarul, asta-i nepoata mea din Heilbronn. Ce-i drept, e învăţată cu altfel de

toamne, cum sînt pe la ei, unde se face atîta belşug de vin !

Fata să tot fi avut optsprezece sau nouăsprezece ani, şi era sprintenă şi veselă, cum sînt oamenii de prin Ţara de jos, nu prea înaltă, dar bine făcută şi plinuţă. Din chipul rotund rîdeau doi ochi negri, calzi şi o gură frumoasă, lacomă de sărutări. Avea în totul înfăţişarea sănătoasă şi vioaie a femeilor de pe meleagurile Heilbronnului, dar nu părea nicidecum să fie rudă cu dreptcredinciosul nostru cizmar. Era o făptură care avea picioarele cu adevărat pe pămîntul ăsta şi ochii ei nu arătau de loc ca şi cum ar avea obiceiul să se cufunde seară de seară şi noapte de noapte în Biblie sau în vestita cărţulie cu parabole a lui Gossner.

Hans se întunecă parcă iarăşi la faţă ; ar fi dorit din suflet ca Emma să plece cît mai curînd. Ea însă rămase, rîzînd şi pălăvrăgind mai departe, pricepîndu-se să răspundă cît mai nimerit la fiecare glumă. Hans se ruşină şi nu mai spuse nimic. Îi era groază să aibă a face cu fete cărora trebuia să le vorbească cu „dumneata" ; şi apoi, fata era atît de vioaie şi de vorbăreaţă, şi părea că-i pasă atît de puţin de prezenţa şi de sfiiciunea lui, încît, neajutorat şi puţintel jignit, îşi retrase cornițele, ghemuindu-se ca un melc atins pe drum de roata carului. Tăcu, prefăcîndu-se că se plictiseşte, dar nu izbuti. Dimpotrivă, arăta la faţă ca unul căruia tocmai i-ar fi murit cineva.

Nimeni însă n-avea vreme să vadă schimbarea asta şi mai cu seamă Emma. După cum află Hans, venise de două săptămîni în vizită la Flaig, dar

între timp avusese prilej să cunoască tot oraşul. Acum alerga de colo-colo, şi la cei mari şi la cei mici, gusta pretutindeni din vinul cel nou, făcea glume şi rîdea cîte puţin, apoi se întorcea, se prefăcea că se apucă şi ea de treabă, lua copiii în braţe, ridicîndu-i cît mai sus, dăruia mere unuia şi altuia şi stîrnea în jurul ei numai rîs şi voie bună. Întreba pe fiecare ştrengar : „Să-ţi dau un măr ?" Apoi lua un măr frumos, rumen, ducea mîinile la spate şi-l punea să ghicească : „Dreapta sau stînga ?" dar mărul nu era niciodată în mîna cuvenită şi numai după ce băieţii începeau să înjure, le dădea cîte un măr, dar unul mai mic şi verde. Părea că ştie şi rostul lui Hans, îl întreba dacă el era cel ce suferă mereu de migrenă şi, înainte ca băiatul să-i răspundă, ea se şi încurcase într-o altă discuţie cu vecinii.

Hans tocmai se gîndise cum s-o şteargă de acolo şi să se ducă acasă, cînd Flaig se apropie de el, punîndu-i pîrghia în mînă.

— Aşa ! Acum poţi şi tu să mai învîrteşti niţeluş. Emma are să-ţi ajute. Eu trebuie să mă duc pînă la atelier.

Meşterul plecă, ucenicul primi însărcinarea ca, împreună cu maistoriţa, să ducă mustul acasă, iar Hans rămase singur cu Emma lîngă teasc. Strînse din dinţi şi munci în duşmănie.

Se miră deodată de ce pîrghia mergea atît de greu, dar, cînd îşi înălţă privirea, văzu cum pe fată o pufneşte rîsul. Se proptise — aşa, în glumă — ca să oprească fusul şi acum, văzîndu-i privirea mirată, izbucni într-un rîs argintiu şi limpede. Şi

se mai propti o dată cînd Hans, mîniat, dădu din nou să învîrtească manivela.

El nu scoase nici un cuvînt. Dar în timp ce trăgea de manivela căreia, din partea cealaltă, i se împotrivea trupul fetei, se simţi deodată apăsat şi parcă ruşinat — şi încetă să mai învîrtească. Îl năpădi un fel de teamă dulceagă şi cînd făptura aceea tînără îi rîse obraznic în faţă, i se păru cu totul alta, parcă mai prietenoasă şi totuşi mai străină, şi buzele lui schiţară un zîmbet sfios şi stîngaci.

Pe urmă manivela se opri de tot. Şi Emma grăi :

— Nu trebuie să ne ostenim atîta, şi-i întinse paharul, pe jumătate plin, din care tocmai băuse şi dînsa.

Înghiţitura asta de must i se păru mult mai tare şi mai dulce decît cea de mai înainte şi, după ce bău totul, privi cu regret paharul gol, mirîndu-se cît de tare îi bătea inima şi cît de greoaie îi devenise răsuflarea.

Începură după aceea din nou să muncească puţin şi Hans nu-şi dădu seama de ce se aşezase în aşa fel încît rochia fetei să-l atingă uneori iar mîna ei să-i atingă mîna lui. Dar de cîte ori se întîmpla lucrul ăsta, inima îi înceta să bată, copleşită de o tainică fericire şi un val dulce de slăbiciune părea că-l inundă în aşa fel, încît genunchii începeau să-i tremure iar capul îi era cuprins de ameţeală.

Nu ştia ce vorbea, şi totuşi găsea răspuns la toate întrebările fetei, rîdea cînd vedea că şi ea rîde, o ameninţă chiar de cîteva ori cu degetul cînd o auzi spunînd tot felul de fleacuri şi goli încă două pahare pe care ea i le întinsese. Un cîrd întreg

de amintiri îl năpădiră în acelaşi timp : slujnice pe care le văzuse, stînd pe înserat, în pragul caselor, în tovărăşia unor bărbaţi, cîteva fraze citite pe vremuri în cine ştie ce cărţi de poveşti, sărutarea pe care i-o dăduse odinioară Hermann Heilner şi o mulţime de cuvinte, istorisiri şi convorbiri tulburătoare între şcolari cu privire la „fete" şi la „cum e cînd ai o iubită". Şi răsufla anevoie, ca un cal urcînd o clină de deal.

Totul avea altă înfăţişare. Şi oamenii, şi tot ce se mişca împrejur păreau acum că se contopiseră într-un imens ghem multicolor de nori ce alunecau zîmbind mai departe. Glasurile, înjurăturile, rîsetele, se topeau într-un fel de vuiet răsunător, iar rîul şi podul cel vechi păreau că sînt zugrăvite pe o pînză, în depărtare.

Nici Emma nu mai era aceeaşi. El nu-i mai deosebea chipul, ci doar ochii zîmbitori şi întunecaţi şi gura roşie cu dinţi albi, ascuţiţi. Tot trupul ei se risipise parcă, încît Hans nu mai vedea decît crîmpeie din el — cînd un pantof, deasupra căruia se zărea un ciorap negru, cînd o agrafă rătăcită prin buclele lăsate pe grumaz, cînd un gîtlej oacheş, rotund, pierdut în volbura stofei albastre, cînd umerii netezi, întinşi, dedesubtul cărora se ghicea legănarea molcomă a sînilor, cînd umbra roşiatică a vreunei urechi transparente.

Şi iarăşi, după cîteva clipe, Emma lăsă paharul să cadă din nou în ciubăr, se aplecă după el şi genunchiul ei atinse, lîngă marginea ciubărului, încheietura mîinii lui. Şi el se aplecă după dînsa încetişor, chipul său atingîndu-i aproape părul. O mireasmă uşoară se răspîndea din părul acesta şi,

adumbrit de nişte cîrlionţi uşori şi zburdalnici, strălucea rumen şi cald un grumaz frumos ce se pierdea apoi înlăuntrul rochiei albastre, prin tăietura căreia ochii lui puteau să mai vadă o parte din trupul ei.

Cînd apoi fata se ridică din nou şi genunchiul îi lunecă pe lîngă braţul lui — în timp ce cu părul îi atingea obrajii, iar chipul ei, din pricina încovoierii, se îmbujorase — Hans simţi un fior puternic trecîndu-i prin toate mădularele. Păli şi o clipă i se păru că l-au părăsit puterile şi va trebui să se apuce de pîrghia teascului. Inima îi zvîcnea, iar braţele, care i se muiaseră, îl dureau pînă la umeri.

Nu mai scoase nici un cuvînt, ferindu-se pînă şi de privirea fetei. Trăgea însă cu coada ochiului la dînsa, neînduplecat şi cu un amestec de plăcere nemărginită şi de conştiinţă încărcată, de îndată ce ea îşi îndrepta privirea în altă parte. Acum, în ceasul acesta, ceva se sfîşiase într-însul. În schimb, în sufletul lui se deschisese un alt tărîm, nou, ademenitor, cu ţărmuri îndepărtate şi senine. Nu ştia încă, sau poate bănuia doar, ce vrea să însemne teama şi chinul dulce pe care le resimţea şi nu ştia nici ce precumpănea într-însul : suferinţa sau plăcerea.

Plăcerea însă însemna biruinţa puterii lui tinereşti de a iubi şi cea dintîi presimţire a imensităţii vieţii, iar suferinţa voia să-i aducă vestea că pacea şi liniştea dimineţii au luat sfîrşit şi că sufletul lui părăsise meleagurile copilăriei, pierdute pentru totdeauna. Corăbioara lui uşoară, abia scăpată de întîiul ei naufragiu, se afla acum în puterea altor vijelii şi în preajma altor recife şi primejdii, printre care tineretul trebuie să-şi croiască singur calea cea bună, negăsindu-se cîrmaci care să-l îndrume şi să-l scoată la liman.

A fost un noroc că ucenicul se întoarse la timp, ca să-l schimbe la teasc. Hans mai rămase cîtva timp acolo. Tot mai avea nădejdea unei atingeri sau a unui cuvînt prietenos din partea Emmei. Aceasta însă intrase iar în vorbă cu cei de pe la alte teascuri. Şi cum Hans se simţea stingherit din pricina ucenicului, nu-i rămase decît să plece acasă, fără să-şi ia măcar ziua bună de la Emma.

Totul devenise acum parcă altfel, totul era frumos şi tulburător. Vrăbioii, care se umflaseră de pe urma borhotului, se avîntau gălăgioşi în văzduh, spre bolta care niciodată nu fusese atît de înaltă, de frumoasă şi de minunat de senină. Niciodată oglinda rîului nu fusese atît de curată, verde-albastră, zîmbitoare şi nici stăvilarul atît de alb şi de sonor. Toate păreau să fie tablouri frumoase, nou zugrăvite, la adăpostul unor geamuri noi, limpezi şi luminoase, aşteptînd doar să se dea semnalul spectacolului ce trebuia să înceapă. Chiar şi în pieptul său i se părea că simte unduirea dulce a unor simţăminte stranii, îndrăzneţe şi a unor speranţe neobişnuite, vii, ivindu-se laolaltă cu o teamă sfielnică, plină de îndoială, ca şi cum totul ar putea să fie doar un vis, cu neputinţă de realizat. Şi simţămintele astea amestecate se umflau, luau proporţii, deveneau un fel de izvor întunecat, ţîşnitor, ca şi cum ceva deosebit de puternic ar vrea să se desprindă de dînsul ca să iasă la iveală — poate un hohot de plîns, poate o melodie, un ţipăt sau un rîs puternic. Abia ajuns acasă, simţi potolin-

du-se tulburarea ce-l cuprinsese. Acum toate erau neschimbate, ca totdeauna.

— De unde vii ? întrebă domnul Giebenrath.

— De la Flaig, de la moară.

— Cît must a făcut ?

— Cred că două butoaie.

Se rugă de taică-său să-i poftească și el pe copiii lui Flaig, cînd va fi să tescuiască merele.

— Se înțelege, mormăi taică-său. Săptămîna viitoare. Ai grijă să-i chemi !

Mai rămăsese un ceas pînă la cină. Hans ieși în grădină. Afară de cei doi brazi, se mai vedea foarte puțină verdeață. Rupse o nuielușă de alun, șfichiui vîntul și începu să scotocească prin frunzișul veșted cu ea. Soarele coborîse pe după dealul al cărui contur negru, cu crestele ascuțite ale brazilor, se deslușea neted pe cerul tîrziu de toamnă, umed și de culoarea albastră-verzuie. O fîșie lunguiață, cenușie de nor, străpunsă de lumini galbene și roșiatice, înota pe vale în sus, încet și molcom, asemeni unei corăbii ce se întoarce acasă, prin văzduhul subțiratic și auriu.

Înduioșat parcă de frumusețea atît de vie și de colorată a serii acesteia, pradă unor simțăminte stranii, Hans se preumbla agale prin grădină. Uneori se oprea, închidea ochii, și încerca să și-o amintească pe Emma, așa cum o văzuse cînd stătea lîngă teasc, în fața lui, cum îi dăduse să bea din cana ei, cum se aplecase peste butie și se ridicase apoi, îmbujorată la față. Vedea părul, trupul ei strîns în rochia albastră, strîmtă, îi vedea gîtul și grumazul umbrit de firișoarele negre ale părului, și toate aceste icoane îl înfiorau de plăcere și-l fă-

ceau să tremure. Chipul ei însă, oricît s-ar fi străduit, nu și-l putea aminti.

Chiar după ce soarele apusese, el tot nu simți încă răcoarea serii și pînza din ce în ce mai deasă a întunericului i se părea ca un văl plin de taine, pentru care nu găsea nume. Căci își dădea seama că se îndrăgostise de fata din Heilbronn, dar încă nu înțelegea clocotul bărbăției ce se trezea acum în sîngele lui, închipuindu-și-l doar ca o stare neobișnuită, care-l irita și-l obosea.

În timpul cinei i se părea straniu că, în ciuda firii lui atît de schimbate, mai șade încă în același loc și alături de aceiași oameni. Taică-său, slujnica cea bătrînă, masa cu tacîmurile și odaia întreagă i se părură deodată că au îmbătrînit ; și se uita la toate cu un simțămînt de uimire, de înstrăinare și de duioșie, de parcă tocmai atunci s-ar fi întors acasă dintr-o lungă călătorie. Odinioară, pe cînd făcea ochi dulci crengii de care trebuia să se spînzure, privise aceeași oameni și aceleași lucruri cu sentimentul dureros și superior al unei despărțiri supreme, pe cînd acum era vorba de o reîntoarcere, de o uimire, de zîmbete și de o reintrare în posesie.

Cina se sfîrșise și Hans tocmai se pregătea să se ridice, cînd îl auzi pe taică-său, luîndu-l din scurt, după cum îi era felul :

— Vrei să te faci mecanic, Hans, sau slujbaș în vreo cancelarie ?

— Cum adică ? răspunse Hans, uimit.

— Ai putea, la sfîrșitul săptămînii ce vine, să intri ca ucenic la mecanicul Schuler sau, dacă nu,

peste două săptămîni ca practicant la primărie. Gîndeşte-te bine. Mîine vorbim mai pe îndelete.

Hans se ridică de la masă şi ieşi afară. Întrebarea aceasta bruscă îl tulburase şi-l uluise. Viaţa toată, vie, proaspătă, zilnică, i se înfăţişă deodată, pe neaşteptate înaintea ochilor, viaţă de care se înstrăinase de luni întregi şi care acum i se arăta cu chipul ei ademenitor dar şi cu cealaltă latură a ei, ameninţătoare ; pe de o parte plină de făgăduieli, iar pe de alta plină de cerinţe. De fapt, nu prea avea poftă să devină nici mecanic, nici slujbaş. Munca grea, manuală în meseria de mecanic îl cam speria. Şi atunci îşi aduse tocmai aminte de prietenul lui de şcoală, August, care se făcuse mecanic şi pe care ar putea să-l întrebe.

În timp ce stătea pe gînduri, temerile lui deveniră mai tulburi, mai şterse. Lucrurile nu i se păreau nici atît de grabnice, nici atît de importante. Altceva îl preocupa şi-l îmboldea. Mergea de colo-colo neliniştit prin tindă şi, deodată, îşi luă pălăria, ieşi din casă şi porni încet pe uliţă. Îi dăduse prin minte că trebuie s-o mai vadă o dată pe Emma, chiar atunci.

Începuse să se întunece. Într-o cîrciumă din apropiere se auzea larmă şi cîntece vesele. Pe uliţă, unele ferestre se şi luminaseră, ici şi colo se mai aprindea una şi încă una, trimiţînd o lumină slabă, roşiatică în văzduhul întunecat. Un şir lung de fete tinere veneau ţinîndu-se de braţ, rîzînd şi glumind, în josul uliţei, şovăind parcă în lumina slabă şi tremurîndă şi scurgîndu-se ca un val cald de tinereţe şi voie bună de-a lungul caselor dormitînde. Hans le urmări cu privirea, simţind pînă în

gît bătăile inimii sale. Îndărătul unei ferestre perdeluite, cineva cînta la vioară. O femeie spăla nişte salată la fîntînă. Doi flăcăi se plimbau pe pod cu drăguţele lor. Unul ţinea fata de mînă, legănîndu-i braţul şi fuma. Cealaltă pereche mergea încet, strîns înlănţuită ; flăcăul ţinea braţul în jurul mijlocului fetei, care îşi lipise umărul şi capul de pieptul lui. Hans mai văzuse asemenea scene, dar nu le dăduse nici o atenţie. Acum însă, totul avea parcă un tîlc tainic, un înţeles nelămurit, aţîţător şi dulce ; privirea îi zăbovi asupra celor două perechi şi închipuirea sa încerca să presimtă adevăratul sens al celor ce vedea. Apăsat şi zguduit în întreaga sa fiinţă, îşi dădea seama că se află în preajma unei mari taine, neputînd bănui însă dacă ea înseamnă încîntare sau groază. Se cutremură totuşi şi, o clipă, i se păru că simte şi una şi alta.

Ajuns în faţa căsuţei lui Flaig, se opri, negăsind curajul să intre. Ce căuta el acolo şi ce avea oare de spus ? Îşi aduse aminte cît de des trecuse pe la el pe vremea cînd nu era decît un băiat de unsprezece sau doisprezece ani. Pe atunci, Flaig îi spunea poveşti din Biblie, ţinînd piept întrebărilor sale stăruitoare despre iad, despre diavol şi despre spirite. Amintirile acestea nu-i prea veneau la socoteală şi-l făceau să-şi simtă conştiinţa încărcată. Habar n-avea ce voia să facă acolo, nu ştia nici măcar ce dorea şi totuşi, avea impresia că e în preajma a ceva tainic şi neîngăduit. I se părea că nu e drept din partea lui să stea pe întuneric la uşa cizmarului, fără să intre. Dacă s-ar întîmpla ca cizmarul să-l vadă stînd aici, sau să iasă tocmai pe uşă, poate că nici nu l-ar certa măcar ci şi-ar

bate doar joc de dînsul şi tocmai asta îl speria mai mult decît orice.

Se strecură pe după casă ; de acolo, de lîngă ulucile grădinii, putea să vadă înăuntru, în odaia luminată. Pe meşter nu putea să-l vadă însă. Femeia cosea sau lucra ceva cu igliţa, băiatul mai mare nu se culcase încă şi şedea citind la masă. Emma se mişca de colo-colo, se vedea că trebăluieşte, astfel că n-o vedea decît din cînd în cînd. Era atîta linişte împrejur, încît se auzea pasul cel mai depărtat de pe uliţă precum şi unduitul lin al rîului, curgînd de partea cealaltă a grădinii. Întunericul şi răcoarea se simţeau tot mai mult.

Alături de ferestrele odăii celei luminate, era o fereastră mai micuţă, întunecată, care dădea în coridor. După un răstimp, la ferestruica asta se ivi o umbră nedesluşită, care se aplecă în afară, privind prin întuneric. După înfăţişare, Hans o recunoscu pe Emma şi de atîta aşteptare înfrigurată, inima încetă să-i mai bată. Fata rămase la fereastră, privind îndelung şi în linişte spre dînsul, dar el nu ştia dacă îl vede sau îl recunoaşte. Stătea nemişcat, privind ţintă spre dînsa, cu o sfială nedesluşită în inimă, sperînd şi temîndu-se în acelaşi timp ca nu cumva să-l recunoască.

Umbra nedeslușită dispăru acum din fereastră şi, numaidecît după aceea, uşiţa ce da în grădină se auzi deschizîndu-se şi Emma ieşi din casă. Speriat la început, Hans se gîndea să plece cît mai grăbit de acolo, rămase însă, lipsit de voinţă, rezemat de ulucă şi văzu cum fata vine încet spre dînsul prin grădină. La fiece pas al ei, simţea cum

ceva îl îndeamnă să plece şi în acelaşi timp ceva şi mai puternic îl ţine în loc.

Acum Emma stătea drept în faţa lui ; nu-l despărţea nici jumătate de pas de dînsa, numai ulucile acelea joase erau între ei. Şi fata îl privi îndelung şi ciudat, fără ca, multă vreme, să spună vreun cuvînt. Apoi îl întrebă încet :

— Ce vrei tu ?

— Nimic, răspunse, şi i se păru că cineva îl mîngîie uşor în clipa cînd ea îl tutuise.

Emma îi întinse mîna pe deasupra ulucilor. El i-o luă, plin de sfială şi de duioşie, strîngîndu-i-o puţin. Şi cînd îşi dădu seama că ea nu şi-o retrage, se încumetă să mîngîie încet şi cu băgare de seamă mîna aceea caldă de fată. Iar cînd o simţi adăstînd mai departe, o duse la obrazul lui. Simţi cum îl pătrunde un fior de plăcere, un fior de căldură stranie, îmbătîndu-l şi copleşindu-l ; văzduhul în jurul lui părea că se încropise şi că un vînt umed trecuse pe acolo. Şi nu mai fu în stare să vadă nici uliţă, nici grădină ; în faţa lui nu mai era decît un singur chip luminos şi un labirint întreg de păr întunecat.

I se păru că aude pe cineva chemîndu-l în noapte, de undeva de departe, atunci cînd fata îl întrebă, aproape şoptit :

— Vrei să-mi dai o sărutare ?

Chipul luminos veni mai aproape, greutatea unui trup aplecă puţintel uluca, nişte şuviţe de păr uşor înmiresmate îi mîngîiară fruntea şi nişte ochi închişi, acoperiţi de pleoape albe, largi, cu gene întunecate se apropiară de ochii săi. O înfiorare puternică îi străbătu trupul în clipa cînd buzele

lui sfielnice atinseră gura fetei. Tremurînd, dădu în aceeaşi clipă să se tragă înapoi, dar ea îi cuprinsese capul cu mîinile şi, apăsîndu-şi faţa pe a lui, nu mai dădu drumul buzelor sale. Hans simţi cum gura ei ardea, o simţi cum se lipeşte strîns de gura lui, apăsîndu-i-o şi sugîndu-i-o cu lăcomie, ca şi cum ar fi vrut să soarbă întreaga viaţă dintr-însul. Simţi cum îl învăluie o slăbiciune adîncă. Înainte ca buzele cele străine să se fi desprins de ale sale, toată voluptatea aceea tremurîndă se şi preschimbase într-o oboseală chinuitoare şi cînd, în sfîrşit, Emma îi dădu drumul, simţi că şovăie şi că trebuie să se prindă cu mîinile de uluci.

— Vino mîine seară iar, zise Emma şi intră repede în casă.

Nu lipsise nici cinci minute, lui Hans însă i se păru că se scurseseră vremi îndelungate. Privi în urma ei ameţit, ţinîndu-se încă de scîndurile ulucilor şi simţindu-se atît de ostenit încît nu putea să facă nici un pas. Auzea ca prin vis cum sîngele îi zvîcnea în cap, cum venea din inimă în şuvoaie neregulate, dureroase, şi cum năvălea după aceea înapoi, oprindu-i respiraţia.

Privind în odaie, văzu uşa deschizîndu-se ca să intre meşterul care se vede că fusese în atelier. Pe Hans îl apucă o teamă grozavă ca nu cumva să-l descopere cineva acolo şi se grăbi să plece. Mergea încet, în silă şi descumpănit ca şi cum ar fi fost puţin băut ; la fiece pas i se părea că va cădea în genunchi. Uliţele întunecate, cu frontoanele lor somnoroase şi cu ferestrele ca nişte ochi tulburi şi roşii, se prelingeau pe dinaintea lui asemeni unor

culise palide, la fel ca şi podul, rîul, curţile şi grădinile. Fîntîna de pe uliţa Tăbăcarilor plescăia ciudat şi sonor. Ca prin vis, Hans deschise o poartă, trecu printr-un gang negru ca smoala, sui nişte scări, deschise şi închise o uşă, apoi încă una, se aşeză pe o masă ce se afla acolo şi îşi veni în fire abia după mai multă vreme, ca să-şi dea seama că era în adevăr acasă, în odaia lui. Apoi mai trecu iar un răstimp înainte de a se hotărî să se dezbrace. Se dezbrăcă fără grabă şi rămase aşa la fereastră, pînă cînd simţi fiorul rece al nopţii de toamnă care-l goni în pat.

Îşi închipuia că are să adoarmă numaidecît. Dar cum se încălzi puţintel, simţi iar aceeaşi bătaie de inimă şi acelaşi tumult neregulat al sîngelui. Cum închidea ochii, i se părea că simte gura fetei agăţată de gura lui, sorbindu-i sufletul şi umplîndu-l de o fierbinţeală chinuitoare.

Abia tîrziu de tot adormi, luptîndu-se cu un şir întreg de vise. Se făcea că era într-o beznă adîncă şi înfricoşătoare. Tot dibuind în jur, apucase braţul Emmei iar ea îl cuprinsese în braţe, cufundîndu-se apoi încet, amîndoi, într-un şuvoi adînc şi cald. Cînd, pe neaşteptate, apăru cizmarul, întrebîndu-l de ce nu trece pe la el să-l vadă. Şi Hans trebui să rîdă şi-şi dădu seama că nu era Flaig, ci Hermann Heilner, care şedea alături de el, la fereastră, în oratoriul de la Maulbronn, făcînd tot felul de glume. Curînd însă se risipi şi vedenia asta şi se văzu stînd lîngă teasc, o văzu pe Emma cum se împotrivea la manivelă şi el lupta cît îi sta în putinţă cu dînsa. Fata se aplecă atunci, îi căută gura şi, în timp ce se lăsa tăcerea şi întu-

nericul, el, ameţit, se prăbuşi din nou într-un hău negru şi fierbinte. În acelaşi timp, îl auzea pe efor ţinînd o cuvîntare, fără să poată spune însă dacă în acea cuvîntare era sau nu vorba despre el.

Dormi apoi pînă dimineaţa, tîrziu. Afară era o zi senină şi minunată. Se plimbă în sus şi în jos prin grădină, dîndu-şi osteneala să se trezească şi să-şi vină în fire, dar era învăluit de un fel de ceaţă stăruitoare, care-l trăgea la somn. Privi tufănelele violete, ultimele flori din grădină, cum zîmbeau, frumoase, în lumina soarelui, de parcă ar fi fost încă în august şi mai văzu lumina caldă şi blîndă mîngîind şi îmbrăţişînd mlădiţele şi crengile veştejite şi tulpinele pleşuve ale viţelor ca şi cum ar fi fost încă primăvară timpurie. Vedea însă toate acestea fără să le şi trăiască, ca şi cum l-ar lăsa nepăsător. Deodată însă îl năpădi, puternică şi limpede, una dintre amintirile copilăriei sale. Îşi aduse aminte de vremea cînd, aici în grădină, mai avea iepuri care săreau pretutindeni şi o roată mare de apă cu ciocănele. Îşi aminti de o zi de septembrie, cu trei ani în urmă. Era în ajunul aniversării Zilei Sedanului [1]. August venise la dînsul, aducînd şi un maldăr de foi de iederă. Acum şedeau laolaltă, spălînd cozile de lemn ale steagurilor şi împodobindu-le cu iederă vîrfurile aurite, vorbind despre sărbătoarea de a doua zi şi bucurîndu-se. Încolo nu era nimic şi nici nu se întîmplase nimic, decît că şedeau acolo atît de prinşi de atmosfera aceea sărbătorească şi atît de bucuroşi

[1] 2 septembrie, ziua victoriei armatelor prusace asupra lui Napoleon al III-lea în războiul din 1870—71.

că steagurile lor străluceau la soare — şi apoi Anna făcuse nişte plăcinte cu prune şi seara urmau să se aprindă sus, pe stîncă, focuri în cinstea Zilei Sedanului.

Hans nu înţelegea de ce îi venise în minte tocmai acum seara aceea, nici de ce amintirea aceasta era atît de frumoasă şi de puternică nici de ce îl întrista şi-l apăsa atît de mult. Nu ştia că, înveşmîntată în haina asta, întreaga lui copilărie cu isprăvile ei băieţeşti învia din nou, cu bucuriile şi rîsetele ei, arătîndu-se ochilor săi pentru a-şi lua pentru totdeauna rămas-bun de la dînsul, lăsînd în urmă ghimpele unei mari fericiri trecute şi care nu se va mai întoarce niciodată. Simţea totuşi că amintirea aceasta nu avea nici o legătură cu preocuparea lui pentru Emma şi cu amintirea serii din ajun şi că în el încolţise ceva de o cu totul altă natură decît fericirea lui de odinioară. Parcă le vedea iarăşi scînteind, vîrfurile aurite ale steagurilor, parcă-l auzea rîzînd pe prietenul său August, şi parcă simţea în nări aroma proaspătă a cozonacilor. Şi toate aceste aduceri-aminte erau atît de pline de seninătate, de fericire şi atît de străine acum de fiinţa lui, încît se rezemă de trunchiul aspru al molidului de lîngă dînsul şi izbucni într-un plîns deznădăjduit cu hohote care, pentru o clipă, îl potoli, uşurîndu-l de greutatea ce-l apăsase.

În jurul prînzului se duse grăbit la August, care acum ajunsese prim-ucenic, crescînd şi împlinindu-se cum nu se poate mai bine. Şi îi povesti ceea ce avea pe suflet.

— Hm, zise celălalt, făcînd o mutră de om înţelept şi cu experienţă. Lucrul nu-i tocmai atît

de simplu. Şi asta pentru că prea eşti molîu. În anul întîi ai a face cu ciocăneala asta blestemată şi, vezi tu, barosul fierarului nu-i totuna cu lingura de ciorbă. Pe urmă, unde mai pui căratul fiarelor şi, seara, curăţenia atelierului şi, nu uita, nici pilitul nu-i un lucru de glumă, şi la început, pînă prinzi niţeluş meseria, nu ţi se dau în mînă decît pile vechi, ştirbe şi netede ca o tîrtiţă de maimuţă.

Hans începu numaidecît să-şi piardă cumpătul.

— Atunci crezi că e mai bine să mă las păgubaş ? întrebă el cu inima îndoită.

— Ei, Doamne, n-am vrut să spun asta. Nu fi mototol ! La început, sigur că nu te plimbi ca într-o sală de dans. Dar încolo — meseria asta de mecanic e ceva. Şi, în orice caz, trebuie să ai cap. Altfel rămîi un biet cîrpaci. Ia uită-te aici !

August îi aduse cîteva piese de maşină, lucrate cu deosebită migală, din oţel curat.

— Vezi, n-ai voie să greşeşti nici cu jumătate milimetru. Totul e lucrat cu mîna, pînă şi şuruburile. Trebuie să fii cu ochii-n patru, nu glumă. Astea mai trebuie doar călite şi lustruite şi pe urmă sînt gata !

— Da, da, frumos ! Dacă aş şti şi eu acum...

August începu să rîdă.

— Ţi-e frică ? Ce să-i faci ? Aşa merge treaba. Ucenicul trebuie muştruluit, nu glumă. Dar nu uita că mai sînt şi eu pe-aici să te ajut la nevoie. Şi dacă începi de vinerea viitoare, tocmai împlinesc şi eu doi ani de ucenicie aşa că sîmbătă iau primul salariu. Prin urmare, duminica o sărbătorim împreună şi o să fie bere, şi prăjituri, şi toţi prietenii o să vină, aşa că ai să vezi şi tu cum e pe la noi.

Ai să te miri ! Dar, la urma urmei, am fost şi înainte prieteni buni, nu-i aşa ?

În timpul mesei, Hans îi spuse lui taică-său că ar vrea să se facă mecanic, întrebîndu-l dacă-i dă voie să înceapă peste o săptămînă.

— Bine, băiete, zise taică-său şi se duse cu Hans în aceeaşi după-amiază la atelierul Schuler, ca să-l înscrie.

Cînd însă amurgul începu să se lase, Hans aproape că uitase de toate astea, gîndindu-se numai că deseară îl aşteaptă Emma. Începuse încă de pe acum să răsufle greu, ceasurile se scurgeau cînd prea repede, cînd prea încet. Se apropia de clipa întîlnirii în starea de spirit a unui corăbier în preajma unor cataracte. Nici vorbă să mănînce cumsecade la cină. Abia dacă dădu pe gît o ceaşcă de lapte. Apoi ieşi din casă.

Totul era la fel cum fusese cu o seară înainte : uliţe întunecate, somnoroase, ferestre roşii, lumini împăienjenite de felinare şi perechi de îndrăgostiţi care se plimbau.

În preajma ulucilor casei cizmarului fu cuprins de teamă ; tresărea la fiece zgomot şi i se părea că, aşa cum sta pitit şi asculta prin întuneric, n-ar fi nici el decît un hoţ. Nu apucase să stea însă nici măcar un minut şi se trezi că Emma îi apare înainte-i, că mîinile ei îi mîngîie părul şi apoi îi deschid portiţa grădinii. El intră, cît mai tiptil, iar fata îl trase după dînsa, încet, pe cărarea tivită de tufişe ce ducea de la intrarea din spate în gangul întunecos al casei.

Se aşezară acolo, alături, pe treapta cea mai de sus a pivniţei şi trecură cîteva clipe lungi pînă ce

izbutiră să se vadă mai bine prin întuneric. Fata era veselă și tot povestea, în șoaptă, verzi și uscate. Știa de mult ce înseamnă un sărut și cunoștea tainele dragostei, așa că băiatul ăsta duios și sfielnic îi venea tocmai bine la socoteală. Ea luă între mîini chipul lui îngust, sărutîndu-i fruntea, ochii și obrajii și, cînd veni rîndul gurii și o sărută și-i sorbi iarăși atît de lung buzele, băiatul fu cuprins de amețeală și rămase moale și lipsit de voință, rezemat de dînsa. Ea rîse înfundat și îl ciupi de o ureche.

Îi turuia mereu gura și el asculta și nu știa ce aude. Emma trecea ușor cu mîna peste brațul, peste părul, peste gîtul și peste brațele băiatului, își rezema obrazul de obrazul lui, capul de umărul lui. Iar el tăcea, lăsînd-o să-și facă voia, cuprins de o dulce înfiorare și de un soi de neliniște plină de adîncă fericire — din cînd în cînd tresărind doar scurt și ușor, ca un bolnav de friguri.

— Ce fel de ibovnic ești tu ? îl întrebă ea rîzînd. Nu îndrăznești nimic !

Și îi apucă mîna, i-o trecu peste grumazul și prin părul ei și i-o puse pe pieptul ei, apăsînd-o. El îi simți rotunjimea moale și unduitul dulce și straniu ; și închise ochii, părîndu-i-se că se cufundă în adîncuri nesfîrșite.

— Destul ! Destul ! strigă el ferindu-se, în clipa cînd Emma încercă iar să-l sărute. Ea rîse.

Îl trase aproape de tot înspre dînsa, se lipi apăsîndu-și trupul de al lui și-l cuprinse cu brațul în așa fel încît, simțindu-i atît de aproape făptura, el își pierdu capul și nu mai fu în stare să spună nimic.

— Mă iubești ? îl întrebă.

Ar fi vrut să-i răspundă, dar nu izbuti decît să dea din cap de cîteva ori fără să scoată un cuvînt.

Ea îi luă din nou mîna și i-o trecu, glumind, pe sub bluza ei. El simți acum pulsul și răsuflarea fierbinte a vieții aceleia străine și inima lui încetă o clipă să mai bată, în timp ce respirația i se îngreuia de credea că moare. Își retrase mîna și gemu buimac :

— Trebuie să mă duc acasă.

Cînd încercă să se ridice, începu să se clatine și fu cît pe aci să se rostogolească pe treptele ce duceau în pivniță.

— Ce ai ? întrebă, uimită, Emma.

— Nu știu. Mă simt tare obosit.

Hans nu-și dădu seama că, în timp ce se îndreptau spre ulucile grădinii, ea îl sprijini, strîngîndu-l cît mai aproape de dînsa și nici n-o auzi cînd îi ură noapte bună, închizînd ușița în urma lui. Porni apoi pe ulițe spre casă, neștiind cum ajunsese acolo. Nu știa dacă îl gonise din urmă o vijelie puternică sau îl purtase un val imens, legănîndu-l pe unda lui.

Vedea, pe dreapta și pe stînga, numai case sumbre, iar sus, deasupra lor, spinări de munți, creste de brazi, funinginea nopții și stele mari, nemișcate. Simțea adierea vîntului apropiat, auzea gîlgîitul apelor rîului în dreptul stîlpilor podului și vedea cum se oglindeau în ele grădini, și case, și beznă, și felinare aprinse, și stele.

Ajuns pe pod, simți nevoia să se așeze o clipă. Era atît de ostenit, încît nu credea că mai e în stare să ajungă pînă acasă. Se așeză așadar pe para-

petul podului, ascultînd mugetul apei în dreptul stăvilarului şi cîntecul ei de orgă, dincolo de apărătoarea roţii. Mîinile îi erau reci, sîngele îi fierbea şi iar i se oprea în piept şi în gîtlej, întunecîndu-i luminile ochilor, pentru ca după aceea să-i inunde, asemeni unui val, inima, lăsîndu-i capul sleit şi plin de ameţeală.

Ajunse în sfîrşit acasă, intră în odăiţa lui, se culcă şi adormi numaidecît, prăbuşindu-se în vis dintr-o genune în alta. Pe la miezul nopţii se deşteptă, frămîntat şi lipsit de puteri şi rămase pînă în zori între vis şi viaţă, chinuit şi însetat de o dorinţă nelămurită, zvîrlit încolo şi încoace de forţe nestăpînite, pînă ce, o dată cu sosirea zorilor, din tot chinul şi toată apăsarea lui izbucni un plîns lung care ţinu pînă cînd adormi pe pernele ude de lacrimi.

Capitolul al şaptelea

Domnul Giebenrath trebăluia zgomotos şi plin de demnitate la teascul de must, în timp ce Hans îi dădea o mînă de ajutor. Veniseră şi doi dintre copiii cizmarului, care fuseseră poftiţi. Îşi făceau de lucru printre grămezile de poame, mai încercau împreună cîte un păhărel şi ţineau cogeamite bucăţile de pîine neagră în mînă. Emma însă lipsea.

Abia după ce taică-său plecase împreună cu dogarul, pentru o jumătate de ceas, Hans îndrăzni să întrebe de dînsa.

— Unde-i Emma ? N-a vrut să vină ?

Trecu cîtva timp pînă ce copiii isprăviră de mestecat pîinea ce-o aveau în gură şi putură să-i răspundă.

— Păi, a plecat, ziseră ei, dînd din cap.

— A plecat ? unde ?

— Acasă.

— A plecat ? Cu trenul ?

Copiii încuviinţară din cap.

— Cînd ?

— De dimineaţă.

Prichindeii începură iar să muşte din merele lor. Hans continuă să învîrtească manivela, privind ţintă la hîrdăul cu must şi, încetul cu încetul, parcă începea şi el să priceapă.

Taică-său se întoarse curînd, dădură zor mai departe, mai rîseră din cînd în cînd, copiii mulţumiră şi plecară la casele lor, începu să se însereze şi porniră şi ei spre casă.

După cină, Hans şedea singur în odaia lui. Se făcu zece, apoi unsprezece şi el tot nu aprinsese lampa. Apoi dormi adînc şi îndelung.

Cînd se deşteptă, mai tîrziu decît de obicei, avea doar senzaţia nelămurită a unei nenorociri şi a unei pierderi, pînă ce îi veni iarăşi în gînd Emma. Plecase fără un semn, fără să-şi ia rămas bun. Ştiuse, fără îndoială că trebuia să plece, atunci, în seara cînd fusese pentru ultima oară la dînsa. Îşi aduse aminte de rîsul, de sărutările ei, de felul ei meşteşugit de a se purta. Nici nu-l luase în serios.

Îndurerat şi mîniat, simţi cum pornirile sale de dragoste, tulburate şi neîmplinite, se încrîncenează

într-o durere nelămurită, care îl goni din casă în grădină, de acolo pe stradă, apoi în pădure și, pînă la urmă, iarăși acasă.

În felul acesta află și el, poate prea de timpuriu, partea cuvenită lui din taina dragostei. Și era în partea aceasta prea puțină dulceață și prea mult amar. Zile de jale, fără rost, de dornice aduceri-aminte, de frămîntări inutile ; nopți cînd bătăile și spasmele inimii sale nu-l lăsau să doarmă sau îl cufundau în visuri groaznice. Visuri în care clocotul neînțeles al sîngelui lua forme uriașe, înfricoșătoare de chipuri fabuloase, cu brațe ucigătoare ce-l înlănțuiau, de dihănii fantastice cu ochi fierbinți, de abisuri amețitoare, de ochi uriași ce-l priveau cu pupilele lor înflăcărate. Cînd apoi se trezea, se vedea singur, copleșit de singurătatea nopților reci de toamnă, pătruns de dor după fata lui — și atunci își cufunda gemînd fața în perna udată de lacrimi.

Vinerea, ziua în care urma să se prezinte la atelierul mecanic, se apropia. Taică-său îi cumpărase o salopetă albastră de pînză și o șapcă de aceeași culoare. El le încercă și se simți caraghios în uniforma asta de lăcătuș. Cînd trecea pe lîngă școală, prin fața locuinței rectorului sau a profesorului de matematică, prin dreptul atelierului lui Flaig sau în preajma parohiei, aproape că se îmbolnăvea. Atîta chin, atîta strădanie și sudoare, atîta renunțare la nenumărate mici bucurii, atîta rîvnă, atîta mîndrie, atîtea visuri pline de nădejde, toate acestea în zadar, toate numai pentru ca el, acum, în urma tuturor celorlalți colegi și luat în

batjocură de ei, să poată intra ca neînsemnat ucenic într-un atelier !

Ce-ar zice Heilner dacă ar ști ?

Abia cu timpul începu să se împace cu haina albastră de ucenic și să se bucure puțin în așteptarea zilei de vineri, cînd urma s-o îmbrace întîia oară. Oricum, era și ăsta un mic eveniment !

Dar gîndurile acestea nu erau, din păcate, decît niște fulgere trecătoare pe un cer sumbru și întunecat. Nu putea să uite plecarea fetei și mai ales sîngele lui nu putea să uite sau să învingă clipele acelea ațîțătoare, care îl torturaseră. El cerea mai mult, era însetat de altceva, căuta o izbăvire a dorinței ce se trezise într-însul. Și zilele se scurseră mult prea încet, chinuitoare și înăbușite.

Toamna era mai frumoasă ca oricînd, plină de un soare blînd, de dimineți argintii, de amiezi multicolore zîmbitoare și de înserări limpezi. Munții mai depărtați se înveșmîntau într-o haină catifelată de un albastru intens, castanii împrăștiau o lumină galben-aurie, iar peste ziduri și garduri atîrnau, purpurii, frunzele viței sălbatice.

Hans era neliniștit, fugind parcă de sine însuși. Cît era ziua de lungă, hoinărea prin oraș și prin cîmpia din apropiere, ferindu-se de oameni, ca nu cumva aceștia să-i ghicească frămîntările ce i le dădea dragostea. Cînd se întuneca însă, ieșea pe uliță, uitîndu-se după fiecare slujnică și strecurîndu-se, cu conștiința încărcată, după fiecare pereche de îndrăgostiți. Socotea că, pierzînd-o pe Emma, pierduse tot ce și-ar fi putut dori și că, o dată cu plecarea ei, întregul farmec al vieții îi scăpase din mîini. Nu se mai gîndea la chinul și la

apăsarea pe care le resimţise cînd fusese alături de dînsa. Îşi zicea că, dacă ar avea-o iarăşi acum, n-ar mai fi sfios ci i-ar smulge toate tainele ce le ascunde şi ar pătrunde în acea grădină blestemată a dragostei, a cărei poartă îi fusese închisă în nas. Întreaga lui imaginaţie se încurcase în iţele acestui hăţiş primejdios şi înăbuşitor prin care rătăcea deznădăjduit ; biruindu-se singur, cu încăpăţînare, nu voia să ştie că, în afară de cercul acesta strîmt, vrăjit, mai erau şi alte tărîmuri largi, frumoase şi pline de lumină.

Pînă la urmă, fu bucuros să ştie că acea vineri pe care, la început, o aşteptase cu atîta teamă, în sfîrşit sosise. Dimineaţa, foarte de timpuriu, îşi puse haina de lucru, şapca pe cap şi porni, şovăind puţin, pe uliţa Tăbăcarilor, la vale, spre casa Schuler. Cîţiva cunoscuţi se uitară, curioşi, în urma lui şi unul se opri chiar şi-l întrebă :

— Ce s-a întîmplat ? Te-ai făcut lăcătuş ?

În atelier, munca începuse de zor. Meşterul era tocmai în toiul lucrului. Avea pe nicovală o bucată de fier înroşit în foc ; alături, o calfă mînuia barosul, în timp ce meşterul dădea cu ciocanul doar acolo unde trebuia să dea formă fierului, potrivea cleştele şi bătea din cînd în cînd tactul pe nicovală, iar loviturile se auzeau răsunînd limpede în aerul dimineţii, dincolo de poarta larg deschisă a atelierului.

Lîngă bancul luguieţ, înnegrit de ulei şi de pilitură se afla calfa mai veche şi, alături, August, fiecare lucrînd la cîte o menghine. Sus, în apropierea tavanului zuruiau, învîrtindu-se repede, curelele care mişcau strungurile, tocila, foalele şi bormaşina, căci lucrau cu forţă hidraulică. August făcu un semn cu capul către tovarăşul său care tocmai intrase, dîndu-i a înţelege să aştepte la uşă pînă ce meşterul va avea timp pentru el.

Hans privi cu sfială vatra, strungurile care nu lucrau, curelele ce zbîrnîiau şi şaibele ce se învîrteau în gol. Cînd meşterul termină bucata la care lucrase, se apropie de dînsul şi-i întinse o mînă mare, bătătorită şi caldă.

— Pune-ţi colea şapca, îi zise el, arătîndu-i un cui gol, la perete. Şi acum, vino. Uite, aici e locul tău şi menghinea ta.

Îl duse pînă la menghinea cea mai din fund şi-i arătă mai întîi de toate cum să umble cu ea şi cum să ţină în ordine bancul şi uneltele.

— Taică-tău mi-a spus că nu eşti prea voinic. De altfel, se şi vede. Ei, deocamdată o să te cruţăm de lucrul mai greu, pînă ce ai să mai prinzi puteri.

Vîrî mîna dedesubtul mesei de lucru şi scoase o rotiţă dinţată, de tuci.

— Aşa ! Să începi cu asta. Roata e încă în stare brută, aşa cum a venit de la turnătorie şi are tot felul de grunţuri şi colţuri, care trebuie bine netezite. Altfel se prăpădesc uneltele cele fine.

Potrivi piesa în menghine, luă o pilă veche şi-i arătă ce are de făcut.

— Aşa ! Acu, continuă tu. Dar nu cumva să-mi iei altă pilă. Ai ce lucra pînă la amiază. Pe urmă să-mi arăţi ce ai făcut. În timpul lucrului nu trebuie să faci nimic, decît numai ceea ce ţi se spune. Ucenicul nu trebuie să aibă alte gînduri.

Hans începu să pilească.

— Stai ! strigă la el meşterul. Nu aşa. Mîna stîngă o ţii aşa deasupra pilei. Sau eşti cumva stîngaci ?

— Nu !

— Bine ! Are să meargă !

Meşterul se întoarse la menghinea sa, prima de lîngă uşă şi Hans începu să-şi dea silinţa s-o scoată la capăt.

La cele dintîi pilituri, se miră că metalul era atît de moale şi se pilea atît de uşor. Cu vremea însă, îşi dădu totuşi seama că era vorba numai de stratul cel mai de sus, de coaja ce rămăsese de la turnat, coajă care se desprindea uşor, sub care însă se afla adevăratul fier grunţuros pe care trebuia să-l netezească. Îşi concentră atenţia şi lucră mai departe, plin de rîvnă. De pe vremea cînd, copil fiind, se amuza cu tot felul de mici lucrări copilăreşti, nu mai avusese plăcerea să facă ceva folositor cu propriile sale mîini.

— Mai încetişor ! îi strigă meşterul. Pilitul trebuie făcut pe măsură — un-doi, un-doi. Şi apasă bine. Altfel se prăpădeşte pila.

Cea mai veche calfă tocmai avea de făcut ceva la strung şi Hans nu se putu stăpîni să nu tragă cu ochiul într-acolo. Calfa vîrîse în şaibă un cep de oţel peste care trecuse cureaua şi acum cepul se învîrtea sclipind şi zuruind, în timp ce calfa desprindea un fir de şpan strălucitor şi cît părul de subţire.

Pretutindeni vedeai unelte, bucăţi de fier, de oţel şi de alamă, piese pe jumătate lucrate, rotiţe lustruite, dălţi şi burghie, cuţite de strung şi mulţime de sule. Lîngă vatră atîrnau felurite ciocane,

tot felul de piese pentru nicovală, cleşti şi ciocane de lipit, de-a lungul zidurilor şiruri întregi de pile şi freze, iar pe poliţe zăceau cîrpe de ulei, măturici, cutii de şmirghel, ferăstraie de fier, în timp ce pretutindeni vedeai canistre de petrol, sticle de acizi şi lădiţe cu şuruburi şi cuie. Tocila mergea aproape fără întrerupere.

Hans fu încîntat văzînd că mîinile sale se şi înnegriseră şi abia aştepta ca şi hainele lui să arate mai ponosite. Pe lîngă hainele negre şi cîrpite ale celorlalţi, prea arătau noi şi albastre.

Pe măsură ce se scurgea timpul, se înteţea şi viaţa în atelier. Veneau muncitori din ţesătoria vecină ca să-şi ascută sau să-şi repare unele piese mărunte de maşină ; apoi veni un ţăran care întrebă dacă i se reparase mîngălăul şi care începu să blesteme în gura mare auzind că nu era gata încă. Pe urmă intră un domn elegant îmbrăcat, un fabricant, cu care meşterul se duse să discute într-o odaie alăturată.

Încolo, pretutindeni se vedeau lucrînd oameni, şi roţi, şi curele, astfel că Hans, pentru întîia oară în viaţă, avu prilejul să asculte acel imn al muncii care, cel puţin pentru un începător, are în el ceva ce înduioşează şi te îmbată şi, în acelaşi timp, să vadă făptura lui mică şi neînsemnată încadrîndu-se într-unul din ritmurile uriaşe ale vieţii.

La nouă se făcu o pauză de un sfert de ceas şi fiecare primi o bucată de pîine şi un pahar cu must. Abia acum avu August prilejul să-l întîmpine pe ucenicul cel nou. Îl încurajă şi începu iar să vorbească despre duminica următoare pe care avea de gînd s-o petreacă împreună cu tovarăşii

lui de lucru, punînd la bătaie primul salariu. Hans îl întrebă ce fel de roată era aceea pe care trebuia s-o poliseze și află că era o piesă din orologiul unui turn. August voia să-i arate cum se va monta și cum va funcționa mai tîrziu roata aceea, dar ajutorul meșterului trecu la lucru și toți se grăbiră să se întoarcă la locurile lor.

Între orele zece și unsprezece, Hans începu să se simtă obosit, îl dureau genunchii și brațul drept. Se sprijinea cînd pe un picior, cînd pe celălalt, întinzîndu-și cît mai ferit, mădularele, fără însă ca lucrul ăsta să-l ușureze. Lăsă atunci o clipă pila din mînă și se rezemă de menghină. Nimeni nu-l văzu. Și cum stătea astfel, odihnindu-se și ascultînd curelele cum zuruie deasupra lui, fu cuprins de o ușoară amețeală și închise, pentru un minut ochii. Cînd îi deschise, văzu că meșterul se afla în spatele lui.

— Ce s-a întîmplat ? Ai ostenit ?

— Da, puțintel, mărturisi Hans.

Calfele începură să rîdă.

— Trece ! zise liniștit meșterul. Acum ai să vezi cum se face lipitul. Vino !

Hans urmări curios cum se făcea lipitul metalelor. Mai întîi se înfierbînta ciocanul, pe urmă se ungea suprafața ce urma să fie lipită cu apă tare și apoi metalul alb picura sfîrîind ușor de pe ciocanul fierbinte.

— Acum ia o cîrpă și freacă bine. Lichidul e caustic și nu trebuie ca vreo urmă de-a lui să rămînă pe metal !

După aceea, Hans se întoarse din nou la menghinea lui și continuă să zgîrie mai departe rotița,

de jur împrejur. Îl durea brațul, iar mîna stîngă, care trebuia să apese mereu pila, se înroșise și începuse și ea să-l doară.

La amiază, cînd prima calfă lăsă pila din mînă și se duse să se spele pe mîini, Hans veni să-i arate meșterului ceea ce făcuse. Acesta aruncă doar o privire fugară.

— E în ordine, poate să rămînă așa. În lada ce se află sub locul tău mai e încă o piesă ca asta. O iei după-masă și pe aia.

Hans se duse să-și spele și el mîinile. Avea un ceas liber, pentru masă.

Doi practicanți din prăvălia unui negustor, care fuseseră camarazi de școală cu dînsul, veneau pe uliță în urma lui și începură să-și rîdă de dînsul.

— Lăcătuș cu examen de stat ! îi strigă unul.

El grăbi pasul. N-ar fi putut spune dacă era sau nu mulțumit. Atelierul îi plăcuse mult. Numai că se simțea ostenit, groaznic de ostenit.

Ajuns în poarta casei, în timp ce se și bucura că se va odihni puțin și va mînca, își aduse deodată aminte de Emma. În tot cursul dimineții, o uitase. Intră încetișor în odăița lui, se aruncă în pat și începu, chinuit, să geamă. Ar fi vrut să plîngă, dar ochii săi n-aveau lacrimi. Simțea cum, muncit de dor, cade iarăși, fără speranță, pradă deznădejdii. Capul îi vuia și-l durea. Își înăbușise hohotele de plîns și acum simțea că-l doare și gîtlejul.

Masa de prînz fu un adevărat canon pentru dînsul. Trebui să răspundă la întrebările lui taică-său și să-i rabde glumele, acesta fiind grozav de bine dispus. Cum se termină masa, fugi în grădină

şi rămase acolo un sfert de ceas, la soare, pe jumătate visînd. Apoi sosi timpul să se întoarcă la atelier.

Încă de dimineaţă făcuse nişte bătături roşii la mîini. Acum începuseră să-l doară şi, pînă seara, se umflaseră în aşa fel încît nu mai putea, de durere, să apuce nimic în mînă. Şi înainte de închidere mai trebuia, sub îndrumarea lui August, să deretice atelierul.

Ziua de sîmbătă fu şi mai rea. Mîinile îi ardeau, bătăturile crescuseră şi făcuseră băşici. Meşterul era prost dispus şi blestema la cel mai neînsemnat prilej. E drept că August căuta să-l mîngîie, zicîndu-i că bătăturile trec după cîteva zile şi pe urmă pielea se întăreşte, aşa că nu mai simţi nimic. Hans se simţea totuşi grozav de nenorocit, trăgea toată ziua cu ochiul la ceasornic şi pilea necontenit, fără speranţă, la rotiţa lui.

Seara, în timp ce făcea curăţenie, August îi şopti că pleacă a doua zi, cu cîţiva camarazi, la Bielach, că are să fie straşnic de amuzant şi că, sub nici un motiv, nu se poate ca Hans să lipsească. Aşadar, îl aşteaptă să vină la două. Hans făgădui, cu toate că mai degrabă ar fi vrut să stea întins toată duminica în odaia lui, atît de deprimat şi de ostenit se simţea. Acasă, bătrîna Anna îi dădu o alifie cu care să-şi ungă mîinile rănite, iar seara se duse să se culce încă de la opt şi dormi pînă tîrziu a doua zi, încît trebui să-i dea zor ca să-l poată însoţi la timp pe taică-său, la biserică.

În timpul prînzului aduse vorba despre August, spunînd că se duce după-masă cu el într-o excursie. Taică-său n-avu nimic împotrivă, ba îi mai dărui şi cincizeci de pfenigi, cerîndu-i doar să nu întîrzie la cină.

Cînd Hans porni, în după-amiaza aceea însorită de duminică pe uliţele oraşului, simţi — după atîtea luni — o adevărată bucurie în suflet. Uliţa era parcă mai solemnă, soarele mai vesel, totul parcă mai sărbătoresc şi mai frumos, după zilele acelea de muncă în care mîinile se înnegresc şi mădularele te dor. Acum îi înţelegea mai bine pe măcelarii, tăbăcarii, brutarii şi fierarii care şedeau pe bănci, la soare, în faţa caselor lor, arătînd atît de mîndri şi de veseli şi nu-i mai socotea drept nişte bieţi oameni de nimic. Se uită după muncitorii, calfele şi ucenicii ce se duceau în grupuri la cîrciumă, sau să se plimbe, cu pălăria pusă niţeluş pe o sprînceană, cu gulere albe la cămăşi şi cu hainele lor de duminică bine periate. De cele mai multe ori, deşi nu totdeauna, meseriaşii rămîneau între ei, tîmplari cu tîmplari şi zidari cu zidari, fiind solidari şi apărînd bunul renume al breslei lor. Cea mai nobilă dintre bresle era considerată aceea a lăcătuşilor şi, în primul rînd, a mecanicilor. Tot spectacolul acesta avea în el ceva apropiat şi intim ; chiar dacă unele aspecte ale sale erau oarecum naive şi ridicole, în el se oglindea totuşi frumuseţea şi mîndria meseriilor, care şi astăzi încă înseamnă şi bucurie şi vrednicie şi de care pînă şi cel mai umil ucenic de croitorie se împărtăşeşte, fie chiar cu o rază cît de mică.

Puteai să vezi, din felul în care tinerii mecanici stăteau adunaţi în faţa casei lui Schuler, vorbind între dînşii şi făcînd semn cu capul trecătorilor pe care-i cunoşteau, ce obşte solidară alcătuiau ei şi cum nu aveau nevoie, nici măcar la petrecerile lor duminicale, de vreun străin ca să se poată amuza în voie.

Hans simţea şi el lucrul acesta şi se bucura că făcea parte din rîndurile lor. Simţea totuşi, în sinea lui, o teamă nedeslușită de această mică petrecere, căci auzise că mecanicii la chef nu prea ştiu să se stăpînească. Poate că aveau să şi danseze. Din păcate, el nu ştia să danseze, dar, oricum, îşi pusese în gînd să nu rămînă mai prejos, ba chiar, dacă va fi nevoie, să se şi îmbete niţeluş. Nu era obişnuit să bea multă bere, iar în ceea ce priveşte fumatul, cu multă trudă ajunsese să fumeze o ţigară pînă la capăt, fără să-i vină rău şi să se facă de ruşine.

August îl întîmpină cu sărbătorească bucurie. Îi spuse că tovarăşul mai vîrstnic cu care se înţeleseseră nu voise să vină, dar că în locul lui li se va alătura un alt tovarăş, dintr-un alt atelier. Vor fi prin urmare patru inşi, destui ca să se întoarcă pe dos un sat întreg. Bere pot să bea cît îi ţin curelele. Plăteşte el pentru toţi. Îi întinse lui Hans o ţigară şi cîteşipatru o porniră apoi, luînd-o încet şi mîndri pe uliţele oraşului, pînă în piaţa Teilor. De acolo grăbiră pasul ca să ajungă la timp la Bielach.

Oglinda rîului sclipea albastru, auriu şi alb; prin crengile aproape desfrunzite ale arţarilor şi salcîmilor, un soare cald de octombrie îşi strecura

uşor razele, iar cerul era de un azuriu luminos şi lipsit de nori. Era una dintre acele zile paşnice, limpezi şi zîmbitoare de toamnă care poartă în ele amintirea surîzătoare a frumuseţilor verii ce a trecut, cînd copiii uită în ce anotimp se află şi cred că trebuie să culeagă flori şi cînd bătrînii stau la ferestre, sau pe laviţa din faţa casei şi privesc cu ochi dornici în văzduh, părîndu-li-se că acolo, sus, prin straturile limpezi ale seninului, plutesc încă nu numai amintirile plăcute ale anului ce s-a scurs, ci toate amintirile din întreaga lor viaţă trecută. Tinerii sînt însă voioşi, slăvind ziua frumoasă după cum au fost dăruiţi de natură, aducînd jertfe fie pe altarul vinului, fie pe cel al ospăţului, prin cîntece şi jocuri, prin chefuri sau straşnice încăierări, căci pretutindeni îi aşteaptă plăcintele proaspete de poame, prin beciuri fierbe mustul de mere şi vinul în butoaie, iar în faţa cîrciumilor şi la adăpostul teilor acordurile de scripcă şi de armonică îi îmbie la joc, la cîntec şi la dragoste.

Flăcăii mai tineri păşeau vioi înainte. Hans trăgea din ţigară, nepăsător, şi singur se mira văzînd că-i prieşte. Calfa povestea despre drumeţiile ei [1] şi nimeni nu se supăra auzind-o cum se mai fălea. Aşa-i obiceiul în asemenea împrejurări. Chiar şi cea mai modestă calfă, cînd are ce mînca şi e sigură că nu are în preajmă vreun martor, taie cele mai straşnice piroane despre aşa-zisele

[1] E vorba de tradiţia medievală a calfelor din Germania, de a colinda ţara pentru a învăţa meseria la cît mai mulţi meşteri din regiuni diferite.

sale drumeţii. Căci minunata poezie a vieţii calfelor călătoare e un bun obştesc al poporului, care ştie să împodobească fiece aventură tradiţională cu noi şi noi arabescuri. Iar fiecare dintre calfele acestea călătoare are în ea, atunci cînd se porneşte pe povestit, cîte ceva din firea nemuritorului Eulenspiegel şi din aceea a tot atît de nemuritorului Straubinger [1].

— Să fi văzut, pe cînd era la Frankfurt, ce viaţă ! Nu ştiu dacă v-am povestit, dar era acolo un bogătan mare, un maimuţoi de negustor care voia, zor nevoie, să se însoare cu fata meşterului meu. Ea însă l-a trimis la plimbare, pentru că, deh, eu îi eram niţeluş mai drag şi mi-a fost patru luni de zile ibovnică. Şi dacă nu mă luam la harţă cu bătrînul, aş fi şi astăzi acolo şi m-ar avea de ginere.

Mai departe povesti cum secătura aia de meşter a vrut într-o zi să-l muştruluiască şi chiar a îndrăznit să ridice mîna la el. Dar el, el n-a scos nici un cuvînt ci doar a pus mîna pe baros, l-a învîrtit o dată şi l-a privit pe bătrîn drept în ochi. Şi moşu a şters-o fără să zică o vorbă. I-a trimis doar pe urmă, fricosul, o scrisoare, prin care l-a concediat. A mai povestit şi despre o încăierare grozavă la Offenburg, unde el şi încă doi lăcătuşi au bătut măr, lăsîndu-i lungiţi, şapte inşi dintr-o fabrică — oricine se duce la Offenburg se poate convinge. N-are decît să-l întrebe pe lunganul de Schorsch, care e încă acolo şi care a fost de faţă.

[1] Tipul hoinarului nepăsător, vesel şi spiritual.

Toate astea fuseseră spuse pe un ton rece şi brutal, dar cu multă satisfacţie şi toţi ascultaseră cu plăcere, zicîndu-şi fiecare că va povesti şi el la rîndul său povestea asta, cu alt prilej, altor tovarăşi. Căci nu-i lăcătuş pe lume care să nu fi fost ibovnicul fetei meşterului său, care să nu fi ridicat barosul ca să dea în vreun meşter fără inimă, şi care să nu fi cotonogit şi el şapte muncitori de fabrică. Povestea s-a întîmplat ba prin părţile Badenului, ba în Hessa, ba în Elveţia, ba fusese, în locul ciocanului, o pilă sau un fier înroşit, ba în loc de muncitori de fabrică erau brutari sau croitori, dar, oricum, erau mereu aceleaşi vechi poveşti pe care le auzim totdeauna cu plăcere, căci sînt vechi şi bune şi fac cinste breslei. Ceea ce nu înseamnă că printre calfele acestea călătoare n-au fost şi nu sînt şi astăzi încă unele ce pot fi socotite drept adevărate genii în ce priveşte felul de a simţi şi de a născoci ; ceea ce, la drept vorbind, e cam acelaşi lucru.

August îndeosebi era entuziasmat şi încîntat. Rîdea necontenit, aproba cu capul, simţindu-se şi el pe jumătate o astfel de calfă şi trimiţînd în acelaşi timp în aerul limpede fumul de ţigară, cu un aer dispreţuitor de vechi şi pasionat fumător. Iar povestitorul continua să-şi joace rolul mai departe, vrînd să explice prezenţa lui astăzi ca un fel de hatîr din partea sa, căci în calitatea lui de calfă nu avea ce căuta duminica printre ucenici şi ar fi trebuit să-i fie ruşine să bea pe socoteala băiatului ăstuia.

Merseră o bucată bună de drum pe şoseaua largă în josul rîului. Acum aveau de ales între o

şosea mai puţin largă ce suia arcuindu-se şi o potecă rîpoasă şi îngustă care scurta distanţa la jumătate. Se hotărîră să meargă pe şosea, deşi drumul era lung şi plin de praf. Potecile sînt pentru zilele săptămînii şi pentru domnii care se plimbă. Poporului, dimpotrivă, îi place, mai cu seamă duminicile, să meargă pe şoseaua a cărei poezie el încă o resimte. Urcuşurile înguste şi rîpoase, astea sînt pentru ţărani sau pentru orăşenii ce iubesc natura. Ele înseamnă o strădanie sau un sport, în nici un caz o plăcere pentru popor. Şoseaua e cu totul altceva, acolo mergi tacticos înainte, stînd liniştit de vorbă cu ceilalţi, acolo îţi cruţi hainele de duminică şi ghetele, vezi trăsuri şi cai, întîlneşti alţi plimbăreţi, fete gătite de sărbătoare şi cete de flăcăi care cîntă, şi ai prilejul să auzi strigîndu-ţi-se tot felul de vorbe de duh, cărora le răspunzi rîzînd ; acolo te poţi opri ca să pălăvrăgeşti un pic, acolo poţi să alergi rîzînd după cetele de fete pe care le întîlneşti, iar seara poţi să lămureşti unele neînţelegeri personale pe care le ai cu unii dintre bunii tăi camarazi.

Merseseră deci pe şoseaua ce urca liniştită şi prietenoasă în cotituri mari, aşa cum face omul care are vreme destulă şi căruia nu-i place să transpire în zadar. Calfa îşi scoase haina şi o agăţă de bastonul pe care-l purta pe umăr. În loc să povestească, începuse acum să fluiere într-un chip de tot îndrăzneţ şi vesel şi fluieră necontenit pînă ce, după trecere de un ceas, se văzură la Bielach.

Pe seama lui Hans se făcuseră între timp cîteva glume care nu-l supăraseră prea mult şi cărora August le răspunsese cu mai multă rîvnă chiar decît Hans însuşi. Şi iată-i ajunşi acum în faţa Bielachului.

Satul, cu acoperişurile sale de ţiglă roşie şi de paie aurii, era aşezat între numeroase livezi înveşmîntate în culorile toamnei şi se rezema în spate de pădurea întunecată ce acoperea muntele.

Tinerii nu se puteau înţelege în ce local să intre. „Ancora" avea berea cea mai bună, pe cînd „Lebăda" cele mai minunate prăjituri, iar la „Colţul cu pricina", cîrciumarul avea o fată de toată frumuseţea. Pînă la urmă, August izbuti să-i hotărască pentru „Ancora", adăugînd însă, în timp ce clipea din ochi, că, în răstimpul cît au să bea ei cîteva halbe acolo, „Colţul cu pricina" n-are s-o ia din loc. Astfel împăcaţi, intrară în sat, trecură pe dinaintea grajdurilor şi a ferestrelor joase ţărăneşti împodobite cu muşcate, pînă ce ajunseră la „Ancora", a cărei firmă aurită, pe deasupra a doi castani tineri şi rotunzi, ademenea cu luciul ei sclipitor. Spre marele regret al calfei, care ţinea cu orice preţ să rămînă înăuntru, localul era înţesat, aşa că trebuiră să se aşeze în grădină.

După părerea clienţilor ei, „Ancora" era un local fin, cu alte cuvinte nu o simplă cîrciumă de ţară, ci o clădire modernă de cărămidă cu multe ferestre, cu scaune în loc de laviţe şi cu o mulţime de reclame colorate, din tinichea. Avea o ospătăriţă îmbrăcată orăşeneşte şi un cîrciumar pe care nu-l vedeai niciodată în cămaşă şi cu mînecile sumese, ci totdeauna îmbrăcat după modă, în nişte

haine de culoare închisă. De fapt, era falit, dar luase propria lui casă în arendă de la principalul său creditor, un mare fabricant de bere, şi devenise de atunci şi mai nobil. Grădina era alcătuită dintr-un salcîm şi un rînd de zăbrele, care deocamdată erau pe jumătate acoperite de viţă sălbatică.

— Noroc, fraţilor ! izbucni calfa şi ciocni cu cîteşitrei.

Şi ca să arate ce poate, goli paharul dintr-o mişcare.

— Ei, domnişoară frumuşică, parcă n-a fost nimic în pahar ; ia să mai vină o halbă la repezeală, strigă el ospătăriţei, întinzîndu-i paharul peste masă.

Berea era minunată, rece şi nici prea amară, aşa că Hans o bău cu plăcere. August încerca berea făcînd pe cunoscătorul, plescăia din limbă şi în acelaşi timp scotea fum pe nas ca un horn stricat, spre marea admiraţie a lui Hans.

Nu era de loc rău să petreci o duminică atît de veselă şi să şezi într-un local, la masă, ca şi cum aşa ţi s-ar fi cuvenit, laolaltă cu oameni care ştiau să fie veseli şi să se bucure de viaţă. Era plăcut să rîzi şi tu cu ei şi să te încumeţi şi tu să spui cîte o glumă, era plăcut şi era un gest de bărbăţie ca, după ce ai golit halba, să baţi tare cu ea în masă şi să strigi, fără grijă, „Încă una, domnişoară !“ Era plăcut să ridici paharul în sănătatea unui cunoscut aflat la altă masă, să laşi mucul de ţigară, stins, să-ţi atîrne în mîna stîngă şi să-ţi împingi pălăria pe ceafă, aşa cum fac şi ceilalţi.

Calfa străină pe care o luaseră cu ei începu să se încălzească şi să toarne la poveşti. Cică el cunoştea un lăcătuş la Ulm, care era în stare să bea douăzeci de halbe din berea aceea tare de Ulm şi care, după isprava asta, se ştergea binişor pe gură şi zicea : „Acum, un clondir bun de vinişor !“ Mai cunoscuse un fochist la Cannstatt care înghiţea doisprezece patricieni la rînd şi care aşa cîştigase chiar un rămăşag. Mai încercase el a doua oară, dar pierduse. Se prinsese să mănînce lista întreagă de bucate într-un birt mai mititel şi aproape că înghiţise toate felurile. La urmă însă dăduse peste patru soiuri de brînză şi după ce terminase cu al treilea fel, împinse farfuria de o parte şi zise : „Acum mai bine mor decît să mai iau o îmbucătură !“

Şi poveştile astea fură mult aplaudate. Mai mult, ele dădură prilejul să se afle că pe lume mai sînt, pe ici şi colo, mîncăi şi băutori straşnici. Căci fiecare ştia să istorisească despre vreun astfel de erou şi despre isprăvile lui. Pentru unul era „cineva din Stuttgart“, pentru altul „un dragon din Ludwigsburg“, la altul era vorba de şaptesprezece porţii de cartofi, iar la altul de unsprezece omlete cu salată. Toate isprăvile astea erau povestite pe un ton serios, plin de nepărtinire, toţi recunoscînd în tihnă şi cu plăcere că pe lumea asta sînt mulţi oameni ciudaţi, mulţi dăruiţi cu tot felul de talente dar printre ei şi mulţi pehlivani. Acest fel tihnit de a privi lucrurile şi această nepărtinire sînt vechi şi venerabile calităţi moştenite de la filistinismul celor adunaţi de regulă în jurul aceleiaşi mese rezervate şi pe care tinerii le imită la

fel cum fac şi cu băutura, politica, fumatul, căsătoria şi moartea.

Ajunşi la al treilea rînd, unul dintre ei întrebă dacă au şi prăjituri. Chemară ospătăriţa şi aflară că localul nu are prăjituri, ceea ce îi făcu să se mînie groaznic. August se ridică de la locul lui şi zise că dacă nu au nici măcar prăjituri, atunci nu le rămîne decît să se ducă alături. Calfa pe care o luaseră cu ei începu să înjure cîrciuma proastă în care nimeriseră şi numai tînărul din Frankfurt fu de părere să rămînă acolo. Se împrietenise niţeluş cu ospătăriţa şi o mîngîiase chiar de cîteva ori destul de vădit. Hans îi observase însă, şi lucrul ăsta, laolaltă cu berea pe care o băuse, îl tulburase într-un fel cu totul ciudat. De aceea fu foarte bucuros cînd se ridicară să plece.

După ce plătiră ce era de plată şi ieşiră cu toţii pe stradă, Hans începu să simtă efectul celor trei halbe pe care le băuse. Era o senzaţie plăcută, pe jumătate oboseală, pe jumătate pornire năvalnică. Afară de asta simţea parcă un văl subţire pe dinaintea ochilor, văl prin care totul i se părea mai depărtat, mai altfel decît era în realitate, aşa cum se văd lucrurile de obicei în vis. Îi venea mereu să rîdă, îşi trase pălăria şi mai într-o parte şi i se părea că e un straşnic chefliu. Farnkfurtezul nostru începuse să fluiere o arie în felul său războinic, iar Hans îşi dădea silinţa să-şi potrivească pasul în tact cu muzica asta.

La „Colţul cu pricina" era linişte. Cîţiva ţărani doar bînd vin nou. N-aveau bere la butoi, ci numai la sticle. Numaidecît i se puse fiecăruia cîte o sticlă înainte. Calfa străină, vrînd să le

arate ce poate, porunci pentru toţi o plăcintă mare cu mere. Hans, simţind deodată o poftă grozavă, se repezi şi mîncă una după alta cîteva bucăţi. Era plăcut să şezi în cîrciuma aceea sumbră, veche, pe băncile ei de lemn, late, cu spătar. Bufetul bătrînesc şi soba uriaşă se pierdeau în penumbra odăii ; într-o colivie încăpătoare săreau de colo-colo o pereche de piţigoi. Printre zăbrelele coliviei era vîrîtă o creangă întreagă cu bobiţe de scoruşe, drept hrană.

Cîrciumarul se apropie o clipă de masa noilor oaspeţi, urîndu-le bun venit. După aceea trebui să mai treacă o bucată de vreme pînă ce înfiripară iar discuţia. Hans bău o înghiţitură din berea aceea amară, curios să afle dacă va fi în stare să bea sticla întreagă.

Frankfurtezul nostru o luase iar razna cu poveştile lui despre sărbătorile culesului prin părţile Rinului, despre tot felul de drumeţii şi de viaţa de prin hanuri ; toţi îl ascultau plini de veselie şi nici Hans nu putea să-şi domolească rîsul.

Deodată îşi dădu seama că nu mai e în apele lui. Cîrciuma, masa, sticlele, paharele, tovarăşii de chef se contopiseră parcă într-un fel de ghemotoc nebulos care-i juca pe dinaintea ochilor şi care, numai după ce se căznea să-şi vină în fire, îşi recăpătau înfăţişarea lor adevărată. Uneori, cînd discuţia şi rîsetele erau mai gălăgioase, izbucnea şi el într-un rîs zgomotos sau spunea cîte ceva, uitînd însă numaidecît ce spusese. Cînd ciocneau paharele, ciocnea şi el cu ceilalţi ; după un ceas, descoperi cu uimire că sticla lui era goală.

— Te pricepi să tragi la măsea ! îi zise August. Mai vrei una ?

Hans dădu din cap, rîzînd. Își închipuise că un chef ca ăsta trebuia să fie mult mai primejdios. Și cînd frankfurtezul intonă un cîntec iar ceilalți îl acompaniară, începu și el să cînte cît îl ținea gura.

Între timp, sala se umpluse și fata cîrciumarului veni și ea să ajute ospătăriței. Era înaltă, trupeșă, cu o înfățișare plină de sănătate și cu niște ochi liniștiți, căprii.

Cînd puse sticla cea nouă în fața lui Hans, calfa care ședea alături, începu s-o bombardeze cu cele mai fine complimente ce-i veniseră în minte, fără totuși ca ea să-i dea vreo atenție. Ca să-i arate însă dispreț — sau, poate, fiindcă-i plăcuse căpșorul fin al băiatului pe care-l servise — ea își întoarse chipul către Hans și-i trecu ușor cu mîna prin păr, după care se duse înapoi la bufet.

Calfa, care acum era la a treia sticlă, se luă după dînsa, dîndu-și toată osteneala să intre în vorbă cu ea. În zadar însă. Fata cea înaltă îl privi nepăsătoare, nu răspunse nimic și-i întoarse curînd spatele. El se întoarse atunci către ai săi, bătu de cîteva ori cu sticla goală în masă și strigă, plin de însuflețire :

— Haideți copii, fiți veseli ! Să ciocnim !

Și începu să le povestească o glumă deșănțată despre femei.

Hans abia dacă mai auzea un amestec tulbure de voci ; cînd isprăvi și a doua sticlă, nu numai că i se împleticea limba în gură, dar aproape că nu mai era în stare nici să rîdă. Voia să se ducă pînă la colivia cu pițigoi, să-i cicălească puțin, dar

abia făcuse doi pași și îl apucă amețeala, cît pe-aci să cadă. Abia izbuti să se întoarcă la locul său.

De acum încolo, veselia lui dezlănțuită începu să se potolească. Își dădea bine seama că se îmbătase și toată petrecerea nu mai avea nici un haz pentru el. Și, ca pe un fundal depărtat, vedea toate neplăcerile ce-l așteptau : drumul înapoi spre casă, cearta cu taică-său și, a doua zi dimineață, iarăși atelierul. Încetul cu încetul, începuse să-l doară și capul.

Ceilalți socotiră și ei că n-ar fi rău să termine.

Într-o clipă, cînd mintea îi mai era trează, August ceru socoteala și întinse un taler, pentru care i se dădu un rest neînsemnat. Porniră pe uliță, pălăvrăgind și rîzînd, orbiți parcă de licărul luminos al serii. Hans, care abia se mai ținea pe picioare, se rezemă clătinîndu-se de August, lăsîndu-se tras de acesta.

Lăcătușul cel străin devenise sentimental. Cînta „Mîine trebuie să plec“ și avea lacrimi în ochi.

De fapt, voiau cu toții să se întoarcă acasă dar, cînd ajunseră în dreptul „Lebedei“, calfa ținu morțiș să mai intre și acolo. În pragul ușii însă, Hans se desprinse :

— Trebuie să mă duc acasă !

— Dar nu te mai poți ține pe picioare, rîse de el calfa.

— Ba da. Trebuie... să mă... duc... acasă !

— Atunci mai ia barem un rachiu, puștiule ! Ăla te pune pe picioare și-ți aranjează și stomacul. Să vezi numai !

Hans simți un păhărel în mînă. Cea mai mare parte o vărsă pe delături. Înghiți însă restul și

simţi parcă flăcări în gîtlej. O greaţă îngrozitoare îl scutură. Coborî singur, împleticindu-se, treptele pragului şi se pomeni, nici el nu ştia cum, afară din sat. Casele, ulucile, grădinile îi jucau, strîmbe şi tulburi, pe dinaintea ochilor.

Se întinse în iarba umedă, sub un măr. O mulţime de simţăminte dezgustătoare, de temeri chinuitoare, de gînduri neînchegate îl împiedicau să închidă ochii şi să doarmă. I se părea că s-a bălăcit în noroi şi că întreaga lui fiinţă fusese pîngărită. Cum putea să se ducă acasă ? Ce să-i spună tatălui său ? Şi a doua zi ce să facă ?

Se simţea atît de frînt, atît de doborît, încît i-ar fi trebuit o veşnicie ca să se poată odihni, dormind şi ruşinîndu-se. Îl durea capul, îl dureau ochii şi nu mai simţea în el nici măcar atîta putere cîtă i-ar fi trebuit ca să se scoale şi să pornească mai departe.

Pe neaşteptate însă, un val tîrziu şi fugar, o adiere parcă a veseliei de adineauri puse iar stăpînire pe dînsul ; se schimonosi la faţă şi începu să cînte :

O, sărmane Augustin,
Augustin, Augustin !
O, sărmane Augustin,
Viaţa e-un chin !

Abia isprăvi şi simţi cum o durere adîncă îi sfredeleşte inima şi cum un val imens şi tulbure de imagini şi amintiri nedesluşite de ruşine şi de mustrare îl copleşeşte. Scoase un geamăt ascuţit şi căzu hohotind, în iarbă.

După un ceas, cînd se întunecase, se ridică şi porni şovăind şi greoi, la vale.

Domnul Giebenrath făcuse tărăboi mare cînd, la cină, văzu că băiatul lui nu se întorsese încă. Cînd bătu ora nouă şi Hans tot nu venise, îşi pregăti o nuia lungă şi vîrtoasă, pe care n-o mai folosise de mult. Ce adică ? Golanul crede cumva că a scăpat de nuiaua părintească ? Ce o să se bucure cînd s-o întoarce acasă !

La ora zece închise cu cheia uşa casei. Dacă domnişorul vrea să hoinărească noaptea, apoi să-şi caute şi un adăpost.

Cu toate astea, nu putu să adoarmă ci aşteptă cu mînie crescîndă, dintr-un ceas într-altul ca să vadă o mînă încercînd clanţa şi trăgînd apoi sfios de cordonul clopoţelului. Îşi şi închipuia scena. Haimanaua, o să vadă ce are să păţească ! Desigur că derbedeul are să fie beat, dar o să-l trezească el pe golanul, pe vagabondul ăsta mizerabil ! Chiar dac-ar trebui să-i moaie oasele !

Pînă la urmă, somnul îl copleşi laolaltă cu furia lui.

În vremea asta, Hans, demult aluneca încet, rece şi mut, dus la vale de apele întunecate ale rîului. Nu mai simţea nici scîrbă, nici ruşine, nici durere, iar pe trupul slab ce luneca pe apa întunecată, noaptea de toamnă îşi arunca lumina ei rece şi vînătă, în timp ce apa, cu reflexele ei negre, se juca domol cu mîinile, cu părul şi cu buzele lui învineţite. Nimeni nu-l vedea, afară poate doar de vidra cea sfioasă care, înainte de revărsatul zorilor, pornise la vînătoare şi care îl privise cu ochi viclean, lunecînd uşor pe lîngă dînsa. Şi

nimeni nu ştia cum nimerise în apă. Se rătăcise poate şi alunecase pe vreun povîrniş; poate că voise să bea şi-şi pierduse cumpătul. Poate că privelîştea frumoasă a apei îl ademenise; poate că, aplecîndu-se peste oglinda ei, văzuse cum noaptea şi globul palid al lunii îl privesc atît de paşnic şi de odihnitor, încît oboseala şi teama l-au împins în umbrele morţii.

L-au găsit ziua şi l-au dus acasă. Speriat, tatăl său trebui să pună deoparte nuiaua şi să pună capăt mîniei ce-l copleşise. E drept că nu a plîns şi nu şi-a arătat prea mult durerea, dar în noaptea următoare rămase tot timpul treaz, privind din cînd în cînd prin crăpătura uşii dincolo, la copilul său care tăcuse pentru totdeauna, care acum zăcea pe un pat curat şi care, cu fruntea lui senină şi cu chipul acela palid şi inteligent, arăta parcă ar fi cineva cu totul deosebit şi ar avea un drept înnăscut de a se bucura de altă soartă decît ceilalţi muritori. Pe frunte şi pe mîini pielea i se jupuise puţin şi se învineţise, trăsăturile frumoase ale chipului păreau că dorm, pleoapele albe se lăsaseră deasupra ochilor iar gura, care nu se închisese pe deplin, arăta mulţumită şi aproape veselă. Părea că băiatul se frînsese în plină floare, smuls de pe o cale plină de făgăduieli — şi însuşi tatăl său, doborît de oboseală şi de jale neîmpărtăşită, părea că se lasă legănat de această iluzie.

La înmormîntare veniră mulţi cunoscuţi şi curioşi. Hans Giebenrath ajunsese iar o celebritate de care se interesa toată lumea. Profesorii, rectorul şi pastorul arătară din nou interes pentru soarta

lui. Toţi veniră la înmormîntare în redingote şi cu cilindri pe cap, urmară dricul şi rămaseră o clipă la groapă, şoptind între ei. Profesorul de latină arăta deosebit de melancolic şi rectorul îi spuse pe şoptite:

— Da, da, domnule profesor, păcat de el, ar fi putut să ajungă cineva. Nu e oare o jale că tocmai cu cei mai buni avem atît de des ghinion?

Meşterul Flaig rămase la groapă, alături de tatăl lui Hans şi de bătrîna Anna care nu înceta cu plînsul.

— Ce să-i faci, domnule Giebenrath? zise el, plin de compătimire. E dureros! Băiatul ăsta mi-a fost tare drag!

— E foarte greu de înţeles, oftă Giebenrath. Băiatul era atît de înzestrat şi totul mersese atît de bine: şcoală, examen — cînd aşa, din senin, o nenorocire după alta!

Cizmarul arătă cu degetul redingotele care tocmai ieşeau pe poarta cimitirului.

— Vezi, acolo ies cîţiva domni, zise el încetişor. Aştia au pus şi ei niţeluş umărul, ca băiatul să ajungă aici.

— Cum? tresări celălalt şi privi speriat şi plin de îndoială în ochii cizmarului. Ei, la naiba, cum adică?

— Linişteşte-te, vecine. Mă gîndeam doar la profesori.

— Dar cum? De ce?

— Ah, nimic, nimic! Şi-apoi, şi dumneata şi eu am greşit de multe ori faţă de băiatul ăsta. Nu crezi?

Deasupra orașului, cerul era senin și limpede; departe, în vale, apele rîului sclipeau în bătaia soarelui, munții acoperiți de brazi își trimiteau umbrele moi și albastre pînă departe. Cizmarul zîmbi plin de tristețe și-l apucă de braț pe omul care, șovăind și stingherit, se întorcea din tăcerea și dureroasa povară a ceasului acestuia înapoi, spre meleagurile bătătorite ale vieții sale de toate zilele.

1906

ACOLO UNDE FUSESE „SOARELE"

Cînd, în primăvară, în vară sau chiar la începutul toamnei, se întîmplă să fie o zi deosebit de calmă, iar căldura molcomă și plăcută te îndeamnă să te odihnești în mijlocul naturii, nu găsești loc mai potrivit decît cotitura aceea largă de pe șoseaua spre Allpach, care începe puțin înaintea celor din urmă case de pe deal, tocmai la marginea orașului. Pe drumul ce urcă șerpuind, soarele își trimite necontenit razele-i binefăcătoare, împrejurimile sînt apărate de vînt, cîțiva pomi fructiferi cocîrjați și bătrîni răspîndesc puțină umbră, iar marginea drumului, un răzor lat, acoperit cu iarbă, te ademenește să te așezi sau te culci, rezemat de peretele său moale și îmbietor. Drumeagul acesta alb, lucind în bătaia soarelui, urcă ușurel la deal, însoțind cu un norișor subțire de praf fiecare căruță de-a țăranilor, fiecare trăsură sau cărucior poștal, și privește în sus desfășurarea piezișă de acoperișuri negricioase, întreruptă ici și colo de pîlcuri de arbori, pînă jos, în inima orașului, adică pînă în piața care, văzută de aici, își pierde bineînțeles din caracterul ei impunător, înfățișîndu-se doar ca un pătrat foarte curios, cu

nişte case strîmbe, cu scări ieşite în afară şi cu guri hîde de pivniţă.

În astfel de zile line, pe răzorul acesta plăcut de la cotitura drumului aceluia de munte se adună întotdeauna o mică ceată de oameni, care vin să se odihnească, oameni ale căror chipuri aspre şi zbîrcite de vreme nu se prea potrivesc cu gesturile lor blînde şi lenevoase şi care, dacă ar fi să socotim după cel mai tînăr dintre ei, sînt de mult trecuţi de cincizeci de ani. Ei şed sau stau întinşi, cum le place, la soare, tac sau schimbă între ei mormăind sau bombănind cîteva cuvinte, trag tutun din nişte cioturi mici, negre de lulele, scuipînd deseori plini de dispreţ şi în curbe îndrăzneţe la vale. Calfele de meseriaşi care se întîmplă să treacă pe dinaintea lor, sînt măsurate de ei cît mai aspru din ochi şi după cum li se pare de cuviinţă, întîmpinate de un „Servus, măi !“ sau lăsate să treacă mai departe fără să li se dea vreo atenţie.

Străinul care i-ar fi văzut pe bătrînii aceştia ghemuiţi sau şezînd pe vine şi, ajuns în cea dintîi uliţă a oraşului, ar fi întrebat ce e cu grămăjoara aceasta ciudată de trîntori cu părul cărunt, ar fi aflat din gura oricărui copil că e vorba de „fraţii Soarelui“ ; mulţi îşi mai întorceau o dată capul, ca să se uite la ceata aceea obosită ce clipea leneşă la soare, şi se minunau de unde o fi căpătat ea un nume atît de solemn, de răsunător şi de poetic ? Astrul care dăduse numele său „fraţilor“ de mult nu mai lucea pe cer, ci fusese doar emblema unei cîrciumi sărăcăcioase, desfiinţată cu mulţi ani în urmă, a cărei firmă şi al cărei nume se risipiseră, clădirea slujind acum în urmă ca un fel de spital,

mai bine-zis azil comunal pentru săraci şi adăpostind, bineînţeles, şi pe unii care mai apucaseră asfinţitul acelui soare ce fusese luat de pe firmă şi care îşi cîştigaseră, prin continua lor prezenţă în faţa tejghelei din cîrciumă, dreptul de a fi astăzi îngrijiţi şi găzduiţi aici.

Căsuţa, penultima clădire de pe coasta uliţei, era aşezată în apropierea răzorului aceluia atît de însorit şi avea o înfăţişare strîmbă şi ostenită, ca şi cum i-ar fi fost lehamite să mai încerce să se ridice. Privind-o, nici nu puteai bănui cîtă veselie, cît clinchet de pahare, cîte glume şi rîsete răsunaseră pe aici odinioară, cîte chefuri avuseseră loc în noapte, fără să mai pomenim de încăierări şi de înjunghieri. De cînd vechea tencuială trandafirie de pe faţada casei îşi pierduse de tot culoarea, jupuindu-se pe alocurea, cuibul ăsta de haimanale arăta întocmai cum trebuie să arate o clădire avînd o astfel de destinaţie, ceea ce se întîmplă foarte rar cu construcţiile urbane din zilele noastre. Se vedea cinstit şi desluşit că era doar un adăpost de vreme rea pentru nişte naufragiaţi şi întîrziaţi, jalnicul capăt al unei fundături, de unde nu mai erau de aşteptat planuri noi şi nici cine ştie ce puteri înnoitoare.

Cercul „fraţilor“ nu prea era însufleţit de melancolia unor astfel de consideraţii. Trăiau mai degrabă, aproape toţi, zilele lor tîrzii, aşa cum le trăiesc de obicei oamenii, ca şi cum ar avea încă de toate. Făceau din micile lor certuri, amuzamente şi jocuri, chestiuni şi acţiuni de stat deosebit de importante, nici unul dintre ei neluîndu-l pe celălalt în serios, şi cu-atît mai vîrtos pe sine.

Se purta chiar aşa ca şi cum abia acum, după ce au fost zvîrliţi de pe uliţele pline de larmă ale vieţii active, ar trebui să înceapă adevărata viaţă, urmărindu-şi neînsemnatele lor treburi cu o energie şi cu o dîrzenie care, din păcate, le lipsise odinioară în activităţile lor. Asemeni altor pîlculeţe de oameni, îşi închipuiau şi ei — cu toate că „intendentul" azilului îi ţinea de scurt, guvernîndu-i ca un monarh şi socotindu-i nişte pseudoexistenţe lipsite de drepturi — că ar alcătui o mică republică, unde fiecare cetăţean liber e atent la rangul şi poziţia aproapelui său, neîngăduind să fie preţuit nici cu o şchioapă mai puţin decît celălalt.

Mai aveau aceşti „fraţi" ceva comun cu alţi muritori, şi anume : îşi trăiau cea mai mare parte din destinele, satisfacţiile, bucuriile şi durerile lor mai mult în închipuire decît în realitate. Un om uşuratic ar putea fi chiar îndemnat să judece că deosebirea între existenţa acestor oameni daţi la o parte şi împotmoliţi şi aceea a cetăţenilor activi nu e decît imaginară, întrucît şi unii şi alţii îşi văd de faptele şi de treburile lor cu aceeaşi seriozitate. Şi apoi, pînă la urmă, în ochii lui Dumnezeu un biet oaspe al azilului se poate să nu fie socotit mai prejos decît cine ştie ce domn mare şi preastimat. Dar chiar şi fără să mergem atît de departe, putem spune că, pentru privitorul tihnit, viaţa acestor „fraţi" nu constituie ceva nevrednic a fi luat în consideraţie.

Cu cît se apropie vremurile cînd generaţia ce se ridică astăzi va uita de numele fostei cîrciumi „La Soare" şi de acela al „fraţilor Soarelui", şi va avea grijă de săracii şi de lepădăturile societăţii

internîndu-i în altfel de clădiri, cu atît ar fi mai de dorit să avem o istorie a vechii clădiri şi a oaspeţilor ei. Paginile ce urmează vor să fie o contribuţie la o asemenea cronică, împărtăşind cîteva amănunte privind viaţa celor dintîi „fraţi" din fosta crîşmă „La Soare".

Pe vremea cînd tinerii cetăţeni de astăzi ai urbei Gerbersau mai umblau în pantalonaşi sau fustiţe, cînd deasupra uşii azilului de mai tîrziu mai strălucea, prins de faţada trandafirie a casei, un braţ de fier forjat de care atîrna în stradă un soare de tinichea, într-o zi de toamnă tîrzie, se întorsese, în tîrgul lui de baştină, Karl Hürlin, unul dintre băieţii lăcătuşului din strada Muştarului, mort cu mulţi ani în urmă. Era trecut de patruzeci de ani şi nimeni nu-l mai cunoştea, deoarece plecase de acasă pe cînd era încă un flăcăiandru şi de atunci nu mai dăduse semn de viaţă. Purta acum un costum foarte bun şi curat, avea barbişon şi părul tuns scurt, lanţ de argint la ceas, pălărie tare şi guler înalt la cămaşă. Făcu vizite cîtorva dintre foştii lui cunoscuţi şi colegi, înfăţişîndu-se pretutindeni ca un bărbat distins, pe care anii petrecuţi aiurea l-au înstrăinat şi care e conştient de valoarea lui, fără să fie îngîmfat. Într-o zi, se duse la primărie, arătă actele sale şi declară că vrea să se stabilească aici. Domnul Hürlin începu să întreţină de acum încolo o activitate şi o corespondenţă misterioasă, făcea călătorii dese, dar nu prea mari, cumpără o bucată de pămînt în partea de jos a oraşului şi clădi pe terenul acela, în locul unei mori de ulei care arsese, o casă nouă de cărămidă cu un şopron mare alături, iar între casă şi şopron un coş

înalt, tot de cărămidă. Din cînd în cînd, era zărit seara, luînd împreună cu alţii cîte o halbă de bere —la început totdeauna tăcut şi rezervat, după cîteva pahare însă devenind vorbăreţ şi nemaităinuind nimic, lăudîndu-se că ar avea bani destui ca să ducă o viaţă de domn mare, dar că în lume sînt două feluri de oameni, unii leneşi şi încăpăţînaţi, iar alţii geniali şi întreprinzători, şi cum el face parte din cea de-a doua categorie, n-are de gînd să se retragă înainte de a fi adăugat şase zerouri averii sale.

Oamenii de afaceri de la care dorea să obţină credite se interesară de trecutul lui şi aflară că Hürlin pînă atunci nu jucase nicăieri vreun rol important, ci lucrase pe ici, pe colo, prin diverse ateliere şi fabrici, ultima oară ca supraveghetor, dar că de curînd îi picase o moştenire destul de importantă. Îl lăsară aşadar să vorbească, îl şi respectară în oarecare măsură, ba unii, mai întreprinzători, îi încredinţară chiar şi o parte din banii lor, astfel că în curînd pe terenul din vale se înălţă o fabrică potrivit de mare, împreună cu o căsuţă de locuit, şi unde Hürlin avea de gînd să producă anumite ţevi şi piese de maşini trebuincioase industriei lînei. Comenzile nu întîrziară, coşul cel mare scotea fum ziua şi noaptea şi, cîţiva ani în şir, Hürlin şi fabrica lui propăşiră mereu, bucurîndu-se de renume şi de credite însemnate.

În felul acesta, idealul şi vechiul său vis se împliniseră. E drept că şi înainte vreme fusese de multe ori pe cale de a se îmbogăţi, dar abia moştenirea ce-i căzuse aproape pe neaşteptate îi dăduse putinţa să se ridice şi să-şi realizeze vechile şi îndrăzneţele sale planuri. De altfel, nu averea fusese singurul lui ţel. Toată viaţa se străduise din răsputeri să poată ajunge la o situaţie înaltă şi impunătoare. Ar fi putut să fie tot atît de bine şef de trib indian, consilier de stat sau jandarm călare. Viaţa de fabricant i se părea însă mai comodă şi mai independentă. Să ai o ţigară de foi în colţul gurii, un zîmbet important şi plin de îngrijorare pe faţă, să dai, stînd la fereastră sau şezînd la birou, tot felul de porunci, să semnezi contracte, să asculţi propuneri şi rugăminţi, să-ţi păstrezi tihna făcînd totuşi o mutră de om foarte ocupat, să fii cînd foarte sever şi inaccesibil, cînd binevoitor şi afabil, dar în aşa fel încît toată lumea să simtă că eşti un om care se pricepe la toate, că multe lucruri depind de tine, astea erau daruri care abia într-un tîrziu ajunseseră să înflorească la dînsul. Toate aceste daruri el le avea acum din plin, putea să facă ce voia, putea să tocmească oameni şi apoi să-i zvîrle iar pe drumuri, să vorbească oftînd dar cu satisfacţie despre povara şi grijile legate de bogăţie, lăsîndu-se invidiat de mulţi. Toate lucrurile astea le făcea cu multă dibăcie şi dăruire de sine, legănîndu-se în iţele catifelate ale norocului şi simţindu-se, în sfîrşit, aşezat de soartă la locul ce i se cuvine.

Între timp însă, un concurent venise cu o nouă invenţie care făcea cu totul inutile unele articole, iar pe altele le producea la un preţ inferior. Şi cum Hürlin, în ciuda asigurărilor pe care le dădea, nu era totuşi un geniu — ci înţelegea doar superficial afacerile pe care le învîrtea — începu să se cufunde, mai întîi încet, apoi din ce în ce mai repede

şi, pînă la urmă, nu mai putu să ascundă faptul că se ruinase. În desperarea lui, mai încercă unele operaţii băneşti cam îndrăzneţe, tîrînd după el cîţiva creditori într-un faliment fraudulos. Se făcu nevăzut, dar fu prins, osîndit şi vîrît la răcoare ; iar cînd, după cîţiva ani, se arătă din nou în oraş, era un om prăpădit şi desconsiderat, fără nici o speranţă.

O vreme îşi mai făcu de lucru ici şi colo, în tot felul de slujbe mărunte. Cum însă — încă de pe timpurile acelea grele, cînd începuse să bănuiască falimentul — se obişnuise să bea pe ascuns, meteahna aceasta deveni acum publică şi stîrni indignarea tuturor. Concediat din pricina lipsei de conştiinciozitate dintr-un biet post de copist pe care-l căpătase, deveni agent al unei societăţi de asigurare, umbla în această calitate dintr-o cîrciumă în alta, fu concediat şi de aici şi după ce încercă zadarnic să facă pe negustorul ambulant de chibrituri şi de creioane, căzu pînă la urmă în sarcina asistenţei publice a oraşului. Îmbătrînise şi se jigărise repede în anii aceştia, dar izbutise să mai salveze din trecuta lui splendoare falimentară cîteva mici apucături şi dibăcii care-l ajutau să treacă mai lesne peste ce era mai greu şi care, prin unele cîrciumi de mîna a doua, mai prindeau încă. Se folosea în cîrciumile astea de anumite gesturi măreţe şi cuvinte pline de elan, pe care acum le întrebuinţa fără să le simtă, dar cu ajutorul cărora mai izbutea să se bucure de oarecare consideraţie din partea haimanalelor oraşului.

Pe vremea aceea, la Gerbersau nu exista încă un azil pentru săraci. Neputincioşii erau cîteodată

repartizaţi prin diverse familii ca un fel de pensionari, comuna plătind pentru ei o sumă neînsemnată iar familiile întrebuinţîndu-i, cînd se putea, ca ajutoare la gospodărie. Cum însă în timpul din urmă metoda aceasta iscase tot felul de nemulţumiri, şi cum, pe de altă parte, nimeni nu voia să-l primească în gazdă pe fabricantul decăzut şi urît de toată lumea, comuna se văzu silită să creeze un azil. Şi cum, tocmai atunci, vechea şi sărăcăcioasa orîndă „La Soare“ fusese scoasă în vînzare, comuna achiziţionă casa la licitaţie şi, după ce numi un intendent, îl primi ca oaspete al azilului pe Hürlin, căruia îi urmară curînd şi alţi cîţiva. Pe aceştia lumea îi poreclise „fraţii“.

Hürlin însă avea de multă vreme strînse legături cu fosta firmă „La Soare“ căci, de cînd decăzuse, îşi petrecea timpul în crîşme din ce în ce mai proaste, aşa că, pînă la urmă, aici era el de găsit aproape zilnic, iar seara, la rachiaşul obişnuit, îl întîlneai şezînd alături de mulţi dintre cei care, atunci cînd venise şi rîndul lor, fuseseră şi ei internaţi, ca săraci dispreţuiţi ai oraşului, în acelaşi azil. Pe el îl bucura faptul de a locui tocmai în casa aceea şi în zilele ce urmaseră licitaţiei, cînd dulgherii şi tîmplarii dădeau zor să transforme în grabă şi cît mai modest vechea cîrciumă în azil, stătea de dimineaţa pînă seara acolo, căscînd gura.

Într-o dimineaţă, pe o vreme blîndă şi însorită, se afla iar pe acolo şi, stînd afară lîngă uşa deschisă, urmărea felul în care se lucra înăuntru. Privea însufleţit şi plin de bucurie şi se făcea că nu aude observaţiile răutăcioase ale lucrătorilor ; îşi ţinea pumnii în buzunarele adînci ale hainei sale

soioase şi mişca pantalonii prea lungi şi prea largi — primiţi de pomană — care făceau nişte cute în spirală şi în care picioarele sale păreau ca nişte tirbuşoane. Apropiata sa intrare în noua locuinţă, unde îşi făgăduia o viaţă tihnită şi mai frumoasă, strecura în sufletul bătrînului nelinişte, dar şi o curiozitate plină de fericire.

În timp ce privea cum se aşezau noile trepte ale scării şi măsura în gînd scîndurile subţiri de brad, simţi cum e împins pe neaşteptate deoparte; cînd se întoarse cu faţa spre stradă, văzu înaintea lui o calfă de lăcătuş cu o scară mare, dublă, dedesubtul căreia pusese mai multe scînduri, şi pe care se trudea s-o aşeze pe caldarîmul înclinat al străzii. Hürlin trecu de partea cealaltă a uliţei, se rezemă de o piatră şi urmări cu deosebită atenţie ceea ce făcea lăcătuşul. Între timp, acesta îşi ridicase scara, o proptise bine şi, urcîndu-se pe ea, începuse să răzuiască tencuiala deasupra uşii de intrare, ca să dea jos firma veche a cîrciumii. Străduinţele lui îl făcură atent şi melancolic pe fostul fabricant, care îşi aducea aminte de numeroasele halbe şi rachiuri consumate în umbra firmei acesteia precum şi de vremurile de altădată. Se bucura vădit văzînd că braţul de fier al firmei stătea trainic înfipt în zid şi că lăcătuşul era nevoit să se ostenească atît de mult ca să-l poată da jos. Se gîndea că aici, sub biata firma asta veche, se petrecuse tare bine cîteodată. Cînd lăcătuşul începu să înjure, bătrînul zîmbi pe sub mustaţă şi văzîndu-l cum trage, şi îndoaie, şi întoarce, şi se opinteşte, plin de sudoare şi gata să cadă de pe scară, simţi o deosebită satisfacţie. Văzînd că nu izbuteşte, calfa se dădu jos de pe scară şi se întoarse după un sfert de ceas cu un ferăstrău. Hürlin îşi dădu seama că de data asta s-a terminat cu podoaba aceea venerabilă. Ferăstrăul începu să scîrţîie tăind în fierul acela bun şi, după cîteva clipe, braţul de fier se aplecă gemînd puţintel, ca să cadă apoi pe caldarîm, răsunînd şi zornăind.

În clipa aceea, Hürlin trecu strada.

— Ascultă, lăcătuşule, zise el, rugîndu-se, dă-mi mie fierul ăsta, tot nu mai face nimic!

— De ce? Cine eşti tu? se răsti flăcăul.

— Sînt şi eu de meserie, îl imploră Hürlin. Tata a fost lăcătuş, iar cît mă priveşte, şi eu am fost odată. Ei, mi-l dai?

Calfa ridicase între timp firma şi acum se uita la ea de aproape.

— Braţul mai e bun, spuse dînsul, n-a fost rău lucrat pentru vremea aceea. Dar dacă vrei tinicheaua, asta tot nu mai face nici un ban!

Smulse cununa de frunze de tinichea vopsită cu verde — înlăuntrul căreia atîrna soarele auriu ale cărui raze acum deveniseră arămii şi pline de ciocănituri — şi i-o dădu. Bătrînul îi mulţumi şi o luă repede din loc cu prada lui ca s-o ascundă ceva mai departe, în mijlocul unei tufe de soc, la adăpost de lăcomia unor ochi şi mîini străine. Tot aşa îşi ascunde paladinul — după o bătălie pierdută — insignele puterii sale, ca să le pună la adăpost pentru zile mai bune şi pentru noi fapte de arme.

După cîteva zile avu loc, fără multă pompă, inaugurarea noului azil, reparat în grabă şi mobilat atît de sărăcăcios. Se procuraseră cîteva paturi,

iar restul obiectelor proveneau din gospodăria fostului cîrciumar. Afară de asta, un binevoitor dăruise pentru fiecare dintre cele trei odăiţe care slujeau drept dormitoare cîte un verset din Biblie, scris pe carton şi împodobit cu nişte ghirlande în culori. Pentru postul de intendent nu se prezentaseră prea mulţi candidaţi, aşa că alegerea căzu numaidecît pe domnul Andreas Sauberle, un ţesător a cărui soţie murise şi care îşi aduse la azil războiul de ţesut, continuînd să-şi vadă de meserie, noua sa însărcinare abia ajungîndu-i pentru traiul zilnic şi el neavînd de loc intenţia ca la bătrîneţe să ajungă şi el un „frate" al „Soarelui".

De îndată ce i se repartiză odaia cuvenită, bătrînul Hürlin îşi făcu timp s-o cerceteze mai pe îndelete. Găsi că avea o fereastră ce dădea spre curticică, două uşi, un pat, un sipet, două scaune, un vas de noapte, o mătură şi o cîrpă de şters praful — şi, afară de asta, un colţar de scînduri acoperit cu muşama, pe care se aflau un pahar pentru apă, un lighean de tinichea, o perie de haine şi un exemplar din Noul Testament. Pipăi cu mîna rufăria trainică de pe pat, încercă peria pe pălăria lui, se uită la pahar şi la lighean ridicîndu-le în dreptul luminii, se aşeză pe un scaun, apoi pe celălalt, şi găsi că totul e bine şi în ordine. Numai cartonul cel mare cu ghirlanda de flori nu i se păru potrivit. Îl privi o clipă ironic, citi cuvintele: „Copilaşi, iubiţi-vă unii pe alţii" şi clătină din capul lui zburlit. Apoi smulse cartonul şi atîrnă în locul lui, cu multă grijă, firma cea veche a „Soarelui", singurul lucru de preţ pe care-l adusese cu dînsul în noua locuinţă. Tocmai atunci însă intră

iar în odaie intendentul şi-i porunci supărat să atîrne la loc versetul din Biblie pe care-l dăduse jos. Cît priveşte „Soarele", dădu să-l ia cu dînsul ca să-l zvîrle. Însă Hürlin ţinea în mîini cu îndîrjire trofeul, stăruind asupra dreptului său de proprietate şi, ocărînd, îl ascunse după aceea sub pat.

Felul de viaţă care se desfăşură începînd de a doua zi nu era tocmai aşa cum se aşteptase el şi, deocamdată, nu-i plăcu de loc. Trebuia să se deştepte dimineaţa la şapte şi să se ducă în odaia intendentului ca să-şi bea cafeaua. După aceea urma să facă patul, să spele ligheanul, să-şi cureţe ghetele şi să facă ordine în odaie. La zece căpăta o bucată de pîine neagră, după care venea rîndul multtemutei munci de azil. În curte fusese descărcată o cantitate mare de lemn de fag care trebuiau tăiate şi spintecate.

Cum însă iarna era încă departe, nici Hürlin nu se grăbi prea mult cu lemnele. Puse încet şi cu multă băgare de seamă un buştean de fag pe capră, îl aşeză foarte grijuliu şi circumspect ca să stea cît mai drept, apoi se gîndi cîteva clipe dacă să înceapă de la dreapta sau de la stînga sau poate de la mijloc. Apoi apropie ferăstrăul de lemn, se mai îndepărtă o dată de capră, scuipă în mîini şi iar veni cu ferăstrăul, dădu de trei-patru ori cu dînsul lăsîndu-l să pătrundă cît un lat de deget, după care îl scoase din nou afară, cercetîndu-i tăişul cît mai conştiincios, îi strînse puţin frînghia, pipăi pînza, o potrivi mai oblic, o ridică şi o privi clipind din ochi, după care oftă adînc şi se odihni cîteva clipe. După aceea reluă lucrul, mai pătrunse cîţiva milimetri cu ferăstrăul în buştean, simţi că

îi e prea cald și trebui să-și lepede haina. Făcu lucrul ăsta cît mai încet și mai chibzuit și căută apoi, fără să se grăbească, un loc curat și sigur unde să-și pună haina. După toate astea, o luă de la început cu ferăstrăul, nu însă prea îndelung, căci între timp soarele se înălțase deasupra acoperișului așa că îi trimitea razele drept în ochi. Trebui prin urmare să-și mute ferăstrăul, și bușteanul, și capra, fiecare deosebit, în altă parte, mai la umbră. Se înțelege că în urma acestor operații se încălzise, așa că voi să-și șteargă fruntea cu batista. Cum însă aceasta nu era de găsit în nici unul din buzunarele sale, își aduse aminte că o avusese în haină. Așadar, trebui să se ducă pînă la locul unde-și pusese haina, s-o despăturească, să caute și să găsească batista colorată, să-și șteargă sudoarea de pe frunte, folosindu-se de prilejul acesta ca să-și sufle și nasul. După aceea batista fu pusă la locul ei, haina păturită iarăși cu grijă, iar el se întoarse împrospătat la capra de tăiat lemne. De data asta însă găsi că potrivise pînza ferăstrăului totuși prea înclinat, așa că își făcu iar de lucru la ea cîtva timp, reușind să taie în sfîrșit, gemînd din greu, lemnul de pe capră. Între timp însă, de sus, din turn, orologiul sunase amiaza, așa că își puse repede haina, lăsă ferăstrăul deoparte și intră înăuntru ca să ia masa.

— Ești foarte punctual, nimic de zis, îl întîmpină țesătorul.

Femeia de serviciu aduse supa, apoi niște varză creață cu o felie de slănină și Hürlin înfulecă din toate cu hărnicie. După masă trebuia să continue

cu tăiatul lemnelor, dar el se împotrivi foarte hotărît.

— Nu sînt obișnuit, zise el jignit și stărui în atitudinea asta. Sînt mort de oboseală și, la urma urmei, am și eu nevoie de odihnă.

Țesătorul ridică din umeri și zise :

— Fă ce vrei, dar cine nu muncește nu capătă nici gustarea de după-amiază. La patru se împarte must și pîine celor ce au tăiat lemne, celorlalți nu li se mai dă nimic pînă la supa de seară !

„Must și pîine", își zise în gînd Hürlin și stătu greu la îndoială, după care coborî, luă iarăși ferăstrăul, dar cum munca asta în aerul fierbinte al amiezii îl umplea de groază, lăsă lemnele în plata Domnului, ieși pe uliță, găsi un muc de țigară pe caldarîm, îl vîrî în buzunar, și făcu cei cincizeci de pași, cîți erau pînă la cotitura drumului. Acolo se opri ca să răsufle, se așeză deoparte, pe răzorul lat, încălzit, din margine, aruncînd o privire asupra vălmășagului de acoperișuri și asupra pieței orașului și descoperind în fundul văii fosta lui fabrică. În felul acesta el fu cel dintîi „frate" al „Soarelui" care inaugură locul unde, de atunci și pînă în ziua de astăzi, se adunară ca să se odihnească atîția dintre semenii săi și dintre urmașii acestora, ca să-și petreacă după-amiezele de vară, ba uneori chiar și diminețile și serile.

Imaginea unei bătrîneți tihnite, scutite de griji și de frămîntări, așa cum își închipuise el că va fi viața în azil, imagine care, în aceeași dimineață încă, din pricina muncii grele la care fusese supus, se risipise ca o nălucire frumoasă, își recăpătă, încetul cu încetul, înfățișarea adevărată. Legănat de

simţămintele pe care le are un pensionar care se vede, pentru tot restul vieţii, la adăpost de necazuri, de foame şi de grija unui cămin, stătea tolănit în iarbă, lăsînd razele călduţe ale soarelui să-i mîngîie pielea veştedă, privind de departe locul unde odinioară muncise, pătimise şi-şi făcuse mendrele, aşteptînd fără grabă să se apropie vreun trecător pe care să-l roage să-i aprindă mucul de ţigară pe care-l ţinea în gură. Sunetul ascuţit al unor tinichele, venind dintr-un atelier de tinichigerie, zgomotul depărtat al fierului bătut pe nicovală, huruitul potolit al unor care cu poveri, ce trecuseră mai demult, se amestecau cu praful de pe drum şi cu fumul subţire răspîndit de hornurile mai mari sau mai mici ale oraşului, înălţîndu-se în văzduh şi dovedind că acolo jos, în oraş, oamenii lucrau temeinic, cu ciocane şi cu pile, plini de sudoare, în timp ce Karl Hürlin, într-o nobilă însingurare, trona deasupra întregii aceste activităţi.

Pe la patru intră încetişor în odaia intendentului, care mişca în tact pîrghia micului său război de ţesut. Aşteptă mai întîi cîteva clipe ca să vadă dacă, pînă la urmă, nu i se dă pîine şi must. Ţesătorul însă îi rîse în nas şi-l pofti afară. Decepţionat, se întoarse bombănind la locul său de odihnă, zăbovi acolo un ceas şi mai bine moţăind, după care urmări felul în care înserarea cuprindea valea aceea îngustă. Acolo sus, era încă tot atît de cald şi de plăcut ca şi înainte, dar buna sa dispoziţie se topea văzînd cu ochii, căci în ciuda trîndăviei lui, începuse să-l pîndească plictiseala, în timp ce gîndurile i se întorceau mereu la gustarea pe care o pierduse. Vedea înainte-i o cană mare, plină cu

must galben, scînteind şi răspîndind o mireasmă înăsprită şi dulce. Se vedea apucînd cana rece, rotundă, şi ducînd-o la gură, trăgînd întîi o înghiţitură bună şi apoi sorbind restul, încet şi cu măsură. De cîte ori se trezea din visul acesta frumos, ofta cu năduf şi toată furia şi-o îndrepta împotriva intendentului aceluia nemilos, împotriva ţesătorului, a acelui mizerabil, nemernic, hingher şi fariseu. După ce se înfuriase destul, începu să se compătimească pe sine însuşi şi deveni plîngăreţ, hotărînd totuşi, pînă la urmă, să iasă la lucru a doua zi.

Nu vedea cum razele soarelui devin mai palide, cum valea se umple de umbre firave, cum norii par deodată trandafirii, nu vedea lumina dulce şi blîndă a înserării aşternîndu-se pe întinsul cerului şi nici munţii din depărtare înfăşurîndu-se cu încetul într-un văl tainic albăstrui ; nu vedea decît cana de must pe care o pierduse, munca inevitabilă ce-l aştepta a doua zi şi vitregia sorţii ce-i fusese hărăzită. Căci gîndurile acestea îl copleşeau ori de cîte ori se întîmpla să treacă o zi şi să nu i se dea nimic de băut. Nici nu îndrăznea să se gîndească măcar cum ar fi dacă ar avea acum un rachiu.

Amărît şi încovoiat, coborî la azil cînd sosi vremea cinei şi se aşeză îmbufnat la masă. Se dădea supă, ceapă şi pîine şi el mînca furios tot ce i se pusese în strachină. Nimic însă de băut. După cină, rămase singur şi trist, neştiind ce să facă. Nici de băut, nici de fumat, nici cu cine să pălăvrăgească ! Ţesătorul lucra mai departe, sîrguincios, la lumina lămpii, nepăsîndu-i de Hürlin.

Rămase aşa cam o jumătate de ceas, la masa goală, ascultînd clămpănitul războiului lui Sauberle, căscînd gura la flacăra galbenă a lămpii şi cufundîndu-se în adînci genuni de nemulţumire, invidie, mînie, răutate şi autocompătimire, din care nu încerca şi nici nu ştia cum să iasă. În cele din urmă, îl apucă furia şi desperarea. Ridicînd cît putu braţul, izbi cu pumnul în masă încît se auzi pocnind şi strigă :

— Mama mamei mamelor ei de viaţă !

— Hei, hei, strigă ţesătorul, venind spre dînsul, ce s-a întîmplat ? Aici la mine nu se înjură !

— Aşa ? Dar ce dracu poate omul să facă aici ?

— Aha, te-ai plictisit ? Du-te de te culcă !

— Zău ? Să mă culc ? La ora asta să-ţi trimiţi ţîncii să se culce, nu pe mine !

— Atunci să-ţi dau ceva uşor de lucru.

— De lucru ? Mulţumesc ! Nu mă spetesc eu pentru voi, hingherilor !

— Hei, hei, potoleşte-te ! Mai bine ia de-aici cîte ceva şi citeşte !

Îi puse înainte cîteva volume ce se aflau pe o poliţă în apropiere şi se întoarse la treburile lui. Hürlin n-avea nicidecum poftă de citit, luă totuşi o carte în mînă şi o deschise. Era un calendar şi începu să se uite la poze. Pe pagina întîi era un clişeu reprezentînd proporţiile ideale ale unei femei sau ale unei fete, cu picioarele goale şi cu părul despletit. Hürlin îşi aminti numaidecît că mai avea o rămăşiţă de creion. O scoase din buzunar, o udă cu limba şi începu să-i facă femeii doi sîni mari, rotunzi pe deasupra bluzei, şi continua să deseneze,

umezind mereu creionul pînă cînd hîrtia începu să se subţieze ameninţînd să se rupă. Întoarse foaia şi se încredinţă, plin de mulţumire, că pe multe din paginile următoare se mai puteau distinge contururile desenului său. Figura următoare pe care o întîlni era o ilustraţie la un basm şi reprezenta un spiriduş sau un duh rău cu ochi furioşi, cu o mustaţă încrîncenată şi o gură uriaşă, căscată. Bătrînul îşi umezi cu lăcomie creionul, ducîndu-l la buze şi, cu litere mari, desluşite, scrise alături de monstrul din carte cuvintele : „Ţesătorul Sauberle, intendentul azilului".

Luă hotărîrea să pocească în halul ăsta toate ilustraţiile din carte. Cum însă ilustraţia următoare îi atrase prea mult atenţia, se opri deocamdată aici, stăruind asupra ei. Reprezenta explozia unei fabrici şi aproape că nu vedeai decît o flacără roşie şi nişte nori de fum, în jurul şi deasupra cărora zburau vijelios trupuri omeneşti, întregi sau ciopîrţite, bucăţi de zid, cărămizi, scaune, grinzi şi scînduri. Şi cum spectacolul îl atrăgea, începu să-şi închipuie cum trebuie să se fi întîmplat totul şi mai ales ce trebuie să fi simţit cei azvîrliţi în aer, în clipa exploziei. Ideea aceasta îl zgîndări îndelung, făcîndu-l să-şi ţină respiraţia.

Cînd îşi sătură închipuirea cu tabloul acesta tulburător, începu să răsfoiască mai departe, dînd foarte curînd peste o mică ilustraţie care îl reţinu iarăşi, deşi într-un chip cu totul deosebit. Era o gravură simpatică şi luminoasă : un frunzar, de unde se vedea ieşind o creangă de care atîrna tăbliţa unei cîrciumi, avînd o stea deasupra — iar pe stea, cu guşa umflată şi cu ciocuileţul deschis

şedea cîntînd o păsărică. Sub frunzar însă, în jurul unei mese de grădină, erau adunaţi cîţiva tineri, studenţi sau drumeţi, care stăteau de vorbă turnîndu-şi cîte un pahar de vin bun din sticlele lor limpezi. Pe marginea micii ilustraţii se vedea o cetate în ruină, cu poarta şi cu turnurile înălţîndu-se la cer iar fundalul reprezenta un peisaj frumos, cum ar fi de pildă valea Rinului cu fluviul, cu corăbiile şi cu şirurile de dealuri pierdute în zare. Băutorii erau numai oameni tineri şi frumoşi, raşi sau cu mustăţi tinereşti şi care, se vede treaba, sărbătoreau cu vin prietenia şi dragostea, bătrînul Rin şi cerul lui Dumnezeu, albastru şi senin.

Morocănosului nostru însingurat gravura asta îi aduse mai întîi aminte de vremurile lui bune, cînd avusese şi el putinţa să-şi cumpere o sticlă de vin, precum şi de numeroasele pahare şi păhărele cu băuturi fine pe care le băuse odinioară. Apoi însă îşi zise că aşa vesel şi bine dispus cum erau tinerii de la masă tot nu fusese el niciodată, nici chiar în vremurile uşoare mai de demult ale drumeţiei sale cînd, calfă de lăcătuş fiind, colindase toată ţara. Veselia văratică de sub umbrar, chipurile deschise, vesele şi pline de bunătate ale tinerilor îl întristau, dar îl şi mîniau puţin. Se întreba dacă nu cumva totul era numai o născocire înfrumuseţată şi mincinoasă a unui pictor sau, dimpotrivă, există într-adevăr pe undeva astfel de umbrare şi astfel de tineri frumoşi, veseli şi fără griji. Feţele lor senine îl umpleau de invidie şi de dor şi cu cît îi privea mai mult, cu atît i se părea că priveşte printr-o ferestruică îngustă într-o altă lume, într-o altă ţară, mai frumoasă, în care sînt oameni mai nestingheriţi şi mai buni decît întîlnise el vreodată. Nu-şi dădea seama în ce lume necunoscută îşi aruncase privirile, nici că, de fapt, avea şi el aceleaşi simţuri ca toţi cei ce citesc lucrări poetice. Nu înţelegea de loc însă dulceaţa acestor simţiri, aşa că închise la loc cartea, o zvîrli mînios pe masă, mormăi în silă un „noapte bună" şi trecu alături, în odaia lui, în care luna îşi împrăştiase lumina ei potolită peste pat, peste ladă şi peste podele, răsfrîngîndu-şi chipul în ligheanul plin de apă. Tăcerea aceasta desăvîrşită, la o oră încă atît de timpurie, lumina liniştită a lunii precum şi odaia aceea goală, aproape mult prea mare pentru un singur pat, treziră în sufletul acestui bătrîn arţăgos un sentiment de insuportabilă singurătate, de care nu putu să scape decît mult mai tîrziu cînd, mormăind şi blestemînd, se cufundă în braţele somnului.

Urmară zile în care se apucă să taie lemne şi în care căpătă must şi pîine, şi alte zile în care îi plăcea să trîndăvească şi deci nu mai primea gustarea de după-amiază. Deseori şedea sus, pe marginea drumului, cu sufletul otrăvit şi răutăcios, scuipînd de sus asupra oraşului, cu inima plină de supărare şi amărăciune. Sentimentul pe care atît îl dorise, sentimentul de a-şi fi găsit limanul îl ocolise ; în locul lui, i se părea că fusese vîndut şi dus de nas, se lua la harţă şi se ciorovăia cu ţesătorul sau se mînia înghiţind în tăcere toată desconsiderarea, sila şi plictisul care-l rodeau.

Între timp, expirase contractul de găzduire a unuia dintre săracii oraşului adăpostiţi în case particulare aşa că într-o bună zi, îşi făcu intrarea ca

al doilea oaspete al „Soarelui", fostul meşter frînghier Lukas Heller.

Dacă Hürlin ajunsese beţiv din pricină că afacerile nu-i merseseră, cu Heller se întîmplase tocmai de-a-ndoaselea. În afară de asta, el nu se prăbuşise ca celălalt — dintr-o dată, din lux şi bogăţie în mizerie — ci cu încetul ; de unde fusese un meşteşugar modest, devenise din pricina beţiei un ticălos obraznic, fără ca nevasta lui, o femeie energică şi de ispravă, să-l fi putut opri. Ci tocmai dimpotrivă, ea, care părea să fie mult mai rezistentă decît dînsul, căzuse victimă acestei împotriviri zadarnice şi murise de mult, în timp ce secătura de bărbatu-său se bucura de cea mai straşnică sănătate. Bineînţeles, era convins că avusese cu nevastă-sa un ghinion tot atît de mare ca şi cu frînghieria şi că, ţinînd seama de talentele şi realizările lui, ar fi meritat o altă soartă.

Hürlin aşteptase cu nerăbdare sosirea acestui om, căci se săturase pînă în gît de singurătate. Cînd însă Heller sosi, fabricantul făcu pe superiorul, căutînd să aibă cît mai puţin a face cu dînsul. Ba chiar începu să şi înjure că patul lui Heller fusese aşezat în camera lui, cu toate că, în sinea lui, era foarte bucuros.

După supa de seară, frînghierul, văzînd că tovarăşul său de cameră e atît de burzuluit şi de mut, luă o carte şi începu să citească. Hürlin, care şedea în faţa lui, îl observa, aruncîndu-i priviri bănuitoare. La un moment dat, cînd cel care citea începuse să rîdă, găsind, se vede, ceva de haz, celălalt fusese cît pe-aci să-l întrebe de ce rîde. Dar cum, în aceeaşi clipă, Heller ridică ochii ca şi cum

ar fi avut intenţia să-i povestească gluma pe care o citise, Hürlin făcu numaidecît o mutră întunecată şi-şi întoarse privirile, făcîndu-se că urmăreşte atent o muscă ce tocmai bîzîia deasupra mesei.

Rămaseră aşa, ca nişte cocoşi, tot lungul serii. Unul citea ridicîndu-şi din cînd în cînd ochii şi căutînd un prilej să vorbească ; al doilea, privind neîntrerupt pe cel ce citea, dar întorcîndu-şi mîndru privirea în altă parte ori de cîte ori celălalt se uita la dînsul. În timpul acesta, intendentul îşi vedea mai departe, fără să-i pese, de războiul lui. Mutrele lui Hürlin deveniseră însă din ce în ce mai pline de îndîrjire, cu toate că, de fapt, era cum nu se poate mai bucuros că nu mai trebuia să doarmă singur în odaie. Cînd ceasul bătu zece, intendentul spuse :

— Acum e timpul să vă duceţi la culcare.

Amîndoi se ridicară şi trecură dincolo.

În timp ce în odaia slab luminată bătrîneii ăştia se dezbrăcau ţepeni şi fără grabă, lui Hürlin i se păru că sosise ceasul să înfiripe o convorbire de încercare ca să se poată lumina mai bine cu privire la tovarăşul acesta de cameră şi de suferinţă, atît de mult dorit.

— Va să zică, sîntem doi acum, începu el, aruncîndu-şi vesta pe scaun.

— Da, răspunse Heller.

— Ce porcărie de maghernitjă, continuă celălalt.

— Aşa ? Eşti sigur ?

— Mai întrebi ? Acum va fi altă viaţă aici. Aşa zic eu. Da, da !

— Tu, întrebă Heller, tu noaptea îți scoți cămașa, sau dormi cu ea ?
— Vara o scot.
Heller își scoase și el cămașa și se culcă gol în patul care scîrțîi. Începu apoi să răsufle greoi și zgomotos. Hürlin însă voia să afle mai multe.
— Ai adormit, Heller ?
— Nu.
— Nici nu-i grabă. Așa-i că ești frînghier ?
— Fost. Am fost chiar meșter.
— Și acum ?
— Acum... acum poți să mă... dacă pui întrebări idioate.
— Ei, ia te uită ce arțăgos ! Mă nătărăule, ăi fi fost tu meșter, dar asta nu-i nimic. Eu am fost fabricant. Ai înțeles ? Fabricant !
— Nu zbiera așa, știu asta de mult. Da pe urmă, pe urmă ce dracu ai mai fabricat ?
— Cum pe urmă ?
— Ce mai întrebi ? La pușcărie vreau să zic !
Hürlin începu să behăie, înveselit.
— Te pomenești că ești unul din ăia ! O ușă de biserică !
— Eu ? Asta mi-ar mai lipsi. Nu-s bisericos, dar nici la pușcărie n-am fost !
— Nici n-ai fi avut ce căuta. Acolo e numai lume de soi.
— O, drăguțule, de soi, așa ca tine ? E drept, nu m-aș fi simțit bine acolo.
— Fiecare vorbește după cît pricepe.
— Și eu zic la fel !
— Hai, nu te prosti ! Spune-mi mai bine de ce te-ai lăsat de frînghierie ?

— Lasă-mă-n pace ! Frînghieria era lucru bun, dar dracu își vîrîse altundeva coada. Nevastă-mea a fost de vină.
— Așa ? Da ce-a făcut ?
— Nu mai întreba atîta.
— Ai și copii ?
— Un băiat. În America.
— Bravo ! Ăluia îi merge mai bine decît nouă !
— Ei, dac-ar fi adevărat ! Scrie mereu și cere bani, caraghiosul ! S-a și însurat. Cînd a plecat îi spusesem : „Frieder, i-am spus, vezi de fă bine și poartă-ți de grijă ; apucă-te de orice vrei, dar dacă te însori atunci să știi că ai pățit-o ! Te paște sărăcia !“ Acum a pățit-o. Da, tu, tu n-ai avut femeie ?
— Nu. Vezi tu, poți să te nenorocești și fără femeie. Ce zici ?
— După cum e omul... Dacă nu era muierea aia afurisită, și astăzi aș fi meșter !
— Ei, da !
— Ai spus ceva ?
Hürlin tăcu chitic, prefăcîndu-se că a adormit. Ceva parcă, în sinea lui, îi spunea că o dată ce frînghierul începe să-și vorbească de rău nevasta, nu se mai oprește cu una, cu două.
— Dormi dracului, încăpățînatule ! strigă, din patul lui, Heller.
Și ca să nu mai dea prilej celuilalt să-l sîcîie, se prefăcu că răsuflă de cîteva ori adînc, pînă ce adormi de-a binelea.
Frînghierul care, la vîrsta lui de șaizeci de ani, avea somnul mai scurt, se deșteptă cel dintîi în dimineața următoare. O jumătate de ceas rămase

cu ochii deschişi în pat, holbîndu-se la tavanul spoit alb al odăii. Apoi, cu toate că părea greoi şi cu mădularele înţepenite, coborî din pat uşor, ca o adiere primăvăratică, se repezi, desculţ şi cît se poate mai neauzit, spre patul lui Hürlin, şi începu să scotocească prin hainele pe care acesta şi le întinsese pe scaun. Le cercetă cu migală, fără să găsească însă altceva decît bucăţica de creion ascunsă în buzunarul vestei, pe care o scoase, păstrînd-o pentru el. Apoi, văzînd o gaură în ciorapul tovarăşului său de odaie, îşi vîrî amîndouă policarele într-însa ca s-o mărească pe cît era cu putinţă, se întoarse încetişor în patul său cald şi nu mai mişcă decît după ce Hürlin se deşteptase, se dăduse jos din pat şi-l stropise pe faţă cu cîteva picături de apă. Sări atunci repede din culcuş şi îşi trase pantalonii, urîndu-i bună dimineaţa. Nu se grăbea totuşi să se îmbrace şi cînd fabricantul îl zori, răspunse liniştit :

— Dacă vrei, treci dincolo, vin şi eu îndată.

Cînd celălalt plecă, Heller răsuflă uşurat. Apucă repede ligheanul, vărsă apa curată pe fereastră în curte, căci îl apuca groaza de cîte ori trebuia să se spele. După ce scăpă de această treabă atît de neplăcută pentru el, fu numaidecît gata cu îmbrăcatul şi se grăbi să vină la cafea.

Urmară strînsul patului, dereticatul şi curăţatul ghetelor, bineînţeles, fără prea multă grabă şi cu numeroase pauze menite pălăvrăgelii. Acum, toată trebăluiala aceasta i se părea fabricantului mai plăcută şi mai uşoară decît înainte vreme, cînd era de unul singur. Pînă şi munca aceea inevitabilă îl speria acum mai puţin şi cînd intenden-

tul le aminti de ea, coborî — e drept, şovăind, dar aproape vesel — în curticică, împreună cu frînghierul.

În ciuda izbucnirilor de mînie ale ţesătorului şi în pofida luptei sale statornice împotriva lipsei de rîvnă a pensionarului său, în cele cîteva săptămîni ce trecuseră nu se observase nici o schimbare vizibilă în ceea ce priveşte proviziile de lemne ale casei. Stiva era tot atît de mare şi de înaltă ca şi mai înainte, iar grămăjoara de lemne tăiate, nu mai mult de două duzini de bucăţele, amintea oarecum de un lucru pe care nişte copii l-ar fi început aşa, într-o toană, ca apoi, într-o altă toană să-l întrerupă.

Acum era aşadar nevoie ca cele două capete cărunte să se apuce împreună de treaba asta ; era nevoie să se deprindă şi să se ajute reciproc, căci nu aveau decît o singură capră pentru tăiat lemne şi un singur ferăstrău. După cîteva gesturi preparatorii, după cîteva suspine şi tot felul de vorbe, bătrîneii noştri izbutiră în sfîrşit să-şi facă un pic de curaj şi se pregăteau tocmai să se apuce de lucru cînd, din păcate, se dovedi că dulcile speranţe ale lui Karl Hürlin nu fuseseră decît visuri deşarte : numaidecît ieşi la iveală adînca deosebire ce exista între modul de a lucra al celor doi tovarăşi.

Fiecare avea felul lui de a munci. Căci în sufletul amîndurora, pe lîngă trîndăvia înnăscută mai licărea şi o rămăşiţă de conştiinţă, îndemnîndu-i, cu destulă sfială însă, la sîrguinţă ; de fapt, nici unul nu voia să muncească, dar se străduiau ca cel puţin în propriii lor ochi să pară că sînt buni de

ceva. Numai că fiecare făcea lucrul ăsta în alt chip și, din această pricină, între cei doi oameni tociți și aparent înfrățiți de soartă, se ivise o fundamentală și neașteptată deosebire în ceea ce privește caracterele și obiceiurile lor.

Metoda lui Hürlin era să nu facă aproape nimic, și totuși să fie sau să pară mereu grozav de ocupat. Un fleac de treabă, unde era destul să pui o dată mîna, se transforma la el într-o manevră nespus de complicată, fiecare mișcare, oricît de neînsemnată ar fi fost ea, fiind legată de un *ritardando* lung și îndărătnic ; afară de asta, iscodea și punea în practică, de pildă între clipa cînd lua în mînă ferăstrăul și aceea cînd îl apropia de butuc, nenumărate manipulații ușoare și fără nici un rost, cu scopul de a întîrzia cît mai mult, cu ajutorul mofturilor acestora, îndeplinirea muncii pe care era dator s-o facă. În această privință se asemăna cu un condamnat care născocește ba una, ba alta, numai și numai ca să întîrzie clipa inevitabilă a ispășirii. Izbutea astfel cu adevărat să umple orele de muncă prescrise cu o activitate neîntreruptă, împăunîndu-se cu nimbul pe care-l dă o sudoare cinstit cîștigată, fără ca totuși să fi îndeplinit vreo muncă mai acătării.

Nădăjduise că Heller îl va înțelege și-l va sprijini și el în acest, e adevărat, curios, dar practic sistem de lucru, dar se vedea, din păcate, cu desăvîrșire decepționat. Căci frînghierul, consecvent propriului său fel de a fi, se folosea de o metodă contrarie. Se încorda biciuindu-și energia cu o furie spasmodică, apucîndu-se de lucru cu un adevărat dispreț de moarte, pînă ce sudoarea începea să curgă de pe el și așchiile să se risipească zburînd în lături. Lucrul ăsta ținea însă doar cîteva minute, pentru că după aceea era cu desăvîrșire sleit de puteri și se prăbușea prăpădit, dar cu conștiința împăcată, rămînînd așa pînă ce îl apuca iar stihia. Atunci se înfierbînta din nou, îi dădea iarăși zor și iar se potolea. Rezultatele acestei metode de lucru nu depășeau însă cu mult pe acelea ale fabricantului.

În aceste împrejurări, era fatal ca fiecare dintre cei doi să devină o piedică și un izvor de necazuri pentru celălalt. Fabricantul era, în adîncul lui, scîrbit de felul de a lucra al lui Heller — violent, grăbit și în salturi — în timp ce acesta, la rîndul său, avea oroare de tărăgăneala permanentă a celuilalt. Cînd pe frînghier îl apuca vreuna din crizele sale de activitate furioasă, Hürlin, speriat, se dădea cîțiva pași înapoi și-l privea cu dispreț, în timp ce celălalt își dădea duhul, străduindu-se, gîfîind și nădușind și totuși păstrîndu-și încă destulă suflare ca să poată spune celuilalt în obraz că e un puturos.

— Ia te uită, țipa el, ia te uită la el, trîntorul și puturosul ! Îți place, ai, ca alții să se spetească muncind pentru tine ! Bineînțeles, domnul e fabricant ! Sînt sigur că ți-ar trebui patru săptămîni încheiate ca să tai un singur butuc !

Nici felul în care i se aducea această jignire, nici adevărul ei nu-l scoteau prea mult din fire pe Hürlin. Dar nici dator nu rămînea. Cum îl vedea pe Heller stînd obosit și ghemuit la o parte, îi plătea cu vîrf și îndesat toate jignirile ce-i adusese. Îl numea cap de lemn, chirigiu împuțit, orbete,

cartoafă nenorocită, țîr afurisit, stîrpitură, clondir paraponisit, caraghios fără pereche și cu gesturi provocatoare se arăta dispus să-l ciocănească la cap pînă ce i s-o părea că lumea nu-i decît o piurea de cartofi iar cei doisprezece apostoli o bandă de haiduci. Bineînțeles, nu se ajungea niciodată la înfăptuirea acestor amenințări, ele erau doar realizări oratorice și nici chiar adversarul nu le interpreta altfel. De cîteva ori se învinuiră reciproc la intendent, dar Sauberle fu destul de înțelept să le interzică pe viitor de a i se mai plînge.

— Măi oameni, zise el supărat, doar nu mai sînteți niște copii de școală. Zîzanii de-astea nu mă interesează. Și cu asta, basta !

Totuși, ei mai veniră să i se plîngă, însă fiecare în parte. Într-o zi, fabricantul nu căpătă bucata lui de carne la masă și cînd, supărat, pretinse să i se dea, țesătorul îi răspunse :

— Nu te înfuria așa, Hürlin, pedeapsa e pedeapsă ! Heller mi-a povestit ce vorbe ai spus astăzi.

Și frînghierul se umflă în pene de bucurie, văzînd succesul neașteptat pe care-l obținuse. În aceeași seară însă, lucrurile luară altă întorsătură. Heller nu-și căpătă supa și cei doi șmecheri își dădură seama că se păcăliseră amîndoi. De aci încolo încetară de a se mai pîrî unul pe altul.

Totuși, nu-și dădeau pace. Doar arareori, stînd ghemuiți unul lîngă altul pe marginea drumului, întorcîndu-și după trecători gîturile lor zbîrcite, se întîmpla ca între ei să se stabilească, pentru un ceas măcar, un fel de apropiere sufletească. Atunci începeau să vorbească despre cele ce se întîmplă

în lume, despre țesătorul lor, despre asistența publică și despre cafeaua prea subțire care li se dădea la azil, sau făceau schimb de bunuri ideale, bunuri care se rezumau, în ceea ce-l privea pe frînghier, la o scurtă privire asupra psihologiei femeiești, iar la Hürlin, dimpotrivă, la cîteva amintiri de drumeție și la niște planuri fantastice pentru niște speculații bănești în stil mare.

— Vezi tu ce înseamnă să se căsătorească omul ? începu odată Heller. Iar Hürlin, cînd îi venea rîndul, începea totdeauna cu : „dacă mi-ar da cineva cu împrumut o mie de mărci", sau „pe cînd mă aflam la Solingen". Cu ani în urmă lucrase odată trei luni la Solingen dar era uimitor cîte i se întîmplaseră atunci la Solingen și cîte văzuse el acolo.

Cînd osteneau vorbind, începeau să-și sugă în tăcere lulelele, de cele mai multe ori reci, își așezau brațele pe genunchii colțuroși, scuipau din cînd în cînd pe drum — la intervale egale — și, printre trunchiurile merilor bătrîni, se holbau la cele ce se întîmplau mai la vale, în oraș, în orașul în care ei erau doar niște lepădături, oraș pe care îl învinuiau de ghinionul ce-i lovise. Deveneau atunci melancolici, oftau, făceau gesturi de deznădejde cu mîna și își dădeau seama că erau bătrîni și stinși. O țineau așa pînă ce melancolia li se schimba iar în răutate, lucru ce se întîmpla cam după o jumătate de ceas. Atunci de obicei Heller începea iar spectacolul, căutînd să-l cicălească pe celălalt.

— Ia vezi colo, jos, striga el, arătînd cu degetul la vale.

— Ce să văd ? mormăia celălalt.
— Ce mai întrebi ? Eu ştiu ce văd !
— Ce dracu vezi ?
— Văd aşa-numita fabrică de suluri fostă Hürlin şi Pungăşescu, astăzi Sărăcie şi Compania. Bogaţi oameni, tare bogaţi !
— Poţi să mă... mormăia Hürlin.
— Aşa ? Mulţumesc frumos.
— Vrei să mă ponegreşti ?
— N-am nevoie. De mult te ştie lumea ce poamă eşti.
— Scîrbă !
— Puşcăriaşule !
— Beţivanule.
— Tocmai tu, golane, tocmai tu să înjuri oamenii cinstiţi ?
— Vezi că-ţi iau acum piuitul !
— Şi eu te bat de te snopesc, falitule, gîgă !
În felul acesta, ostilităţile erau deschise. După ce epuizau toate poreclele şi toate înjurăturile din partea locului, fantezia celor doi caraghioşi născocea tot felul de cuvinte cît mai îndrăzneţe şi sunătoare pînă ce cheltuiau şi capitalul ăsta, după care cocoşii noştri se întorceau la azil mofluji, sleiţi şi amărîţi.

Fiecare nu avea altă dorinţă decît să-i vină de hac celuilalt, să-şi dovedească superioritatea ; dar dacă Hürlin era mai deştept, Heller în schimb era mai şiret. Cum ţesătorul nu lua atitudine în favoarea vreunuia dintre ei, nici unul nu izbutea să iasă triumfător. Dorinţa cea mai mare a fiecăruia era să fie cel mai binevăzut în azil şi să tragă cele mai multe foloase. Toate calculele şi toată înverşunarea lor şi le puseseră în slujba acestei dorinţe. Dacă odinioară ar fi cheltuit jumătate pe atîta energie, amîndoi şi-ar fi putut duce binişor bărcuţele lor la liman şi n-ar fi ajuns „fraţi“ la „Soarele“.

Între timp, grămada de lemne din curte se micşorase cu încetul. Ce mai rămăsese fusese lăsat pentru mai tîrziu, din pricina altor treburi precumpănitoare. Heller muncea cu ziua în grădina primarului oraşului, iar Hürlin îndeplinea, sub privegherea intendentului, tot felul de treburi casnice, curăţind salata, alegînd lintea, tăind fasolea şi cîte şi mai cîte, unde n-avea nevoie să se ostenească prea mult şi putea fi oarecum de folos. Nemaiavînd prilejul să fie toată ziulica împreună, duşmănia celor doi fraţi ai azilului începuse să se potolească. În afară de asta, fiecare dintre ei îşi închipuia că i se dăduse să facă ceea ce făcea tocmai datorită calităţilor sale şi ca un fel de deosebită preţuire faţă de celălalt. Astfel trecu vara şi frunzişul începu să ia culoarea ruginei.

Se întîmplă atunci ca — pe cînd fabricantul stătea, într-o după-amiază, singur în poartă, privind somnoros la cele ce se petreceau în lume — un străin care coborîse clina dealului să se oprească în faţa „Soarelui“ şi să-l întrebe pe unde poate ajunge la primărie. Hürlin îl întovărăşi pe străin pe vreo două străzi, stînd de vorbă cu dînsul, iar la despărţire căpătă, pentru osteneala ce-şi dăduse, două trabucuri. Rugă pe cel dintîi căruţaş pe care-l întîlni să-l lase să-şi aprindă trabucul, apoi se întoarse înapoi, la umbră, lîngă uşa azilului unde,

cu o adevărată pasiune, începu să guste din plăcerea imensă pe care i-o dădea fumatul unei ţigări bune, plăcere de care atîta vreme fusese nevoit să se lipsească. Cea de pe urmă rămăşiţă a ţigării o îndesă în ciotul de lulea şi o fumă pînă ce nu mai rămaseră din ea decît scrumul şi cîteva picături de culoarea tutunului. Cînd apoi, în aceeaşi seară, frînghierul se întoarse de la grădina primarului şi, ca de obicei, dădu să-şi deşerte sacul cu noutăţi, şi anume ce minunat must de pere şi ce pîine albă şi ce ridichi căpătase el la gustare şi ce atenţie deosebită i se dăduse, Hürlin povesti şi el cît mai elocvent şi mai amănunţit aventura ce i se întîmplase, stîrnind invidia lui Heller.

— Şi unde-s trabucurile ? îl întrebă, foarte interesat, acesta.

— Le-am fumat ! rîse, îngîmfat, Hürlin.

— Amîndouă ?

— Amîndouă, bătrîne, amîndouă !

— Dintr-o dată ?

— Nu, nerodule, ci pe rînd, mai întîi unul, pe urmă celălalt.

— Adevărat ?

— Păi sigur.

— Aşa, zise frînghierul, căruia nu-i venea să creadă, atunci să-ţi spun o vorbă : eşti o vită, o vită încălţată.

— Aşa, va să zică. Şi de ce mă rog ?

— Păi dacă păstrai un trabuc, aveai şi mîine. Dar aşa, cu ce te-ai ales ?

Vorbele astea îl scoaseră pe fabricant din fire. Rînjind, trase din buzunarul de la piept al doilea

trabuc şi i-l arătă frînghierului pizmătăreţ, ca să-l necăjească bine.

— Vezi ? Nu-s atît de tîmpit cum mă crezi !

— Aşa, aşa. Va să zică mai ai unul. Ia să-l văd !

— Ei, aş ! Mai vezi de altul !

— Fleacuri ! Doar să-l văd. Mă pricep la trabucurile fine. Ţi-l dau numaidecît înapoi !

Hürlin îi dădu trabucul iar celălalt îl răsuci între degete, îl duse la nas, începu să-l miroasă, după care dîndu-i-l înapoi, nu tocmai cu plăcere, zise plin de compătimire :

— Na-ţi-l îndărăt. Ţigări de-astea sînt două la un crăiţar.

Se iscă o ceartă cu privire la calitatea şi preţul trabucului, care ţinu pînă la ora culcării. Cînd se dezbrăcă, Hürlin puse comoara pe perna de la căpătîi, veghind-o plin de teamă. Heller îşi bătea joc :

— Ia-l în pat cu tine. Poate face pui !

Fabricantul nu-i răspunse dar, după ce celălalt se culcase, luă ţigara şi o puse cu grijă pe pervazul ferestrei, apoi se urcă în culcuşul lui. Se întinse alene, cu deosebită plăcere şi mai gustă în închipuire încă o dată, înainte de a adormi aroma ţigării pe care o fumase după-amiaza, cînd trimisese cu atîta mîndrie şi fală în vînt fumul atît de minunat şi cînd parfumul ţigării redeşteptase în el ceva din splendoarea şi sentimentele sale de mărire de odinioară. Apoi adormi şi, în timp ce visul îi aducea înainte imaginea acelor timpuri de glorie apuse, dormind, îşi înălţa în văzduh nasul înroşit,

cu același dispreț pe care-l arăta în timpurile sale bune.

Numai că, în miez de noapte, împotriva obiceiului, se deșteptă brusc și văzu în penumbră cum, la căpătîiul patului său, frînghierul întindea mîna lui uscată după țigara ce se afla pe pervazul ferestrei.

Cu un strigăt de furie se smulse din pat tăind retragerea criminalului. O clipă nu se auzi nici un cuvînt ; cei doi dușmani stăteau față în față, nemișcați și goi pușcă, măsurîndu-se cu priviri mînioase și străpungătoare, neștiind nici ei dacă de frică sau de surprinși ce erau nu se apucaseră încă de păr.

— Pune jos țigara ! strigă, în sfîrșit, Hürlin, gîfîind.

Frînghierul nu se mișcă.

— Pune-o jos ! țipă celălalt încă o dată — și cum Heller nu se supunea, ridică mîna și i-ar fi ars fără îndoială o palmă sănătoasă, dacă frînghierul nu s-ar fi aplecat la timp. Cum în clipa aceea îi scăpase țigara, Hürlin încercă să pună repede mîna pe ea. Dar pînă s-o apuce, Heller apăsă pe ea cu talpa încît se auzi o pîrîitură ușoară și țigara se făcu fărîme. În aceeași clipă simți cum fabricantul îi dă un ghiont în coaste și amîndoi se încăierară. Pentru întîia oară cei doi ajunseseră la bătaie, dar cum teama unuia cîntărea cam tot atît cît mînia celuilalt, din toată îndîrjirea nu se alese nimic cumsecade. Cînd unul făcea un pas înainte, cînd celălalt. Și așa, cei doi bătrîni despuiați se împinseră unul pe altul în jurul odăii, fără prea mult zgomot, ca și cum ar face niște exerciții de

dans, fiecare socotindu-se un erou și fără ca vreunul să încaseze vreo lovitură. Spectacolul ăsta continuă tot așa pînă cînd, într-un moment favorabil, fabricantului îi veni la îndemînă ligheanul său gol. Îl apucă și, ridicîndu-l cu furie pe deasupra capului, îl lăsă să cadă vîjîind în capul dușmanului său neînarmat. Dar lovitura aceasta măiastră cu ligheanul de tinichea avu un asemenea răsunet în toată casa, încît nu dură mult și ușa se dădu de perete și intră, rîzînd și înjurînd, intendentul azilului, care se proțăpi în fața celor doi luptători.

— Sînteți niște golani, se răsti el. Faceți box aici în odaie, în pielea goală, țapi bătrîni și afurisiți ! Haida înapoi în paturile voastre și dacă mai aud o vorbă, apoi să vă ferească Dumnezeu.

— A furat ! țipă Hürlin, simțindu-se insultat și aproape plîngînd de mînie.

Fu însă numaidecît întrerupt și silit să tacă. „Țapii“ se urcară din nou mîrîind în paturile lor, țesătorul mai trase cu urechea cîtva timp la ușă, dar după plecarea lui, liniștea nu mai fu tulburată în odaie. Alături de lighean zăceau pe podea fărîmile țigării, pe fereastră își arunca ochii o noapte palidă de vară tîrzie, iar deasupra celor două secături dușmănindu-se de moarte, la perete, atîrna cartonul pe care, împrejmuite de niște ghirlande de flori, se citeau cuvintele : „Copilași, iubiți-vă unii pe alții !“

Cu un mic triumf tot se alese însă Hürlin a doua zi din afacerea asta. Refuză cu nestrămutată energie ca de aci încolo să mai doarmă noaptea în aceeași cameră cu frînghierul ; după ce se opusese mai întîi cu îndărătnicie, țesătorul n-avu încotro

și trebui să-l mute pe frînghier în odăița cealaltă. În felul ăsta, fabricantul rămase iarăși singur-cuc ; dar oricît de bucuros era că scăpase de tovărășia frînghierului, nu se putea opri totuși de a fi melancolic, așa că pentru întîia oară simțea și el limpede în ce impas îl adusese soarta, tocmai acum, la bătrînețe.

Nu prea vedea nimic bun înaintea ochilor. Înainte vreme, oricît de rău i-ar fi mers, era cel puțin liber și oricît de grele ar fi fost timpurile, tot mai avea din cînd în cînd un gologan, doi ca să bea ceva la cîrciumă și tot mai putea, cînd i se năzărea, să plece în drumeție. Acum însă ședea închis aici, păzit și fără nici un drept, fără să vadă o dată măcar un bănuț și fără să se mai poată aștepta pe lume la altceva decît să ajungă bătrîn de tot și neputincios și, cînd îi va veni ziua, să se culce ca să moară.

Începu deci un lucru pe care nu-l făcuse niciodată pînă acum, și anume să urmărească cu ochii, de sus, de la înălțimea cotiturii unde avea obiceiul să șadă mereu, tot ce se întîmpla în orașul din vale, să măsoare în jos și în sus, cu privirea, panglica albă a șoselelor, uitîndu-se nostalgic după norii și păsările ce se legănau în văzduh, după trăsurile și carele ce treceau și după drumeții pe care-i vedea din cînd în cînd. Se obișnui chiar să și citească seara, dar în timp ce citea poveștile moralizatoare de prin calendare și reviste, i se întîmpla adesea să-și înalțe, neînțelegător și apăsat, privirea, aducîndu-și aminte de tinerețea petrecută la Solingen, de fabrica sa, de pușcăria pe care o făcuse, de serile de odinioară în vechea crîșmă „La Soarele“

și gîndindu-se apoi cît de părăsit și fără speranță rămăsese.

Heller, frînghierul, îl măsura cu priviri răutăcioase, piezișe ; căută totuși după cîtva timp să îndrepte lucrurile. Așa de pildă, cînd se întîmpla să-l întîlnească pe fabricant, sus, la locul lor de odihnă, îi zîmbea prietenos și-i striga :

— Frumoasă vreme, Hürlin, ce zici ? O să avem o toamnă bună, nu crezi ?

Hürlin însă îl privea doar, abia dacă dădea din cap și nu scotea nici un cuvînt.

De fapt, cu vremea poate că tot s-ar fi putut reînnoda firul rupt, căci, melancolic și trist cum era, Hürlin și-ar fi dat și viața să se poată apropia de cel dintîi venit, numai ca să scape de acest sentiment apăsător al singurătății și al izolării. De altfel, și intendentul, căruia nu-i plăcea de loc melancolia tăcută a fabricantului, făcea tot ce-i stătea în putință ca să-i împace pe cei doi pensionari ai săi.

Se întîmplă atunci ca, în cursul lunii septembrie, să sosească, venind unul după altul, alți doi musafiri, și anume două firi cu totul deosebite.

Pe unul îl chema Louis Kellerhals, dar nimeni în oraș nu auzise de numele ăsta, Louis purtînd de mai multe decenii porecla de Holdrio, a cărei origine a fost cu neputință de stabilit. Cum acesta căzuse de foarte mulți ani în sarcina orașului, fusese dat în gazdă la un meseriaș simpatic, unde o ducea bine și era privit ca făcînd parte din familie. Meseriașul însă murise și cum Holdrio nu putea fi socotit ca avînd drept la moștenire, azilul se văzu nevoit să-l preia. Omul își făcu intrarea

cu un săculeţ de pînză bine umplut, cu o uriaşă umbrelă de ploaie şi cu o colivie de lemn vopsită în verde, avînd înăuntru o vrabie bine hrănită, pe care mutatul se părea că nu o sperie de loc. Holdrio sosi zîmbind, cu o mutră sinceră şi încîntată, scutură fiecăruia mîna, nu scoase nici un cuvînt şi nu întrebă nimic, strălucind de bucurie şi de bunătate ori de cîte ori cineva îi spunea vreo vorbă sau numai îl privea ; şi chiar dacă n-ar fi fost o figură de mult cunoscută pretutindeni, n-ar fi putut nici măcar un sfert de ceas să ascundă că era un idiot inofensiv.

Cel de al doilea, care îşi făcu intrarea cam după o săptămînă, sosi nu mai puţin bucuros şi binevoitor, numai că nu era de loc idiot ci, deşi inofensiv şi el, era totuşi un şmecher trecut prin ciur şi prin sită. Îl chema Stefan Finkenbein şi se trăgea din vechea, în tot oraşul şi în toată ţara binecunoscuta dinastie de vagabonzi şi cerşetori a Finkenbeinilor, a căror prea complicată familie cu nenumăratele ei ramuri era de fel din Gerbersau, unde îşi avea şi sălaşul. Alde Finkenbein ăştia erau toţi, aproape fără excepţie, oameni isteţi şi vioi, şi totuşi nici unul nu izbutise vreodată să ajungă ceva, însăşi făptura şi existenţa lor fiind parcă prin definiţie create ca să rămînă pururi libere ca păsările cerului, bucurîndu-se şi făcînd haz că nu posedă nimic.

Numitul Stefan nu împlinise încă şaizeci de ani şi se bucura de o sănătate fără cusur. Era cam slab şi plăpînd în mădulare, totuşi rezistent, totdeauna bine dispus şi sănătos, aşa că era o enigmă prin ce şiretlicuri ajunsese el să pretindă şi să obţină

de la obştea oraşului un loc la azil, mai cu seamă că în oraş erau atîţia alţii mai bătrîni, mai nenorociţi şi chiar şi mai săraci decît dînsul. Trebuie să ţinem seama însă că de cînd instituţia aceasta fusese înfiinţată, el nu mai avusese linişte în sufletul său, simţindu-se parcă născut anume ca să fie şi el unul dintre „fraţii“ de la fosta crîşmă „La Soare“. Şi iată-l în sfîrşit aici, la fel de zîmbitor şi de amabil ca şi bunul nostru Holdrio, însă cu mai puţine bulendre, căci afară de ceea ce purta pe el, nu mai adusese decît o pălărie tare, din cele care se purtau pe vremea bunicilor — pălărie care, dacă nu în privinţa culorii, măcar ca formă era încă destul de bine păstrată. Cînd o punea pe cap şi o împingea olecuţă pe ceafă, Stefan Finkenbein avea puţintel tipul vechiului Bruder Straubinger.

Stefan se arătă de la început ca un om umblat, care ştie să se poarte, şi ca un hîtru ; şi cum Holdrio fusese repartizat în camera lui Hürlin, el rămase să împartă cu frînghierul Heller odaia acestuia. Toate i se părură bune şi la locul lor, numai tăcerea camarazilor săi nu-i plăcu de loc. Cu un ceas înaintea cinei, pe cînd cîteşipatru şedeau încă afară, Finkenbein zise pe neaşteptate :

— Ascultă, tu, domnule fabricant, la voi e totdeauna atît de monoton ? Parcă sînteţi nişte curci plouate !

— Ia mai lasă-mă !

— Cine te-a supărat, mă, frate-meu ? Ş-apoi de ce-om fi stînd noi aşa acriţi, aici ? Barem să bem un rachiaş, nu ?

Hürlin ascultă o clipă, încîntat, şi ochişorii săi obosiţi începură să lucească ; curînd însă clătină

deznădăjduit din cap, își întoarse buzunarele goale pe dos și făcu o mutră îndurerată.

— A, n-ai de unde ? îi strigă, rîzînd, Finkenbein. Ei, Doamne, eu am crezut totdeauna că un fabricant ca tine trebuie să aibă punga plină. Dar, cum azi sărbătorim intrarea mea aici, nu se poate să stăm cu gîtlejele uscate. Haideți mă, oameni buni, la nevoie găsește el, Finkenbein, niscai capitaluri în punguța lui.

Și cele două „curci plouate" săriră repede în picioare. Pe „idiot" îl lăsară acolo, iar ceilalți trei o porniră poticnindu-se în marș grăbit spre „Steaua", unde curînd putură fi văzuți stînd pe lavița de la perete, fiecare cu cîte un păhărel de secărică înainte. Hürlin, care de săptămîni și luni de zile nu mai intrase într-o cîrciumă, se simți cuprins de o tulburare și de o veselie neînchipuite. Răsufla adînc, căutînd să aspire aburii aceia de cîrciumă, ce-i lipsiseră atîta vreme, și sorbea secărica în înghițituri cît mai mici și sfioase. I se părea că se trezise acum din niște visuri grele, că viața îi deschidea iar brațele și că se simte parcă din nou acasă, acolo, în cadrul acela ce-i era atît de cunoscut. Își aduse aminte de gesturile sale îndrăznețe de pe vremea cînd colinda cîrciumile, le repeta unul după altul, bătea cu pumnul în masă, plesnea din degete, scuipa în fața lui pe pardosele și apoi freca scuipatul, zgomotos, cu talpa. Însăși vorba lui începu să se înflăcăreze și buzele sale vinete vibrară din nou, aproape cu aceeași siguranță brutală, de pe urma expresiilor tari întrebuințate odinioară, în anii săi buni.

În timp ce fabricantul întinerea astfel, Lukas Heller clipea gînditor uitîndu-se în păhărelul său și își zicea că sosise momentul să plătească insultele care i se aduseseră și lovitura cu ligheanul de tinichea din noaptea de pomină. Tăcea chitic, așteptînd clipa potrivită.

Între timp, Hürlin, după ce mai deșertă un păhărel, începu, așa cum îi fusese pe vremuri obiceiul, să tragă cu urechea la ceea ce vorbeau oamenii de la masa alăturată și, dînd mereu din cap, tușind și făcînd mutre, să ia parte la conversație, ba chiar, din cînd în cînd, să arunce și cîte un foarte amical „da, da", sau „așa, așa". Se simțea transpus în frumoasele vremuri de odinioară, iar cînd convorbirea de alături deveni mai vioaie, începu să se întoarcă din ce în ce mai mult cu fața într-acolo și, credincios vechii lui patimi, se azvîrli înfocat în discuția aprinsă și în vălmășagul părerilor ce se înfruntau. La început, vorbitorii nu-i dădură nici o atenție, pînă cînd unul dintre ei, un ajutor de cărăuș, strigă deodată :

— Ia te uită, fabricantul ! Ce cauți aici, pungaș bătrîn ? Ai grijă și ține-ți fleanca, dacă nu, te-nvăț eu minte !

Cel ocărît își întoarse necăjit fața dar, în aceeași clipă, frînghierul îl împunse cu cotul și-i șopti în grabă :

— De ce-l lași pe găgăuță ăsta să-ți astupe gura ? Răspunde-i dobitocului !

Îmbărbătarea aceasta avu darul să înflăcăreze numaidecît simțămîntul de onoare al fabricantului. Bătu deodată dîrz cu pumnul în masă, se apropie

şi mai mult de ceilalţi zvîrlind priviri îndrăzneţe în jurul său, şi strigă din adîncul pieptului :

— Fii ceva mai cuviincios, stîrpitură ! Se vede că n-ai învăţat să te porţi în lume !

Cîţiva începură să rîdă. Cărăuşul îl mai ameninţă o dată binevoitor.

— Bagă-ţi minţile-n cap, făbricelule ! De nu-ţi ţii gura, o păţeşti, să ştii !

— Nu păţesc nimic ! răspunse demn şi apăsat Hürlin, pe care Heller îl împunsese din nou cu cotul. Sînt egal cu ceilalţi şi pot să vorbesc la fel ca oricare. Asta, ca s-o ştii !

Cărăuşul, care plătise un rînd la masa lui şi făcea acolo pe grozavul, se ridică şi veni mai aproape. Se săturase de atîta lătrătură :

— Du-te acasă, la azil, acolo ţi-e locul, se răsti la Hürlin, şi apucîndu-l de guler îl tîrî pînă la uşa cîrciumii unde, dîndu-i un picior, îl zvîrli afară. Ceilalţi rîseră de cîrcotaşul care-şi primise plata. Cu aceasta, incidentul luă sfîrşit, şi ceilalţi continuară, cu zarvă şi înjurături, importantele lor discuţii.

Frînghierul era în al şaptelea cer. Îl convinse pe Finkenbein să mai dea un rînd. Şi — cum îşi dăduse între timp seama de valoarea acestui nou tovarăş — făcea tot ce putea pentru a se împrieteni cu el, lucru cu care Finkenbein se învoia cu zîmbetul pe buze. Acesta se dusese odată, pe vremuri, să cerşească acasă la Hürlin, dar domnul fabricant îl dăduse afară cu ocări. Cu toate acestea, nu-i purta pică şi nu se asocia de loc înjurăturilor cu care Heller îl binecuvînta pe cel absent. Mai bine decît oamenii aceştia care decăzuseră, el era obişnuit să

lase lucrurile să meargă aşa cum le era dat şi să se bucure de ciudăţeniile altora.

— Lasă, frînghierule, zise el împăciuitor. Hürlin e un nătărău, nici vorbă, dar nu-i om rău. Atîta ne-ar mai trebui, să ne certăm şi aici !

Heller ţinu seamă de vorbele astea şi deveni mai împăciuitor. Şi cum sosise vremea să plece, porniră şi ajunseră tocmai la timp pentru cină. Masa, la care şedeau acum cinci inşi, avea un aspect destul de arătos. În capul mesei şedea ţesătorul ; apoi, de o parte, alături de dînsul, Holdrio cel cu obrajii roşii şi uscăţivul, scofîlcitul şi amărîtul de Hürlin iar de partea cealaltă frînghierul cel şmecher în rînd cu veselul Finkenbein, cel cu ochii luminoşi. Acesta din urmă îl amuza admirabil pe intendent şi din cînd în cînd făcea cîte o glumă cu idiotul ce rînjea măgulit şi care, după ce masa fusese strînsă şi spălată, scoase din buzunar nişte cărţi de joc, propunînd o partidă. La început, ţesătorul avu de gînd să oprească jocul, la urmă totuşi se învoi cu condiţia să nu joace pe bani. Finkenbein izbucni într-un rîs zgomotos.

— Se înţelege că fără bani, domnule Sauberle. Că bani, de unde ? Eu unul, ce-i drept, sînt milionar încă de la părinţi, dar mi-am irosit toată averea cumpărînd acţiuni de-ale lui Hürlin. Te rog să nu te superi, domnule fabricant !

Începură aşadar — şi jocul se desfăşură o bucată de vreme cît mai vesel, Finkenbein făcînd tot felul de glume cu cărţile de joc şi împiedicînd chiar, bine dispus, o încercare de a trişa a ţesătorului. Ceva îl rîcîia însă pe frînghier să facă mereu aluzii la ceea ce se întîmplase la „Steaua".

Hürlin se făcu la început că n-aude, apoi îi făcu un semn cu mîna să înceteze. Frînghierul însă începu să zîmbească pe sub mustață către Finkenbein. Hürlin ridică ochii, văzu zîmbetul neplăcut și semnul pe care țesătorul îl făcea cu ochiul și își dădu deodată seama că din vina acestuia fusese dat afară pe brînci din cîrciumă și că acum își bătea joc de dînsul. Asta îl scoase din sărite. Strînse din dinți, zvîrli cărțile pe masă și nu mai voi cu nici un preț să continue jocul. Heller înțelese numaidecît cum stăteau lucrurile, căută, prudent, să rămînă liniștit și-și dădu și mai mare osteneală să se arate cît mai prietenos cu Finkenbein.

Între cei doi vechi adversari lucrurile se înrăutățiseră prin urmare iarăși — și acum chiar mai tare, deoarece Hürlin era convins că Finkenbein știuse de cearta pusă la cale și că dăduse și el o mînă de ajutor. Acesta însă se purta mai departe cu el cît se poate de jovial și de amical, dar, cum Hürlin îl bănuia mereu și se burzuluia cînd omul nostru i se adresa cu tot felul de titluri ca : domnule consilier, domnule von Hürlin și așa mai departe, „frații" se împărțiră curînd în două tabere. Căci fabricantul se obișnuise repede cu idiotul de Holdrio, care îi fusese dat ca tovarăș de odaie, și se împrietenise cu el.

Din cînd în cînd, Finkenbein — care cîteodată dispunea totuși de ceva bani, proveniți din cine știe ce surse ascunse — îi poftea iarăși pe toți la cîrciumă. Hürlin însă, oricît îl ademenea propunerea, se ținea dîrz și nu se mai duse niciodată,

cu toate că ideea de a-l ști pe Heller că profită de pe urma acestei situații, îl indigna profund. În schimb, își pierdea vremea cu Holdrio, care îl asculta cu un zîmbet fericit sau cu ochi mari, speriați cînd se văita, sau blestema, sau făcea cine știe ce planuri fantastice pentru eventualitatea că s-ar găsi cineva care să-i împrumute o mie de mărci.

Lukas Heller, dimpotrivă, ținea înțelepțește cu Finkenbein. E drept că primejduise această nouă prietenie chiar de la început. Căci, într-o noapte, scotocise, după cum îi era năravul, în hainele colegului său de cameră și, găsind treizeci de pfenigi, îi șterpelise. Cel prădat, care însă nu dormea, îl privea liniștit printre pleoapele întredeschise. A doua zi dimineață, îl felicită pe frînghier pentru dibăcia sa, îi ceru înapoi banii, prefăcîndu-se a lua totul drept o glumă. În felul acesta pusese cu desăvîrșire stăpînire pe Heller care, chiar dacă avea în dînsul un bun camarad, nu putea să i se plîngă la nesfîrșit de toate cele, așa cum făcea Hürlin cu celălalt. Mai cu seamă că poveștile lui despre femei ajunseră curînd să-l plictisească pe Finkenbein.

— Destul, destul, frînghierule, destul ! Ești ca o flașnetă cu un singur cîntec și fără nici un sul de rezervă. Cît privește femeile, din partea mea, ai dreptate. Dar ce-i prea mult, nu-i bun. Caută de fă rost de un sul de rezervă, ceva mai altfel, știi... că de nu, mă las păgubaș de tine !

Asemenea vorbe fabricantul era sigur că nu va auzi, ceea ce era foarte comod, dar nu și să-

nătos pentru el. Cu cît ascultătorul său era mai răbdător, cu atît mai adînc își scormonea el mizeria. E drept că veselia suverană a acestui pierde-vară de Finkenbein îl mai molipsise de cîteva ori, pentru vreo jumătate de ceas, făcîndu-l să repete acele gesturi impunătoare cu mîna și acele cuvinte pline de miez pe care le obișnuia în vremurile sale de aur. Mîinile sale însă deveniseră cu timpul țepene, și mișcările lor nu mai aveau naturalețea de altă dată. În timpul ultimelor zile însorite de toamnă se mai așezase din cînd în cînd la umbra merilor ce începeau să îngălbenească, dar ochii săi nu mai priveau spre orașul din vale cu dorință sau cu invidie, ci înstrăinați, ca și cum nimic din cele ce vedea nu mai avea a face cu dînsul. Și într-adevăr, nu-l mai interesau. Se desprindea cu încetul de tot ce fusese odată și nu mai avea nimic de căutat în urmă.

Starea aceasta pusese ciudat de repede stăpînire pe dînsul. E adevărat că încărunțise numaidecît după prăbușirea lui, în vremurile acelea de lipsuri, cînd abia începuse să se deprindă cu „Soarele" și că își pierduse și sprinteneala. Totuși, ar mai fi putut multă vreme încă să umble de colo-colo și să mai aibă din cînd în cînd cîte un cuvînt greu de spus la cîrciumă sau pe stradă. Azilul însă îl ologise. Cînd, odinioară, se bucurase că intră în azil, nu se gîndise că-și taie singur craca de sub picioare. Căci nu era el făcut să trăiască fără tot felul de tărășenii și de încurcături, și dacă, din pricina foamei ce-l sîcîia și a ostenelii ce-l biruise,

se hotărîse atunci să se interneze la azil, la odihnă, nu-și dăduse seama că asta însemna un adevărat faliment. Nu-i mai rămînea deci decît să-și sfîrșească acolo zilișoarele ce-i mai erau hărăzite.

Nu trebuie uitat nici faptul că Hürlin fusese prea de tot deprins cu viața de cîrciumă. Omul cărunt nu se poate dezbăra prea ușor de vechile sale apucături, cînd e vorba de adevărate vicii. Singurătatea și certurile cu Heller contribuiseră și ele să-l reducă la tăcere ; și cînd un mincinos și un flecar bătrîn învață să-și țină gura, înseamnă că se află cu un picior în groapă.

Multe racile începuseră să scuture și să mineze sufletul ăsta aspru și rău-crescut care, așa cum se dovedea acum, în ciuda rigidității și independenței sale de altădată, se arăta a fi atît de slab înarmat. Cel dintîi care își dădu seama de aceasta fu intendentul, care odată, cînd pastorul orașului veni să-și facă vizita obișnuită la azil, îi zise ridicînd din umeri :

— Hürlin ăsta, mai mare mila de el. De cînd e atît de pleoștit, nici nu-l mai prea silesc să muncească, dar degeaba, la el buba e în altă parte. Stă și tot stă pe gînduri, și chibzuiește prea mult, și dacă nu i-aș cunoaște pe oamenii ăștia, aș zice că asta-i din pricina conștiinței lui încărcate și că-și merită soarta. Dar nu-i tocmai așa ! E ceva care-l roade, și, la vîrsta lui, nu cred să mai reziste mult. O să vedem.

Drept urmare, pastorul veni de cîteva ori în odaia fabricantului și, așezîndu-se lîngă colivia

verde a lui Holdrio, stătu de vorbă cu el despre viaţă şi moarte, căutînd să aducă o rază de lumină în întunericul sufletului său, dar în zadar. Hürlin, fie că-l asculta sau nu, dădea din cap sau mormăia fără să articuleze nici un cuvînt, devenind însă din ce în ce mai risipit şi mai ciudat. Cînd se întîmpla, cîteodată, ca vreo glumă a lui Finkenbein să-i placă, răspundea printr-un rîs domol şi uscat, bătea cu pumnul în masă şi dădea aprobativ din cap pentru ca numaidecît să cadă iar în aceeaşi stare de prostraţie şi să asculte glasurile tulburi şi învălmăşite din capul său.

Altfel, ca înfăţişare, se arăta doar mai tăcut şi mai plîngăreţ decît odinioară, iar ceilalţi se purtau cu dînsul ca şi mai înainte. Numai idiotul, dacă n-ar fi fost atît de slab la minte, ar fi putut să-şi dea seama de starea de decădere a lui Hürlin şi să se îngrozească. Căci acest veşnic prietenos şi paşnic Holdrio devenise, cu timpul, tovarăşul şi prietenul fabricantului. Stăteau împreună ghemuiţi în faţa coliviei de lemn, îşi vîrau degetele înăuntru, ca vrăbioiul cel grăsan să-i poată ciupi, iarna se rezemau de dimineaţă de soba încălzită şi se uitau unul în ochii celuilalt, atît de înţelegător de parcă ar fi fost doi înţelepţi. Se întîmplă uneori ca două vietăţi ale pădurii, închise împreună, să se privească aşa cum se priveau şi ei.

Ceea ce-l rodea mai vîrtos pe Hürlin era înjosirea şi ruşinea pe care, din pricina lui Heller, le suferise la „Steaua". La masa cîrciumarului — unde, timp îndelungat, şezuse aproape zi de zi, unde-şi

cheltuise ultimul bănuţ, unde fusese nu numai un muşteriu ci şi un vorbitor bun — cîrciumarul şi oaspeţii acestuia priviseră rîzînd cum fusese zvîrlit afară. Trebuise să afle şi să simtă pe propria sa piele că nu mai avea ce căuta acolo, că nimeni nu mai vrea să ştie de el, că e uitat şi şters dintre cei vii şi că nici umbră de drepturi nu mai avea nicăieri.

Nu încape îndoială că, în alte împrejurări, s-ar fi răzbunat la prima ocazie pe Heller. De data asta însă, nu se sluji nici măcar de obişnuitele înjurături care-i stăteau totdeauna pe buze. Ce putea să-i spună ? Frînghierul avea dreptate. Dacă el ar mai fi fost acelaşi vechi client de odinioară şi ar mai fi preţuit ceva, nimeni n-ar fi îndrăznit să-l dea afară de la „Steaua". Se isprăvise cu el şi putea să-şi ia catrafusele.

Acum privea înainte, la uliţa îngustă şi dreaptă, le nenumăratele şiruri de zile hîde şi goale ce-i prevesteau moartea. Totul era, în această privinţă, hotărît, afişat şi impus, de la sine înţeles şi implacabil. Aici nu puteai să falsifici o hîrtiuţă, un bilanţ, să te transformi în societate pe acţiuni sau, după ce ai dat faliment şi ai făcut şi închisoare, să te strecori, pe căi ocolite, iarăşi în viaţă. Oricît ar fi fost fabricantul de pregătit pentru numeroasele împrejurări ale vieţii şi capabil de adaptare, totuşi, pentru această din urmă împrejurare nu fusese pregătit şi nici nu ştia cum să i se adapteze.

De multe ori, bunul nostru Finkenbein îi mai şoptea o vorbă menită să-i dea curaj sau căuta să-l mîngîie bătîndu-l încet pe umeri şi schiţînd un zîmbet uşor.

— Ascultă colea, consilierule, nu mai studia atîta, că doar ești destul de deștept și ai băgat în cofă, la vremea lor, atîția bogătași și oameni deștepți. Nu ? Ce tot bodogănești, milionarule, ți-o spun cu cele mai bune intenții. Ce mai ? Omule, mai bine te-ai gîndi la porunca aceea sfîntă deasupra patului tău !

Și, întinzîndu-și brațele cu o demnitate pastorală, ca pentru binecuvîntare, exclama onctuos :

— „Copilași, iubiți-vă unii pe alții !" Sau, bagă bine de seamă, luăm o pușculiță și, cînd o fi plină, cumpărăm de la oraș amărîtul ăsta de azil. Apoi dăm jos firma și atîrnăm iar „Soarele" de altădată. Să intre din nou viața în mașina asta ruginită. Ce zici ?

— Cinci mii de mărci... dacă i-am avea... începu Hürlin să socotească.

Dar ceilalți rîseră. Și Hürlin se opri, oftă și căzu iar pe gînduri, cu ochii holbați.

Se obișnuise ca zi de zi să se învîrtească încolo și încoace prin odaie, cînd încruntat, cînd sfios, uneori viclean și parcă stînd la pîndă. Încolo, nu tulbura pe nimeni. Holdrio îi ținea de cele mai multe ori tovărășie, alăturîndu-i-se în aceeași cadență în cursele ce le făcea prin odaie și răspunzînd, pe cît îi sta în putință, privirilor, gesturilor și suspinelor neliniștitului drumeț care veșnic căuta să scape de duhul rău pe care-l purta într-însul. Dacă, în cursul vieții sale, îi plăcuse să joace tot felul de roluri frauduloase, acum era cu adevărat osîndit să-și joace propriul trist sfîrșit, cu apucăturile sale de paiață.

Printre feluritele năravuri și capricii ale celui ce-și ieșise din făgașul său era și obiceiul de a se vîrî de cîteva ori pe zi sub pat și de a scoate vechea firmă a „Soarelui", de care se slujea ca de un misterios obiect de cult, fie purtînd-o solemn ca pe o icoană, fie așezînd-o în fața lui pentru a o privi cu ochi extaziați sau ca să dea în ea cu pumnii, pentru ca, numaidecît după aceea să o legene grijuliu în brațe, mîngîind-o și apoi punînd-o iar la locul ei. În clipa în care începu cu caraghioslîcurile astea simbolice, își pierdu și bruma de trecere pe care o mai avea la ceilalți „frați" și fu privit ca un adevărat nebun, la fel ca și prietenul său, Holdrio. Mai cu seamă frînghierul îl măsura cu un dispreț desăvîrșit, sîcîindu-l și jignindu-l ori de cîte ori putea și necăjindu-se că Hürlin aproape că nici nu-și dădea seama de cum se purta cu dînsul.

Odată îi luă chiar firma cu soarele și o ascunse în altă odaie. Cînd Hürlin voi s-o scoată de la locul ei obișnuit și n-o găsi, o căută cîtva timp prin toată casa, apoi de cîteva ori tot la vechiul ei ascunziș, după care îi amenință pe rînd pe toți ai casei — fără să-l cruțe nici pe țesător — cu tot felul de cuvinte furioase, zadarnice și cu lovituri date în vînt ; văzînd că nimic nu ajută, se așeză la masă, își ascunse fața în palme și izbucni într-un plîns jalnic, care ținu o jumătate de ceas. Milos cum era, Finkenbein nu putu să rabde. Trase un pumn zdravăn frînghierului care, speriat de moarte, aduse numaidecît înapoi tezaurul furat.

În ciuda părului său aproape de tot albit, fabricantul nostru ar fi putut s-o mai ducă încă mulţi ani de aci încolo. Dar voinţa de a muri, care-l rodea pe ascuns, găsi mijlocul de a-l învinge. Într-o noapte de decembrie, bătrînul nu putea să adoarmă. Şezînd în pat, pradă gîndurilor sale pustii, îşi holba privirile goale la pereţii întunecaţi şi se simţea mai părăsit decît oricînd. Copleşit de plictiseală, de teamă şi deznădejde, se coborî din pat şi, fără să-şi dea seama ce face, îşi desfăcu bretelele de cînepă de la pantaloni şi se spînzură cu ele, fără multă gălăgie, de ţîţîna uşii. A doua zi de dimineaţă îl descoperiră acolo Holdrio şi intendentul, care venise trezit de ţipetele aiurite ale idiotului. Numai chipul i se învineţise puţintel, încolo n-avea cum să se mai desfigureze.

Surpriza şi spaima au fost destul de mari, dar au trecut repede. Numai idiotul a scîncit de cîteva ori încet în ulcica lui de cafea, pe cînd ceilalţi îşi dădeau seama sau simţeau că sfîrşitul acesta nu venise nepotrivit, aşa că nu dădea prilej nici de jale, nici de indignare. Şi, afară de asta, nimeni nu-l iubise.

Cînd, odinioară, Finkenbein fusese primit ca al patrulea oaspete în azil, în oraş se auziseră cîteva glasuri care se plîngeau că azilul acesta, abia înfiinţat, se populează prea repede. Iată că unul dintre pensionarii săi dispăruse. Dar, dacă e adevărat că săracilor adăpostiţi în aziluri de obicei

le merge deosebit de bine şi ajung la o vîrstă înaintată, tot atît de adevărat e că o spărtură nu rămîne decît rareori aşa, ci trebuie neapărat să se lăţească. Aşa s-a întîmplat şi aici : în colonia asta de vagabonzi, abia născută, intrase prăpădul. Şi acum îşi făcea de cap mai departe.

La început, se părea că fabricantul fusese uitat şi că totul avea să fie iarăşi ca mai înainte. Acum, cel care dădea tonul era, cîtă vreme Finkenbein îi dădea voie, Lukas Heller. Îi făcea ţesătorului viaţa amară şi se pricepea de minune să pună în spinarea blajinului Holdrio măcar jumătate din puţinul ce i se dădea lui să lucreze. Se simţea în felul ăsta sănătos şi vesel. El era cel mai vechi dintre „fraţii Soarelui", se simţea cum nu se poate mai bine şi nu se aflase niciodată în viaţa lui mai în armonie cu mediul şi cu situaţia pe care o avea, situaţie care — prin liniştea şi trîndăvia ce o caracterizau — îi lăsa vreme destulă să se lăfăie, să se creadă, şi să i se pară că e şi el un personaj vrednic de stimă şi un membru important al societăţii, al oraşului şi chiar al universului.

Cu totul altfel se întîmplă cu Finkenbein. Imaginea pe care fantezia lui înaripată şi-o zugrăvise odinioară despre viaţa unui „frate" al „Soarelui", împodobind-o în culorile cele mai minunate, fusese cu totul alta decît ceea ce văzuse şi trăise el aici în realitate. E drept că, după înfăţişare, părea că rămăsese acelaşi hîtru uşuratic şi vesel, bucurîndu-se de patul lui bun, de soba caldă şi de mîncarea destul de îmbelşugată şi neducînd

lipsă de nimic. Din plimbările tainice pe care le făcea în oraş nu se întorcea niciodată fără a aduce ceva mărunţiş pentru rachiu şi tutun, lucruri cu care-l fericea, fără să se precupeţească, şi pe frînghier. Pe lîngă asta, rareori se întîmpla să-i lipsească distracţiile, deoarece nu era stradă în care să nu fi cunoscut toată lumea pe care o întîlnea şi unde toată lumea să nu-l fi privit cu simpatie ; încît pretutindeni, la fiece uşă, în faţa fiecărei prăvălii, pe pod sau pe orice cărare, fie că mergea alături de cei ce mînau căruţele sau de cei ce împingeau roabele, nu era om care să nu fi stat de vorbă cu el.

Şi cu toate astea, parcă tot nu se simţea în apele lui. Căci pe de o parte nici Heller şi nici Holdrio nu prea erau prietenii pe care şi i-ar fi dorit el, iar pe de altă parte, cu fiecare zi ce trecea simţea cum îl apasă mai mult viaţa asta regulată şi monotonă : deşteptarea, masa, munca şi culcarea, prescrise la anumite ore. La drept vorbind, motivul principal era viaţa prea bună şi comodă pentru el. Fusese obişnuit cu zile în care n-avea ce să mănînce, cărora le urmau altele în care se ghiftuia, era obişnuit să doarmă cînd pe aşternuturi curate de in, cînd pe o mînă de paie, să fie cînd admirat, cînd bruftuluit. Era obişnuit să umble brambura, hoinărind după plac, să se ferească de poliţie, să aibă totdeauna în traistă tot felul de pozne şi de învîrteli şi să aştepte de la fiecare zi să-i pice ceva nou. Libertatea, sărăcia, încordarea asta continuă şi putinţa de a se mişca

atît de nestingherit, iată ce-i lipsea aici cu desăvîrşire ; aşa că prea curînd îşi dădu şi el seama că nu făcuse — aşa cum crezuse la început — cine ştie ce ispravă intrînd în azil, ci dimpotrivă, o prostie gogonată, cu urmări triste şi neplăcute pentru tot restul vieţii sale.

Dacă, în această privinţă, simţămintele lui Finkenbein nu se deosebeau prea mult de cele pe care le avusese şi fabricantul, în toate celelalte privinţe însă era tocmai contrariul acestuia. În primul rînd, nu lăsa capul jos, cum făcuse celălalt, nu se gîndea numai la jale şi lipsuri, ci rămînea vesel, nu-i păsa de viitor şi o tîndălea aşa de pe o zi pe alta nepăsător, fără să se aştepte la cine ştie ce schimbări. Îşi însuşi de la toţi, de la ţesător, de la idiot, de la frînghierul Heller, de la vrabetele cel grăsuliu — şi, de fapt, din întreaga situaţie — tot ce aveau ei mai vesel. Drept urmare, trăgea foloase nu numai el, ci întreagă tagma celor ce locuiau în casa aceea, unde începu a se simţi parcă o adiere de libertate şi de veselie. Şi era nevoie de o asemenea adiere, căci nici Sauberle, nici Heller nu erau în stare să înveselească şi să înfrumuseţeze zilele acestea monotone, nemaivorbind de bietul Holdrio.

Şi aşa, zilele şi săptămînile se scurgeau liniştit, fără prea multe emoţii. Intendentul obosea şi slăbea tot lucrînd şi purtîndu-le celorlalţi de grijă, frînghierul veghea cu gelozie asupra bunăstării sale. Finkenbein mai închidea un ochi, căutînd să se menţină la suprafaţă, iar Holdrio înflorea parcă pururi împăcat cu sine, devenind din ce în ce mai

îndatoritor, mai pofticios și mai gras. Idila ar fi fost astfel desăvîrșită. Din păcate însă, în mijlocul acestei tihne și bunăstări se simțea duhul cîrpănos al răposatului. Spărtura nu se putea să nu se lărgească și mai mult pe de lături.

Așa se întîmplă că, într-o miercuri din luna februarie, Lukas Heller avu încă de dimineață ceva de lucru în magazia de lemne. Și cum, ca de obicei, nu era în stare să lucreze fără să facă din cînd în cînd cîte o pauză mai mare, simți că-l trec sudorile și se așeză pe prag să se odihnească. Ca urmare, începu să tușească și îl apucară durerile de cap. La amiază abia dacă fu în stare să mănînce jumătate din porția lui obișnuită, după prînz rămase lîngă sobă, certîndu-se, tușind și blestemînd, iar seara se culcă în pat încă de la opt. A doua zi de dimineață fu chemat doctorul. De data asta, la prînz, Heller nu mîncă nimic, iar ceva mai tîrziu îl apucară frigurile. În timpul nopții, Finkenbein și intendentul trebuiră să stea de veghe, cu schimbul, lîngă patul lui. În ziua următoare frînghierul muri, așa că orașul se descotorosi de încă unul din cei cărora trebuia să le poarte de grijă.

În martie se ivi o primăvară și o vegetație timpurie. Plaiurile munților și șanțurile șoselelor întineriseră, acoperindu-se cu verdeață, pe șosea apăruseră cîrduri vesele de găini, rațe și calfe de meseriași, în timp ce păsări mai mari și mai mici se avîntau, pline de bucurie, în văzduh.

Singurătatea și liniștea mereu crescînde ale casei deveniseră din ce în ce mai apăsătoare pentru Finkenbein. Cele două decese începuseră să-i dea de gîndit și pe zi ce trecea i se părea din ce în ce mai mult că e ultimul rămas în viață pe puntea unei corăbii gata să se scufunde. Din ceas în ceas, își scotea capul pe fereastră, să-l mîngîie căldura și seninul atît de blînd al primăverii. Ceva parcă dospea în toate mădularele lui, și inima, care-i rămăsese tînără, simțea vibrînd într-însa primăvara și-și aducea aminte de vremurile vechi.

Într-o zi, se întoarse din oraș aducînd nu numai un pachețel de tutun și cîteva ultime noutăți ci, înfășurate într-o pînză subțire, murdară și veche de mușama, două foi de hîrtie care, cu toate că erau scrise cu tot felul de litere împodobite și aveau chiar și niște peceți solemne, albastre pe ele, totuși nu fuseseră luate de la primărie. Nici nu se putea ca un vagabond atît de vechi și de îndrăzneț, un om care descuiase atîtea uși în viața lui, să nu înțeleagă arta atît de fină și de tainică de a reproduce pe hîrtii scrise cît se poate de curat, orice peceți, vechi sau noi, care i-ar fi convenit ! Nu oricine se pricepe la de-alde astea și e nevoie de niște degete fine precum și de multă dibăcie ca să desprinzi pielița subțirică de dinăuntrul unui ou proaspăt și s-o întinzi apoi fără greș, după care să apeși pe ea pecețile vreunui certificat de naștere sau permis de drumeție, ca pe urmă să reproduci totul, curat, de pe pielița umedă, pe hîrtie.

În altă zi, Stefan Finkenbein o șterse, fără surle și trompete, din oraș. Luase cu el pălăria lui tare, înaltă, lăsînd ca amintire doar vechea lui bonetă de lînă. Autoritățile puseră la cale o mică

cercetare. Cum însă foarte curînd sosiră veşti cum că ar fi fost zărit, sănătos şi bine dispus, într-o foarte căutată casă de adăpost dintr-o localitate învecinată şi cum nimeni n-avea vreun interes să-l aducă înapoi, să-l împiedice a-şi găsi norocul şi să-l hrănească mai departe pe cheltuiala comunei, s-a renunţat foarte cuminte la orice alte cercetări, lăsînd pasărea, cu cele mai bune urări, să zboare unde i-o plăcea. După vreo şase săptămîni, ţesătorul primi chiar o carte poştală de la dînsul, de prin părţile Bavariei, în care îi scria : „Stimate domnule Sauberle, mă aflu în Bavaria. Aici e mult mai rece. Ştii ceva ? Ia-l pe Holdrio împreună cu vrăbioiul lui şi arată-i publicului contra plată. O să putem pe urmă să călătorim împreună şi să atîrnăm iar afară firma răposatului Hürlin. Al dumitale credincios, Stefan Finkenbein, poleitor de vîrfuri de turle de biserică."

De la moartea lui Heller şi de la plecarea lui Finkenbein au trecut cincisprezece ani şi Holdrio încă mai locuieşte, gras şi roşu la faţă, acolo unde pe vremuri fusese crîşma „La Soare". La început rămăsese singur o bucată de vreme. Alţi bătrîni nu se prea îmbulziseră, căci moartea tragică a fabricantului, sfîrşitul grabnic al frînghierului şi fuga lui Finkenbein deveniseră cu timpul un fel de poveste de groază binecunoscută — şi aproape o jumătate de an ornase azilul cu un soi de aură sîngeroasă. Cu vremea însă, nevoia şi trîndăvia îndrumară alţi oaspeţi spre „Soarele" de altădată ; de atunci, nici Holdrio n-a mai rămas singur acolo.

I-a fost dat să vadă mulţi „fraţi" ciudaţi şi plicticoşi venind, mîncînd şi murind. Astăzi el e cel mai vechi dintr-o ceată de şapte inşi, fără să-l mai socotim şi pe intendent. Cînd vremea e călduroasă şi plăcută, ies cu toţii în păr şi se aşază la marginea drumeagului de munte, fumează din nişte lulele scurte, retezate, şi privesc cu feţele lor zbîrcite departe, la orăşelul care între timp s-a întins şi la deal şi devale.

1907

CUPRINSUL

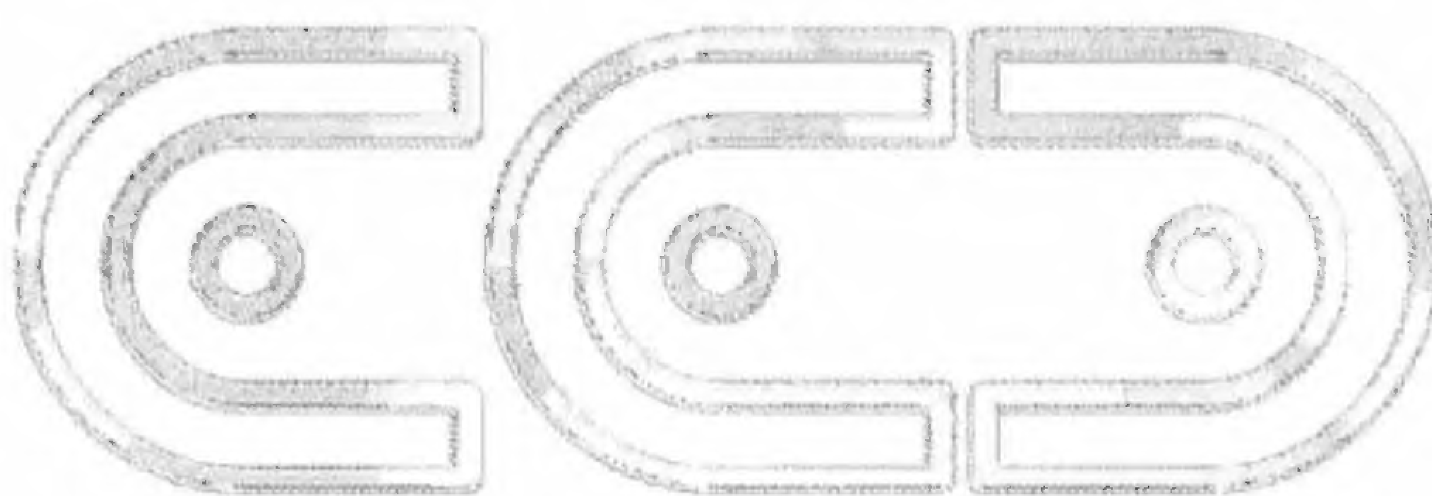
VOLUMULUI I

Redactor responsabil : GAVRIL MARCUSON
Tehnoredactor : AUREL BUCUR

Dat la cules 11.02.1967. Bun de tipar 19.05.1967. Apărut 1967. Tiraj 20.140 ex. broșate. Hîrtie tipar înalt B mat de 63 g/m². Format 700×900/32. Coli ed. 11,36. Coli tipar 8,75. A. nr. 20993 C.Z. pentru bibliotecile mari 83. C. Z. pentru bibliotecile mici 83—32=R.

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918",
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, București,
Republica Socialistă România
Comanda nr. 152

Scanare și prelucrare digitală

de

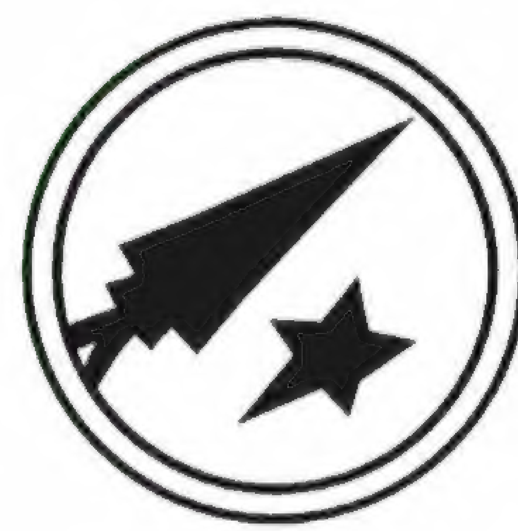

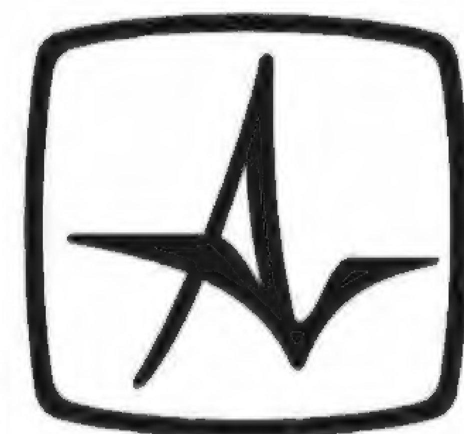
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

